

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

S'A'KA'RIM Y'NI'VERSI'TETI
◆
SEMEI'

«ҮШ ТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ШЕТ ТІЛ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІГІН ЖЕТІЛДІРУ»

атты республикалық ғылыми-практикалық конференциясының

МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ

республиканской научно-практической конференции

«СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В УСЛОВИЯХ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ»

17 қараша 2017 ж.

УДК 371.124: 811'246.3

ББК 74.2+81.2-9

У 92

Главный редактор:

Ескендиоров М.Г. – ректор Государственного университета имени Шакарима города Семей, доктор исторических наук, профессор

Редакционные коллегии:

Абдикаримов М.О., проректор по учебно-воспитательной работе ГУ имени Шакарима г. Семей, кандидат педагогических наук, доцент;

Куребаева Г.А., заведующая кафедрой иностранной филологии и перевода ГУ имени Шакарима г. Семей, кандидат филологических наук, доцент;

Евлампиева Е.П., руководитель научной библиотеки ГУ имени Шакарима г. Семей, кандидат биологических наук, доцент

Койлыбаева А.Д., ст. преподаватель кафедры иностранной филологии и перевода ГУ имени Шакарима г. Семей

Ледовская К.И., преподаватель кафедры иностранной филологии и перевода ГУ имени Шакарима г. Семей

В сборник включены доклады, представленные на пленарном и секционных заседаниях конференции, посвященные обсуждению современных проблем преподавания иностранного языка, которые отражают различные пути развития и совершенствования педагогического мастерства преподавателей иностранных языков в условиях трехязычного образования в Казахстане. Рассматриваются актуальные интенсивные методы обучения иностранному языку для подготовки квалифицированных педагогических кадров, способных проводить занятия по различным предметам на иностранном языке.

Сборник адресован преподавателям вузов, средних специальных учебных заведений, магистрантам, докторантам и учителям общеобразовательных школ.

ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖІЛІСТЕГІ БАЯНДАМАЛАР

ДОКЛАДЫ ПЛЕНАРНОГО ЗАСЕДАНИЯ

УДК 378

Мадиева Г.Б.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, г. Алматы

ПОЛИЯЗЫЧИЕ В ОБРАЗОВАНИИ КАК ОДИН ИЗ ВЕКТОРОВ МОДЕРНИЗАЦИИ КАЗАХСТАНА

Современная языковая ситуация в Казахстане обусловлена многими историческими факторами, создавшими благоприятные условия для формирования полиэтнического государства. По результатам многочисленных исследований лингвокультурного пространства Республики Казахстан – это полиэтническая, мультикультурная, поликонфессиональная и многоязычная страна, в которой проживают народы, говорящие на генетически и типологически разных языках. Безусловно, этот вопрос диктует привлечение различных данных: социологического, исторического, политического, этнодемографического, лингвокультурного характера.

По статистическим данным Агентства Республики Казахстан (АРК), начиная с 30-х до 80-х годов, происходит превалирование русского этноса. Если в 1926 г. казахи составляли большинство – 3 627 612 (58,52%), то в 1939 г. их количественный состав стал значительно снижаться – 2 327 625 (37,84%). В эти годы количественный состав русских увеличился соответственно с 454 402 в 1897 г. до 2 458 687 (39,97%) в 1939 г. Данная тенденция продолжалась вплоть до 80-х годов XX в. В настоящее время ситуация изменилась в пользу титульной нации. На 1 сентября 2017 г. «общая численность населения Казахстана <...> составляет 18 074 100. Занимает 63-е место в списке стран по численности населения. <...> этнос казахи составляет большинство населения (66,48% – на 2009 г., 70 % – на 2017 г.) <...> русские (20,61%), узбеки (3,11%), украинцы (1,64%), уйгуры (1,45%), татары(1,15%) и другие» [1]. Эти факты говорят о реальной поликультурной и полиэтнической ситуации в Казахстане.

Согласно данным переписей АРК (1999, 2009, 2016, 2017), в Республике Казахстан функционирует 126 языков, среди которых особое место отводится казахскому и русскому языкам, занимающим доминирующее положение.

Следует отметить, что в соответствии со статьей 23 *Государственная защита языков* Закона РК *О языках в Республике Казахстан* «государственный и все другие языки в Республике Казахстан находятся под защитой государства. Государственные органы создают необходимые условия для функционирования и развития этих языков. Развитие языков обеспечивается документами Системы государственного планирования Республики Казахстан, предусматривающими приоритетность государственного языка...» [2]. Тем не менее, степень владения тем или иным языком абсолютно разная. Данные о степени владения казахским и русским языками представлены в Таблице 1.

Таблица 1. Степень владения русским и казахским языками (согласно данным переписи 2009 года)

Представители разных этнических групп	Процентное соотношение владения языком					
	понимают устную русскую речь	умеют читать и писать по-русски	умеют только читать	понимают казахскую устную речь	умеют читать и писать по-казахски	умеют только читать по-казахски
представители разных этносов	94,4	84,8	3,4	74	62	2,9

славянских этносов и немцев	99	97		русских 25,3, украинцев 21,5, белорусов 19, поляков 20,9, немцев 24,7	русских 6,3, украинцев 5,2, белорусов 4,8, поляков 6,6, немцев 7,9	от 2 до 2,9
казахи	92,1	79,1		98,4	93,2	
представители тюркских народов		узбеки 68,3		узбеков 95,5, уйгуров 93,7, киргизов 92,7	61-63	8-12
таджики	85,2	56,6				
татары	98,4					
корейцы		95,5				

Таким образом, данные таблицы свидетельствуют о том, что (данные представлены по рубрике: Владение языками // <https://ru.wikipedia.org/wiki/%>): понимают устную русскую речь – 94,4 %, умеют и читать и писать по-русски – 84,8 %, только читать – 3,4 %. В то же время понимают казахскую устную речь – 74 %, умеют читать и писать по-казахски – 62 %, только читать – 2,9 %.

Среди различных этносов Казахстана наблюдаются существенные различия в степени владения языками. Так, среди славянских этносов понимают устную казахскую речь: 25,3 % русских, 21,5 % украинцев, 19 % белорусов, 20,9 % поляков, 24,7 % немцев.

О том, что умеют читать и писать по-казахски заявили 6,3 % русских, 5,2 % украинцев, 4,8 % белорусов, 6,6 % поляков, 7,9 % немцев; о том, что по-казахски умеют только читать заявило от 2 до 2,9 % представителей этих национальностей.

В то же время высокий процент понимающих устную казахскую речь наблюдается среди собственно казахов – 98,4 %, а также ряда тюркских народов: узбеков – 95,5 %, уйгуров – 93,7 %, киргизов – 92,7 %. Но если среди казахов умеют читать и писать по-казахски 93,2 %, то среди других перечисленных тюркских народов это умение равняется 61-63%, тогда как 8-12% респондентов ответили, что по-казахски могут только читать.

Степень владения русским языком среди славянских народов и немцев составляет около 99 %, читают и пишут по-русски – 97%. Из всех этнических групп, по которым опубликованы сведения, по-русски менее всех понимают этнические таджики – 85,2 %, у них же самый низкий процент умеющих читать и писать по-русски – 56,6 %. По данным опроса, по-русски понимают казахи 92,1 % и татары – 98,4 %, в то время как умеют читать и писать по-русски среди казахов 79,1 %, 68,3 % узбеков и 95,5 % корейцев.

Степень владения английским языком также заметно варьирует у представителей разных этносов. Наивысшие показатели владения английским языком, по данным опроса, наблюдаются у корейцев: 24,2 % понимают устную речь, 11,4 % умеют читать и писать, 3,5 % только читать. Относительно высокую степень владения английским языком представили казахи: 17,5 % понимают, 9 % читают и пишут, 2,9 % только читают, уйгуры – 15,7 % понимают, 7,2 % читают и пишут, 2,6 % только читают, киргизы – 12,6 % понимают, 5,8 % читают и пишут, 2 % только читают.

Наиболее высокий уровень владения английским языком среди славянских народов и немцев, так, например, у русских 12,6 % понимают английский язык, 5,6 % читают и пишут, 2,1 % только читают. Самый низкий показатель владения английским языком представили белорусы и поляки: понимают английскую речь – 6,8 %, умеют читать и писать – 3 %, только читать – 1 %.

Следует отметить, что степень владения русским языком до сих пор остается высокой, в то же время заметно увеличиваются показатели владения английским языком, в основном, среди молодого поколения, поскольку современное образование в Казахстане следует стратегии полиязычия.

Необходимость владения двумя и более языками постоянно звучит в выступлениях Президента Республики Казахстан: следует «подумать о том, чтобы обучение некоторых дисциплин в школах одновременно велось и на казахском и на русском языках»; «...вопрос о том, что массовое владение одним из международных языков, каким является русский, миллионами казахов – есть фактор, расширяющий информационные горизонты в современном мире. В обозримом будущем русский язык будет оставаться фактором нашей конкурентоспособности»; «...новое поколение казахстанцев должно быть трехязычным, свободно владеть казахским, русским и английским языками».

Таким образом, современная языковая политика в Казахстане направлена на формирование полиязычной личности, что существенно меняет вектор казахстанского образования от подготовки профессионального специалиста на подготовку профессионально компетентного полиязычного специалиста.

Целевые индикаторы Государственной программы развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы направлены на «увеличение: доли взрослого населения, владеющего государственным языком (по результатам сдачи "Казтест": к 2014 году – 20%, к 2017 году – 80%, к 2020 году – 95%); доли выпускников школ, владеющих государственным языком на уровне В1 (к 2017 году – 70%, к 2020 году – 100%); доли казахоязычного контента в государственных средствах массовой информации (к 2014 году – 53%, к 2017 году – 60%, к 2020 году – 70%); <...>; доли упорядоченного терминологического фонда казахского языка (к 2014 году – 20%, к 2017 году – 60%, к 2020 году – 100%); доли взрослого населения республики, владеющего русским языком (к 2020 году – 90%); доли этносов, охваченных курсами по обучению родному языку при национально-культурных объединениях (к 2014 году – 60%, к 2017 году – 80%, к 2020 году – 90%); доли населения республики, владеющего английским языком (к 2014 году – 10%, к 2017 году – 15%, к 2020 году – 20%); доли населения, владеющего тремя языками (государственным, русским и английским) (к 2014 году – 10%, к 2017 году – 12%, к 2020 году – до 15%)» [3].

Проведение поэтапного реформирования ситуации полиязычия, несомненно, будет иметь свои положительные последствия, прежде всего, в отношении к личностному образованию, к тактике вхождения в мировое экономическое, политическое, культурное, образовательное пространство не на уровне отдельных личностей или профессионалов, работающих на мировом рынке, а, в целом, на все казахстанское общество.

Можно привести множество примеров, которые являются показателем, маркером полиязычной ситуации в Казахстане, т.к. в их структуре композиционно сочетаются разноязычные элементы:

❖ названия музыкальной группы *All Давай*, магазина *У апашки*, салона красоты *Гагаринде* (по аналогии с русскими моделями *На Никольской*, *На перекрестке*);

❖ продуктов питания: сухариков – *Куырмашки*;

❖ в едином коммуникативном пространстве Казахстана мирно сосуществуют национальные (казахские, русские, уйгурские, английские, итальянские и др.) названия: ресторан *Самовар*, магазин *Benvenuto Chellini* (по имени известного мастера часовых дел эпохи Ренессанса), магазины *Roberto Cavalli*, *Gilda Tonelli*, *Gan Franko Ferre*, *Rocco Barocco*, названные в честь известных зарубежных производителей, фирм, направлений и т.п., графически представленные на разных языках: казахском, русском, английском, латинице;

❖ названия жилых комплексов, например, города Алматы, также представлены, в основном, на трех языках:

• Асыл Тау, Алма Тау, Өркендеу, Нұрлы дала, Аманат, Арай, Алмалы, Бастау;

• Ak-Bulak Chalet, Esentai River, Townhouse, Orchard Residences, Palm Valley, Orion Residence, Esentai City, Central Esentai;

• Джетысуская, Хан-Тенгри, Панорама, Северное кольцо, Легенда, Евразия, Европолис и т.д.

Реализация одной из целей, обозначенной как «Развитие лингвистического капитала казахстанцев», предполагает наряду с поиском дальнейших путей решения приведенной выше триединой задачи содействие в изучении английского и других языков как средств делового международного общения, необходимых для формирования поликультурной и толерантной личности.

Основополагающими документами и направлениями по политике полиязычия в РК, являющиеся основой для ее проведения:

1989 год – «Закон о языках в Казахской ССР»;

1993 год – уникальная образовательная программа «Болашақ»;

1995 год – по инициативе Президента РК Н.А. Назарбаева создана Ассамблея народа Казахстана (АНК), ставшая уникальной моделью диалога культур;

1997 год – Закон «О языках в Республике Казахстан» и утверждение Государственной программы функционирования и развития языков на 1998-2000 годы: начинается формирование правовой основы языкового строительства в основных сферах общественной жизни;

2001 год – в целях дальнейшей реализации Закона «О языках в Республике Казахстан» утверждена Государственная программа функционирования и развития языков на 2001-2010 годы;

2007 год – реализация Национального культурного проекта «Триединство языков»;

2011 год – Государственная программа функционирования и развития языков на 2011-2020 годы (Указ Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110);

2016 год – План нации «100 конкретных шагов: современное государство для всех»;

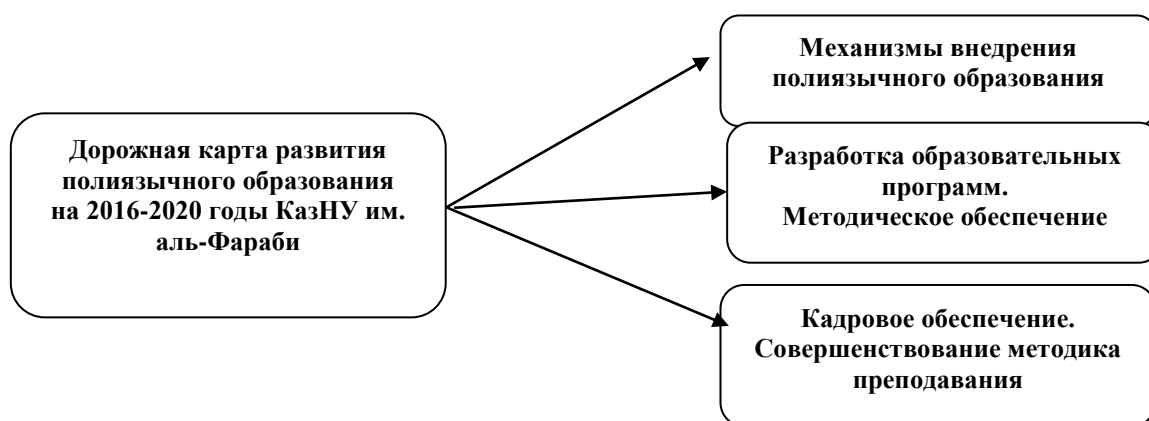
2016 год – Государственная программа развития образования и науки РК на 2016-2019 годы;

2017 год – Послание Президента РК «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность»;

2017 год – Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру.

Обеспечение модернизации Казахстана напрямую коррелирует с модернизацией всех ступеней образования. Этот факт послужил активизации деятельности высших учебных заведений по всем направлениям. Так, КазНУ им. аль-Фараби разработал Дорожную карту развития полиязычного образования университета на 2016-2020 годы.

Дорожная карта развития полиязычного образования на 2016-2020 годы КазНУ им. аль-Фараби

Эта карта базируется на платформе развития университета как смарт-сити, важными составляющими которой являются точка роста инновационной экономики, точка роста нового мировоззрения, инновационно-инфраструктурная платформа, духовно-нравственная, интеллектуальная платформа.

Значимым направлением в развитии полиязычного университета в свете модернизации является интернационализация образовательной деятельности. Это такие глобальные программы, как:

- Присутствие КазНУ в зарубежных ВУЗах (Центры, филиалы);
- международная аккредитация всех образовательных программ;
- Международные сетевые программы (Global classroom, СУ СНГ, УШОС, Орхонский процесс, Университеты Альянса Шелкового пути и др.)
- Международная академическая мобильность обучающихся и ППС;
- присутствие КазНУ в ведущих мировых университетах;
- международное признание образовательных программ и др.

Перечисленные программы требуют не просто знания, но свободного владения мировыми языками, которыми являются английский и русский языки. Поэтому в КазНУ им. аль-Фараби разработан механизм внедрения полиязычного образования, который был изложен в отчетных документах Ректора Г. Мутанова и Первого проректора М. Буркитбаева (www.kaznu.kz):

- проведение научных исследований по полиязычному образованию, мероприятий международного сотрудничества в области научных исследований по полиязычному образованию;
- изучение зарубежного и отечественного опыта университетов с полиязычным образованием;
- поэтапное погружение в полиязычное образование (с учетом базового содержания компетентно-ориентированного подхода в профессиональном обучении):

- отбор обучающихся в полиязычную группу;
- в 1 семестре : по 1 дисциплине на казахском, английском и русском;
- во 2 семестре: по 2 дисциплинам на казахском, русском, английском языках;
- в 3-4 семестре: по 3 дисциплинам на казахском, русском, английском языках;
- в 5-7 семестрах ОУП должен составлять: 50% дисциплин на казахском или русском, 20% на втором языке - русском или казахском, 30% дисциплин на английском языке (Постановление правительства 1080 от 23.08 2012 года п.2, пп 25 -с изменениями № 327 от 25.04 2015 г.);

➤ разработка профессионального стандарта педагога с учетом внедрения трехязычного образования;

➤ разработка и внедрение программ повышения квалификации для работы в условиях трехязычного образования подготовки педагогических кадров.

В ходе реализации этого механизма в 2012-2013 г. на 41 специальности открыты группы с английским языком обучения, в 2016-2017 г. на 154 специальностях открыты группы с английским языком обучения.

В сфере разработки образовательных программ и методического обеспечения намечены следующие задачи:

- ❖ разработать образовательные программы по естественно-научным и гуманитарным циклам, педагогическим направлениям по уровням: бакалавриат, магистратура, докторантура;
- ❖ увеличивать английские группы на казахском, русском отделениях по уровням: бакалавриат, магистратура, докторантура;
- ❖ разработать учебники для вузов на английском языке по всем специальностям;
- ❖ написание методических рекомендаций по разработке образовательных программ по полиязычному образованию, разработка УМКД для полиязычных групп;
- ❖ разработка цифровых учебных полиязычных терминологических словарей по дисциплинам специальностей со свободным доступом в Интернете и на бумажных носителях и др.

Для реализации поставленных задач особого подхода требует и кадровое обеспечение, в связи с этим необходимо допускать профессорско-преподавательский состав (ППС) к преподаванию обязательных, профессиональных дисциплин на английском языке на основании сертификата. Это – организация повышения квалификации ППС через:

- ❖ дистанционные курсы;
- ❖ Программы Болашак;
- ❖ гранты «Лучший преподаватель вуза»
- ❖ курсы по повышению уровня английского языка (TOEFL, IELTS), организация летних школ при кафедрах иностранных языков и т.д.

Безусловно, что осуществлению модернизации образования способствует и активизация академической мобильности как обучающихся, так и административного корпуса и профессорско-преподавательского состава

Следовательно, роль кафедр казахского, русского и иностранных языков существенно повышается и необходима их активизация с точки зрения использования инновационных и информационных технологий, повышения педагогического мастерства для разных слоев населения. Важным компонентом модернизации является совершенствование методики преподавания в полиязычных группах:

- разработка методики преподавания базовых и профилирующих дисциплин на казахском, русском и английском языках на основе интерактивных, проектных, проблемных технологий и их систематическое использование в учебной практике;
- активизация компетентностного подхода;
- усиление материально-технической базы;
- уменьшение педагогической нагрузки.

Существенным фактором для продвижения идеи модернизации образования является модернизация сознания как педагогов, так и студенческой молодежи, безусловно, и административного персонала.

Литература

1. Оперативные данные об основных показателях социально-экономического развития / <https://ru.wikipedia.org/wiki/%>

2. Закон Республики Казахстан от 11 июля 1997 года № 151-І О языках в Республике Казахстан (с изменениями и дополнениями по состоянию на 05.05.2017 г.)

3. Указ Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110. – <http://prokuror.gov.kz/rus/dokumenty/gosudarstvennyy-yazyk/o-gosudarstvennoy-programme-razvitiya-i-funkcionirovaniya-yazykov-v>

УДК 81'246.3

Кульгильдинова Т.А.

Казахский университет международных отношений и мировых языков им. Абылай хана,
г. Алматы

КОММУНИКАТИВНО-ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ В ЯЗЫКОВОМ ОБРАЗОВАНИИ СТУДЕНТОВ

Усвоение субъектами совокупности теоретических знаний на основе системного подхода может способствовать формированию в их сознании такой структуры знаний, которая соответствует структуре изучаемой теории. Знания, отвечающие этому требованию, могут называться системными.

Например, В.Н.Спицнадель называет знания системными, если они структурируются в сознании обучающегося по схеме: основные научные понятия – основные положения – следствия – приложения [1,15]. Опережающий смысл тех или иных теорий придает соответствующей им структуре знаний опережающий характер и наоборот, «опережающие» знания могут служить основой для формирования «опережающих» теорий. Примером использования «опережающих» знаний могут служить прогнозная, изобретательская, инновационная и т.п. деятельности.

Системность определенного знания предполагает наличие в его содержании целостного описания изученных объектов, включая прогноз их будущего состояния. Данное обстоятельство, а также определенная связь рассматриваемой информации об объекте с некой целью, в аспекте которой эти знания формировались, позволяет нам говорить о конкретных явлениях в реализации новейших достижений лингвистик в дидактических целях. Для формирования лингвистической компетенции обучаемых необходимо наличие цели, тем более, если она стратегическая, позволяет относить подобный процесс к опережающему познанию. Познание объектов окружающей действительности в аспекте их будущего состояния является опережающим.

К важным условиям осуществления опережающего познания относится наличие у субъекта определенных умений и навыков познавательной самостоятельности, системного мышления и системного подхода в познавательной, теоретической, практической и иной деятельности. В этой связи формирование умений и навыков системного подхода и системного мышления должно быть по возможности опережающим, что связано с целым рядом сложностей. Одна из них – неоднозначность, порой противоречивость толкования понятий исследователями. В данной статье предлагаем некоторые способы фреймирования текстовой деятельности обучающихся.

Н. Н. Болдырев отмечает, что «в когнитивной лингвистике существуют два подхода к понятию фрейма: фрейм как структура знания, часть когнитивной системы человека и фрейм как структура представления знания, инструмент представления когнитивной структуры» [2]. В задачи преподавателя входит использование фрейма как структуры представления знания, предназначенного для формирования системного подхода в языковом образовании.

Предлагаемая нами технология разработана в результате обобщения современных подходов к подготовке специалистов высшей квалификации в исследованиях современных методистов-филологов и собственного многолетнего опыта работы в высших школах Казахстана. Мы объединили в представляемой нами системно-фреймовой технологии следующие принципы: 1) взаимосвязанного обучения трём языкам: казахскому, русскому и английскому, 2) отбор лексико-тематического материала по уровням и координация его на основе базового языка, 4) модульное структурирование содержания учебных дисциплин, 5) гипертекстовое и фреймовое представление знаний, 6) систему заданий по поэтапному управлению усвоением знаний и формированием компетенций, 7) сочетание традиционных методов обучения с современными информационно-коммуникационными технологиями.

Наша концепция представлена с учётом результатов и достижений по исследованию системного подхода, где акцентируется внимание на особенностях личности обучающегося, для

которого весьма важно знание родного языка, его поддержка для глубокого познания основ наук в высшей школе и формирования коммуникативно-профессиональной компетенции. Отсюда следует, что для обучающегося первый, второй язык при усвоении третьего важен, поэтому обучение языкам и филологическим курсам должно опираться на принцип системного подхода с целью управления процессом формирования компетенций как конечного результата учебного процесса. К основным условиям опережающего (в условиях интенсификации учебного процесса) познания объектов окружающей действительности и осуществления соответствующей познавательной деятельности опережающего характера могут относиться [4, 50]:

- 1) владение современными эффективными методами, технологиями, способами, методами и средствами познания окружающей действительности;
- 2) осознанное стремление к опережающему познанию;
- 3) познавательная активность;
- 4) наличие ориентировочной основы опережающего познания;
- 5) системный подход к познанию, к организации и осуществлению учебно-познавательной, научной, практической, управленческой и иной деятельности;
- 6) системный подход к учебному процессу и его интенсификации;
- 7) интенсификация учебно-познавательной, научной и практической деятельности субъекта;

Студент, владеющий коммуникативно-профессиональной компетенцией, в процессе опытно-экспериментальной работы может управлять постоянно изменяющейся действительностью, состоящей из разнообразных событий [5]. Соблюдение четырёх условий, необходимых для системного подхода в языковом образовании, является приоритетным: это цель, в которую следует верить, во-вторых, необходимо разработать систему закрепления навыков, в-третьих, сформировать навыки, необходимые для проведения преобразований, в-четвёртых, каждый руководитель, стремящийся к преобразованиям должен уметь показать личный пример. Нами предлагается фреймовая технология по системе закрепления навыков текстовой деятельности для проведения преобразований текстов, она основана на методологическом обеспечении технологии управления знаниями и на принципах и этапах выполнения заданий по управления знаниями и по формированию профессионально- коммуникативной компетенции.

Сама технология фреймирования связана с теорией поэтапного формирования умственных действий[3], в основе которой лежит психологическое учение об интериоризации. Фреймирование, по сути, – это процесс составления схемы ориентировочной основы действия, формирования внутренних интеллектуальных структур психики посредством усвоения внешней, социальной действительности. Осознанная работа студентов по заданному алгоритму помогает ему выстроить фреймовую сеть, которая свидетельствует о сформированности у магистрантов навыков понимания, осознанного чтения и усвоения принципов построения научного текста [5, 1019].

В этой связи формирование умений и навыков системного подхода и системного мышления должно быть по возможности опережающим.

3. Чтобы быть опережающим познание должно быть осознанным, целенаправленным, целостным (системным), интенсивным (ускоренным), активным, творческим, эффективным и продуктивным (с точки зрения достижения цели и решения поставленных задач).

4. Опережающее познание только тогда будет целостным и эффективным, при минимизации возникающих при этом затрат, если осуществляется на основе системного подхода, как современной конкретизации диалектического метода к познанию конкретных объектов окружающей действительности. При этом объекты рассматриваются в условиях их статического и динамического (с учетом взаимодействия с внешней средой) состояния.

5. Системный подход играет важную роль в познании, способствует его синтезу, сохранению целостности и единства, а также опережающему способу реализации. Системный подход, направленный на целостное исследование объекта и выявление системного знания о нем, обуславливает не только системность, но и опережающий характер мышления.

6. Опережающему познанию должно предшествовать формирование ориентировочной основы соответствующей познавательной, теоретической и практической деятельности и необходимых для этого знаний, умений, навыков и способностей, в том числе умений и навыков системного подхода, системно-творческого мышления и самоуправления. В процессе осуществления опережающего познания, ориентировочная основа деятельности субъекта, постоянно совершенствуясь и развиваясь, становится эффективным средством достижения поставленных целей. Содержание элементов текста и графическое выражение связи элементов в структуре фрейма фактически демонстрирует, что рассмотренные нами способы фреймирования определяют

механизмы взаимодействия элементов текста. Студенты постигают и структуру представления знания, и механизм структуризации информации и ее концептуализации в целях осмысления научного феномена и его использования в своей будущей научной работе. Исходный текст полностью перерабатывается, тексты научного содержания должны представлять собой реакцию на новую ситуацию, обеспечивающую осознание новой информации, что дает навыки анализа услышанной учебной информации: обдумывание, раскрытие темы, перечисление признаков, рассуждение и сравнение. Фреймовый сценарий учебного материала при систематическом пользовании входит в сознание обучающихся полностью и будет применяться ими автоматически без усилий, тогда продуктивная деятельность обучающихся полностью вытеснит репродуктивную, и студент приобретает способности синтезировать информацию: комбинировать, анализировать, сопоставлять, творить[5,123].

При работе с текстом используются *фреймы* — *логико-смысловой схемы*: учащиеся устанавливают наиболее типичные, значимые, системообразующие связи между смысловыми ячейками. Работа направлена на установление смысловых связей между смысловыми частями путем систематизации (схематизации, структурирования) и одновременно расширения учебного материала, т.е. перекомпоновки • (перекомпозиции) информации. Благодаря использованию *фреймов* — *логико-смысловой схемы* обучаемый легко переходит от суммирования смыслов к их интегрированию, потому что цепочки смыслов и смысловые блоки проступают в **тексте** четко. Так формируется комплекс универсальных умений, обеспечивающих процесс добычи актуальной информации, функционирование которой предполагает разработку системы упражнений, направленной на дальнейшее развитие языковой личности.

Современные тенденции обучения с применением фреймового подхода способствуют свёртыванию и сжатию учебной информации, обеспечивает доступность и понимание учебного материала и алгоритмизацию учебного процесса, так как они имеют глобальный характер обобщения. Осуществлять смысловую и символическую компрессию информации необходимо формировать у обучаемых целенаправленно.

Для *акцентирования внимания* на воспринимаемом тексте представляет интерес теория обучения на основе схемных и знаковых моделей В.Ф. Шатилова. Визуализации знаний способствуют построение интеллектуальных карт, использование: а) приемов из технологии критического мышления; б) инструментов управления текстовой деятельностью; в) арсенала когнитивно-дискурсивных технологий, находящихся в логическом единстве, целеориентированных на различные компоненты личностного знания обучающихся (Шатилов 1996:47).

С точки зрения психолингвистики, функционирование общего речевого механизма строится на взаимодействии таких общих функций, как опережающее отражение (вероятностное прогнозирование и упреждающий синтез), осмысление, оперативная и долговременная память, внутренняя речь, которые лежат в основе всех видов РД. Эти функции являются едиными как для рецептивных, так и для продуктивных видов РД. Вторая *стратегия ориентирована на когнитивно-коммуникативную деятельность обучаемых на репродуктивном (воспроизводящем) уровне*, (например обобщение (в монологической форме) информации из нескольких источников, осмысленное восприятие текста, которое возможно только при условии, если читатель обладает достаточной фоновой информацией. Работа по конкретизации *формы выражения информации способствует активизации долговременной памяти для произвольного запоминания, обеспечивает владение такими речевыми умениями, как умение синтезировать информацию (комбинировать, придумывать, составлять, творить);*

Сформулированные речевые умения нуждаются в закреплении и развитии, они должны соотноситься со способами извлечения информации из различных текстов, что дает возможность обучаемому выразить мысль по-другому, уточнять значение незнакомых слов, побуждать к более подробному объяснению непонятого. Этот подход в обучении реализуется в процессе формирования языковой картины мира, целостного представления об исследуемом объекте, развития мышления и познавательных способностей. В процессе моделирования учителем процесса концептуализации информации систематизируются знания о предмете речи, что подготавливает в дальнейшем формирование новой структуры деятельности. В концептуализации информации фреймовая и гипертекстовая технологии выступают в качестве синергетических элементов, для выделения которых выявлены их специфические признаки, особенности взаимодействия, критерии сформированности умений речевой деятельности. С позиций синергетического подхода потребность в концептуализации информации становится актуальной в том случае, когда в процессе обучения наблюдается гипертекстовое представление материала, требующее глубинной проработки. При этом

функциональная характеристика предмета речи в текстах потенциально несет в себе интегративные начала и готовит базу для активизации деятельности, связанной с работой по аналогии с предъявленными образцами.

Литература

1. Спицнадель В.Н. Основы системного анализа: Учебное пособие.– СПб.: ИД «Бизнес-пресса», 2000. - 326 с.
2. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии. Тамбов, 2002. 124 с.
3. Гальперин П.Я. «Основные результаты исследования по проблеме «Поэтапное формирование умственных действий».- М.,1965
4. Гураль С.К.«Синергетика и лингвосинергетика». - Вестник Томского государственного университета , 2007, №302.
5. Кульгильдинова Т.А. Фреймовая организация текста деловой документации //Сборник докладов VI Международной научной конференции «Русский язык в языковом и культурном пространстве Европы и мира: Человек. Сознание. Коммуникация». Интернет, 22 - 25 мая 2014 года в Лёвен, Бельгия, с.1016-1020.

УДК 81'246.3:378.4(574.42-2С)096

Тулеугалиева С.С.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ВНЕДРЕНИЕ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ ШАКАРИМА: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В Казахстане реализуется уникальный проект, инициированный Президентом страны Нурсултаном Назарбаевым - триединство языков: казахский язык – государственный язык, русский язык – язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику.

В связи с этим, актуализируется проблема становления и развития трехязычного образования, которая требует решения вопросов его нормативно-правового и учебно-организационного обеспечения.

Трехязычное образование это:

- интеграция в мировое экономическое, культурное, образовательное и политическое пространство;
- изучение и усвоение мирового опыта в сфере профессиональных знаний и научных исследований, культурно-политического и социального опыта зарубежных стран;
- более широкие возможности для выпускников университета для продолжения образования и трудоустройства, в том числе и за рубежом.

Правовая основа развития трехязычного образования: Государственная программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 гг.; Программа Президента Республики Казахстан «План нации - 100 конкретных шагов»; Комплексный план по развитию трехязычия в ВКО на 2015- 2019 годы; Концепция и положение об организации трехязычного образования в Государственном университете имени Шакарима города Семей.

В нашем вузе полиязычное образование внедрено с 2012 года, когда экспериментально вводились дисциплины на английском языке по модели 40*40*20 по специальностям 5В011200 «Химия», 5В011300 «Биология», также отдельные элективные дисциплины велись на английском языке для подготовки полиязычных специалистов других специальностей.

С сентября 2016 года согласно «Дорожной карте развития трехязычного образования на 2016-2019 годы» МОН РК по семи специальностям вуза осуществляется подготовка специалистов на трех языках по модели 50*20*30: 5В011000 – Физика, 5В011100 – Информатика, 5В011200 – Химия, 5В011300 – Биология, 5В011400 – История, 5В051000 - Государственное и местное управление, 5В071000 – Биотехнология. С 2016 года в режиме эксперимента реализуется образовательная программа бакалавриата: «Казахский язык и литература, английский язык».

Входное тестирование на знание английского языка среди студентов 1- курса текущего учебного года показало следующие результаты: из 1202 человек, принявших участие в тестировании только 149 чел. набрали баллы выше 50%, и 1053 чел. набрали баллы ниже 50%. Данные результаты указывают на низкий уровень подготовки выпускников школ во владении английским языком.

В полиязычных группах 3-4 курсов бакалавриата в осеннем семестре 2017-2018 учебного года обучаются 57 студентов, занятия по 21 специальным дисциплинам на английском языке ведут 24 преподавателя, в том числе ИКТ для всех специальностей 1-2 курсов.

Согласно требованиям Положения об организации трехязычного образования в Университете Шакарима к уровню языковых компетенций:

- обучающиеся в полиязычной академической группе должны иметь уровень языковых компетенций:
 - казахский язык – C1
 - русский язык – C1
 - английский язык – B2
- занятия в полиязычных группах ведут преподаватели, имеющие уровень языковых компетенций:
 - казахский язык – C2
 - русский язык – C2
 - английский язык – Upper- Intermediate.

Распределение дисциплин по семестрам (модель 50*20*30)

1	2	3	4	5	6	7
Казахский (Русский) язык - 3 кредита (ОК)	Казахский (Русский) язык - 3 кредита (ОК)	Профессиональный казахский (русский) язык – 2 кредита (ОК)	1 спец. дисц. на втором языке	1 спец. дисц. на втором языке	2 спец. дисц. на втором языке	2 спец. дисц. на втором языке
Продвинутый уровень (C1, C2)						
Иностр. язык - 3 кр. (ОК)	Иностр. язык - 3 кр. (ОК)	Англ.яз для академ. целей - 3 кр. (КВ)	ПОИЯ – 2 кр. (ОК)	3 дисц. (на англ.яз.) -9кр.	3 дисц. (на англ.яз.) -9кр.	3 дисц. (на англ.яз.) - 9кр.
Средний уровень (B1, B2)						
ИКТ на англ. языке – 3 кр.(ОК)			Всего 41 кредит на англ. яз.			
Языковая практика распределяется со 2 курса на весь период обучения						

Дисциплина «Английский язык для академических целей» (3 кредита) на 2 курсе обеспечивает непрерывное изучение профессионального английского языка с использованием CLIL технологий.

Учебные дисциплины в полиязычных группах обеспечены литературой на английском языке, рекомендованных МОН РК: Technologies of criteria - based assessment (Технологии критериального оценивания); Mathematical modeling and numerical methods (Математическое моделирование и численные методы); Organic chemistry (Органическая химия); Methodology of teaching Biology (Методология преподавания биологии); Fundamentals of information systems (Основы информационных систем); Data base in IS (Базы данных в ИС); Technological Measurements and Devices (Технологические измерения и приборы); Inorganic chemistry. Chemistry of elements (Неорганическая химия. Химия элементов); Chemistry and Technology of Inorganic Substances (Химия

и технология неорганических веществ); Equipment of chemical industry and engineering structural material (Оборудование химической промышленности и инженерных конструкционных материалов) и другие.

Вуз приобрел базовый учебник по дисциплине «Информационно-коммуникационные технологии» на английском языке, разработанный АО «Международный университет информационных технологий» по заказу МОН РК. Учебник знакомит студентов с основными направлениями технологий для личностно-ориентированного развития в условиях современного информационного мира.

Студентам рекомендуются полезные интернет ресурсы для пользования на уроках английского языка по всем уровням:

использование видео материалов:

- <http://film-english.com/>
 - <http://www.esolcourses.com/>
 - <http://enginform.com/media/video4>
 - <http://enginform.com/media/video4>
- бесплатные вебинары по проблемам обучения английскому языку в школе
- <http://macmillan.kz/forteacher/webinars/>
 - <http://www.cambridgeenglish.org/teaching-english/resources-for-teachers/webinars/>
 - <https://elt.oup.com/teachersclub/?cc=kz&selLanguage=en>
- other useful resources:
- <http://linguapress.com/inter.htm>
 - <http://www.cambridgeenglish.org/teaching-english/resources-for-teachers/>

С целью повышения языковых компетенций более 50 преподавателей вуза прошли курсы английского языка по бюджетной программе МОН РК. Центром инновационных образовательных технологий университета организованы курсы изучения английского языка по 4 уровням. Общее количество слушателей курсов составляет 52 человека, в т.ч. 16 человек ППС, 12 сотрудников, а также 32 обучающихся, из них 11 студентов, 2 магистранта и 10 докторантов.

Развитию языковых компетенций в Университете Шакарима способствует новый международный факультет SKACC, студенты которого ориентированы на получение двудипломного образования по следующим программам Университета Кьюнгдонг и Университета Шакарима на английском языке: BBA / Bachelor of Business Administration; BHM / Bachelor of Hotel Management; BSC / Bachelor of Smart Computing.

В SKACC английский язык преподает профессор Джорджтаунского Университета Сандра Ли. Программа осуществляется при поддержке посольства США в Республике Казахстан и Государственного Департамента США. Занятия по содержанию и интенсивности проводятся в трех группах:

- студенты международного факультета SKACC;
- студенты факультета иностранной и русской филологии;
- студенты STEM (межфак).

В весеннем семестре 2016- 2017 учебного года, на основании приказа ректора университета №103 от 20.12.2016г., был проведен мониторинг развития языковых компетенций обучаемых и ППС. Целью исследования было: проведение мониторинга и разработка рекомендаций по улучшению качества организации учебного процесса по трехязычному образованию. Руководитель рабочей группы: С. Тулеугалиева, состав рабочей группы: Л. Кабдылманова, Г. Куребаева, Г. Саганаева, Г. Ахметова, И. Мищенко, Е. Шумбасова, М. Янгуразова, К. Фоминых.

В ходе мониторинга проведены следующие мероприятия: тестирование с целью определения уровня владения тремя языками среди обучающихся; посещение занятий на английском языке в полиязычных академических группах; анализ учебно- методического сопровождения дисциплин на английском языке; проведение комплексного экзамена среди ППС ведущих дисциплины на английском языке, в том числе по дисциплине «ИКТ на английском языке».

По результатам исследования выявлено:

- уровень владения обучающимися казахским языком высокий, русский – выше среднего, английский – ниже среднего;
- уровень знаний обучающихся не соответствует для понимания терминологии и текстов на казахском языке (в русских группах), на русском языке (в казахских группах) и на английском языке;
- недостаточно обеспечены занятия необходимой материально- технической базой и учебной литературой;

- слабая методическая подготовка преподавателей ведущих занятия в полиязычных академических группах.

Отмеченные проблемы в работе преподавателей это – ошибки в грамматике английского языка, низкий словарный запас и слабая коммуникационная речь.

У преподавателей отмечается низкая мотивация изучения английского языка и преподавания дисциплин на английском языке.

Рабочей группой по мониторингу развития языковых компетенций обучаемых и ППС рекомендовано создание Центра полиязычного образования при университете. Задача - организационное, аналитическое и информационное обеспечение по трехязычному образованию.

Деятельность Центра:

- выполнение мероприятий по реализации «Дорожной карты развития трехязычного образования на 2015- 2020 годы» МОН РК;
- совершенствование нормативных вузовских документов, регламентирующих организацию трехязычного образования по модели 50*20*30;
- подготовка к переходу ведения образовательной деятельности на английском языке по специальностям бакалавриата и магистратуры;
- разработка новых интегрированных образовательных программ “Русский язык и английский язык”, “Казахский язык и английский язык” и др.
- разработка и внедрение учебных программ по переходу казахского алфавита с кириллицы на латиницу;
- открытие специализированных аудиторий для самостоятельного изучения языков студентами с помощью программ - самоучителей (например, программа СЛОВА БЕГОМ // <http://slovabegom.ru/>);
- мониторинг языковых компетенций в начале 1-го курса и в конце 2-го курса, с целью отбора перспективных обучающихся для дальнейшего продолжения обучения в полиязычных группах;
- мониторинг языковых компетенций преподавателей, планирующих преподавать в полиязычных академических группах (казахский, русский и английский языки);
- внедрение КРА англоговорящих ППС на кафедрах;
- организация и проведение обучающих семинаров и курсов повышения квалификации ППС;
- приглашение иностранных ученых для чтения лекций и проведения мастер классов;
- организация участия ППС и обучаемых в исследованиях в сфере трехязычного образования;

Анализ проблем и разработка механизмов совершенствования внедрения трехязычного образования являются комплексной задачей, стоящей перед всей системой образования страны. По данным результатов исследований Информационно-аналитического центра МОН РК, 2016г.:

- обучение на трех языках находит поддержку в школах и вузах;
- уровень владения английским языком у большинства студентов полиязычных групп вуза не достигает порога школьной программы (A2);
- недостаточно качественное обучение языкам - главная причина низкого уровня готовности школ и вузов к обучению на трех языках.

С целью повышения качества обучения и преподавания необходимо: расширять перечень трехязычных образовательных программ; применять инновационные технологии преподавания и обучения языкам (CLIL); разрабатывать и внедрять ОП на английском языке в целях привлечения зарубежных студентов и развития интернационализации вуза.

Владение казахским, русским и английскими языками становится неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека.

Перспективы нашего вуза в реализации трехязычного образования: к 2019 году развитие трёхязычного образования в Университете Шакарима позволит достичь высокого качества знаний, сформировать и усовершенствовать профессиональные компетенции выпускника, способного решать сложные задачи, владеющего языковой культурой.

Знание языков даст молодому поколению ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, создаст условия для приобщения к этнической, казахстанской и мировой культурам.

Жанаева Ш.А.

М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледж, Семей қ.

КӨПТІЛДІЛІК ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ БАСЫМДЫЛЫҚТАРДЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан – 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты атты Жолдауында: «Үш тілді меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады. Қазақстанды әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде тануы керек», - деген болатын. Бүгінгі таңда әлем елдерінің интеграциялануы мен жаһандануы кезеңінде көптілді мамандар даярлау мәселесі күн тәртібіне қойылып отыр. Қазақстанның білім беру жүйесінде үштілді оқыту мәселесінің көтерілуі заман талабынан туындап отырғаны айқын.

Елбасы көптілді білімді дамытуға жіті назар аударып «...еліміздің маңызды құндылықтарының бірі және басты артықшылығы – көпұлттылық пен көптілділік» деп атап көрсеткені белгілі. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында, 2020 жылға қарай «... барша қазақстандықтар қазақ тілін, орыс тілін 95% және 25% – ағылшын тілін меңгеруі тиіс» делінген.

Көптілді тұлғаны қалыптастыру жолында оқу орнының рөлі зор, себебі негізгі құндылықтар мен өмірлік қағидалар осы ортада қалыптасады. Оқу орнында студент өзінің мәдени-ұлттық, этникалық қажеттіліктерін жүзеге асырып, оның бойында гуманистік, жалпы адамзаттық қасиеттердің қалыптасуына қолайлы жағдай және орта жасалады. Басты мақсат – көптілді және көпмәдениетті маман қалыптастыру. Оқу орнында мамандар даярлаудағы көптілділікті енгізу және оны жүзеге асыру кезеңдері, жалпыға міндетті мемлекеттік білім беру стандарты шеңберінде реформаланған бағдарламалармен оқыту, мамандар даярлаудағы гранттардың бөлінуі, бұл бағыттағы педагог кадрлардың біліктілігін көтеру, жоғары оқу орындарымен байланыс мәселелері шешімін табуда. Осы мәселенің басты алғы шарттарын кешенді үлгіде саралау әрі жүзеге асыру мақсатында білім беруді дамытудың жаңа векторына сай 2013-2014 оқу жылынан бастап колледж пилоттық жобаға қатысуда. Үш тілді мамандарды дайындау бойынша 0101000 «Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу» мамандығына эксперименттік топ қабылданды. Көптілді білім беру мен тәрбиелеу колледждің 2011-2020 жылдарға арналған дамудың кешенді бағдарламасында өзекті бағыттардың бірі болып табылады. Білім алушыларды арнайы мамандық бойынша көптілді білім беруге даярлауға байланысты бағдарлама Семей қаласындағы Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің «Педагогика және психология» кафедрасымен келісіліп, Шығыс Қазақстан облысы Білім басқармасының басшылығымен бекітілген. Эксперименттік жұмыс оқу жоспары міндетті оқу компоненттерінен: оқуға арналған негізгі пәндерден, білім алушының таңдау курсынан, элективті курстан, іс-тәжірибе түрлерінен құрылған. Сондай-ақ, бағдарламада төлқұжат, түсіндірме хат, бағдарламаның мақсаты мен міндеттері, пәннің арнайы мамандармен қамтамасыз етілуі, колледждің материалдық-техникалық базасы, пәнаралық байланыстар және көптілді мамандар даярлаудың жүйелі бағдарламалық жұмыстары қамтылған көптілді білім беруді ендіру бойынша нормативті құжаттар пакеті дайындалды. Осы топқа арналған бағдарламалар мен концепция және арнайы жоспар құрастырылып, бекітілді. Олар қазақ тілінен, орыс тілінен және ағылшын тілінен жүргізілетін пәндердің оқу бағдарламасына сәйкестендіріліп жасалды. Арнайы мамандар даярлаудағы көптілді білім беруді оқу үрдісіне енгізудегі негізгі мақсат:

- 0101000 «Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу» мамандығы бойынша білім алушыларға үш тілде білім беру;
- колледж оқу үрдісіне көптілділіктің қазіргі заманғы білім моделін енгізу; кәсіптік білім беру дәстүрлерінің негізінде қазіргі білім беру сапасын жоғарылату; оқу үрдісінің жүйелігі, бірізділігі және оқу жоспарлары мен бағдарламаларының нұсқалары;
- жаңашаланған технологияларды білім алушылардың меңгеруі;
- білім алушылар мен оқытушылардың кәсіби дамуына жағдай жасау болды.

Колледждегі білім беру үрдісіне көптілді білім беру концепциясының негізгі мақсаты - көптілділік оқытуды колледж көлемінде КжТББ-дің жаңашаланған жүйесіне кіріктіру. Бағыты – бәсекеге қабілетті мамандарды оқыту, кәсіби маман болып қалыптасуын қамтамасыз ету.

Көптілді білім беру концепциясы - кәсіби білім беру бағытындағы міндеттерді айқындайтын стратегиялық құжат. Жоба жұмысы Қазақстан Республикасының нормативті құжаттарына негізделініп жасалынды. Педагогикалық колледждің оқу процесінің жоспарымен қатар көптілді мамандар даярлау бағдарламасының қазақ және орыс тілі, ағылшын тілі практикумының эксперименталдық жұмыс оқу жоспары жасалынды. Жұмыс оқу жоспары Қазақстан Республикасының жалпыға міндетті мемлекеттік стандартының 23.08.2012 жылдың №1080 бұйрығына сәйкес жасалынды.

2017 жылдың маусым айында осы эксперименттік топ мамандық бойынша оқуды ойдағыдай аяқтап, дипломмен бірге «Кәсіптік білім туралы куәлік» алды. Жұмыстың нәтижеленген мониторингісінің қорытындысы:

- тіл білімін жетілдіру мақсатында көптеген материалдар, қазақ, орыс және шет тілдерінде білім беретін оқытушылардың жұмыстарының іс-тәжірибесі жинақталды; әдістемелік базасы құрастырылды;
- көптілділік білімінің әдіс-тәсілдері жетілдірілді; экспериментке арналған мультимедиялық оқыту бағдарламасымен қамтамасыз етілді; көптілділік білім беру семинарлары мен тренингтеріне қатысу арқылы оқытушы-педагогтардың біліктіліктері көтерілді;
- жұмыстың нәтижеленген мониторингісі шығарылып, оқу орнының іс -тәжірибені іске қосуға бағытталған әдістемелік нұсқаулары жасалды;

Шет тілі және көптілді жүйе бойынша мамандар даярлайтын оқытушылармен жұмыс бекітілген жұмыс жоспары бойынша жүргізілді. Оқытушылардың кәсіби біліктілігін, педагогикалық шеберлігін арттыру (оқу жылы барысында біліктілікті жетілдіру курстарынан өту кестесі бойынша жүргізілді) мақсатында «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» әдістемелік пәндерінен беретін 6 оқытушы Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеттің Инновациялық білім беру технологиялары орталығының ОМ қосымша білім беру курсынан 36 сағат көлемінде «Мектепке дейінгі топтарда ағылшын тілін үйрету әдістемесі» бағдарламасы бойынша ақылы курста оқып, сертификаттарын алды.

Ағылшын тіліндегі білім алушылардың еркін сөйлеуіне жағдай жасалып, жеке блокта 5 кабинет, оқу орнында жалпы 10 оқу кабинеті стандартқа сай жабдықталған. Қажетті мөлшерде жаңа заманауи оқулықтар сатылып алынды («MACMILLAN» баспасынан шыққан - 60 оқулық (жұмыс дәптері, CD диск, мұғалімге арналған оқулығымен) , Кэмбридж баспасынан шыққан 40 оқулық (жұмыс дәптері, CD диск, мұғалімге арналған оқулығымен), Оксфорд баспасынан шыққан 65 оқулық (жұмыс дәптері, CD диск, мұғалімге арналған оқулығымен) , Шетел балалар әдебиетінен – 40 кітап, жалпы бағасы 1.375.690 теңге). Бүгінгі күні студенттер осы оқулықтармен жұмыс істейді.

2017 жылдан бастап Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеттің шет тілі филологиясы кафедрасымен және Семей қаласындағы Назарбаев Зияткерлік мектебімен келісім шарттар жасалды. Келісім шарттың мақсаты: сапалы білім қызметін көрсету; жеке қажеттілікке бағытталған адамгершілік, мәдениетті және интеллектуалды қабілеттерді дамыта отырып бірлескен іс-әрекетті басқару; Жыл бойы бірлесіп ғылыми ізденіс жұмыстарын жүргізу; ғылыми-практикалық конференциялар өткізу; шебер сыныптар көрсету; студенттердің коммуникативтік қабілеттерін дамыту; Назарбаев Зияткерлік мектебінің халықаралық және жергілікті мұғалімдердің іс-тәжірибесін көрсетуді ұйымдастыру;

Колледждегі «Ағылшын тілі» ПӘК бірнеше жылдан бері Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетпен тығыз байланыста:

1. «Ақпараттық-коммуникациялық технологияны өздігінен пайдалана отырып, негізгі іскерлікпен дағдылар қарым қатынас жасау мәдениетін қалыптастыру», «Жаңартылған білім мазмұны бойынша тіл сабақтарында тыңдалым дағдысын критериймен бағалау» атты қалалық семинарлар.
2. «Көптілділік білім беру дамуының жаңаша беталысы», «Жаһандану мәселесіндегі ТжКББ мазмұнын жаңарту жағдайында тілдік тұлғаны дамыту» атты Аймақаралық іс-тәжірибелік семинарлар.
3. «Бүгінгі студент - болашақ маман» Шәкәрім атындағы МУ пен М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледж студенттері бірлесе өткізген өндірістік іс-тәжірибенің қорытынды конференциясы.

4. Шәкәрім университетінде өткізілетін «шетел филологиясы және аударма» кафедрасының колледждегі университет күніне де білім алушылар белсене қатысып, шеберлік сабақтары өткізіліп, тәжірибе алмастырады.

Назарбаев зияткерлік мектебіндегі халықаралық оқытушылардың қатысуымен өткізілетін «Әңгімелесу клубының» үйірме жұмысы «Шет тілі» бөлімінің студенттерінің көптілді білім беруді жүзеге асырудың негізгі идеясы білім алушыларды қажеттілігі мен қызығушылығына сәйкес түрлі тілдерді пайдалануға ынталандыру, мәдениетаралық қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға бейімдейді.

Ағылшын тілі апталығы аясында Семей қаласының мектептерімен тығыз байланыс орнатылып, мектептегі жаңа мазмұнды сабақтар көрсетілген «Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша тіл сабақтарын оқыту ерекшеліктері» атты форсайт семинар өткізілді.

Білім беру мекемелерінде көптілділікті енгізудегі қиындықтарды жою жолдары мазмұнында көптілді жүйеде оқитын топтарға сабақ беретін оқытушылармен 2016 жылы 19-29 желтоқсан аралығында «Тіл және мәдениет» атты көптілділік онкүндігі өткізілді. Онкүндік барысында ашық тәрбие сағаттары, семинар, шеберлік сыныптар, әдістемелік көрме, дөңгелек үстел және «Жаһандану мәнмәтініндегі ТЖКБ мазмұнын жаңарту жағдайында тілдік тұлғаны дамыту: мәселелері және шешімі» тақырыбында аймақаралық вебинар өтті.

2016-2017 оқу жылында Б.Ахметов атындағы Павлодар педагогикалық колледжінде «Жеке тұлғаның және қоғамның шығармашылық әлеуетін дамыту» атты колледж студенттері арасында шетел тіліндегі IV Аймақаралық ғылыми - практикалық конференциясына қатысқан 26 «ә» топ студенті Мусақызы Мадина жүлделі 2 орынға ие болды. Осы конференцияға басқа топтардан 8 студент қашықтан қатысып, сертификаттар алды. Өскемен қаласындағы «Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі» КМҚК базасында «Тілдарын» атты 1-2 курс студенттері арасында облыстық олимпиадасына қатысқан 26 «ә» тобының студенттері Касенова Жанель, Төлегенқызы Аңсаған 2 және 3 орындарға ие болды. Өскемен қаласындағы КАСУ колледжінде өткен бірінші курс студенттері арасындағы ағылшын тілінің облыстық олимпиадасына қатысқан 16 «ә» тобының студенті Жқанов Ақжол олимпиаданың үш турынан өтіп «Best Listening - Үздік тыңдалым» номинациясын алды.

Колледждегі «Ағылшын тілі» бөлімі бойынша өз білімдерін жетілдіріп жүрген студенттер қатары күн санап көбеюде: олар 36 топтағы Шалқарқызы Айя Турцияның Анкара қаласында Just English курсынан өтіп білімін жетілдірсе, гранттық негізде Кипр халықаралық университетінде білім алып жатқан білім алушылар: 46 топ Нұртөлеу Айжан, Орынбекова Ақбота, 36 топ студенті Касенова Жанель «Бейбітшілік әлемі» (Планета мира – World of Peace) Халықаралық Бірлестігінің ұйымдастыруымен 2017 жылдың 5-12 қарашасында Біріккен Араб Әмірлігі, Дубай қаласында өткен ұстаздардың, оқушылар мен студенттердің «ДУБАЙ – 2017» Халықаралық Достық форумы, Өнер фестивалі мен Ғылыми конференциясына қатысып, ғылыми жоба қорғаудан жүлделі I орын алды.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың "Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру" атты мақаласы аясында және көптілді оқыту тәжірибесін тарату мақсатында "Педагогикалық START 2017" атты Семейдің Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетімен бірлескен «Көптілді білім беру: педагогикалық идеялардың фестивалі» өтті. Фестивальдің мақсаты: көптілділікті үйрету жағдайында дүниежүзілік білім кеңістігіне кірігу мақсатында іс-тәжірибе алмасу; оқытушылардың педагогикалық шеберліктерін шыңдау; жастардың шет тіліне деген қызығушылықтарын арттыру; дүниежүзілік білім қоғамында бәсекелестікке қабілетті, жан-жақты көп тілді білетін тұлға тәрбиелеу; фестиваль жұмысына Шәкәрім атындағы Семей мемлекеттік университетінің психология кафедрасының оқытушылары, ТЖКББ ұйымдарында көптілді білім беру жүйесінде жұмыс істейтін оқытушылар, М.Әуезов атындағы педагогикалық колледжінің «Мектепке дейінгі оқыту және тәрбие» және «Ағылшын тілі» ПӘК оқытушылары, Семей қаласындағы мектепке дейінгі білім беру серіктестерінің өкілдері қатысты. Бағдарламадағы «Тіл - өркениетке жол» атты әдеби салон, «Балаларды қоршаған ортамен таныстыру және экология негіздері» пәнінен кіріктірілген ашық сабақ, «Бала бақша тәрбиешісінің моделі» атты шетелдіктермен «Әңгімелесу клубының» үйірме жұмысы, драмалық үйірме жұмыстары студенттердің тілге деген қызығушылығының жоғары деңгейін көрсетті.

Білім алушылардың түрлі деңгейлердегі пән байқауларына қатысуын ұйымдастырудағы жетістіктерінің ішінде «Шет тілі» бөлімі бойынша қашықтан халықаралық деңгейдегі түрлі олимпиадаларға қатысу деңгейі өткен жылдармен салыстырғанда жоғары деңгейге көтерілді. Мониторинг қорытындысы бойынша өткен оқу жылында халықаралық деңгейде 18 студент, Бүкілроссиялық олимпиадаға 15, мемлекетаралық олимпиадаға 1, Ресей порталына 5 студент

қатысып I және II дәрежелі дипломдармен марапатталды. Аталған жұмыстар колледжде атқарылып отырған жұмыстың жүйелілігі мен мазмұндылығын көрсетеді.

Педагогикалық аспектіде тілдерді оқытуға жаңаша ықпал ету, жаңа оқу-әдістемелік кешенді әзірлеу, интерактивті әдістемелер мен технологияларды пайдалану жұмыстары әлі де қамтылу үстінде. ТЖКББ ұйымдарында көптілді маман дайындауда кәсіптік білім беру деңгейінде әлі де шешуін таппай отырған мәселелер жеткілікті. Еңбек нарығының тез өзгеріп тұрған шағында мамандықтардың жіктеуіші де жетілдірілуде. Биылғы оқу жылындағы жаңартылған мамандықтар классификаторында бастауыш білім берудегі ағылшын тілді математика, информатика, өзін-өзі тану пәндерінің мұғалімдерін кәсіптік білім беру жүйесінде даярлау көрсетілген. Жоғарғы оқу орындарында көптілді мамандарды даярлау процесі баяу жүруде, бұл үрдіс ТЖКББ ұйымдарында көптілді маман кадрлардың тапшылығын тудыруда. Көптілді мамандар даярлауды іске асыру үшін білім беру ұйымдарының ресурстарын: материалдық-техникалық базасын, пәндік-кеңістіктегі ортасын және оқу-әдістемелік қамтамасыз етілуін қазіргі заманғы оқу-тәрбие процесінің талаптарына сәйкестендіру, мазмұнын жетілдіру қажет. Техникалық реттеу және метрология комитетінің 2014 жылғы 24 шілдедегі 165 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жіктеуішінің Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі кәсіптер мен мамандықтар жіктеуішіне «Ағылшын тілінің білімімен мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешісі» жаңа біліктіліктер де енгізілген. Ендігі кезекте алдымызда осындай біліктілікті мамандар дайындау міндеті тұр.

Колледж ұжымы үштілділік білім беру бағдарламасын жүзеге асыруда тәуелсіз Қазақстанның ертеңі болар жас ұрпақты өмір талабына сай біліммен қамтамасыз етуге қабілетті, біліктілігі жоғары мамандар даярлау арқылы мемлекет талабын орындауда.

УДК 81'246.3

Аубакирова А.

Шәкәрім атындағы үш тілде оқытатын көпбейінді гимназия, Семей қ.

ҚАЗАҚСТАН ҮШІН ТІЛДЕРДІҢ ҮШТҰҒЫРЛЫҒЫ ЕЛДІҢ БӘСЕКЕЛЕСТІК ҚАБІЛЕТІНІҢ КӨРІНІСІ

Еліміздің мәртебесінің биік болуы қоғам мүшелерінің, келешек ел қожасы жас ұрпақтың белсенділігі мен іскерлігіне тікелей байланысты. Ендеше саналы, сауатты, салтымыздың барлық дәстүрлеріне де, әлем мәдениетіне де қанық, ел тізгінін берік ұстай білетін ұрпақ тәрбиелеу бізге сеніп тапсырылып отыр.

Еліміздегі іргелі ақпарат құралдарының басшыларымен кездескен Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев қазақ халқының бүгінгі таңдағы асқарлы жетістіктеріне жан - жақты баға беріп, оған жету жолындағы алуан түлі тарихи белестерге талдау жасай келіп, **«Біз үйренетін ұлттан үйрететін ұлтқа айналуымыз керек. Үйренері бардың ғана үйретері болды. Үйрететін ұлтқа айналу қазақ ұлты ретінде сапалы тұрғыдан жаңа сипатқа ауысу керек деген сөз. Ол үшін ұлттың өзі жаңғыруға тиіс»** деген еді Ұлтымыздың *жаңаша жаңаруы* дегенде ең алдымен ойға оралар қазынамыз - қасиетті Ана тіліміз екенін пайымдаймыз. Жалпы қай ұлттың да ұлттық сипатын айқындайтын, өзгеге танытатын үш тұғыр – **оның төл тарихы, бай әдебиеті туған тілі** десек осы қатарда *ұлттық тілдің* мәртебесі бәрінен де асқақ тұрары заңды. 90 жылдық тарихы бар, қазақтың ғұлама ақыны Шәкәрім атындағы мектеп шәкірттері ана тілі қасиетін терең түсінеді.

Осыған орай мектепте жүргізілетін тәрбие жұмыстарының басты мақсаты жас ұрпақтың бойына азаматтық пен Қазақстандық патриотизмді қалыптастыру, рухани және мәдени мұраға құрмет, өз елінің, туған жерінің мәртебесін жоғарлата берсем деген патриоттық сезімді қалыптастыру.

Осынау қымбат сезімді әр жеткіншек бойынша ана тілді құрметтеуден оны жетік меңгертуден басталатындығын ұстаздар қауымы жақсы сезінеді. Ана сүтімен келетін туған тілге деген құрмет мәдениеті жас ұрпақтың жүрегінде өзге тілге деген құрмет пен құштарлықты оятары сөзсіз. Тәрбие жұмысы бойынша өткізілген іс- шаралардың басым көпшілігін ұлттық салт-дәстүрге негіздеп, ұлтымыздың салт - дәстүрлерін, әдет - ғұрыптарын оқушыларымызға орыс, ағылшын тілдерінде сөйлетіп - өркениет өнегесіне ұштастырудамыз. Сондықтан жаңа заманда Қазақстанның бағыт – бағдарын айқындайтын ішкі және сыртқы саясат ағымындағы бүкіл қоғам болып жұмылатын іс - әрекеттің бір - мемлекеттік тілдің мәртебесі, сондықтан Отанға деген сүйіспеншілік, белсенділік және өзге отандас ағайындармен сыйласымдылықты бір мысқал да

төмендетпей, көптілдіктің түрлі көріністерінде қазақ тілінің айбарының болмыс - бітімін шоқтығы биік құндылықтардың бірі деп ұстанудамыз.

Осы бағытта Олжас ақынның «**Тауларды аласартпай, даланы асқақтатайық**» деген қанатты сөздерін жаһандану, көптілдік жағдайындағы мемлекеттік тіл рухы мен оның өміршендігін ғаламға паш ететін киелі сөздер деп ұғынған абзал. Халықаралық байланыста ана тілінде ойлап, еркін сөйлей алатын жастар нәтижелі істерге қол жеткізетіндігі уақытпен келетін шындық. Ал шетел тілін ана тілі негізінде үйрету, үйренетін тілдің қарым- қатынасқа қажетті тілдік аспектілерімен қоса ұлттық мәдениет және мәдени байланыстарға негіздеу шет тілін үйрету әдістемесінің жаңа бір сипаты болуда.

Кезінде Абай атамыз қазақ халқын орыс тілін оқуға шақырған болатын, әрине ол орыс тілі мен орыс мәдениеті арқылы ұлтымыздың әлемдік өркениетінің жемісіне ие болатынын түсінгендікпен айтқан еді. Дәл солай болды, да. Ал ХХІ ғасырда алдымызда жаңа міндеттер туындады: өз түп тамырымызды, ана тіліміз бен мәдениетімізді сақтай отырып, біздің технологиялық және гуманитарлық серпінді әлемдік процесстерді де игеруіміз қажеттілігі туды.

Осындай міндеттерді шешуде жаңа қадамдар жасай отырып, педогогикалық ұжымның алда тұрған басты мақсаты өзін - өзі әлеуметтік және кәсіптік жағынан анықтап үлгерген, өз халқының тарихы мен салт дәстүрлерін білетін, бірнеше тілде сөйлей алатын, өзін өзі дамытуға, жетілдіруге мүдделі және өмірлік жоспарларын іске асыруға ынталы көп мәдениетті жеке тұлғаны дамыту деп санайды, себебі үш тілді игеруге бағыт ұстаған Қазақстан үшін тілдердің үштұғырлығы елдің бәсекелестік қабілетінің көрінісі болып табылады.

Мектебімізде 2007-2008 оқу жылынан бастап үш тілдік орта қалыптастыруға алғашқы қадам жасалынды. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру мақсатында «Үш тілде оқытатын мамандандырылған дарынды балаларға арналған мектептерді ашу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2007 жылғы 7 тамыздағы №387 бұйрығына сәйкес республикамызда ашылған 31 мектептің қатарындағы Шәкәрім атындағы гимназияда 2007-2008 оқу жылында бір сыныптағы 29 оқушы үш тілде оқытылса, бүгінде олардың қатары бірнеше рет өсті. Алғашында Ағылшын тілінде математика пәнін оқыту 7-сыныптан бастап жүргізілсе, бүгінде химия, биология, физика пәндерінің терминологиясы ағылшын тілінде жүргізілуде. Мұндай оқыту осыдан 10 жыл бұрын өз білімдерін қолдана алатын және әлемдік қоғамдастыққа бейімделе алатын, өзінің туған елі мен жерінің әлеуметтік белсенді азаматы санайтын жаңа буынды оқыту мен тәрбиелеуге мүмкіндік беретін Қазақстандағы жаңа оқыту моделі болып саналды. Осы оқыту барысында оқушыларымыздың деректілігін, өрісін кеңейтетін, білім мазмұнына қызықтыратын, ұлттық мәдени құндылықтарға құрметпен қарайтын және әлем халықтарының мәдениетімен танысуға мүмкіндік беретін полилингвистикалық дамыған орта жасау мәселесін шешу болды. Сондықтан мектепте көптілді оқытуды енгізуде ұйымдастырушылық, әлеуметтік,

психологиялық, лингвистикалық факторлар жан жақты есепке алынды.

Әлеуметтік фактор бойынша көптілді меңгерудің қажеттігін, көпмәдениетті жеке тұлғаға қоғамның сұранысын айқындау, яғни түсіндіру жұмыстары көпшілік арасында жүргізілді.

Педагогикалық аспектіде тілдерді оқытуға жаңаша ықпал ету, жаңа оқу әдістемелік кешенді әзірлеу, интерактивті әдістемелер мен технологияларды пайдалану, педагогтарды мамандығына сай даярлау жұмыстары қамтылды.

Психологиялық фактор бойынша міндеттеріміз үш тілде сөйлейтін адамдарда болатын проблемаларды, бір тілден екінші тілге көшу қиындықтарын есепке алынып, көптілді орта жасау шарттары қарастырылды. Осы мақсатта оқу әрекетінде ғана емес біз сыныптан тыс жұмыстар барысында да тілдің интеграциясында үлкен мән беруді назарда ұстадық. Мектепте өткізілетін түрлі мәдени шаралар бағдарламасында іс шараларды үш тілде жүргізуді бағыттадық. Мысалы мектебімізде үш тілде «Жан саулығы – тән саулығы» тақырыбында қалалық, «Көп тіл білетін тұлға тәрбиелеу» облыстық семинар өткізілсе, «Ұрпақ күні», «Шәкәрім тағлымы» тақырыбында әдеби-музыкалық композициялар әзірленіп, пән апталықтары, «Көптілділік-әлемдік білім кеңістігіне интеграцияланудың негізгі шарты» тақырыбындағы республикалық ғылыми-практикалық семинардың үштілде жүргізілуі тәжірибеге айналуда. Сондай-ақ білім ордасында тілдік ортаны қалыптастыруда апта күндері тілдер күні деп белгіленсе, оқушылардың демалыс мезгілінде тіл үйрену мақсатында мектеп жанында тілдік лагерьлер ұйымдастырылуда. **Лингвистикалық фактор** оқушылардың үш тілде білім алу деңгейін, тілдерді оқудан алған білім көлемін, оқушының тіл үйренудегі ерекшеліктерін анықтайды. Бұл фактор бойынша түрлі саулнамалар жүргізіліп, білім

байқаулары, білім тексеру сынақтары жүргізілді. Жазғы еңбек демалысында оқушыларға тапсырмалар беріліп, олардың тіл үйренудегі білімдерін үздіксіз жүргізулеріне көңіл бөлінді.

Бұл мектебімізде атқарылған жұмыстар, жаңа бастамалар жаңа проблемаларды туғызды: ол мамандар мәселесі, ол оқулықтар мен әдістемелік құралдардың қол жетімсіздігі. Мамандар әзірлеуде біздің жоғарғы мектеп - педагогикалық институттар өздерінің оқу жоспарындағы шет тілдерді мамандықтың ерекшеліктеріне қарай жүргізіп, оқыту бағдарламаларын соған қарай бейімдесе, бұл әсіресе мұғалімдер даярлауда қажеттілігін қазір көрсетіп отыр.

Сондықтан біздің ұсынып отырған кейбір пәндердің шет тілде оқытылуы үшін ауқымды базистің қажеттігін байқатты:

Біріншіден. *Мұғалімдермен қамтамасыз ету мәселесі.* Бұл мектептерде жұмыс істейтін мұғалімдер ағылшынша білім алған болуы керек. Және де бұл мұғалімдердің тек қана ағылшын тілін білуі де жеткіліксіз. Мамандығы бойынша терминологияны да жақсы меңгеруі қажет.

Бүгін Қазақстанда көптілді меңгерген мамандар дайындау яғни, ағылшын тілін білетін және өз пәнін ағылшын тілінде жүргізіп, түсіндіре алатын мұғалімдермен қамтамасыз ету.

Бұның басқа да бір жолы бар – шет елде білім алған, кәсіби тұрғыдан білікті мұғалімдерді пайдалану.

Екіншіден. *Мектептердің материалдық базасы және пән материалдары.* Бұлар - мектептердің қажетті мүліктермен, кітаптар мен мұғалімнің сабақта қолданатын негізгі және көмекші материалдарымен қамтамасыз етілуі, техникалық құралдармен жабдықталуы, заман талабына сай кабинеттердің болуы.

Көмекші материалдарды шет елдерден де алуға болады. Бірақ оқулықтар жөнінде таңдауда екі мәселе бар. Біріншісі – кітаптар қазір шет елдерде оқытылатын және министрлік бекіткен Қазақстанда берілуі тиіс білімге сай кітаптар болуы керек.

Дүниенің көптеген елдерінде бұл мұқтаждықты қамтамасыз ететін кітаптар табылады. Алайда бұл жағдайда ескеретін бір нәрсе бар: ол - оқу бағдарламаларының бұл кітаптарға сәйкес қайтадан жазылу мәселесі. Екіншісі – Қазақстандағы қолда бар бағдарламаға сәйкес дайындалғанына назар аудару керек. Жалпы айтқанда, сапалы білім беру үшін мектептегі оқушылар мен ұстаздар бүкіл қажетті заттармен қамтамасыз етілуі керек.

Үшіншіден. *Оқушыларды таңдау.* Жоғарыдағы жағдайлармен қатар маңызды мәселенің біреуі – бұл білімді меңгере алатын қабілетті оқушыларды таңдап алу. Үш тілде білім берудің оқушыға қиын екендігін ұмытпаған жөн. Берілген білімді меңгеруі үшін талантты оқушыларға керекті жағдай жасап, олардың жан-жақты білім алуын қамтамасыз ету керек.

Төртіншіден. *Ағылшын тілінде білім беруге бастайтын уақыт.* Ағылшын тілі балаларға 1-5 сыныптан бастап жеңіл бағдарламамен, тек қана шет тілі пәні ретінде оқытылуы керек. Ал 6-7 сыныптарға келгенде оқушы басқа да пәндерді бұл тілдерде толық меңгере алады. Бұл кезең тіл игеруге өте тиімді уақыт.

Бұл бастапқы дайындық кезінде оқушылар ағылшынша үйренумен қатар, оқитын пәндердің терминологиясын да үйренеді. Тіл үйретуде ең маңызды мәселе – қысқа уақытта тілді толық меңгеру.

Қорыта айтқанда, бүгінгі таңда көптілді оқыту тәжірибесі әлемдік білім беру кеңістігінде кең тарап отырған тәжірибе болып отыр. Көп тіл білетін түлектер – мемлекеттің өз мәдениетімен қатар әлемдік мәдениетін танитын, халықаралық достық пен бірлестіктің артуына кепілдік күш салатын азаматтар болмақ. Өзінің өміршендігімен көптің қолдауына ие болған бұл бағдарламамен білім берудің келешекке берері мол. Әсіресе қабілетті жоғары дарынды балалардың мектеп қабырғасында өздері оқып отырған пәндерді шет тілдерінде мазмұнын еркін жеткізуі және оны түсіне білуі үлкен жетістік. Ал қолданыс аясы болмаған тіл балалар үшін қызмет жасамағаннан кейін, сөздік қорлары қажетті терминологиялық сөздермен толықпағаннан соң ұзаққа сақталмайды.

Оқушыларымызды болашаққа үлкен дайындықпен әзірлеуді мақсат тұта отырып, олардың мамандық таңдауда тілдік кедергіге ұшырамай еркін сол ортаға кірігіп кетуіне, тез бейімделіп, өз уақытын тіл үйренуге ғана емес кәсіптік деңгейін көтеруге жұмсаса қоғамға пайдалырақ болар еді.

1 СЕКЦИЯ: ҮШ ТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДЕ ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ӘДІСТЕРІ

1 СЕКЦИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В УСЛОВИЯХ ТРЁХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

UDC004:942.14

Tateyeva A.B.¹, Bulash Zh. ¹, Baikenov M.I. ¹, Alimova B.Sh.², Abyurov A.Zh.¹
Ye.A.Buketov Karaganda State University¹, Karaganda State Technical University²

USING INTERACTIVE BOARDS IN PETROCHEMISTRY CLASS

The article shows a method of active use of the interactive board to teach Petrochemistry proficiently, effectively and meet up-to-date requirements. Analysis of a lecture plan is provided as an example.

Nowadays, it is impossible to conduct proficient, effective and up-to-date lesson in higher education institutions without technological facilities.

Meeting up-to-date requirements in conducting the lesson are directly connected to using interactive boards. For that reason, updating education content to meet up-to-date requirements is a goal of present times. Various methods are used to teach and upbring the youth of XXI century. The main objectives and responsibilities of the teacher are to create the new sample of education, help students acquire a particular amount of knowledge and skills, use new methods and technologies of monitoring the level of acquiring learning materials at the lessons effectively.

Demonstrating the achievements of various scientific studies through interactive boards contributes to the improvement of students' knowledge and skills. Interactive teaching tools, where the word interactive consists of words "inter" and "act", are the tools that create a dialogue between the user and information system in a real-time mode [1].

When teaching the class of petrochemistry it is possible to show physical, chemical qualities and also chemical analysis of oil through interactive boards. Additionally, there is an opportunity to show and analyze technological systems used in the oil refinery.

It is very important to use interactive boards for both teachers and students. The teacher can connect necessary materials to hypertext link and save them to one file. Audio and video files that describe the technological system used in oil refinery can be shown and analyzed through interactive boards when necessary.

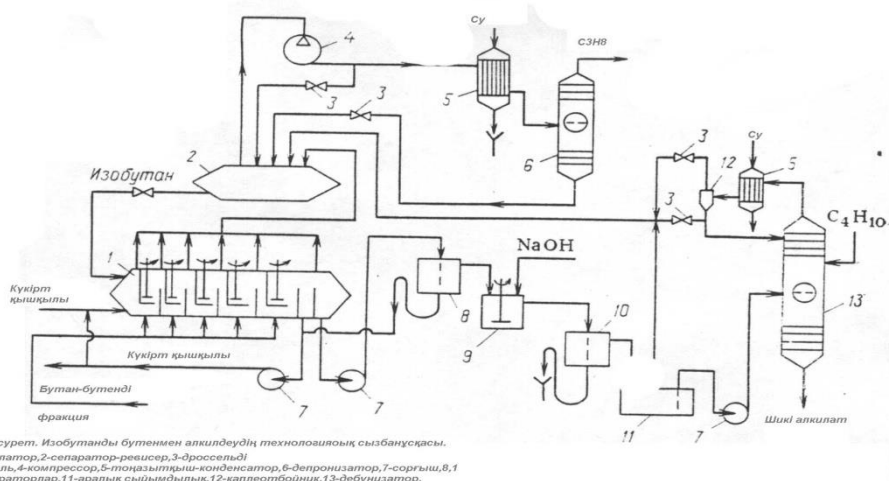
Teaching methodology that uses interactive tools is distinguished from traditional teaching methods by the quality and number of information and data. For example, in petrochemistry class, there are many technological systems of the oil refinery in a lecture on "Alkylation reaction in petrochemistry industry". For that reason, it is necessary to identify the lecture plan, its structure, teaching objectives and results to organize high-quality teaching process.

It is important to note that the quality of the lesson using interactive tools, first of all, depends on the student himself, the way he or she uses the potential of interactive tools. When using interactive tools the lesson is more intensive and active, also it expands students' cognitive actions from the first minute.

In a previously mentioned lecture, it is necessary to tell the plan first to engage students. Following processes are used in oil refinery: thermal alkylation, catalytic alkylation, alkylation of isoparaffins with olefins, alkylation of benzene with ethylene and propylene. It is necessary to pay extra attention to the goal and importance of alkylation reactions because alkylation processes are widely used in oil industry. The octane number of fuel can be multiplied through alkylation reactions. Teachers can use a full potential of multimedia resources to explain thermal and catalytic alkylation reactions. The active pen is included. An active pen is a tool used to control a cursor and also is a tool that connects computer and interactive board [2]. Alkylation process of isoparaffins with olefins is identified through the type of reaction mixture, it is connected to the type of reactor: reactor without internal mixing (capacity and stream type), internal sectional mixing reactor (contactor), internal homogeneous mixing reactor (contactor). In this matter, the scheme of alkylation of isobutane with butane is shown. The process can be explained with the help of ACTIVwand.

The length of electronic ACTIVwand is 54 cm, it helps children to reach the upper part of the board as well. A button on the side functions as the button on the left side of the board.

(Scheme)

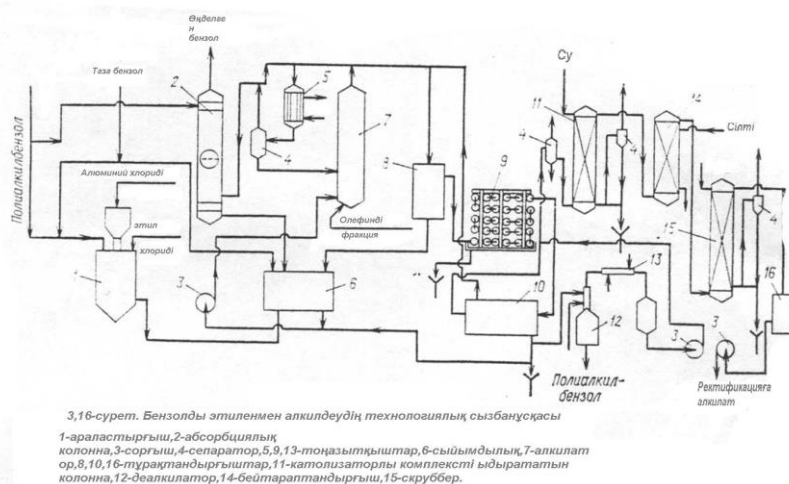
Isobutane
Sulphur acid
Butane-butene fraction
Raw Alkylate

Picture 3.15. Technological scheme of alkylation of isobutane with butane.

1- alkylator, 2- receiver- separator, 3- butterfly valve, 4- compressor, 5- refrigerant condenser, 6- depropanizer, 7- vent, 8,10- separators, 11- transitional capacity, 12- mist separator, 13- debutanizer.

In the question of alkylation of benzene with ethylene and propylene, a widespread method of producing ethyl benzene is an alkylation process of benzene with ethylene by the ratio of aluminum chloride in 90-100C and in an atmosphere or several high-pressure.

Technological scheme of alkylation of benzene with ethylene is given in the lecture.

Refined benzene
One-degree benzene
Polyalkylbenzene
Aluminium chloride
Ethylchloride

Olefin fraction
Alkali
Polyalkylbenzene
Alkylate rectification

Picture 3,16. Technological scheme of alkylation of benzene with ethylene.

1- mixer, 2- absorbing column, 3- pump, 4- separator, 5,9,13- refrigerators, 6- capacity, 7- alkylator, 8,10,16- stabilizer, 11- column eliminating catalyst complex, 12- dealkylation, 15- scrubber.

In order to explain the question, an active wand and active pen are used. The process of raw materials turning into a product can be shown and explained.

An active pen is a tool used to control a cursor and also is a tool that connects computer and interactive board.

ACTIVboard helps the users to avoid rays coming from the projector when using an interactive board. It is easy to work with both left and right hands.

ACTIVpanelpro is very convenient to be used in large auditoriums because it is used when projecting onto big screens. Words written with the help of ACTIVpanelpro special pencil on the computer can be seen on the board. ACTIVpanelpro is a very light tool, easily carried from room to room, and the projector is used to zoom in the picture [1,2].

As the President said, “Nowadays, it is necessary to give the youth education according to world standard in information technologies”, it is important to optimize information technologies in education and enhance its effectiveness.

References

1. Mukhametzhanovam S.T. Zhartynova, Z.A. Methods of working with interactive tools: Manual. Almaty kitap publishing house. (2010).
2. Goryunova, M., Semenova, M. Solonevich, M. Interactive boards and their use in the process of education. Saint Petersburg. (2010). P.336.
3. Ma Fenqyun, Zhouqixiong. Influence of iron-based catalysts on coal liquefaction. -2010. -№ 33(3): -P. 49-51.

УДК: 371.13

Курманалиева А.А., Калижанова А.Н., Марышкина Т.В.

Академия «Болашак, Карагандинский государственный университет им. Е.А. Букетова

A NECESSITY OF INTRODUCTION AND CONDUCTING A MEDIA LITERACY COURSE

The role of mass media is impossible to overestimate because they have steadily entered human life. As a result, individuals cannot imagine how to exist without the internet, mobile messengers, social nets, or TV. When living in the era of information, it is impossible to hide anything as well as it is the issue of several hours to find even the most secret data. XXI century students who are encouraged to search the data for their research papers, term works, or essays on the web did not become an exception. Thus, there is a high level of risk to find something that will make an adverse impact on the student's development as a personality, and a course of media literacy education should be introduced in universities' curriculum. This article aims at explaining the necessity of conducting a media literacy course for all age groups of university students to develop their critical thinking skills and prepare for an independent adult life full of unexpected meetings and ridiculous situations.

A university student is usually an 18-20 years old adulation – the age when the youth maximalism provokes a young person to behave in the way that seems more appropriate to demonstrate independence, exception, and confidence. Moreover, students do not recognize any authorities, but, at the same time, they are effortlessly persuasive, especially if the information is submitted attractively and vividly. Although young adults try to judge about all surrounding things themselves, their independent mind is just an illusion [1]. As a primary source of various content, mass media provide students with the stories about cultural, political, educational, or sports events and, consequently, delete their informative hunger of curious youngsters, who want to stay up-to-date with the current affairs of the global world. Thus, mass media can turn into a severe weapon that influences people's minds or involves humanity in riots or sabotage.

Meetings with dangerous people in public chats and other online spheres are the highest risk according to the statistical data. Students can be quickly engaged in the radical political groups, cursed secret religion organizations, and network marketing. Of course, real life is also full of such dangerous groups; however, individuals faster start participating in any questionable activities online. Additionally, websites devoted to pornography, pyrotechnics, suicides, using drugs, alcohol, cigarettes can cause an addiction to all these dangerous stuff for any organism.

It is necessary to mention, the potential of any student to be involved in gambling. Often started playing the simplest games, students can be affected by the irreparable harm, taking all spare time, disturbing from studies and private life, destroying physical and mental health. For example, one of the most popular online game Travian [2] makes people zombie because humans stop sleeping at all, watching their 'villages' and expecting constant attacks from other virtual settlements. The rules of this game make players build alliances and bear responsibilities for Skype communication. As a result, people end up chatting with their new online friends regularly and breaking up with their beloved and real friends. Last but not least, it is the need to purchase virtual gold for real money that can be recognized as the highest danger is. These golden coins provide an opportunity to improve, develop, and modify the already built constructions and armies for the top game flow. If the use of gold is possible to avoid at the beginning, further, people cannot fight successfully against well-equipped warriors of their rivals. So, because of dangers, the Internet is fraught with, the course on media literacy is of utmost importance to prevent any harmful and dangerous effects on 18-20 year people.

Another issue is the time young adults devote to staying online. The research findings, presented at a conference in Seattle, revealed that the more female students spend time on Facebook and other social nets, comparing their images with the pictures of their friends, the less confident and more annoyed they become [3]. So, the course on media literacy for students should state for the use of all mass media in moderation. Additionally, students should be taught to define the credibility of the sources placed online, the personality and professionalism of, his/her scientific reputation and a position in society. Students must learn to see any biases and prejudices in blogs, news, or articles to avoid the false information, targeted to raise the number of followers [4].

The practical part of the research involves the data of the anonymous survey, conducted among the students of the Faculty of Foreign Languages in Karaganda State University named E.A. Buketov and the Department of Foreign Languages and Intercultural Communication in Private Institution Bolashak Academy. The survey consisted only four questions, and the percentage of answers is represented below.

Question 1 'Do you check the sources of information before considering it as credible?' was presented by the students in the proportion of 68.9% / 26.2% / 4.9% for yes/no/'no need' answers. At the same time, the first-grade students doubted if they should check the sources, whereas the four-grade students did not choose the variant 'no need' at all. Moreover, if 89% of the first-grade students stressed the necessity of double-checking of all resources, 60% of the four-grade students did not see the need not to trust the information they found themselves.

Question 2 'Do you usually check the reputation of the writer of any interesting resource?' provided 57.4% / 41% / 0% for yes/no/'should I' within all students of both universities. Interestingly, 21% of the first-grade students did not know whether to check the author's reputation or not compared to 0% of the four-grade students, who, perhaps, were aware of all authors' reputation.

Question 3 'Do you think that your daily news line, news broadcast or information published in magazines can affect your public, political, or scientific views?' revealed nobody who admitted mass media sources' effect on their horizon but 55.7% to 44.3% for yes/no answers relatively. Similarly, the percentage of yes/no answers of the first and four grade students was almost the same.

Question four 'Looking for supplementary information, projects, or presentation, what sources of information do you usually choose?' demonstrated 35,5% for a respectable web-resource, 32,3% for a random site, 16,1% for scientific articles, and 16,1% for a book on the given topic. Surprisingly, 60% of the four-grade students made their choice in favor of any random websites whereas 39% of the first-year students indicated the necessity of choosing a respectable web-resource. Similarly, the four-grade students did not emphasize the importance of any scientific articles at all, whereas 39% of all first-grade learners were aware of the credibility of articles, published in peer-reviewed journals. Additionally, 61% of the total amount of first-grade students addressed their questions to the thematic books compared to only 41% of all four-grade learners.

The thorough analysis of data gathered by the empirical research method revealed a controversial result. As we can see from these results, the four-grade students demonstrated a somewhat lower level of awareness of their media literacy, whereas the first-grade learners showed the comprehension of the

importance of any thoroughly chosen sources for additional information. Alternatively, the absence of answers ‘Should I do that?’ among all four-grade students indicated their knowledge of the place of searching for any information. So, that was the signal for teachers to pay more attention to older learners, who were used to recognizing themselves as experienced scholars, tired of daily routines, and, therefore, not too attentive to the rules of the correct choice. Therefore, the course on digital media aims for a teaching university students, despite their age, how to analyze and evaluate the information provided by any media because only the development of critical thinking skills will prevent university students from any harmful resources and undesired consequences of using various media sources.

References

1. Hosler, Kim, and Arend. "The Importance of Course Design, Feedback, and Facilitation: Student Perceptions of the Relationship between Teaching Presence and Cognitive Presence." *Educational Media International* 49.3 (2012): 217-29. Web.
2. "Travian – Curiously Addicting." Kitten's Litter. N.p., 2007. Web. 23 July 2016.
3. Copeland, L. "Is Facebook Making Us Sad? Stanford University Research and Sherry Turkle's New Book *Alone Together Suggest That Social Networking May Foster Loneliness.*" *Slate Magazine*. N.p., 2011. Web. 23 July 2016.
4. Kaiser, Henry J. "Key Facts: Media Literacy." *Media Literacy*. KFF.org, 2003. Web. 23 July 2016.

УДК 372.881.1

Исабекова Б.Б.

Каспийский университет, г. Алматы

ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ В ПРЕПОДАВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РУССКОГО ЯЗЫКА

В послании Главы государства народу Казахстана от 28 февраля 2007 года «Новый Казахстан в новом мире» поставлена одна из важных задач о необходимости поэтапной реализации культурного проекта «Триединство языков». «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык - государственный язык, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику»[1]. Ким Е.А. отмечает, «что поставленная цель, имеет не только культурный и образовательный характер, но и политический»[2]. Перед системой образования встали задачи повышения качества преподавания языков в учебных заведениях, внедрение современных технологий в преподавание казахского, русского, английского и других иностранных языков, использование современных методов в обучении языкам в условиях трехязычного образования.

Каждый молодой человек стремится получить высшее образование. Образование является стратегической основой развития личности, общества, государства и является залогом успешного будущего. В настоящее время одной из основных задач системы образования является подготовка квалифицированного специалиста, владеющего не только родным языком (казахский, русский), но и английским языком и другими иностранными языками. Данный вопрос является на сегодняшний день актуальным. Знание трех и более языков - это требование времени.

В современном трехязычном образовательном пространстве квалифицированный специалист – это специалист, обладающий необходимыми профессиональными навыками и умениями, владеющий большим объемом информации, отвечающий требованиям своей деятельности, свободно владеющий тремя и более языками, профессионально компетентный, активный и способный обеспечить успешное развитие нашей Республики. Подготовить таких специалистов в системе образования возможно только последовательным формированием профессионально-культурной компетентности студента.

В учебный процесс наряду с традиционными методами преподавателями внедряются новые инновационные методы обучения. Проблема инновационных методов в организации образовательных процессов в настоящее время актуализирована. «Инновационные технологии являются более целенаправленными и интенсивными процессами, приводящими к созданию лучших по своим качествам и свойствам знаний, умений и информации благодаря практическому использованию новых идей»[3].

Профессиональный успех выпускника вуза во многом зависит от подготовки его в аудитории, от владения языками, знания их норм, использование их в профессиональной коммуникации. Содержание обучения профессиональному русскому языку на базовом уровне построено на основе компетентного подхода, поэтому в течение учебного года развиваются и совершенствуются коммуникативная, языковая, лингвистическая и лингвокультурологическая компетенции. Главная цель дисциплины – это владение русским языком как средством общения, а также развитие умений и навыков коммуникативного общения в четырех видах речевой деятельности. За время обучения студент национальной группы должен овладеть профессиональным русским языком. Владение профессиональным русским языком – это знание и использование в своей речи терминов по специальности, это умение анализировать текст, критически осмысливать его, вести диалог, это расширение информационного кругозора на материале отобранных и разработанных преподавателем текстов по специальности. Будущий специалист должен быть творчески активным, уметь оценивать обстановку, адаптироваться к реальным условиям быстро меняющегося мира, решать и анализировать возникшие перед ним задачи. При изучении профессионального русского языка студентами разных специальностей неотъемлемой ее частью является тесная связь языка и культуры речи. Успех усвоения нового материала, профессиональной лексики, грамматики, приобретения необходимых навыков зависит от содержания материала и методики работы преподавателя и от его умения пользоваться современными методами.

В настоящее время существуют различные современные методы, которые используются в процессе обучения студентов не только профессиональному русскому языку, но и другим иностранным языкам. В литературе, посвященной проблемам внедрения инновационных методов в учебный процесс, наблюдается многоаспектность данного процесса. «Особое внимание сосредоточено на том, что инновационный подход к обучению студентов должен быть системным и охватывать все аспекты учебно-воспитательной работы при подготовке будущих специалистов, при этом должны быть пересмотрены теоретические и практические подходы к содержанию образования, профессионально-педагогической подготовки преподавателей, разработке новых технологий и методов обучения»[4]. Эффективными формами использования современных методов обучения профессиональному русскому языку в учебном процессе являются подготовка публичных выступлений, дискуссионное обсуждение профессиональных проблем, подготовка важных документов на двух языках, деловые встречи, круглые столы, создание проблемных ситуаций, подготовка профессионально направленных презентаций, составление диалогов по темам, защита проектов и т.д.

Рассмотрим некоторые из них. Игровой метод. Педагогическая игра – вид деятельности, характеризующийся четко поставленной целью обучения и соответствующим ей педагогическим результатам, учебно-познавательной направленностью. Задачи педагогических игр: дидактические, воспитывающие, развивающие, социализирующие. Существует несколько видов игр.

Метод Case Study или метод конкретных ситуаций (от английского case – случай, ситуация) впервые был применен в учебном процессе в Гарвардской школе бизнеса в 1920 году. Интересен метод «круглого стола». Данный метод выступает, прежде всего, как форма организации обмена мнениями. В ходе «круглого стола» его участники не просто выступают с докладами по какому-то вопросу, но и обмениваются мнениями, уточняют позиции друг друга.

Преподаватель, отбирая методы обучения, должен учитывать следующие критерии: создание рабочей атмосферы, в которой студент чувствует себя комфортно и свободно, постоянное стимулирование интересов обучаемых, вовлечение его в учебный процесс, развитие его речевых, творческих способностей, организация самостоятельной работы студента по изучению профессионального русского языка. При этом необходимо использовать различные формы работы.

Формы и методы обучения в вузе определяются учебной документацией (Типовые программы, УМКД, рабочие программы, силлабусы). Перед преподавателем ставится задача отобрать содержание обучения в соответствии с целями дисциплины. Поэтому подбор материала для практических занятий и методик их проведения во многом определяют ход занятия, а также педагогическое мастерство преподавателя.

На занятиях по профессиональному русскому языку текст по специальности – это основа обучения, используются тексты общенаучного и узкоспециального характера. Студенты должны знать разницу между понятиями «текст», «учебный текст», «дискурс».

Учебный текст является одной из главных содержательных единиц обучения, так как он выполняет очень важные образовательные, развивающие и воспитательные задачи. Тексты по специальности должны быть тщательно отобраны, адаптированы, интересны содержанием. Данная

работа включает студентов в учебно-профессиональную деятельность, знакомит их с терминологией будущей специальности. Организация учебного процесса должна быть построена на современных методах и средствах обучения языку, отвечающих условиям формирования профессиональной компетентности: применение новых компьютерных и различных информационных технологий, видеоматериалов, поисковой деятельности студента в интернете. В настоящее время обучение предполагает свободный доступ каждого студента к ресурсам сети Интернет. Профессионально-ориентированные тексты вводят новую информацию, расширяют и углубляют знания студентов в области своей будущей специальности. Так, в предложенных лексических материалах они работают над темой, идеей, структурой, языковыми особенностями текста. Все построенные к ним задания творческие, поисковые, развивающие аналитический ум.

Использование инновационных методов в преподавании профессионального русского языка является необходимым условием при подготовке высококвалифицированных специалистов, свободно владеющих русским языком. Внедрение современных методов в учебный процесс дают возможность преподавателю решить целый комплекс учебных, воспитательных и развивающих задач.

Литература

1. «Новый Казахстан в новом мире» Послание Президента РК Н.А. Назарбаева народу Казахстана, 28 февраля 2007г. /Электронный Ресурс/- Режим доступа: [https://infopedia.su/2\[541f.html](https://infopedia.su/2[541f.html).
2. Ким Е.А. Развитие трехязычия в Республике Казахстан /Электронный Ресурс/ – Режим доступа: <https://sibas.info/studconf/hum/XXXVII/43774>
3. Ким Е.А. Развитие трехязычия в Республике Казахстан /Электронный Ресурс/ – Режим доступа: <https://sibas.info/studconf/hum/XXXVII/43774>
4. Черкасов М.Н. Инновационные методы обучения студентов//Инновация в науке: сб. ст. по матер. XIV междунар. науч.-практ. конф. Часть II.- Новосибирск: СибАК, 2012. /Электронный ресурс/ - Режим доступа: <https://info/innovation/XIV/30122>

УДК: 374.32+172-004.7

Белеуханова К.М, Кудайбергенова Ж.М., Егеубаева Г.Б.
Государственный медицинский университет города Семей

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ МОРАЛЬНО-ПРАВСТВЕННЫХ, ДУХОВНЫХ И КОММУНИКАТИВНЫХ КАЧЕСТВ МОЛОДЕЖИ

В современном мире коммуникация приобретает новые формы, появляются новые виды и способы общения. Одним из новых видов общения является Интернет-общения. Оно может осуществляться при помощи переписки в различных приложениях (чаты, «аська», «Агент»), в атематических форумах или через социальные сети.

Социальная сеть – платформа, онлайн-сервис или веб-сайт, предназначенные для построения, отражения и организации социальных взаимоотношений в Интернете [1].

На просторах Казнета функционируют следующие социальные сети: boursak.kz, newkaz.kz, NUR.kz, ct.kz, kiwi.kz, yvision.kz, jnet.kz и др.

Социальные сети не только позволяют пользователям общаться друг с другом вне зависимости от разделяющего их расстояния, но и оказывают влияние на формирование морально-нравственных, духовных и коммуникативных качеств человека. Особенно этому влиянию подвержена молодежь. Самыми популярными являются социальные сети, с помощью которых молодёжь пытается выразить себя, создать свое виртуальное «Я». Там подростки пытаются рассказать о своих достижениях, «подвигах», талантах, надеясь получить общественное признание и восполнить недостающее общение.

Интернет может оказывать позитивное и негативное воздействие на формирование личности. Информация в Интернете не фильтруется, не подвергается цензуре. В связи с этим молодежь может получить доступ к информации, которая пагубно скажется на их развитии, нанесет урон психике или может повлиять на изменение существующей системы ценностей. Это могут быть радикальные призывы, националистические лозунги, религиозные тексты, призывающие к нетерпимости других вероисповеданий. Все это негативно сказывается на развитии морально-нравственных, духовных ценностях личности. К примеру положительного влияния можно отнести свободный доступ к

научной и познавательной, художественной литературе, что является плюсом при обучении и саморазвитии человека.

Социальные сети – самая большая коммуникационная площадка в Интернет-среде. При помощи социальных сетей человек может самоидентифицировать себя, найти друзей по интересам, общаться с теми, кто живет достаточно далеко. Социальные сети, как и любое явление нашей жизни, могут положительно и негативно влиять на развитие морально-нравственных и духовных качеств молодежи. Рассмотрим подробнее, каким образом социальные сети влияют на формирование морально-нравственных, духовных и коммуникативных качеств молодежи.

Морально-нравственные качества формируются в человека в процессе его воспитания семьей, педагогами. В современном мире на формирование этих качеств большое влияние оказывают социальные сети. Современный человек проводит в социальных сетях большую часть своего свободного времени. Интернет является местом для виртуального вольнодумия и свободы слова, где каждый хочет навязать свое мнение другому человеку.

Возможности социальных сетей позволяют говорить об их исключительном влиянии на формирование сознания молодежи, мотивы ее поведения, ценностные ориентации, стиль жизни, выбор цели и путей ее реализации, сопутствующих процессу социализации.

На данный момент в социальных сетях преобладает количество страниц с развлекательным контентом, наблюдается нехватка образовательного или научно-популярного контента. Для получения прибыли хозяева аккаунтов размещают на своих страницах информацию рекламного характера: картинки, аудио и видео материал. Взрослый человек может ограничить поток получаемой информации, фильтровать ее, то представитель молодого поколения обладает неустойчивый психикой, повышенной внушаемостью, активностью и противоречивым сознанием находится в довольно уязвимом состоянии. В связи с этим молодежь наиболее подвержена негативному влиянию социальных сетей.

Исследования показывают, что у подростков, использующих социальные сети для общения, может развиваться неадекватный взгляд на жизнь. У них снижаются степень сопереживания, навыки межличностного общения, они склонны занижать реальные жизненные ценности, а так же, совершать необдуманные и недальновидные поступки [2].

Привлекательность виртуального мира заключается в том, что его можно моделировать и корректировать, приспосабливать свои потребности и желания не учитывая объективные факторы, такое моделирование действительности влечет за собой изменения не только в восприятии самой действительности, но и влияет на способы коммуникации молодых людей. Взаимодействие в интернет - пространстве по сути анонимно, так как пользователь может указывать любые сведения касающиеся его и его личной жизни, возможности проверить достоверность указанной информации отсутствуют. В то же время анонимность предоставляет защищенность в общении, появляется раскрепощенность и искренность между собеседниками. Но анонимность означает и безнаказанность. Интернет-пользователь, нарушающий какие-либо нормы (социальные, моральные, этические), может избежать серьезного наказания, а в случае порицания собеседниками и исключения из какой-либо группы, может зарегистрироваться заново под другим именем, опять же сохраняя анонимность. Такая форма анонимности может быть предпосылкой для проявления агрессии и безответственности, что особенно негативно влияет на формирование личности молодых людей [3].

Всё выше перечисленное обесценивает многие традиционные ценности, искажает мировоззрение, воздействует на сознание личности, психологические особенности поведения, видоизменяя морально-этические ценности реальной социальной среды. Подобное является следствием внедрения виртуальной реальности в жизнь современного молодого человека.

Но существует и другая тенденция: в социальных сетях проводится пропаганда здорового образа жизни, постоянных отношений, семьи, духовного развития личности, престижность хорошего образования. Молодежь, посещая подобные аккаунты, развивает свои духовные и нравственные ценности, развивается духовно и культурно.

Помимо влияния на развитие морально-нравственных ценностей социальные сети оказывают влияние и на коммуникационные навыки. В реальном мире почти каждый молодой человек сталкивается с проблемой социального одиночества. Социальные сети помогают решить эту проблему, способствуя увеличению количества знакомых и расширить коммуникационный процесс общения [4].

При общении в интернете используется упрощенный язык, чаще допускаются орфографические ошибки, в результате все это ведет к тому, что родной язык начинает забываться [5].

Так же, из-за регулярного времяпровождения в Интернете, у многих возникают проблемы со здоровьем, появляются нарекания со стороны преподавателей на учебу и отнимается много времени от «живого» общения с родными и близкими.

В статье Е.П. Сикрича, были подведены итоги, что в сети молодые люди ищут и находят новых друзей, создают новые субкультуры, стараясь обрести чувство принадлежности к какой-либо группе. В ходе поиска родного по духу человека молодые люди налаживают все возможные связи, у них возникает возможность общения буквально с бесконечным количеством людей и групп по увлечениям, получают возможность обсудить ту или иную интересующую их проблему [6].

Заменив виды коммуникационного общения, социальные сети вытесняли у молодых людей их увлечения, а так же вербальное «живое» общение. Принимая во внимание все положительные моменты от социальных сетей, к примеру, доступность и скорость поиска информационных материалов, оперативность в использовании средств связи, надо признать, что их воздействие на качество обучения и успеваемость становится отрицательным.

В период юности виртуальное общение может заменить реальное по нескольким причинам. Человеку больше нравится общаться в интернете, потому что из огромного числа людей по всему миру он может найти тех, с кем ему будет интересно и кому будет интересно с ним. К тому же, в реальности человек очень ограничен в выборе круга общения. В основном, это одноклассники, одноклассники, коллеги, соседи. Люди иногда находятся в этих социальных группах не по своей воле. Часто не понимают людей, с которыми вместе учатся, работают или живут в одном доме, а те не понимают их, иногда даже открыто враждебно относятся.

Информационные технологии и социальные сети становятся не инструментом в руках человека, а фактором изменения его социализации, занимающими масштабную часть свободного времени. Регулярное общение в социальных сетях для молодых людей может стать средством компенсации внутриличностных проблем, начало которых может быть в сфере семейных или социальных контактов.

Таким образом, социальные сети оказывают значительное влияние на формирование морально-нравственных, духовных и коммуникативных качеств молодежи. Это влияние может быть как негативным, так и положительным. Негативным является: замена живого общения виртуальным, реальной жизни виртуальной, появление немотивированной агрессии, недостоверная информация, происходит обезличивание человека.

К положительному воздействию социальных сетей на развитие качеств личности относятся: пропаганда здорового образа жизни, доступность материала, оперативность в использовании средств связи.

Нельзя однозначно ответить на вопрос о пользе и вреде социальных сетей. Каждый человек сам определяет количество времени, проводимое в социальных сетях, читаемый контент.

Литература

1. Верченев Л. Н., Ефременко Д. В., Тищенко В. И Социальные сети и виртуальные сетевые сообщества. – М: ИНИОН РАН, – 2013. – 360 с.
2. Войскунский А.Е., Актуальные проблемы зависимости от интернета // Психологический журнал. – 2004. – № 1.
3. Шумакова Е.В. Воспитательное пространство социальных сетей интернета // Профессиональное образование. Столица. – 2011. – № 6. – С. 39–40.
4. Мурзабекова Г. Влияние социальных сетей на ценностные ориентации молодежи. Электронный ресурс// Режим доступа: <http://group-global.org/ru/publication/26061-vliyanie-socialnyh-setey-na-cennostnyye-orientacii-molodezhi>.
5. Носов Н. А. Виртуальная психология. / Н. А. Носов. – М.: Аграф, –2000. – 432 с.
6. Сикирич Е. П.Философия возраста. Загадочные циклы в жизни человека.Электронный ресурс// Режим доступа: <http://www.manwb.ru>.

МЕТОД ПРОЕКТОВ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ

Первоочередной задачей осуществления подготовки специалистов в системе высшего образования становится не только необходимость обеспечить обучаемых системой профессиональных знаний, но и вооружение их продуктивными способами, умениями приобретать их и применять на практике, и кроме того, преобразовывать и вырабатывать самостоятельно новые знания в сфере своей будущей профессиональной деятельности [1].

В современной образовательной среде существенно возрастают роль и значение проектной деятельности, которая позволяет формировать навыки в решении студентами личностных практических жизненных задач, оказывает помощь в выработке установок успешности в их будущей профессии.

В педагогическом терминологическом лексиконе все чаще используются такие понятия как проект, проектирование, проектное задание, проектный метод, проектное задание, проектная деятельность. Метод проектов предполагает решение какой-либо проблемы, предусматривающей, с одной стороны, использование разнообразных методов, средств обучения, а с другой – интегрирование знаний, умений из различных областей науки, техники, технологий, творческих областей. Метод проектов позволяет реализовать интеграцию учебного содержания; развивать пользовательские навыки в информационных технологиях; формировать информационные, коммуникативные и социальные компетенции [2, с. 44].

Общие подходы к структурированию проектной среды:

1. Выбор темы проекта, его типа, количества участников.
2. Далее преподавателю необходимо продумать возможные варианты проблем, которые важно исследовать в рамках намеченной тематики. Проблемы выдвигаются обучающимися с подачи преподавателя (наводящие вопросы, ситуации, способствующие определению проблем, видеоряд с той же целью и т.д.) – здесь уместна «мозговая атака» с последующим коллективным обсуждением.
3. Определение задач по группам, обсуждение возможных методов исследования, поиска информации, творческих решений.
4. Самостоятельная работа участников проекта по своим индивидуальным или групповым исследовательским, творческим задачам.
5. Промежуточные обсуждения полученных данных в группах.
6. Завершается работа коллективным обсуждением, экспертизой, объявлением результатов внешней оценки, формулировкой выводов [3, с.114]

Рассмотрим реализацию метода проектов на примере исполнения проектов по дисциплине «Социолингвистика» студентов III, IV курсов специальности «Иностранный язык: два иностранных языка». Требования к освоению курса «Социолингвистика» включают в себя, кроме всего прочего, то, что студент на основании демографических, социологических, лингвистических и прочих данных должен уметь анализировать социальную ситуацию.

Выбор темы проекта – «Современная языковая ситуация в Республике Казахстан» – является актуальной. По заказу Комитета по языкам Министерства культуры и информации в данном направлении ежегодно ведется социологическая и исследовательская работа в области языковой ситуации в стране [4]. Проект носил исследовательский характер, группы формировались по трое студентов. Длительность проекта составила пять недель.

На первой неделе после обзорной лекции о состоянии современной языковой ситуации в Республике Казахстан, студенты выбрали следующие темы проектов: «Выбор языка в семейной коммуникации», «Модели двуязычной коммуникации», «Проблемы репатриантов-казахов и зарубежных студентов в изучении русского языка», «Детское двуязычие», «Переход на латинский алфавит», «Влияние творчества группы «Ninety one» на популяризацию казахского языка», «Внедрение полиязычия в Казахстане», «Молодежный сленг», «Социальная дифференциация языка».

На второй неделе студенты подготовили презентации, освещающие теорию выбранной темы проекта. На данном этапе от студентов требовалось продемонстрировать теоретические знания по теме исследования, умение представить логичный, хорошо структурированный текст. Также были представлены видеоролики (Youtube) по заявленным темам проектов. Затем, в ходе беседы о

методологии проведения социолингвистических исследований студенты определились с методами сбора материала (анкетирование, опрос) и методами его обработки. Также было дано задание определить круг респондентов и составить вопросы к анкете, опросу.

На третьей неделе были проанализированы вопросы анкет и круг респондентов. Теперь студентам предстояло провести непосредственно опрос, анкетирование с предоставлением видео, подготовленным студентами своими руками, в качестве обязательного условия проекта.

На четвертой неделе были продемонстрированы видеоролики о ходе проведения опроса, оглашены результаты исследования. Студенты подвели итоги проделанной работы, провели критический самоанализ, самооценку реализации поставленных целей.

На пятой неделе вся проделанная работа была предоставлена в письменном варианте. Письменные задания помогают студентам умело использовать языковые структуры в соответствии с выбранным жанром, понимать структурную организацию текста параграфа, приводить аргументацию, следовать логике изложения материала, правильно оформлять библиографию.

Оценки выставлялись в течение всего проекта отдельно по каждому этапу.

Подробнее остановимся на информационных технологиях, применявшихся в ходе выполнения проектного задания. Формирование информационной компетенции заключалась в работе с компьютером, iPhone, Интернет-ресурсами. Это подготовка презентаций в программе PowerPoint, на сайте Prezi.com. Опрос в ходе проведения исследования был не только традиционным – устным, но и при помощи информационных технологий. Подготовка опроса осуществлялась при помощи сайта Survio.com. При проведении опроса были использованы социальные сети Facebook.com, Vk.com. Исследование реакции на какое-либо событие в обществе можно было также проследить при помощи видеохостинга Youtube. Видеоролики были созданы при помощи разных программ: MovieMaker, Biteable – онлайн создание видео, Bandicam – запись с экрана, Filmora – добавление эффектов, Sony Vegas Pro – программа для корректировки видео.

Данный проект позволил повысить мотивацию, углубил теоретические знания, развил практические навыки в области социолингвистики.

Таким образом, организация научно-исследовательской работы студентов с использованием метода проектов способствует активизации учебно-познавательной деятельности студентов, формированию высокого мотивационного настроения решения научно-исследовательских проблем в сфере будущей профессии, развитию умений конструировать свои знания, закреплению самостоятельных навыков работы. Применение метода проектов в организации научно-исследовательской работы студентов является эффективным способом формирования общей и профессиональной культуры студентов, направленной на непрерывное самосовершенствование и самореализацию.

Литература

1. Галиуллина Ф.Ш. Формирование навыков научно-исследовательской деятельности у студентов педагогических вузов // Автореф. ... дисс. канд. пед. наук. – Казань, 2003
2. Рогов Д.В. Проектная деятельность и ее роль в решении школьниками жизненных задач // Вестник ЛОИРО «Образование: ресурсы развития». – 2013. - №3. – С. 42-49.
3. Пархоменко В.Г. Проектная среда на уроке и проблемы качества обучения // Вестник ЛОИРО «Образование: ресурсы развития». – 2012. – №1
4. Абасилов А.М., Асанбаева С.А. Социолингвистические исследования в Казахстане: новые возможности и проблемы // Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – №3 (часть 2). – С. 192-196

УДК: 378.147

Желдыбаева Б.С., Алкенова Н.Ж.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

БІЛІМДІ АҚПАРАТТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ ФИЗИКА МҰҒАЛІМДЕРІНЕ «ОПТИКА» ПӘНІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІН ДАМУ

Қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер, жаһандану, демографиялық өзгерістер, орнықты даму, тыныштық пен қауіпсіздік, технологиялар әлемдік білім беру жүйесін заман талабына

сай қайта қарау қажеттігін паш етті. Білім беру саласында жасалынған бүкіләлемдік бітімнің мәні білім алушылар үшін білімнің де, дағдылардың да тең дәрежеде маңызды екендігімен айқындалады.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2014 жылғы 17 қаңтардағы «Қазақстан жолы - 2050» стратегиясы [1]: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында айтылған негізгі мәселелердің бірі – білім алушыларға заманауи бағдарламалар мен оқыту әдістемелерін білікті мамандар ұсынудың маңыздылығы болып табылады. Сонымен қатар Жолдауда, білім алушыларды оқыту нәтижесі ретінде - олардың сындарлы ойлауы, өзіндік ізденіс пен ақпаратты терең талдау машығын игеруі айтылған болатын. Қоғамның сұранысына сай осы талаптарды орындай алатын болашақ мұғалімдерді даярлау өзекті іс болып отыр. Сондықтан қазіргі күнге дейін жоғары оқу орындарында оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдері, оқыту құралдары, оқытудың жаңа технологиялары зерттеліп келеді. Өзгермелі қоғамда білім беру саласындағы жетістіктер – ақпараттандыру бағытының дамуымен ұштасады.

Қазіргі кезде қоғамды ақпараттандыру кез келген салада, солардың ішінде білім беру саласында да ерекше мәнге ие. Ақпараттық технологиялардың қарқынды даму кезеңінде орта білім беретін оқу орындарының оқу үрдісінің тиімділігі болашақ мұғалімнің кәсіби дайындығына тікелей қатысты. Сондықтан да болашақ мұғалімдерді даярлайтын жоғары оқу орындарында оқу үрдісін ақпараттандыру маңызды болып табылады. Өзгермелі қоғамда түрлі жағдайларда өздігінен шешім қабылдауға мүмкіндігі жеткілікті, мәселені жылдам шешу жолын таба білетін, дамыған қоғамның талаптарын орындауда кездескен қиыншылықтарды жеңіл шеше алатын креативті тұлға қалыптастыруда білімді ақпараттандыру ерекше орын алады.

Физика курсы әрқашан өте күрделі, қабылдауы оңай емес біршама ұғымдардан тұратындығы белгілі. Ғылым дамуының жылдам қарқыны мұндай ұғымдардың, айғақтардың, идеялар мен заңдылықтардың ұлғаюына әкеледі. Мектеп оқушыларымен қатар жоғары оқу орнының студенттері үшін де ғылыми-зерттеу орталықтары мен өндірісте қолданылатын қондырғыларда орын алатын аса күрделі құбылыстарды елестетіп, олардың жұмыс істеу принциптерін түсіндіру көптеген қиындықтарды туғызады. Осындай қиындықтардан шығуда ақпараттық технологиялар кеңінен қолданылады. Физика пәні техникада, қоғамды компьютерлендіруде, өндірісті автоматтандыруда маңызды ғылым болғандықтан жастарды тәрбиелеуде, қабілеттерін дамытуда алатын орны ерекше. Қоғамның дамуымен пайда болған жаңа физикалық ұғымдар білім алушының қабылдауына еніп, оларды шығармашылық қолданып және өзінің практикалық қызметінде жетістіктерге жетуі үшін физиканы оқыту әдістемесін үздіксіз дамытып отыруды қажет етеді.

Дегенменен, болашақ физика мұғалімдерін даярлауда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы жеке пәндерді оқыту әдістемесі бір жүйеге түспей, жекелеген ұсыныстар деңгейінде қалыптасып отыр. Жоғары оқу орындарында «Оптика» пәнін оқыту және заңдылықтарын практикада қолдану техникалық білім беруде, білім алушылардың диалектикалық – материалдық көзқарастарын қалыптастыруда, білім алушылардың әдістемелік білімі, олардың логикалық және креативтілік дамуында өте үлкен рөл атқарады. Міне, осыларды негізге ала отырып білімді ақпараттандыру жағдайында болашақ физика мұғалімдерін оқытуды қалыптастыру негізінде дамыту қазіргі заманның көкейкесті мәселелерінің біріне айналып отыр.

Осылайша, болашақ физика мұғалімдерін даярлауда білім беруді ақпараттандырудың негізгі мақсаттары мынадай:

- ақпаратты өңдеу, қолдану, сақтау және беру технологияларын, білім беруді ақпараттандыру құралдарын тиімді пайдалану саласында және ақпараттық қоғамда білім беруді ақпараттандыру рөлі мен орны туралы көріністі қалыптастыру;

- оқудан тыс, ғылыми-зерттеу және ұйымдастырушылық-басқарушылық іс-әрекеттерімен, оқыту нәтижелерін бақылау, оқыту үдерісінің бір жақты қажеттіліктерімен, ақпараттандыру әдістерімен таныстыру;

- ақпараттандыру құралдарын тәжірибелік қолдану стратегиясын үйрету туралы білімдерді қалыптастыру;

- ақпараттық құралдардың көмегімен болашақ физика мұғалімдерінің физикалық құбылыстар мен заңдылықтарды меңгеруіне көмек жасау, шығармашылық қабілеттерін, креативті ойлауын дамыту[2].

Оптика – жарықтың табиғатын, жарықтың таралу заңдылығын, жарықтың затпен әсерлесуіндегі байқалатын әр-түрлі құбылыстарды қарастыратын физика ғылымының дербес саласы болып табылады. Оптикалық құбылыстардың кейбіреулері, жарықтың түзу сызық бойымен таралуы, жарықтың шағылуы мен сынуы және т.с.с құбылыстары ерте заманнан белгілі болып келді. Жарық сәулесі электромагниттік толқын болып табылады, сол себепті оптика – электромагнитті өріс

жайындағы жалпы ғылымның бір бөлігі болып табылады. Оптикалық сәуле шығару аумағына рентген сәулесі мен радиотолқындар аралығында орналасқан ультракүлгін, көрінетін және инфрақызыл сәулелері кіреді. Яғни оптикалық сәуле шығарудың толқын ұзындығы 10 нм - 1мм аралығында болады [3]. Жарықтың толқындық табиғатын сипаттайтын интерференция, дифракция, поляризация құбылыстары негізінде көптеген құралдар жұмыс істейді. Кез келген спектральдық құралдың жарық жіктейтін негізгі элементі болып дифракциялық тор саналады. Дифракция және интерференция құбылысының негізінде қазіргі кезде кең қолданыс тапқан голографиялық кескін жазу жүзеге асырылады. Мысалы, телескоппен спектроскоптың ойлап табылуы табиғатта болып жатқан құбылыстардың өте бай дүниесін ашты. Микроскоптың пайда болуы биология ғылымының дамуына септігін тигізді. Салыстырмалылық теориясының, кванттық теориясының және т.б ашылуы оптикалық зерттеулердің негізінде жүзеге асты. Қазіргі кезде экологиялық таза, қолданымда кең өріс алған энергия көздерінің бірі болған күн элементтерін жасауда, осы оптика заңдылықтарына сүйенеді. Күн энергиясын электр энергиясына түрлендіргіштердің, яғни күн элементтерінің жұмыс істеу принципі ішкі фотоэффект құбылысына негізделген. Ал фотоэффект құбылысының ашылуы оптиканың дамуымен жүзеге асқан. Осы күн элементтерінің пайдалы әсер коэффициентін арттыруда да оптика заңдылықтарына сүйеніп жүргізілген зерттеулер аз емес. Қарапайым мысал, күннен келген сәулелердің көп мөлшерін шағылтпай күн элементінің бойына сіңіру үшін олардың бетіне призмалық айналарды қолданған. Оптикадан студенттердің білім деңгейін көтеру үшін келесі нұсқауларды орындаған жөн: 1. Оптика бойынша оқу материалын таңдау мен оны қайта құрастыру жолымен оқу бағдарламасын жетілдіру. 2. Оптиканы оқытуда жаңа әлдіс-тәсілдерді қолдану және күшейту. 3. Оптиканы оқытуда нақты эксперименттің, теорияның, есептің мазмұнына сай жаңа ақпараттық технологияларды қолдану жолымен эксперименттік нұсқауды, теориялық базаны, практикалық қолданысты жетілдіру.

Болашақ физика мұғалімдерін даярлауда оптика пәнін оқыту мәселелеріне тоқталсақ. Оптика бөлімі бойынша материалды ұсыну логикасына әсер ететін әр түрлі факторлар бар, олардың бастылары мыналар: 1. Геометриялық оптика жарық сәулелері жөніндегі ұғымның негізінде оптикалық сәулелердің таралуын қарастырады да, оның табиғатын қарастырмайды. Оны оқып үйрену үшін екі нұсқа беріледі. Индуктивті нұсқада геометриялық оптиканы құрайтын негізгі заңдар «жарық шоғы» және «жарық сәулесі» ұғымдарының негізінде тәжірибелік жолмен қарастырылады. Бұл заңдарды қолдану арқылы оптикалық кескіндерді алу мен оптикалық құрылғылар оқытылады. Аталған нұсқа мектеп оқушыларына физиканы оқытуда тиімді болып саналады. Дедуктивті нұсқада геометриялық оптиканың формулалары Максвелл тендеуінің негізінде жарықтың толқындық табиғаты ретінде, толқын ұзындығының тек аз мәнінде ғана қарастырылады. Білімгерлердің математикадан дайындығы аз кезде жарықтың шағылу және сыну заңдары Гюйгенс принципі негізінде ғана оқытылады. Геометриялық оптика заңдылықтарын меңгеруде бұл дедуктивтік нұсқа білімгерлердің жарық табиғатын және геометриялық оптикадан толқындық оптикаға ауысуын терең түсінуге мүмкіндік береді, бірақ белгілі бір деңгейде олардың теориялық ойлауы мен математикалық дайындығын талап етеді.

Қазіргі уақытта физика пәнінің бағдарламасын құруда әдіскерлер негізгі физикалық теорияны анықтайтын идеялардың бағдарламасына ұқсас материалдарды топтастырады. Мұндай ұстанымның мақсатқа сай болуы былайша қорытындыланады: түсініктер мен заңдардың қатарын жинақтай отырып, физикалық теория құбылыстарды түсіндіріп қана қоймай, сонымен қатар құбылыстардың өтуі мен жаңа заңдылықтарды орнатуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, теорияға қатысты материалды топтау білімгерлерге жалпы жағдайда білімнің белгілі бір жиынтығын беруге, оны түсіндіру үшін қолдануға және табиғат құбылысын анықтауға, білімгерлердің ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар пәннің бөлімдері мен тақырыптарын ұлғайтуға, классикалық және заманауи физиканы қатар ұсынуға, негізгі материалды тандап алуға, ал білімгерлерге ақпараттың өте көп мөлшерін есте сақтау қажеттілігін жеңілдетуге мүмкіндік береді. Физиканың негізгі теорияларына жаңа кезең бойынша мыналарды жатқызамыз: механика; молекулалық-кинетикалық теория; электродинамика; кванттық теория. Жарық толқындық та, корпускулалық та қасиетке ие болғандықтан, яғни екіжақты қасиетке ие болғандықтан, кейбір оптикалық құбылыстар мен заңдылықтар электродинамикада қарастырылса, кейбіреулері кванттық физикада қарастырылады.

Ал бұл мәселенің шешімі болашақ физика мұғалімдерін даярлайтын жоғары оқу орындарында білімді ақпараттандыру жағдайында физиканы, атап айтқанда физика саласындағы жеке пәндерді оқыту әдістемесін заман талабына сай дамытып отыруды қажет етеді. Дәріс сабақтарының тиімділігін арттыруда АКТ мүмкіншіліктерін пайдалану; практикалық сабақтарда есептерді компьютер

бағдарламалары арқылы шығару, лабораториялық жұмыстарды орындауда виртуальдық кешендерді пайдалану, студенттердің өзіндік жұмыстарын АКТ арқылы ұйымдастыру, т.б. Білімді ақпараттандыру жағдайында оқу үдерісін ұйымдастыру педагогикалық әрекеттің жаңа сапалы деңгейіне жалғасуын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, оқыту үдерісінің дидактикалық, ақпараттық, әдістемелік және технологиялық мүмкіндіктерін біршама арттыра отырып, танымдық іс-әрекеттерін, креативтілік көрсеткіштерін қалыптастыруға септігін тигізетіні анық.

Әдебиеттер

1. Кеңесбаев С.М. Жаңа ақпараттық технологияларын пайдалану үрдісінде студенттерді кәсіби әрекеттерге дайындаудың ғылыми-теориялық негізі // Білім - Образование. - 2010. - №2. - Б. 28 - 32.
2. Бидайбеков Е.Ы. Білімді ақпараттандыру саласы бойынша болашақ педагогтарды дайындау мәселелері // Педагогика және Психология. - 2012. - №3-4. - С. 221-231.
3. Раманкулов Ш.Ж., Беркимбаев К.М., Тұрмамбеков Т.А. Білімді ақпараттандыру жағдайында болашақ физика мұғалімдеріне «оптика» пәнін оқытудың әдіс-тәсілдері және құралдары// Қазақстан педагогикалық ғылымдар Академиясы Хабаршысы, Алматы, 2015.- №3(65).-Б.93-98.

УДК: 378.147

Қапсәлімов Қ.Ш.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФИЗИКА ПӘНІ БОЙЫНША БІЛІМ САПАСЫН БАҚЫЛАУ ӘДІСТЕРІ

Оқушылардың физика пәніне қызығушылығын арттыру, оқушылардың білімдерін бақылау әдістерін қалыптастыру, еңбекке баулу және өзіндік жұмыстары, жеке ізденістері мектеп мұғалімінің көмегімен орындалып отырады. Сонымен қатар оқушыларды көптеген қосымша материалдарды, кітаптарды, газет-журналдарды пайдалана білуге үйретеді. Оқушылар өзіндік жұмыстарды қолға алып, өз бетімен ізденуге сенім артып, сабақта оқыған материалдарын білетінін көрсете отырып, әрі қарай жұмысына бағыт, бағдар береді. Мұның өзі оқушының білімді мұғалімнен дайын күйінде емес, оны өмірде болып жатқан құбылыстармен салыстыра меңгеру сәтінде белсенділік танытып қабылдаса ғана білім терең, тиімді, әрі есте ұзақ сақталып, нәтижелі болатындығын көрсетеді. Мұны К.Шаймерденованың жасаған тұжырымы дәлелдейді[1]: 7-8 сынып оқушыларының белгілі бір пәндерге біртіндеп қызығушылығы арта түседі, олардың өзін қоршаған ортаға деген танымы дами түсіп, оқушылардың білімдерін бақылау әдістері негізінде қалыптасып өз бетінше іздене бастайды. Оқушының неге қызығатынын, неге бейімі бар, қандай жұмысқа қабілетті екенін алдын ала білу оқушы үшін де, мұғалім үшін де ауадай қажет». Ал Қ.Жарықбаев бұл туралы былай дейді: «Адамның қызығуы бір нәрселерге асыра зейін қоюдан, оған құмартудан, соны үнемі ойлаудан көрініп отырады. Тұрақты қызығу ғана адамның бүкіл бойын билеп, қандай бөгеттер болса да жеңе білуге, небір ауыртпалықты көтере білуге жәрдемдеседі» [2].

Бақылау -зерттеу не тексеру әдісі. Бақылау арнайы жоспар бойынша жүргізіледі. Жоспарда бақылаудың мақсаты мен міндеттері, объектісі (сабақ, саяхат, лабораториядағы, шеберханадағы, оқу-тәжірибе учаскесіндегі оқушылардың жұмыстары), жүргізу әдісі мен жолдары дұрыс көрсетілуі тиіс. Ғылыми негізде шығармашылықпен жасалған жоспар зерттеу жұмысының нәтижелі болуына игі әсер етеді. Ғылыми бақылау зерттелетін педагогикалық құбылысты дұрыс әрі дәл жазып алуды талап етеді. Сондықтан бақылаудың нәтижесі зерттеушінің педагогикалық іскерлігіне, қабілетіне және сауаттылығына байланысты. Зерттелетін тақырыптың мақсаты мен мазмұнына қарап, бақылауды жаппай және ішінара жүргізуге болады. Оқу-тәрбие барысында жалпы мәселелерді (сабақ үстіндегі оқушылардың танымдық іс-әрекеттері, оқушылар зейінін жандандыру, балалардың ұжымдық іс-әрекеті, т.б.) зерттеу үшін жаппай бақылау әдісі пайдаланылады. Жеке оқушының іс-әрекеті мен мінез-құлқын зерттеу үшін ішінара бақылау әдісі қолданылады. Бақылау нәтижелері дұрысшығу үшін түрлі формулалар, кестелер, фотосуреттер, сұлбалар, әсіресе, техника құралдарды (киноға түсіру, видеобейнеге жазу, т.б.) кеңінен пайдаланады.

Қазіргі уақытта оқушылардың білім сапасын бақылау көптеген әдістері бар. Оқушылардың білім сапасын шұғыл және тез арада тексеру үшін тестілеу өте жиі қолданылып жатыр, өйткені тест технологиясы оқушылардың дайындық деңгейі мен дәрежесін жылдам және сенімді тексеру әдісі болып табылады.

Әлемде тестік тапсырмалар арқылы білім сапасы мен деңгейін тексеру, жоғары технологиялар қатарына жатқызылады. Тестілеу әдісі көптеген дамыған елдерде қазіргі білімнің ажырамас бөлігіне айналған жастардың дайындық деңгейін және жалпы білім сапасын болжаудың тиімді құралы ретінде пайдаланылады.

Соңғы жылдары тесттік әдіс оқу - білімге қатысты барлық ұйымдарда кеңінен қолданып жүр. Тест дегеніміз не? Тест арқылы сынауда қандай жаңалық бар? Оның сұрақтары қалай дайындалады, оны қалай өткізеді, тест арқылы сұраққа қалай дайындалу керек?

Тест деп сапалық және сандық дара ерекшеліктеріне сай түрде негізделген стандартталған, қысқа, уақыт жағынан шектеулі сынақтарды атайды[1, 12].

Тесттік бақылаудың түрлері өте ерте заманнан басталады. Б.э.д. III ғасырда Ертедегі Вавилонда мектеп оқушыларының жазу дағдысын тексеру үшін алғашқы емтихандар жүргізілген. Осы сынақты өткен адам 2 - ші кезеңге әнгімелесуге шақырылған. Осындай сынақтар Ежелгі Грецияда жүргізілген[1, 13].

Тест технологиясының алуан түрлері:

- Диктант
- Өздік жұмыс
- Бақылау жұмысы
- Фронтальды ауызша сұрау
- Жаттықтыру жұмыстары
- Сынақ жұмысы
- Карточкамен жеке - дара сұрау
- Қалып қойған жерді толтыру
- Жағдай - көріністі және оның сипаттамасын салыстыру
- Ұғымды анықтау
- Тізбектілікті құру
- Модельдерді құрастыру.

Тест деген не? Тест (ағыл. test) — сынау, тексеру, талдау. «Тест» – психология мен педагогикада сыналушының білімін, біліктілігін және дағдысын, сонымен қатар психофизиологиялық және өзіндік мінездемелерін стандартталған тапсырмалардың орындалу қорытындысы бойынша өлшеу [1, 16]. «Педагогикалық тест» деп белгілі мазмұны бар, ерекше формадағы тапсырмалардың жүйесін атайды. Тест сынаққа түскендердің бір пән бойынша білімінің құрамы мен құрылымын анықтайды. Басқа сынақ жұмыстарымен салыстырғанда, тесттің артықшылығы — оның объективті, сенімді, көп варианттылығы болып табылады. Тесттің міндетті түрде бірнеше варианты болуы керек. Бұл тексеру кезіндегі тиімділікті арттырады, өйткені мұнша тапсырманың барлығын жаттап алу, есте ұстау немесе көшіріп алу мүмкін емес. Тест тапсырмалары тек бақылау ретінде емес, оқушыларды үйрету, машықтандыру үшін де тиімді. Педагогикалық тест арқылы әрбір оқушының білім деңгейін нақты және тез анықтауға болады.

Педагогикалық тест нәтижелі болу үшін оның қорытындысын міндетті түрде статистикалық өңдеуден өткізу керек.

Педагогикалық тестіні құрастыру күрделі іс болып табылады, бірақ мектеп мұғалімі тест тапсырмаларының комплектісін жасай алады. Ал, тест тапсырмалары сабақ барысында оқушылардың білімін тексерудің қатаң формасын машықтандырады.

Жалпы педагогикада тесттік бақылау бір-бірімен тығыз байланысты 3 қызметті орындайды: диагностикалық, оқыту және тәрбиелік.

Диагностикалық қызмет бұл тестілеудің ең негізгі және ең айқын атқаратын қызметі, оқушының білім деңгейін, пән бойынша тақырыпты қалай меңгергенін анықтайды. Оқушының білім, білік дағдыларының деңгейін анықтау болып табылады. Диагностиканың объективтілігі, ауқымы және жылдамдығы бойынша, тестілеу педагогикалық бақылаудың барлық қалған үлгілерінен асып түседі. Объективтілігі жағынан тест педагогикада үлкен орын алады.

Тестілеудің артықшылықтары: Тестілеу барынша сапалы және объективті бағалау әдісі болып табылады, өткізілуі стандартты түрде, жалпы білім тексеріледі. Оның объективтілігі – тестілеу үрдісінің стандартизациялау және тапсырмалардың жалпы тестердің сапасын көрсету жолымен жүзеге асады.

Оқушылардың білімін тексерудің бірнеше жолдары бар екені белгілі. Мысалы, оқушыларды орнынан тұрғызбай жауап алу, тақта алдына шығарып, оқыған мазмұнды тыңдау, сапалық және сандық есептерді шығарту, бақылау жұмысы, диктант алу, тест жұмыстары тағы басқа түрлері кездеседі.

Тексерудің мақсаты: оқушылардың білім деңгейін, оның сапасын, оқу еңбегінің көлемін анықтау.

Бақылау арқылы процеске, оның нәтижелеріне баға беріледі. Үлгерімнің табеліне, сынып журналына бағалар қойылады. Әділ бағаның ықпалымен оқушылар дұрыс баға беруге үйренеді.

Әдебиеттер

1. Қазақбаева Д. Физикадан тексеру жұмыстары. Алматы, 2000. 3-9 бб.
2. Теория и методика обучения физике в школе. Частные вопросы / Под ред. С.Е. Каменецкого, М.: Академия, 2000. Ч. I. С.32-45.

УДК 81'258

Каринова А.Е.

Семей қаласы «№23 жалпы орта білім беретін мектеп»КММ

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ӨЗ АНА ТІЛІ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Қоғамда соңғы кезеңде болып жатқан өзгерістер ағылшын тілін оқып үйренуге мәжбүрлік ахуалын туғызып отырғанын жасырын емес. Компьютер арқылы әлемдік ақпараттар кеңістігіне шығу, әлемдегі озық технологияларды жаңалықтарды меңгеру өмір ағымына ілесу ағылшын тілін немесе дамыған елдер тілдерін меңгермейінше қиын болатыны бүгінгі күннің шындығы. Оқушылар ағылшын тілін қосымша үйрену үшін көбіне кітап сөрелерінен табылатын орыс авторларының еңбектеріне жүгінеді. Қандай да болсын ұлт үшін өз ана тілінен басқаның бәрі шетел тілі емес пе? Сонда, орыс тілін толыққанды меңгермеген адам ол арқылы ағылшын тілін қалай оқып үйренбек.

Ал қазақ баласы үшін ағылшын тілін үйренетін қазақ тілінде жазылған кітаптар бүгінде өте аз. Шетел тілі мен ана тілінің ерекшеліктері ескере отырып оқыту бұрыннан-ақ ғалымдардың назарын аудартып келеді. Бұл жайында академик Л.Б.Щерба: «Сабақ үстінде тек шетел тілінде ғана жаттығулар жасау арқылы сабақта ана тілін аластатуға болғанмен, оны оқушылардың санасынан аластау мүмкін емес», - деп дәл анықтама берген болатын. [1]

Алдыңғы уақытта жоспарда тұрған латын графикасына көшу туралы реформаны жүзеге асыруда қазақ баласына ағылшын тілін жетік меңгерудің маңыздылығы айтпай-ақ түсінікті шығар. Латын әліпбиіндегі дыбыстардың басым көпшілігі ағылшын графикасына ұқсас келетіні белгілі.

Бүгінгі компьютер заманында интернет жүйесінде үстемдік ететін латын әліпбиі бізге таңсық емес. Кез келген сауатты адам белгілі дәрежеде оны біледі. Әсіресе ағылшын тілін жетік меңгеру арқылы латын әліпбиін жылдам және жеңіл үйренуге болатынын түсінеді.

Шетел тілін оқыту әр халықтың өз ана тілі негізінде жүргізілуі, ана тілімен байланыстыра отырып зерттелуі, осы бағытта оған қажетті құралдар даярлануы тиіс деген пікірді прибалтикалық ғалымдар өздерінің республикаларында жалпы білім беретін мектептердегі шетел тілін оқыту әдісін жаңалау ісінде басты қағида етіп отыр. [2]

Мемлекетіміздің туы биіктен желбіреп, ертеңгі күні Қытай, АҚШ, Жапония сияқты дамыған мықты державалар қатарынан көрінетінімізге сеніміміз мол. Тәуелсіздігімізді алғалы қазақ тілінің мәртебесін көтеру мақсатында көп жұмыстар жүргізілді. Бүгінде мектептеріміздің көбі қазақ мектептері болып табылады. Менің өзім қызмет ететін мектеп ең алғашында орыс-қазақ тілді аралас мектеп болып қалыптасып кейінгі үш жылда таза қазақ мектебіне айналдық. Қазақ мектебі болғандықтан ағылшын тілін оқытуда қазақ тілімен салыстыра оқытуды жиі пайдаланамыз, әсіресе грамматикалық ережелерді түсіндіруде. Бірақ кембридж оқулықтары былтыр ғана келгендіктен оқушыларда сөздік қор жағынан, грамматикалық ережелерді меңгеру жағынан көп қиыншылық туындайды. Барлық кабинеттер интерактивті тақтамен қамтамасыз етілмегендіктен өзімізде бар электронды оқулықтарды да кейде қолданып көрсете алмаймыз. Кәзіргі кітап сөрелерінде ағылшын тілін үйренуге болатын қазақ тіліндегі оқыту құралдары мен кітапшалары жоқтың қасы. Кітап сататын дүкендерде көбіне ресей баспаларының кітапшаларын табуға болады. Мысалы: «Пословицы и поговорки английского языка» кітабын орыс тілінде ғана баламасын тауып сатып ала алдым өзіме керек болған соң. Орыс тілін жетік меңгергендіктен оқушыларға сол кітаптан орысша баламасын оқып, артынша қазақшасын тауып жазамыз. Бастауыш сынып оқушылары үшін де тамаша орысша – ағылшынша кітаптар өте көп. Және олар әдемі көркемделген, тартымды келеді. Қазақшасын сұрай қалсаң жоқ. Дәл сондай кітаптарды неге қазақша-ағылшынша шығармасақ? - деген ой туындайды. Осы сияқты кітап қажет ететін жағдайлар өте көп туындап отырады оқыту процесінде. Сол себепті

ағылшын тілін өз ана тіліміз арқылы үйренуді қолға алып, мектеп алды даярлық топтарынан бастап, мектеп оқушыларына ағылшын тілін, лексикасы мен грамматикасын үйрететін арнайы кітаптар даярлап шығару керек деп ойлаймын. Әсіресе самоучитель деп аталатын кітаптардың қазақша баламасы мүлдем жоқ десе болады. Бұндай қосымша білім алу құралдарының тек оқушылар үшін ғана емес, тілді білмейтін ата-аналар үшін де көп көмегі болары анық. Шет тілін өз ана тілі арқылы ұғынып үйренген бала ғана тілді тез үйреніп, жадында жақсы сақтайды, және өз тілінің мәртебесін бір төбе жоғары қояды. Өскелең ұрпақтың тілін шұбарландырмай өз ана тілі арқылы шет тіліне үйрету үштілділікті дұрыс дамытудың бір жолы. Ал ағылшын тілін жетік меңгерту латын әліпбиіне жеңіл көшу жолы екені тағы ескергеніміз жөн. Елбасымыз да тіл тағдырына ерекше назар аударуда. Ол халыққа жолдауында өскелең ұрпақтың үш тілді: қазақ тілін – мемлекеттік тіл, орыс тілін ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілін халықаралық тіл ретінде оқып үйренуге ұмтылыс жасауы-замана талабы деп анық айтты. Елбасы «Үш тұғырлы тіл» мәдени бағдарламасында өскелең ұрпақтың, әсіресе, өз ана тілімізге үлкен көңіл бөлу керектігін, қазақ тілінің мәртебесін жоғарылатып бүкіл дүние жүзі танытын тіл, ғылым тілі, білім тілі болу керектігін айтты. Елбасының бұл жолдауын қолдау мақсатында әр азамат қолынан келгенше үлесін қосуға тиісті деп ойлаймын. Әрине, қазақ тілінің ағылшын тілі сияқты мәртебелі, халықаралық қатынас тілі болуы үшін жас ұрпаққа көп іздену керек.

Кез-келген халықты тек ғылым мен білім ғана алдыңғы қатарлы мемлекет етеді деп ойлаймын.

Әдебиеттер

1. Байнешова. Ш «Шетел тілі лексикасын меңгеруге ана тілінің тигізетін тиімді және тиімсіз ықпалдары.»// Изденіс, 1998, №6. 148-151 б
2. Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. Ғылым, 1999, 581 б Қазіргі қазақ тілінің сөзжасам жүйесі. Ғылым, 1989.
3. Қазақ грамматикасы / Ред. Басқ. М. Серғалиев. Астана полиграфия, 2002, 784.

УДК: 378.147

Маусымбаев С.С., Бибекова Г.Ж.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Елімізде білім жүйесін дамыту талаптарына сай оқушыларға терең білім және тәрбие беру, оларды жан-жақты дамыту бүгінгі күннің басты мәселесі болғандықтан қоғамның педагог мамандарға қоятын талаптары қазіргі таңда күрделене түсуде. Жаңа қоғам мұғалімі – ол рухани адамгершілігі жоғары, азаматтық жауапкершілігі мол, белсенді, жасампаз, жан-жақты білімді, кәсіби құзыретті, өз теориялық білімін практикада әр түрлі педагогикалық технологиялармен жүзеге асыра алатын өз кәсібінің шебері бола білуі қажет.

Болашақ кәсіби құзыретті маман осы ақпараттық қоғамнан қалыспай, жедел ойлаушы, жедел шешім қабылдаушы, ерекше ұйымдастырушылық қабілетті, нақты бағыт – бағдар беруші болып шығуы – бұл қазіргі заманның талабы.

Құзыреттілік қалыптастыру дегеніміздің өзі болашақ кәсіби маманның – қазіргі студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың, интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығу, жаңаны түсіне білуге, білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ.

Студенттердің кәсіби құзыреттілік мәселелері туралы пікірлер кәсіби маман даярлау мәселелерімен айналысып жүрген отандық және шетелдік ғалымдар, педагогтар, психологтар еңбектерінде көрініс табауда.

“Құзыреттілік” түсінігі білім беру саласында 1960-1970 жылдардағы шетел әдебиеттерінде, ал 1980 жылдардың соңында отандық әдебиеттерде кездесті. “Кәсіби құзыреттілік, жете білушілік” ұғымын енгізудің қажеттілігі оның мазмұнының кендігімен, интегративтік сипатымен, “кәсіптілік”, “біліктілік”, “кәсіби мүмкіндіктер” және т.б. түсініктерді біріктіреді [1].

Д.И. Ушаковтың редакциясымен жарық көрген түсіндірме сөздіктің авторлары “құзыреттілік” және “құзырет” сөздерінің арасындағы айырмашылықтарды дәлелдеуге тырысқан. “Құзыреттілік” –

хабардар болушылық, абыройлық; “құзырет” – жеке тұлғаның кәсіби қасиеті және қызметтік сипаттардың нақты жиынтығы.

Б.Т.Кенжебеков құзыреттілік жөнінде: «Құзыреттіліктің бар-жоғын адам еңбегінің нәтижесіне карап пайымдау қажет. Кез – келген қызметкер, өз әрекетімен кәсіби іс-әрекеттің түпкі нәтижесіне сай талаптарға жауап беретін жұмыстарды орындаса ғана, кәсіби құзыретті болып саналады», деп анықтама береді [2].

Сонымен педагог-психолог, ғалымдардың пікірі бойынша еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, кәсіби оңтайлы маманның бойында белгілі бір құзыреттіліктер қалыптасуы қажет:

- бағдарлы құзыреттілік (азаматтық белсенділік, саяси жүйені түсіну, баға бере білу, елжандылық, т.б.);
- мәдениеттанымдылық құзыреттілік (ұлттық ерекшеліктерді тани білу, өз халқының мәдениеті мен өзге ұлттар, әлем мәдениетін салыстыру, саралай білу қабілеті);
- оқу-танымдық құзыреттілік (өзінің білімділік қабілетін ұйымдастыра білу, жоспарлай білу, ізденушілік-зерттеушілік әрекет дағдыларын игеру, талдау, қорытынды жасай білу);
- коммуникативтік құзыреттілік (адамдармен өзара қарым-қатынас тәсілдерін білу, мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінде, халықаралық қатынаста шетел тілінде қатынас дағдылары болуы);
- ақпараттық-технологиялық құзыреттілік (ақпараттық технологиялармен, техникалық объектілер көмегімен бағдарлай білу, өзбетінше іздей білу, таңдай, талдай білу, өзгерте білуді жүзеге асыра білу қабілеті);
- әлеуметтік-еңбек құзыреттілігі (әлеуметтік-қоғамдық жағдайларға талдау жасай білу, шешім қабылдай білу, түрлі өмірлік жағдайларда жеке басына және қоғам мүддесіне сәйкес ықпал ете білу қабілеті);
- тұлғалық өзін-өзі дамыту құзыреттілігі (отбасылық, еңбек, экономикалық және саяси қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді білімімен тәжірибесінің болу қабілеті) [3].

Сонымен, кәсіби құзыреттілік дегеніміз ең алдымен студенттің функционалдық сауаттылығы мен кез-келген мәселені дұрыс шеше білу қасиетінен көрініс табады. Студент қоғам талабына сай өзін-өзі үздіксіз жетілдіріп отыратын, кәсіби білімді, жаңа технологияларды меңгерген, орта мен қарым-қатынасқа тез бейімделе алатын, ұйымдастырушылық қабілеті жоғары, тәжірибесі мол, т.б. қасиеттерді жинақтағанда ғана кәсіби құзыретті маман бола алады.

Студенттің кәсіби құзыреттілігі кәсіби және жеке сапалардан құралады. Кәсіби құзыретті маман деп өзінің педагогикалық әрекетін жоғары дәрежеде жүргізе алатын, қарым-қатынасқа әрдайым дайын, педагогикалық үдерісте үнемі оң нәтижелерге қол жеткізіп отыратын маманды атауға болады.

Сонымен, қазіргі уақытта «құзырет», «құзыреттілік» қалай түсіндіріледі және оның сипаты қандай?

«Құзырет» түсінігін кейбіреулер адамның білуі тиіс немесе сол жұмыс бойынша практикалық тәжірибиесі бар болатын белгілі бір білім, іскерлік пен білік жиынтығы десе; ал басқа ғалымдардың айтуынша, ол оқушының жеке және қоғам талаптарын қанағаттандыру мақсатындағы табысты іс-әрекетіне қажетті білім дайындығына әлеуметтік сұраныс.

Құзыреттілік – сәйкес құзыретке ие болуда және белгілі бір аумақта табысты әрекетке жету негізінде іс-әрекетті жүзеге асыру қабілетінде байқалатын, жеке тұлғаны сипаттайтын тұлғалық қасиеттер жиынтығы (басқаша айтқанда, тұлғаның өзара байланысқан қасиеттер жиынтығы). Құзыреттілік – кәсіби қызметі үшін, өзінің адамдық әлеуетін жүзеге асыратын адамның (немесе маманның) қабілеттерін сипаттайды.

Педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ш.Т.Таубаеваның пайымдауынша, құзыреттілік – бұл:

- өзінің әлеуетін жүзеге асыру қабілеті мен оған талпынысы;
- табысты шығармашылық әрекет үшін өзінің білімін, іскерлігін, біліктілігі мен тәжірибиесін іс жүзінде көрсете білу қабілеті;
- өз әрекетінің нәтижелеріне жеке жауапкершілікпен қарау және оның әлеуметтік мәнін түсіну, оны әр уақытта жетілдіру қажеттілігі.

Сонымен, жоғарыда аталғандарды қорыта келе «құзыреттілік» түсінігі әлеуметтендіру мен оқыту үрдісі барысында қалыптасқан білім мен тәжірибиеге негізделген, жалпы қабілеттер мен белгілі бір іс-әрекетке деген дайындығында көрінетін, сонымен бірге қызметте өзіндік және табысты әрекет етуге бағдарланған жеке тұлғаның интегралдық қасиеті деп түсіндіріледі. Қазіргі көптеген әдебиеттерде, сөздіктерде құзыреттілік – дербес және жауаптылықпен әрекет етуге белгілі бір

жұмысты орындауға қабілеттілік пен икемділікті игеруге жол ашатын психологиялық ахуал, психикалық сапалардың қосылымы ретінде белгіленуде. Құзіреттілікті адамның білімдарлығымен жапсарластыруға және адамның белгілі бір мәселені шешу қабілетімен де шатастыруға болмайды. Себебі, адам өз саласында кәсіпқой және білімдар болуы мүмкін, ал бірақ кәсіби мәселелердің бәрін шешуге құзіреті жетпейді.

Жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудегі мемлекеттің, сонымен бірге білім беру мекемелерінің басты мәселелерінің бірі – Қазақстан халқының мүддесін өз мақсат-мүддесінен жоғары қоятын білімді, саналы, кәсіпқой мамандарды тәрбиелеу. Ал оның ішінде бәсекеге қабілетті, құзіретті болашақ мамандарды (студенттерді) даярлау – жоғарғы оқу орнындағы міндеттердің бірі. Осыған байланысты мемлекетімізде қоғамдық өміріміздің барлық салаларында кәсіби деңгейі жоғары болашақ мамандарды даярлау басты мақсат ретінде алынып отыр. Ал бұл бағыттағы мәселе білім беру саласына тікелей қатысты, себебі білім – жеке тұлғаның саяси-әлеуметтік көзқарасын дамытатын, дүниетанымдық аясын кеңейтетін маңызды фактордың бірі болып саналады. Сондықтан еліміздің жоғарғы оқу орындарына, оның материалдық-техникалық базасына жаңаша талаптар қойылып, студенттерге білім беруде және тәрбиелеуде ерекше мән беріп, құзіретті тұрғыда білім беруді жетілдіру қажет.

Әдебиеттер

1. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 51-55.
2. Кучугурова Н.Д. Формирование профессиональной компетентности будущего специалиста // Проблемы и перспективы педагогического образования в XXI веке. – М., 2000. – С. 360-362.
3. Құрманалина Ш.Х. Оценка качества профессиональной компетентности учителя. Алматы-2006.

Қ.59 372.8:811.11

Koyseldina B.Zh.

Pedagogical college named after M.O.Auezov

USING OF PROJECT TECHNOLOGY IN TEACHING SPEAKING AT THE ENGLISH LESSONS

The present study focuses on the problem specific for an inexperienced teachers at technical universities. The problem is how to build the bridge that would help to eliminate the psychological gap between teaching oral communicative skills for everyday life that greatly inspires our pupils' interest and teaching skills in technical reading, and professionally- oriented communication in the field that is usually considered by our pupils majoring in petroleum engineering to be a dull and uninspired job.

To solve this problem and teach professional speaking, writing, reading and listening within an integrated skills approach we have introduced project work into our syllabus. The project work methodology can be defined as an integrated pedagogical and language activity that successfully combines simultaneous, role- plays and various forms of discussion.

Why have we chosen project work methodology among many innovative teaching technologies and approaches? [1]

1. Project work is appropriate to all levels of knowledge and provides the complete solution of the problem of authenticity of task for pupils.
2. Project work gives pupils the opportunity to choose the methods and approach, to decide the project schedule, etc. It is pupils – centered activity.
3. Project work provides high level of motivation because the pupils are offered the opportunity of using the language skill already acquired in a real professionally – oriented communicative situation.
4. The most important in that project work provides the simultaneous development of four integrated skills: speaking, writing, listening and reading.
5. Project work is a cooperative rather than a competitive activity.
6. This activity allows both teacher and pupils to concentrate on the communicative use of language and content rather than form.[2]

Project work can not only promote the growth of positive motivation, but also offer the following advantages to the pupils.

- It allows the pupils to proceed at their own rate;

- It allows the pupils to choose their own learning mode;
- It allows the pupils to identify their strengths and weaknesses.

Project work is not the easiest methods to implement. It requires a lot of preparatory work on the teacher's part and multiple stages of development to succeed. The advantages of using project work methodology in teaching and learning English have been experimentally proved.

Pair work at Project Lessons. Organizing pupils into pairs is an important job for the teacher at the project lesson. In pair work pupils can practice the language together, study a text, research the language or take part in information – gap activities. They can write dialogues, predict the content of reading texts, or compare on what they have listened to or seen.

It is also possible to put pupils in large groups too. They can prepare a presentation or discuss an issue and come to group decision. Pupils can watch, write or perform a video sequence; teachers can give individual pupils in group different lines of a poem which the group has to reassemble.

Advantages and disadvantages of using group work at project lessons are nicely described by J. Reid (1987) and T. Woodward (1995) in their works.

While project work it is possible to use such forms of class organization as pair and group work. It help for developing all language lessons.

Using project works for developing all language skills. Generally, teaching aims in foreign languages methodologists tend to divide into some parts – structures, functions, vocabulary, pronunciation and skills.

There are 3 skills teachers are supposed to master in learning a new language:

1. They must learn to read it;
2. They should learn to understand it when they hear it;
3. They should learn to speak it.

Most modern school curricula require all subject to encourage initiative, independence, self-discipline, imagination, development of all language skills, so the project work is way of turning such general aims into practical classroom activity and involve children into teaching progress. Project work demands creature and a lot of enthusiasm for both – teachers and learners.

Project work is very effective method, because:

- Themes and target tasks for project learning derived from all forms and objects of life;
- Learners are involved with the ideas through a process of discussion, experimentation, reflection, and application of insights to the new stages of experimentation.[3]

Project work captures 3 principal elements of communicative approach. They are: a concern for motivation; a concern for relevance; a concern for general educational development of the learner.

I think that project method is one of the most effective teaching forms.

Project works gives the pupils an opportunities to bring their knowledge, feelings, experience, ideas and intelligence of their world into the school and of it – to the area where the project work take place. Projects can include a wide range of the topics and use knowledge and experience gained from the other subjects in the curriculum.

The practical part in form 7. I want to show the important and usefulness of using the topical project work “Health problem” at the English lessons. I gave out the detailed designed for 3 groups, which are then discussed accordingly in groups and one of the pupils protected the project. I previously explained the purposes both tasks of the given projects and their urgency for the pupil. Nowadays health of children is weakened ecologically by unsuccessfully conditions, and consequently – low immunity. Therefore, the given theme of the project plays a huge role in education of healthy future generation.

I divided the pupils into 3 groups and distributed them the tasks:

1 group – the interview to the doctor on a theme “ What measured accepts the stats for preservation of health of children of school age?”

2 group – “ The round table” discusses questions of preservation of health in walls of school.

3 group – Develop effectual measures on preservation of the health.

With the help of the project work the teacher realized that more pupils had arisen their interest in English language. This study proves also that the project work elevates the effectiveness of learning English. During the project work atmosphere in class was very positive and friendly. The learner's attitude to doing all types of task was very positive and involved children to the learning process.

The hypothesis of the lesson is that the effective use of the project work successfully develops of all language skills of young learners. [4]

English language – is very universal language nowadays. It is the international language of communication. To will be arranged on work in many campaigns the knowledge Kazakh, Russian and English language is required. For this reason I have decided to write my work in a subject a method of teaching to the English language. Now there are a lot of new technologies of training, but I have taken just this, because, it is a little investigated and yet not for all is known. This method will learn children itself to consult with problems and to find an exit from difficult situations, and between that to learn English language. With new technology in the classroom, educators can engage students in new and exiting learning endeavors and bring education into the modern technological era.

References

1. Alessi, S. M. & Trollip S. R. (1985). Computer-based instruction: methods and development. New Jersey: PrenticeHall.
2. Brown, H. D. (1987) Principles of Language Learning and Teaching. MA: Addison-Wesley Publishing Company.
3. Brumfit, C. and Johnson, K. (1979) (ed.) The Communicative Approach to Language Teaching. New York: Oxford University Press. Gates, B. (1997) The Road Ahead.

УДК: 159.9

Рахымханова С.Е., Турсунгожинова Г.С.

Государственный Университет имени Шакарима города Семей

ВЛИЯНИЕ ВОЗРАСТНОГО ФАКТОРА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

В последние десятилетия наблюдается тенденция роста желающих изучать иностранные языки. При этом можно констатировать тот факт, что в этом желании нет каких-либо возрастных ограничений: практически в любой развитой или развивающейся стране мира можно найти как пятилетнего ребенка, так и 60-тилетнего пенсионера, занимающихся изучением второго языка.

На данный момент исследования вопросов роли возраста обучающегося в процессе обучения иностранным языкам являются весьма актуальными как в среде педагогов, так и в среде психологов. Причиной тому является тесная взаимосвязь возраста обучающегося с эффективностью обучения.

В обучении важную роль играет динамический параметр памяти, получивший название - «темп усвоения знаний» (ТУЗ). В ходе масштабных исследований темпа усвоения знаний в разных возрастных группах было выявлено, что с 11 до 20 лет ТУЗ увеличивается в 2,5 раза, достигая своего максимума в возрасте 19-24 года. Этот период является самым продуктивным для обучения благодаря высокому уровню развития способностей к усвоению знаний. После 25 лет показатель ТУЗ снижается.

Условно контингент людей, занимающихся изучением иностранных языков, можно поделить на три возрастные группы:

I группа: 7-15 лет

II группа: 16-24 лет

III группа: 25-44 лет

В первую группу входят дети школьного возраста младшего и среднего звена. Данная группа является наиболее предрасположенной к изучению второго языка. Этому способствуют многие причины. В частности, лучшее запоминание языкового материала, отсутствие страхов в общении на иностранном языке, т.е. отсутствие страха допустить ошибку и показаться смешным. Важно подметить, что к 7 годам ребенок уже неплохо владеет родным языком, а опыт речевого общения также оказывает влияние на эффективность обучения иностранному языку. Однако крайне важно учитывать, что детям очень тяжело сидеть на месте в течение длительного времени, поэтому для повышения эффективности нужно правильно распределить время занятий иностранным языком.

Начнём анализ возрастных особенностей младших школьников с рассмотрения ведущего вида деятельности, характерной для данного возраста. Под ведущей деятельностью психологами понимается «такая деятельность, развитие которой обуславливает главнейшие изменения в психических процессах и психологических особенностях личности ребёнка на данной стадии».

Значимость ведущей деятельности состоит в том, что она подготавливает переход ребёнка к новой, высшей ступени его развития [1].

В дошкольном возрасте ведущей является игровая деятельность, в которой ребёнок познаёт окружающий его мир. В шестилетнем возрасте происходит постепенная смена ведущей деятельности: происходит переход от игровой деятельности к учебной деятельности. При этом важно помнить, что игра сохраняет свою ведущую роль. С одной стороны у детей появляется активный интерес к новой учебной деятельности, к школе в целом, а с другой – игровая потребность не ослабевает. Известно, что дети продолжают играть до 9-10 лет [2]. Основной характеристикой деятельности являются мотивы, которой она побуждается. Этап мотивации является важнейшим при организации обучения детей иностранному языку. Развитие личности младшего школьника предполагает формирование мотивов учения. Исследуя мотивы, побуждающие детей учиться, психологи выяснили, что наиболее распространёнными из них являются следующие:

- широкие социальные (когда учатся, чтобы быть полезным своей стране);
- узкосоциальные мотивы (чтобы окончить школу с золотой медалью);
- отрицательные мотивы (чтобы не получить двойку и чтобы мама не ругала);
- познавательные учебные мотивы (интерес к знаниям, стремление научиться чему-то новому);
- игровые мотивы.

Полноценное развитие учебной деятельности происходит за счёт действия последних двух мотивов, но они формируются тогда, когда удовлетворяется игровой мотив. Более того, если потребности детей в игре не удовлетворяются, то развитию их личности наносится значительный ущерб, обучение становится формальным и интерес к учению угасает.

Перейдём к рассмотрению психических процессов детей, которые также называются и когнитивными процессами, поскольку обеспечивают восприятие и познание окружающего мира: мышление, память, внимание, восприятие и воображение. Основная характеристика внимания, памяти и восприятия – произвольность. Дети не воспринимают длительных (более 2-3 минут) монологических объяснений учителя, поэтому любое объяснение целесообразно строить в форме беседы. Развитие произвольного внимания детей возможно за счёт организации разнообразной интересной деятельности с чётким переходом от одного вида работы к другому, с конкретными указаниями, на что им следует обратить внимание [3].

Мнемическая деятельность (деятельность запоминания) у детей этого возраста также несовершенна. У них преобладает произвольное запоминание, то есть хорошо и быстро ими запоминается то, что интересно и вызывает эмоциональный отклик. Произвольное усвоение материала возможно в процессе увлекательного взаимодействия детей друг с другом. Широкое использование игрушек и картинок будет способствовать развитию образной и ассоциативной памяти, а чёткая постановка задач общения и организация их решения – словесно-логической.

Воображение детей достаточно развито и носит не только воспроизводящий, но и творческий характер. Развитие мышления идет от наглядно-действенного к наглядно-образному. Наглядно-образное и логическое мышление развивают следующие умения детей:

- самостоятельно анализировать языковые явления, опираясь на речевой опыт в родном языке;
- выделять главное и устанавливать причинно-следственные связи;
- сознательно применять знания и усвоенные способы действий в самостоятельной иноязычно-речевой деятельности.

Дети очень общительны и любят находиться в группе сверстников. Из различных видов общения ребёнка со взрослыми (делового, познавательного, личностного) в рассматриваемом возрасте преобладает личностное общение. Общаясь со взрослыми, дети лучше узнают самих себя, так как они стремятся получить оценку своей личности. При организации общения с детьми нужно помнить, что они не относят лично к себе замечания и указания учителя, если эти указания носят общий характер и относятся ко всем ученикам. Ребенок будет реагировать только в том случае, если учитель обратится к нему персонально. Чтобы дети легко и естественно включились в школьную действительность, требования к поведению («нельзя вставать без разрешения учителя во время урока», «поднимай руку, если хочешь о чём-то спросить» и др.) необходимо вводить постепенно, добиваясь их выполнения только к концу первого года обучения. Эти требования должны иметь форму просьб и пожеланий, а их нарушение должно будет вызывать у учителя сожаление, но никак не раздражение.

При верном выборе методики преподавания иностранного языка ребенок может достичь очень хороших результатов. В данном случае, наиболее эффективными методиками будут игры и методика использования сказки.

Представителями второй группы являются, в основном, школьники старшего звена и студенты высших учебных заведений. Тут важно отметить, что к этому возрасту личность человека уже во многом сформировалась, и он знает, с какой профессией он хотел бы связать свою жизнь. Поэтому успешность овладения вторым языком в этой группе напрямую зависит от той специальности, которую обучающийся выбрал или собирается выбрать. Личная мотивация в данном случае играет одну из главных ролей. К примеру, для тех, кто выбрал техническое направление, изучение иностранного языка никогда не будет важнее, чем предметы, изучаемые по специальности. Представителей же гуманитарного направления можно условно разделить на две группы: те, кто непосредственно связан с иностранным языком ввиду своей профессии (переводческое дело, филология, международные отношения и т.п.), и те, кто с ним не связан (история, география и т.п.). Совершенно очевидно, что в первой группе стремление выучить язык будет выражено намного ярче, потому что у обучающегося будет личная заинтересованность в изучении языка. Однако не стоит забывать о том, что в этом возрасте человек находится на пике своих творческих и интеллектуальных возможностей, что может значительно повлиять на успешность овладения языком.

К психологическим факторам, имеющим влияния на эффективность усвоения студентами знаний, относятся мышление, восприятие и память.

Исторически возникли два основных типа мышления или рационального познания действительности: рассудочно-эмпирическое и разумно-теоретическое, отличающиеся закономерностями своего развития и функционирования. По сравнению с эмпирическим теоретическое мышление студентов является более эффективным в процессе усвоения иностранного языка. Теоретический тип мышления студентов позволяет существенно оптимизировать процесс изучения лексических и грамматических структур иностранного языка [4].

В этой связи необходимо стремиться к теоретико-экспериментальной модели обучения студентов различных специальностей иностранному языку. Основная цель данной модели состоит в развитии теоретического мышления студентов в процессе изучения иностранного языка в вузе, что облегчает процесс усвоения последними его лексико-грамматических единиц.

Помимо влияния типа мышления студентов на процесс овладения иностранным языком необходимо учитывать и психологические типы восприятия студентами новой информации. Восприятие является регулятором взаимодействия человека с окружающей средой. Этот процесс зависит от индивидуальных особенностей людей, от своих общих закономерностей и обстановки в которой он протекает. Можно выделить аудиальный (восприятие на слух), визуальный (зрительный), кинестетический (через ощущения), индивидуально-репродуктивный (через говорение, письмо и чтение), контактно - и личностно-ориентированный, вербально-абстрактный тип восприятия, при этом, чаще всего эти типы встречаются в смешанной форме. Поскольку типы восприятия являются интегральной составляющей личности обучающегося, их необходимо учитывать в процессе обучения иностранному языку.

К индивидуально-психологическим особенностям обучающихся относится и память. В учебной деятельности большое значение имеет наглядно-образная память, которая проявляется в запоминании, сохранении и воспроизведении зрительных, слуховых и двигательных образов. Различают также долговременную и кратковременную (оперативную) память. Кратковременная память удерживает информацию в виде неполного отражения событий. Долговременная память служит для запоминания информации надолго. Все, что удерживается на протяжении более нескольких минут, находится в системе долговременной памяти.

Представителям третьей группы изучение второго языка будет даваться сложнее, чем остальным.

Взрослый как субъект учебной деятельности характеризуется определенной спецификой мотивационной, интеллектуальной, эмоциональной и личностной сфер, задействованных в обучении, а также особенностями поведенческих паттернов, реализуемых в процессе взаимодействия с различными агентами образовательной среды [5].

Характерные особенности взрослого как субъекта учения заключаются в его открытости к саморазвитию, способности строить самого себя, в том, что взрослый дает отчет о своих возможностях, умениях и необходимости получения новых знаний, в активности, избирательности субъекта, его самоорганизации и саморегуляции, ответственном и заинтересованном отношении к учебной деятельности. У взрослого сформирован понятийный аппарат, интеллект, система оценок и

предпочтений, ценностные ориентации, мотивы, эмоциональные отношения и установки, самосознание и самоконтроль. Учебная деятельность взрослых неразрывна с их общим контекстом жизнедеятельности.

Процесс обучения взрослых характеризуется рядом противоречий, обусловленных различием социального, возрастного статуса и роли ученика; профессиональными и социальными достижениями и необходимостью общаться с преподавателем: несоответствием общего уровня компетентности и низкой компетентности в осваиваемой области знаний. В процессе учебной деятельности взрослых могут возникать психологические барьеры различного порядка, в той или другой степени препятствующие успешному обучению

Исходя из всего вышесказанного, можно сделать вывод, что возраст как один из факторов, влияющих на процесс обучения иностранным языкам, играет значительную роль на успешность овладения языком. При правильном подборе методики преподавания с учетом возрастных особенностей личности обучающегося, можно добиться наибольшей эффективности в изучении иностранного языка.

Литература

1. Амонашвили Ш.А. Психологические особенности усвоения второго языка младшими школьниками // Иностранные языки в школе. - 1986. - № 2.- С.24-27.
2. Мкртычева Н. С., Тонкошнур П. С. Влияние изучения иностранных языков на развитие ребенка // Молодой ученый. — 2012. — №4. - С. 439-441.
3. Витоль А.Б. Нужен ли дошкольникам иностранный язык? // Иностранный язык в школе, 2000, № 6. - С.24-25.
4. Комарова Э.П., Трегубова Е.Н. Эмоциональный фактор: понятие, роль и формы интеграции в целостном обучении иностранному языку // Иностранный язык в школе.- 2000.- № 6.- С.11-15.
5. Китайгородская Г.А. Оптимальная организация учебного процесса при интенсивном обучении иностранным языкам взрослых// Психология и методика обучения иностранным языкам. – М., 1978.

C.50 372.8[072]

Smailova T.A.

Pedagogical college named after M.O. Auezov

CREATIVE APPROACHES TEACHING GAMES IN EDUCATIONAL PROCESS

English has become one of the most important language in the world due to its big number of speakers and the strong influence that they have in political, economical, technological, military and social aspects, as well as communications.

That's why games help the teacher to create contexts in which the language is useful and meaningful. The learners want to take part and in order to do so must understand what others are saying or have written, and they must speak or write in order to express their own point of view or give information. Many games cause as much density of practice as more conventional drill exercises; some do not. What matters, however, is the quality of practice.

The contribution of drilling lies in the concentration on a language form and its frequent use during a limited period of time. Many games provide this repeated use of a language form. By making the language convey information and opinion, games provide the key feature of 'drill' with the opportunity to sense the working of language as living communication.

Games can be found to give practice in all the skills (reading, writing, listening and speaking), in all the stages of the teaching/ learning sequence (presentation, repetition, recombination and free use of language) and for many types of communication (e.g. encouraging, criticizing, agreeing, explaining) .

The role playing must be a means of training. The basic activity of the 1- course students in the university is a game. The play forms childish communication, fixes' the norms and rules of behavior not only in a play in our of it, brings the interest to the surrounded life.

Examining the play as common arising at once form of the brining up, the famous psychological D.B. Elkoninch lined that no one type of men activity forms such firm 'pedagogical area' around itself as the play. Exactly, a game is that activity, in process of which the student's psychological sides are formed: his

imagination, without which impossible any creative manifestation of personality. Also the mentality and memory are formed, etc.[1]

During the lesson in play form the principles of didactics are carried out: the principle of activity, the principle of practices, the principle personality, etc.

One of the affective means of developing interest to the subject with the order methods and ways using during a lesson is a didactic game.

A game takes a considerable place in former years of pupils studying at school. At the beginning the pupils are interested in only the form of a game. A game must be a means of developing of an interest to the subject that is why at its organization should keep following demands:

1. The rules of a game should be simple, exactly, formulated;
2. A didactical material should be simple by preparing, maintenance, usage;
3. A game is interested if there each pupil takes a part;
4. A coming out of results of a game should be fair and clear.

In play motion the pupil, imperceptible for themselves, do different exercises where they have to level, to execute the tasks. A game puts the pupils in terms of search, wakes an interest up to the victory, therefore, the children aspire be fast, quick-witted, exactly execute tasks, following to the play rules.[2]

In game, especially collective, the moral qualities of child are formed. In play motion the children are taught to render help to friends, consider with opinion and interest of others. The feeling of responsibility, collectivism is developed by pupils. During such lesson the discipline, will, characters are brought up.

The inclusion games and plat moments in the lesson does the process of teaching more interesting and entertaining, creates cheerful working mood, makes easier getting over difficulties in mastering of the material.

Various play acts, with the help of which the mental task is decided, effort the interest to the subject, to the cognition by them of the world. The inclusion in the educational process a game and play situation breeds to those pupils, animating by a game, imperceptible for them, acquire knowledge, skills and habits.

It is now very generally accepted that language teaching not merely can be but should be enjoyable. This is not to assume that it is easy, but only that there is no need, by excluding enjoyment, to make it more difficult.

Nevertheless, the case for language games is not identical with the case for enjoyment in the language lesson.

The situations which bring a foreign language to life in the classroom are provided by gestures by handling and touching things, by incidents and activities, by pictures, by dramatization, by interesting stories spoken or in print- and not least by certain contests and games. In these the language is linked with action and is no longer a disembodied thing. [3]

The majority of the games give the learners experience of communicating with the help of the foreign language; one might indeed call them 'communication games'. It is through experience of communication in the language they're learning that language learner's best learn how to communicate in it.

'Communication games' are not necessarily lengthy or complex. There is something to be communicated to others or to be found out from others, and the learned wants to keep the game going because they are interested in it. Moreover, unless they succeed in communicating the game falls flat and comes to an end. This is true of such a game as Number Change, at first sight apparently 'non communicative'; but unless those who speak are understood by those who hear, the game goes wrong and the learners are not satisfied. Some of the vocabulary games are rather different: in adding extra words the learners are demonstrating their own knowledge, but to fellow learner's., There is a communicative aspect to this activity too; the knowledge is shared.[4]

A grouping into games for young children, for older children, and for adults was rejected because, although the work includes games for all three, it is of ten much amateur of opinion and local circumstances to which of these categories a particular game belongs.

There are games here too, for various stages of achievement, from very elementary to advanced, as well as games for classes, teams, and groups. Games requiring simple or no apparatus, and outdoor and indoor games, Group activity and pair activity are of special importance in playing some of games, and in increasing the extent to which the learners are actively involved. Finally, there are games which give in the use of particular language patterns (See examples of games made during the lesson).[5]

Literature

1. 'Games for Language Learning' (2 nd. Ed.) by Andrew Wright, David Betteridge and Michael Buckby. Cambridge University Press, 2013.
2. 'Six Games for the EFL/ESL Classroom' by AydanErsoz. The Internet TESL Journal, VOL. VI, Bo. 6, June 2009
3. 'Creative Games for the Language Class' by Lee Su Kim. 'Forum' Vol. 33 No 1, January- march 2011, Page 35.
4. 'The Use of Games For Vocabulary Presentation and Revision' by AgnieszkaUberman. 'Forum' Vol. 36 No 1 January, March 2013 Page 20.
5. 'Laerning Vocabulary Through Games' by Nguyen ThiThanhHuyen and KhuatThi Thu Nga. 'Asian EFL Journal'- December 2010.

УДК 372.881.1:378

Дюсекенева И.М., Дошанова С.Е.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

CONTENT-BASED TEACHING APPROACH

Content-Based Instruction (CBI) refers to an approach to second language teaching in which teaching is organized around the content or subject matter that students will acquire such as history or social studies, rather than around a linguistic or other type of syllabus. Students thus learn language and content at the same time, each supporting the development of the other [1]. While the term Content-Based Instruction has been commonly used to describe programs of this kind, particularly in North America, in Europe a related approach is known as Content and Language Integrated Learning (CLIL). Both CBI and CLIL are part of growing trend in many parts of the world to use English as a medium of instruction [2].

CBI and CLIL are built around a number of core principles that can be stated as follows:

- *People learn a second language more successfully when the use the language as a means of understanding content, rather than as an end in itself.* This principle distinguishes CBI and CLIL from conventional language courses where a language syllabus is used as the basis for organization and content is chosen according to how well it supports a linguistic syllabus.
- *Content-Based Instruction better refers to learners' needs for learning a second language.* This principle reflects the fact that CBI programs serve to prepare learners for academy studies or for survival in an English language environment.
- *Content provides the basis for activating both the cognitive and the interactional processes that re the starting point for second language learning.* A focus on the comprehension and expression of meaningful and engaging content is believed to activate a range of cognitive skills that are basic to learning and to intellectual as well as interactional processes that support naturalistic second language development.

Brinton [3] provides a more detailed rationale for CBI:

1. The content-based curriculum removes the arbitrary distinction between language and content.
2. It reflects the interests and needs of the learner by taking into account the eventual uses the learner will make of the second or foreign language.
3. It offers optimal conditions for second language acquisition by exposing learners to meaningful and cognitively demanding language in the form of authentic materials and tasks.
4. It provides pedagogical accommodation to learner proficiency levels and skills.
5. It views language as learned within a larger framework of communication.
6. It holds sustained content as necessary for providing authentic, meaningful substance for students to acquire language.
7. It views rich, comprehensible input as necessary but not sufficient for the development of high-level academic language proficiency.
8. It places a high value on feedback on accuracy to help students develop target-like output.
9. It supplements exposure to input through language-enhanced instruction (e.g., skills-based instruction and consciousness raising about uses of grammar, lexis, style, and register).
10. It aims for a balanced focus on fluency and accuracy.

A number of assumptions about the nature of language underlie CBI and CLIL. These can be summarized as follows:

1. *Lexis is central in integrating language and content.* Since specialized vocabulary registers are used to convey the meaning of different subjects or content areas, acquisition of subject-specific vocabulary is an important strand of CBI and CLIL courses. Core vocabulary for different subjects can be identified through corpus research, where language extracted from real speech, or corpora, is analyzed and used as the basis for specialized word lists.
2. *Grammar is a resource for communicating content.* Grammar is acquired according to its role in expressing content. Grammatical progression is based on the demands of content rather than in terms of grammatical difficulty. “It uses a pragmatic as well as a linguistic approach to developing language through use” [4]. This may involve the need to “integrate the grammar point through different uses across CLIL lessons, adopting a more immersive approach; explore literacy practices across the school for a more integrated approach” (ibid.).
3. *Language is text and discourse-based.* CBI and CLIL address the role of language as a vehicle for learning content as well as the role of content in the learning of language. This implies the centrality of linguistic entities longer than single sentences, because the focus of teaching is how meaning and information are communicated and constructed through texts and discourse. The linguistic units that are central are not limited to the level of sentences and sub-sentential units (clauses and phrases) but include features that account for how longer stretches of language are used and that create coherence and cohesion within genres and text-types. Language as it is used in the creation of texts is an important focus of CLIL lessons, since academic learning involves familiarity with a core set of text-types that are found in different academic disciplines. Learning how language is used in disciplinary-based genres is central to CBI and CLIL.
4. *Language use draws on integrated skills.* CBI and CLIL view language use as involving several skills together. In a content-based class, students are often involved in activities that link the skills, because this is how the skills are generally involved in the out-of-classroom world. Hence students might read and take notes, listen and write a summary, or respond orally to things they have read or written. And rather than viewing grammar as a separate dimension of language, grammar is seen as a component of other skills. Topic- or theme-based courses provide a good basis for an integrated skills approach because the topics selected provide coherence and continuity across skill areas and focus on the use of language in connected discourse rather than in isolated fragments. They seek to integrate knowledge, language, and thinking skills.

CBI and CLIL draw on a number of assumptions about the nature of second language learning. Some of these are true of learning in other approaches to second language teaching, while others are said to be specific to CBI and CLIL.

1. *Comprehension is a necessary condition for second language learning to occur.* “The goal of teachers through any type of content-based program is to enable students to comprehend the curriculum presented through the second language” [5]. Making subject matter comprehensible through the way language is used is hence crucial in CBI and CLIL. In order to make content comprehensible to learners, teachers need to make the same kinds of adjustments and simplifications that native speakers make in communicating with second language learners. These modifications include using a slower rate of speech, adjusting the topic, emphasizing key words or phrases, building redundancy into their speech by using repetition, modeling, and paraphrase and giving multiple examples, definitions and synonyms to facilitate comprehension (ibid.)
2. *Negotiation of meaning plays an important role in understanding content.* This refers to the collaboration of both teachers and learners in understanding content. Negotiation of meaning may take several forms: the meaning may be realized through several exchanges or turns rather than in a single exchange; one speaker may expand on what the other said; one speaker may provide words or expressions the other needs; one person may ask questions to clarify what another says.
3. *Learning is facilitated by corrective feedback.* Learners do not simply “pick up” language when engaged in CBI and CLIL. They also develop language awareness and language accuracy through the kinds of corrective feedback the teacher provides.
4. *Learning of both content and language is facilitated by dialog talk.* Effective discourse in CBI and CLIL classrooms is said to have the features of dialog talk.
5. *Prior knowledge plays an important role in CBI.* Learners bring many different kinds of prior knowledge to learning, including knowledge about the world and knowledge about events, situations, circumstances and the roles people play in them. Learning content in a second language can be facilitated if students are better prepared through the activation of relevant background knowledge.

6. *Scaffolded knowledge plays an important part in CBI and CLIL.* Scaffolding is defended as "the temporary assistance by which a teacher helps a learner know how to do something, so that the learner will be able to complete a similar task alone" [6]. Initially, learners depend on others with more experience than themselves and gradually take on more responsibility over time for their own learning. While scaffolding is important in all classroom-based learning, it is even more so in CBI and CLIL. "In CLIL contexts, teachers' scaffolding is even more necessary as students need to process and express complex ideas in a foreign language" [7].

A goal in CBI is for **learners** to become autonomous so that they come to "understand their own learning and ... take charge of their own learning from the very start" [8]. In addition, most CBI courses anticipate that students will support each other in collaborative models of learning. This may be a challenge to those students who are accustomed to more whole-class or independent learning and teaching modes. CBI is in the "learning by doing" school of pedagogy. This assumes an active role by learners in several dimensions. Learners are expected to be active interpreters of input and to be willing to tolerate uncertainty along the path of learning, as well as to explore alternative learning strategies and seek multiple interpretations of oral and written texts.

In CBI learners are expected to acquire language together with content through the noticing and awareness-raising activities the teacher makes use of - hence, the learner is expected to process language consciously as well as intuitively. Lyster [5] explains: "Noticing and awareness-activities ... aim to straighten students' metalinguistic awareness, which then serves as a tool for extracting information from content-based input and thus for learning language through subject-matter instruction".

Both CBI and CLIL position **teachers** in a different, and often more demanding, role from that required in traditional forms of language and content teaching. They will often be involved in cooperating with other teachers and working collaboratively on the design of courses and materials. In the case of CBI, teachers have to familiarize themselves with, at times, difficult and unfamiliar content. They have to keep context and comprehensibility foremost in their planning and presentations, they are responsible for selecting and adapting authentic materials for use in class, they become student needs analysts, and they have to create truly learner-centered classrooms.

Stryker and Leaver [8] suggest the following essential skills for any CBI instructor:

1. Varying the format of classroom instruction
2. Using group work and team-building techniques
3. Organizing jigsaw reading arrangements
4. Defining the background knowledge and language skills required for students' success
5. Helping students develop coping strategies
6. Using process approaches to writing
7. Using appropriate error correction techniques
8. Developing and maintaining high levels of student esteem

CBI therefore places different demands on teachers from regular ESL teaching. Likewise, program administrations are required to make decisions about the choice and preparation of teachers and the kinds of support and resources they will need as well as developing new approaches to assessment. Hence, teachers with a high level of motivation and commitment to CBI may be essential.

Content-based approaches in language teaching have been widely used in a variety of different settings since the late 1980s and CLIL-based approaches have become increasingly popular in Europe since the late 1990s. Indeed the rapid global spread of CLIL "has surprised even its most ardent advocates" [9]. CBI and CLIL raise important issues for both teachers and learners. Critics have noted that most language teachers have been trained to teach language as a skill rather than to teach a content subject. Thus, language teachers may be insufficiently grounded to teach subject matter in which they have not been trained. Team-teaching proposals involving language teachers and subject-matter teachers are often considered unwieldy and likely to reduce the efficiency of both. Given the widespread adoption of CBI and CLIL approaches in many parts of the world, expansion in their use is expected to continue in the years to come.

References

1. Lyster R. Learning and Teaching Languages through Content: A Counterbalanced Approach. – Amsterdam: John Benjamins, 2007. – 173.
2. Graddol D. English Next. – London: British Council, 2006. – 128.
3. Brinton D.M. Content-Based instruction: reflecting on its applicability to the teaching of Korean. Paper presented at the 12th annual conference of American Association of Teachers of Korean. – Chicago, 2007.

4. Coyle, D., Hood P., Marsh D. Content and Language Integrated Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – 184.
5. Lyster R. Content-based second language teaching. In E. Hinkley (ed.), Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning, Vol II. – New York: Routledge, 2011. – 1016.
6. Gibbons P. Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom. – Sydney: Heinemann, 2002. – 176.
7. Llinares A., Morton T., Whittaker R. The role of Languages in CLIL. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – 354.
8. Stryker S., Leaver B. Content-Based Instruction in Foreign Language Education. – Washington, DC: Georgetown University Press, 1993.
9. Maljiers A., Marsh D., Wolff D. (eds.) Windows on CLIL: Content and Integrated Learning in the Spotlight. – The Hague: European Platform for Dutch Education, 2007.

УДК: 378.147

Маусымбаев С.С., Тусуп Г.С.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

КВАНТТЫҚ ФИЗИКАЛЫҚ ҰҒЫМДАР МЕН ТЕРМИНДЕРДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Термин дегеніміз – ғылыми ұғымдарды дәл білдіретін, тек сол ғылым аясында ғана қолданылатын арнайы сөздер мен сөз тіркестері [1].

Әрбір ғылыми термин екі түрлі қызмет атқарады. Оның бірі – термин ғылыми ұғымның атын білдіреді, екіншісі – сол ұғымның мағынасын, мағынасын өз бойына жинақтайды. Бұл екі қызметтің арасында ажырамас байланыс бар. Ол байланысты – ғылыми ұғым мен сол ұғымды бейнелейтін термин арасындағы байланыс деп атайды. Әдетте бұл байланыс ешқашан үзілмеу керек.

Әрбір ғылыми ұғымның (заттың, дененің, құбылыстың) толып жатқан қасиеттері мен белгілері болатындығы белгілі. Ғылыми ұғымға анықтама берілгенде сол қасиеттер мен белгілері көрсетілуі керек [2].

Кванттық механика – микробөлшектердің (элементар бөлшектер, атомдар, атом ядролары, молекулалар) қозғалысын және олардың бір-біріне жасайтын әсерлерін зерттейтін қазіргі теориялық физиканың аса маңызды саласы. Оның ғылым болып қалыптасуы ХХ ғасырдың бас кезінде ашылған физикадағы ұлы жаңалықтармен тығыз байланысты.

Дуализм идеясы кванттық механиканың физикалық теория болып қалыптасуының алғашқы сатысы еді. 1924 жылы де Бройль өзінің «Кванттар теориясы жөніндегі зерттеулер» деп аталатын докторлық диссертациясында корпускулалық-толқындық дуализм идеясын тек фотонға ғана емес, кез келген микробөлшекке қолдануға болатындығы жөнінде ұсыныс жасады. Көп ұзамай-ақ (1927 ж.) бір мезгілде бірнеше зертханаларда жүргізілген эксперименттік жұмыстар электронның толқындық қасиетінің бар екендігін үзілді-кесілді дәлелдеп берді.

Планктың кванттау идеясы мен дуализм идеясын өзара ұштастыру кванттық механиканың дамуына өте үлкен әсер жасады. 1925-1926 ж.ж. Гейзенберг пен Шредингер еңбектері кванттық механиканы жүйелі физикалық теорияға айналдырды.

Алдымен, 1920 жылдары, дамыған кванттық механиканы әдетте релятивтік емес кванттық механика деп атайды – ол жылдамдығы жарық жылдамдығымен салыстырғанда өте аз болатын микробөлшектердің кванттық механикасы. Кез келген мүмкін болатын жылдамдықпен қозғалатын бөлшектер үшін жазылған кванттық теория релятивтік кванттық механика деп аталады, ол 1930 жылдары қалыптасты. Міне, содан бері релятивтік кванттық механикадан бөлініп шығып, өз алдына ғылым саласына айналған, атомдағы, ядродағы және элементар бөлшектердегі құбылыстарды түсіндіретін физикалық теориялар кванттық электродинамика және өрістің кванттық теориясы болып дамуда.

Көріп отырғанымыздай қазіргі кванттық механика дамып келе жатқан, әлі соңғы тараулары жазылып бітпеген физикалық теория. Ол тек ғылыми көзқарастарда ғана емес, сонымен бірге техникада айтарлықтай төңкеріс жасауда. Біз атомдық электростанциялардың беретін тогын пайдаланудамыз. Бізді қоршаған радиоқабылдағыштар мен телевизорларда жартылай өткізгішті кванттық техника қолданылады. Жұмысы кванттық құбылыстарға негізделген интегралдық схемаларды пайдаланатын калькуляторлар мен компьютерлер тұрмысымызға кеңінен енуде. Халық

шаруашылығы мен медицинада кванттық сәулелер көздері қолданылуда. Материяның кванттық қасиетіне негізделіп асқын өткізгіштерден жасалған магниттерді пайдаланып келеміз.

Кванттық механика Әлемнің пайда болуы мен эволюциясы жөніндегі біздің көзқарасымызды толық өзгертуде. Кванттық физика өзінің концептуалдық маңыздылығының саласынан техникалық қолданбалық саласына өтті. Кванттық физика идеялары жаңа техникалық құрылғылары мен технологияларында: байланыс құралдары, лазерлерлер, компьютерлерде жүзеге асырылады. Сондықтан, физикадан мектепте білім беруді жаңғырту, мектеп курсына кванттық физиканың үлесін біршама арттыруға бағытталуы тиіс.

Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер мектепке зор әсер етеді және білім беруде жаңа тарихи кезеңнің міндеттеріне сәйкестікті талап етеді. Қазіргі жаратылыстанудың іргетасы ретінде физика инновациялық технологияларды жасауда прогресті қамтамасыз етеді. Физиканың барлық жетістіктері, жас кезінен болашақ инженерлердің, ғалым-физиктердің санасына сіңетін және университеттерде оқытудың тиімділігіне негіз болатын, мектептегі білімнен басталады.

Мектепте кванттық механиканы оқытудың қиындықтары, оқушылардың шектеулі танымдық мүмкіндіктерімен және материя қозғалысының кванттық формасының ерекшеліктерімен байланысты.

Орындалған әдістемелік жұмыстардың ғылыми және қолданбалы маңыздылығын жоғары бағалай отырып, кванттық физиканы оқытудың маңызды мәселелері шешімін әлі де таппағанын айта кету керек. Оның ішінде: тұтас, логикалық тізбекті құрылымды білдіретін мектеп курсының «Кванттық физика» бөлімін құрастыру; оқушылардың ғылыми ой-өрісін қалыптастыруға қажетті кванттық физиканың қазіргі заманғы идеяларын пайдалану; оқушыларды аса жүктемей, оқытылатын кванттық механикалық ұғымдар аясын кеңейту және т.б.

Кванттық механика бойынша оқушылардың білімдеріндегі кемшіліктер туралы, біздің бастапқы кезеңде жүргізілген эксперимент нәтижелері айтады. Оқушылар микрообъектілер қасиеттері мен олардың қозғалысы туралы, динамикалық теңдеулер жайлы, кванттық және классикалық физика заңдарының арасындағы қатынастық туралы білмейді. Бұған, біріншіден, кванттық ұғымдарды қалыптастыру әдістемесінің кемшіліктері мен қиындықтары себеп болды; екіншіден, қолданыстағы жалпы білім беру стандарттарымен, бағдарламаларымен және оқулықтарымен анықталған кванттық физика тарауының мазмұны ғылымның қазіргі күйіне сәйкес емес деп есептейміз.

Кванттық механика негіздерін оқыту әдістемесінің мәселелерінің қажетті деңгейде шешілмеуі, алғашқы орынға адам факторы мен инновациялық қызметті қоятын орта білім берудің жаңа мақсаттарына байланысты, жалпы білім беру орындарында физика курсы жетілдіруге кедергі болып отыр. Осыған орай талқыланып отырған әдістемелік мәселелерді шешу қоғамның қажеттілігінен туындады.

Кванттық физика терминдерінің орысша қазақша түсіндірме сөздігін қалыптастыру жолдарында мектеп практикасындағы зерттеу жұмысын қорытындылай келе, төмендегі тұжырымдарды алдық:

1.Ресей Федерациясында және елімізде қолданылып жүрген «Физика-11» оқулығындағы кванттық механика элементтерін «Де Бройль толқындары», «Анықталмаушылық қатыстары», «Толқындық функция» тақырыптарын оқытылу жағдайына салыстырмалы талдау жасалды;

2.Салыстырмалы талдау барысында зерттеу нысанының мазмұнын оқушыға жеңіл түсіндірілуі қажеттілігі анықталды.

Педагогикалық эксперимент нәтижесінде тарауды оқытуыдың тиімді әдісі деңгейлеп оқыту мен тірек сызба әдістері екені дәлелденді, тиісті материалдардан электрондық оқулық жасалды. Диссертациялық жұмыстың өзектілігі оқушылардың тақырыпты күрделі болғандықтан толық қабылдай алмауы, кванттық механика тақырыптарында микробөлшектерді қолмен ұстап, көзбен көру мүмкіншіліктерінің шектеулілігінен туындаған болатын. Зерттеу барысында бұл мәселелер толықтай қамтылды. Оқушылар «Кванттық механика элементтері» тақырыбы бойынша видеоақпараттар, деңгейлік есептер, кванттық физика терминдерінің орысша қазақша түсіндірме сөздігін қалыптастыру жолдарын зерттеген ғалымдар туралы және кванттық механиканың қазіргі таңдағы ғылыми-техникалық жаңалықтарымен таныс болуда.

Диссертациялық жұмыстың қорытындысы бойынша «Кванттық механика элементтері» тақырыбына сабақ жоспарлары құрылып, кванттық физика терминдерінің орысша қазақша түсіндірме сөздігін қалыптастыру жолдары айқындалып деңгейлеп оқыту мен тірек-сызба технологиялары негізінде тиімді әдістеме жасалды.

Әдебиеттер

1. Маусымбаев С.С. Кванттық теория терминдерінің орысша-қазақша сөздігі, А., РБК, 1993.
2. Истеков К.К., Косов В.Н., Квантовая механика А, Триумф «Т», 2007.

ӘОЖ: 372.853

Шаймерденова К.М., Тусыпбаева А.С.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

ОРТА МЕКТЕПТЕ ФИЗИКА ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУДА ЖҰМЫС ДӘПТЕРІН ҚОЛДАНУ

Елбасының стратегиялық бастамасы еліміздің тұрақты дамуы мен 30 дамыған елдің қатарына еруге бағытталған. Осы тұрғыда Елбасы Ұлт жоспары аясында білім саласында бірқатар реформаларды жүргізуді тапсырды. Оның басты міндеті - білім мен ғылым жүйесі уақыт талабына жауап бере алуы керек. Мемлекет басшысының бес институционалдық реформасын жүзеге асыру жөніндегі «100 қадам» Ұлт жоспарына сәйкес, Қазақстанда мектептердің барлық сыныптар мен ЖОО-дар ағылшын тілінде оқытуға кезең-кезеңмен көшу жоспарланған. Оның басты мақсаты - даярланатын кадрлардың бәсекелестік қабілетін арттыру және білім беру секторының экспорттық әлеуетін көтеру, қазақстандықтардың әлемдік қауымдастыққа және халықаралық процестерге еркін араласуына жол ашу. Сонымен қатар, бұл жаңашылдық Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы елдері стандарттарының негізінде адам капиталының сапасын көтеретін болады. Міне, осы бағыт бойынша еліміздегі орта мектептерге үштілділік жобасын енгізу қолға алынуда және іске асырылуда.

Біздің мақсатымыз – балаларды ағылшын тілінде жай ғана емес, ғылыми тілде сөйлетуге үйрету. Болашақ мамандар ағылшын тілінің қажеттілігі зор екенін түсінеді, тапсырманы да қызығып орындайды.

Осы тұрғыда тақырыптың көкейкестілігіне орай оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырудың бастамасы ретінде орта мектепте физика пәнін ағылшын тілінде оқыту барысында жұмыс дәптерін құрастырып, оны пайдалану мәселелерін баяндауды жөн көрдік.

Мектеп оқушыларының физика пәніне деген қызығушылығын арттыруда физиканы оқыту барысында физикадан жұмыс дәптерін қолданудың маңызы зор. Ол физика пәнін ағылшын тілінде оқытып, оқушылардың сөздік қорын кеңейте отырып, жаңалық ашуға, әртүрлі бақылаулар, тәжірибелер жүргізуге құлшындырады. Қарапайым көрсетулер оқушыны өз бетімен ізденуге, танымдық және шығармашылық икемдіктерін дамытады.

Жұмыс дәптерін пайдалану оқушылардың шығармашылық қабілеттерін және өзіндік жұмысын орындауға талпынып, ізденіс жұмыстарымен айналысуына мүмкіндік береді. Жұмыс дәптерінде өзіндік жұмыстар берілген, бұл – шығармашылық жұмыстың бастамасы. Сол себепті де оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, олардың өз бетінше әрекетінсіз мүмкін емес. Соның негізінде ғана тіл байлығы мол, сауатты да шығармашыл жас жеткіншекті тәрбиелей аламыз.

Оқушылардың жұмыс дәптерін ұйымдастырудың негізгі шарттары:

1. Нақты тапсырма беру.
2. Жұмысты орындаудың уақытын белгілеу.
3. Оқушылардың жұмысты өз еркімен орындауы.

Жұмыс дәптеріндегі тапсырмаларды орындау барысында оқушылардан белсенді ойлау талап етіледі. Осының нәтижесінде оқушылар өздігінен бақылауды үйренеді, оларда тапсырылған істі орындаудағы жауапкершілік сезімі, еңбексүйгіштік, табандылық қасиеттері дамиды. Жұмыс дәптерінің негізгі мақсаты оқушылардың танымдық міндеттерін қалыптастыру, шығармашылық қабілеттері мен қызығушылығын жетілдіру, білімге деген құштарлығын оятады. Сабақта әртүрлі әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып, балалардың ұсыныс-пікірлерін еркін айтқызып, ойларын ұштауға және өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет. Әдіс-тәсілдер арқылы өткізген әрбір сабақ оқушылардың ойлануына және қиялына негізделіп келеді, баланың тереңде жатқан ойын дамытып, оларды сөйлетуге үйретеді. Жұмыс дәптерінде түрлі әдістемелік тәсілдер пайдалану арқылы әртүрлі қабілетті балалармен жұмыс жасау, оны жан-жақты тануды ойлап, оқушылардың шығармашылық деңгейін бақылауға мүмкіндік береді. Жұмыс дәптерінде берілген тапсырмаларға мысалдар төменде көрсетілген.

1. Сұрақтарға жауап жазу.

1. It is a space and everything that exist in it. (the universe)
2. It is a huge group of stars and planets. (galaxy)
3. It is a place far above the Earth where there is no air. (a space)
4. It is a rocket or other vehicle that can travel in space. (a spaceship)
5. It is a large, round object that goes round a star. (planet)
6. It is the Sun together with the planets going round it. (the Solar System)

2. Fill in the blank

a) The group of internationally accepted stand and units is called the or 'the international system', abbreviated as SI

b) Both sides of an equation must have the same units, that is; the equation must be..... Using this fact, a technique called can be applied when we need to check a specific formula or an equation.

c) volume is defined by

d) The number used to describe the physical quantity also implies how precisely it has been measured via the number of

Тапсырманың жауаптарын оқушылар жұмыс дәптерінің өзіне жазады (орындайды, сызады, белгілейді). Сонымен бұл оқушылардың ағылшын тілінде дұрыс жазып, ойын жеткізудің бір мүмкіндігі болып табылады. Берілген тапсырмалар, жаттығулар қызықты, маңызды, әрі уақытын тиімді пайдалануды үйретеді.

1 Кесте

Put a «+», if the sentence is true and Put a «-», if the sentence is false:

№	Sentences	True/ false
1.	Isaac Newton said that light is a combination of different colours.	+
2.	Newton's parents had a big farm in Lincolnshire.	-
3.	Newton got as good an education as could be got in the neighboring villages.	+
4.	At the age of 10 he was sent to the small town of Grantham.	-
5.	At first he did not take any very serious interest in his lesson at school.	+
6.	One day a school-mate gave him a kick in his stomach.	+
7.	So Newton had to fight with him.	+
8.	The fight took place in the park.	-
9.	Newton decided to study better than this boy.	+
10.	Soon he became the best pupil in the school.	+

Оқушыларға физика пәнін ағылшын тілінде оқыту барысында жұмыс дәптерін қолдану аса маңызды. Оқушылар дәптерде берілген тапсырмаларды, жаттығуларды орындай отыра, физика ғылымын және ағылшын тілін жақсы меңгеруге мүмкіндік туады, өзіне деген сенімділігін артырады, ғылыми терминдерді, ережелерді есте сақтау қабілетін дамытады.

Кестені толтырыңыз

Physical quantity	Designation	Units	A device for measuring the magnitude
Weight			
The volume			
Density			Hydrometer

Жұмыс дәптерін әзірлеуде мынандай талаптар орындалуы керек:

1. жұмыстың мазмұны бағдарлама талаптарына сай болуы;
2. жұмыс дәптері оқушылардың ойлау қабілетін дамытуы;
3. жұмыс түрінің, мазмұнының әртүрлілігі;

Физика пәнінен әзірленген жұмыс дәптерінде мынадай тапсырмалар орындауға берілген: алған білім, біліктерін басқа жағдайда (күнделікті өмірде, тұрмыста, болашақ маманығында) пайдалану; оқушыдан ойлауды, шығармашылықты талап ететін, талдау арқылы жаңа қорытынды жасау; арифметикалық, амалдар кестесін есте сақтауға, есептеуге арналған; ұқсастықпен айырмашылықты ажырату, талдауға арналған; белгіле (бір түсініктемелердің арифметикалық амалдармен байланысына арналған); қандай да бір заңдылықты айыру; дидактикалық ойындар, қызықты тапсырмалар.

Физика- жеке тұлғаның ақыл-ой қабілетінің көзін ашу және оның үздіксіз дамуы мен жетілуін қамтамасыз ететін пәннің бірі.

Физика сабақтарында ақпараттық - коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының өз бетімен жұмысы;
- аз уақытта көп білім алып, уақытты үнемдеу;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеру;
- шығармашылық есептер шығару кезінде физикалық құбылыстарды түсіндіру арқылы жүзеге асыру;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- экономикалық тиімділігі;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйрену;
- оқушының ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.

«Физика» пәнінен жұмыс дәптерінде барлық жұмыс дәптерлеріне арналған талаптар ескеріліп орындалған және дәптердің түрі аралас болғаны дұрыс, онда әртүрлі тапсырмалар, жаттығулар, кестелер, тесттер, ойындық тапсырмалар берілуі тиіс. Бұл дәптер оқушылардың сабақ оқуда өзін бағалауымен, оқушыны жеке жұмыспен қамтамасыз ететін, аса маңызды дидактикалық құралы. Пәнді оқытудың басты мақсаты оқушылардың ақыл- ойын, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту, физиканың қазіргі қоғам өміріндегі және жалпы адамзат мәдениетін дамытуға ролін ашу, физикадан берілетін білімді түрлі мәселелерді шешуге шығармашылықпен қолдануға алғы шарт болатын әлеуметтік мәні бар дағдыларды, ғылыми көзқарастарын оқушы бойында қалыптастырады. Осы мақсатқа жетудің бір көзі – оқушының жеке жұмыс дәптері болып табылады.

Әдебиеттер

1. ҚР Н.Ә. Назарбаевтың халыққа жолдауы <http://e-history.kz/en/publications/view/445>.
2. Сыздықов Ж.Н., «Мектеп оқушыларының физикалық ұғымдары меңгеруінің әдістемелік ерекшеліктері» ҚР, Алматы, 2007 педагогика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясының авторефераты.
3. Мусабекова А.М., Жуманова Р.И., Камбарова Ж.Т. Инновационные подходы к преподаванию физики, направленные на развитие функциональной грамотности учащихся // Вестник КарГУ, сер. Физика, 2, 76, с. 92-99.

ӘОЖ: 372.853

Койлыбаева А.Н., Киарстанова Л.И.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

МЕЖГРУППОВАЯ ДИСКУССИЯ КАК СПОСОБ ПОДГОТОВКИ УЧАЩИХСЯ ПРОФИЛЬНЫХ ШКОЛ К МЕЖКУЛЬТУРНОМУ ОБЩЕНИЮ В СФЕРЕ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

«Учитель - это человек, который учится всю жизнь». Поэтому важным критерием успешности работы учителя становится его самообразование, целью которого является овладение учителями новыми различными методами и формами преподавания.

В современной теории и практике преподавания иностранных языков основополагающей целью является приобретение обучающимися коммуникативной компетенции, необходимой для межкультурной коммуникации.

Еще несколько лет назад, в конце прошлого века, основной целью обучения иностранным языкам была практическое владение им как средством общения. Сегодня одна из главных целей заключается в том, чтобы научить языку как способу познания мира, подготовить личность обучающегося к толерантному восприятию чужой культуры, к пониманию условности национальных стереотипов, к признанию равноправия и равноценности культур. Изучение иностранного языка органически связано не только с усвоением этнокультурного багажа народа - носителя языка, а построено на взаимодействии двух культур - культуры страны изучаемого языка и культуры родной страны обучающихся.

На современном этапе развития человечества, в эпоху глобализации, изменения, происходящие во всех областях общественной жизни, требуют от человека мобилизации всех его способностей, которые помогли бы ему успешно войти в мировое сообщество. Современный специалист должен обладать не только всеми необходимыми знаниями и умениями, но и ценностными ориентациями, опытом творческой деятельности, владеть новыми информационными технологиями и быть готовым к общению - межличностному и межкультурному - на любом уровне.

Человек вступает в общение с внешним миром, в том числе и опосредованное - через Интернет, телевидение, только с помощью языка.

Межкультурная коммуникация - это адекватное взаимопонимание двух участников коммуникативного акта, принадлежащих к разным национальным культурам, поэтому цель преподавания иностранных языков - это в первую очередь обеспечение межкультурного общения и взаимопонимания между партнёрами.

Как отдельный человек не может нормально существовать в изоляции от других людей, так и ни одна культура не способна полноценно функционировать в изоляции от культурных достижений других народов. В процессе своей жизнедеятельности они вынуждены постоянно обращаться или к своему прошлому, или к опыту других культур. В настоящее время практически нет совершенно изолированных от мира культурных общностей, кроме небольших туземных племен, затерянных в самых укромных уголках планеты. Сегодня естественна ситуация, когда любой народ открыт для восприятия чужого культурного опыта и одновременно сам готов делиться с другими народами продуктами собственной культуры. Это обращение к культурам других народов получило наименование «**взаимодействие культур**» или «**межкультурная коммуникация**». Как правило, эти понятия рассматриваются в качестве синонимов, хотя у них есть некоторая специфика.

Иностранные языки в Казахстане, и их преподавание сегодня очень востребовано, так как возникает насущная потребность использования подобных знаний в повседневной жизни. Это, безусловно, оказывает влияние и на методы преподавания. Ранее использовавшиеся методы, теперь потеряли свою практическую значимость и требуют кардинального обновления и модернизации. Увеличивающийся спрос на преподавание иностранных языков, диктует в свою очередь и свои условия. Теперь, никого не интересуют грамматические правила, а тем более, сама история и теория языка. Современные условия жизни требуют от изучения иностранного языка, прежде всего функциональности. Теперь язык хотят не знать, а использовать как средство реального общения с носителями других культур.

В связи с этим потребовалось кардинально менять взгляд на преподавание иностранного языка с учетом большего внимания и уклона на лингвистику и межкультурную коммуникацию.

Основная задача преподавания иностранных языков в современной стране - это обучению функциональной стороне иностранного языка и более практическое его применение. Решение этой прагматической задачи возможно только при одном условии - что будет создана довольная прочная фундаментальная теоретическая база. Для ее создания необходимо, прежде всего:

- 1) приложить результаты теоретически трудов по филологии к практике преподавания иностранных языков;
- 2) теоретически осмыслить и обобщить огромный практический опыт преподавателей иностранных языков.

Современное тесное культурное общение вернуло методику преподавания иностранных языков на круги своя. Теперь, преподаватели стремятся научить практически использовать имеющийся в запасе лингвистический материал.

Сейчас на базе высшего образования преподавание иностранному языку воспринимается именно как средство повседневного общения с носителями другой культуры. Задачей высшего

образования – является формирование широко образованного человека, который имеет в своем арсенале фундаментальную подготовку не только по узким специализациям, но и в широком плане, например, как изучение иностранного языка без ориентиров на выбранную профессию, то есть технические специалисты должны владеть не только и не столько техническим английским, или другим иностранным языком, но и уметь его применять, прежде всего, с подобными же специалистами, только говорящими на другом иностранном языке.

Максимальное развитие коммуникативных способностей - вот основная, перспективная, но очень нелегкая задача, стоящая перед преподавателями иностранных языков. Для ее решения необходимо освоить и новые методы преподавания, направленные на развитие всех четырех видов владения языком, и принципиально новые учебные материалы, с помощью которых можно научить людей эффективно общаться. При этом, разумеется, было бы неправильно броситься от одной крайности в другую и отказаться от всех старых методик: их надо бережно отобрать все лучшее, полезное, прошедшее проверку практикой преподавания.

Главный ответ на вопрос о решении актуальной задачи обучения иностранным языкам как средству коммуникации между представителями разных народов и культур заключается в том, что языки должны изучаться в неразрывном единстве с миром и культурой народов, говорящих на этих языках.

К основным компонентам подобной иностранной культуры можно отнести следующие элементы, несущие на себе национально – специфическую окраску:

- традиции, а также обряды, которые можно воспринимать как традиции;
- традиционна – бытовую культуру;
- повседневное поведение;
- национальные картины мира, которые отражают специфику восприятия окружающего мира;
- художественная культура, которую можно также отнести к элементам этнографии и этнологии.¹

Как уже говорилось выше, значения слов и грамматических правил совсем недостаточно для того, чтобы считать, что ты владеешь языком. Необходимо как можно глубже узнать саму культуру изучаемого языка. Другими словами, можно сказать, что теоретические знания языка должны дополняться практическими умениями того, когда сказать, что сказать, кому и при ком, как можно использовать значение данного слова в конкретном контексте. Именно поэтому все большее внимание уделяется изучению самого мира языка, то есть изучению той страны, в которой говорят на изучаемом иностранном языке.

К интенсивным технологиям обучения относятся групповые и межгрупповые дискуссии. Метод групповой дискуссии (от лат. *diskussio* -рассмотрение, разбор, исследование) используется прежде всего как способ организации совместной деятельности с целью оперативного и эффективного решения стоящих задач, а также как метод активного обучения и стимулирования групповых процессов в естественных и специально созданных группах. Дискуссия - это обмен мнениями по вопросу в соответствии с более или менее определенными правилами процедуры и с участием всех или отдельных ее участников.

Дискуссия используется и как самостоятельный метод, как эффективная форма организационного процесса по интеграции специалистов разного профиля для обсуждения той или иной методологической проблемы. Дискуссии различаются по самым разным признакам:

- ведущей детерминанте;
- предмету обсуждения (по характеру ведущего противоречия);
- результату;
- цели дискуссии;
- результативности (эффективности);
- организованности и управляемости.

В литературе по этой проблеме различают также различные техники, тактики и стратегии ведения дискуссии. С этой точки зрения дискуссии бывают: свободными, программированными и промежуточными.

Свободную дискуссию отличают спонтанность развития и невысокая организованность. Такая дискуссия имеет как плюсы, так и минусы. К преимуществам можно отнести прежде всего отсутствие жесткого регламента и свободу высказываний, что способствует большей активности и раскрепощенности участников, а это, в свою очередь, расширяет поле возможных точек зрения и подходов к решению ситуации. К недостаткам такой техники ведения дискуссии можно отнести неорганизованность, в ходе которой можно потерять цель дискуссии, спровоцировать хаос.

Программированная дискуссия предполагает наличие определенного алгоритма, плана ее

проведения, определяющего сценарий дискуссии, четкую последовательность шагов, функциональное структурирование участников. Положительным моментом такого типа дискуссии является рациональное направление усилий участников на достижение поставленной перед ней цели, а отрицательным моментом - ограничение инициативы участников.

Дискуссия обычно ведется по отдельным фрагментам - этапам. Руководит каждым из них свой ведущий, который регулирует ее ход, все процедуры, представляет проблему, вопросы для обсуждения, следит за регламентом, руководит обменом мнений, произносит заключительное слово. Для проведения такой дискуссии необходимо распределить роли, исполнение которых позволит втянуть большинство участников в спор, полемику и достичь эмоционального накала, особенно при возникновении конфликта мнений.

Технология групповой работы - это достаточно серьезный с методической точки зрения процесс, подчиняющийся своим определенным правилам.

Способы организации группы

Группа - это определенный коллектив людей, собравшихся для коммуникации между собой и преподавателем и преследующих одну и ту же цель. Способы организации группы зависят от типа предполагаемого собрания. Обычно различают три основных типа собраний, преследующих каждый свою цель:

- собрание - дискуссия, или групповое интервью. Это средство, с помощью которого узнается мнение данной группы на данный вопрос;

- собрание исследователей и изобретателей. Это метод, позволяющий группе дать полный простор своей фантазии в поисках решения данной проблемы;

- собрание - принятие решения. Это собрание, где группа принимает решение по данной проблеме.

Эффективность групповой работы во многом зависит от того, как она подготовлена и проведена.

Методы работы внутри группы

Под групповой работой понимается совместная деятельность людей в группах по 3-9 человек по выполнению отдельных заданий, предложенных преподавателем. Члены группы сами устанавливают регламент общения, самостоятельно направляют свою деятельность, отдавая предпочтение наиболее компетентному и организованному лидеру представить результаты работы группы тем, от кого получено задание, или с кем по сценарию занятия группа вступает во взаимодействие.

Групповая работа преследует следующие цели:

1. Улучшение информированности членов группы, при этом развиваются горизонтальные коммуникации и взаимопонимание.

2. Разработку новых идей, решений, повышение активности членов группы и стимулирование их к нахождению новых вариантов.

3. Создание коллектива единомышленников, способных к сотрудничеству и взаимопомощи.

4. Осуществление многоаспектной экспертизы любой идеи - путем коллективного поиска аргументации ее защиты, критическому анализу, реальному осмыслению и прогнозированию потенциальных проблем.

5. Для повышения эффективности групповой работы необходимо соблюсти следующие условия:

- члены группы должны познакомиться, чтобы общаться;

- целесообразно объединить в группу людей с разными профессиональными знаниями;

- проблемы, предлагаемые для обсуждения, должны быть актуальны и понятны, вызывать практический интерес;

- лидер должен брать на себя в основном координирующую, направляющую роль.

Эффективно работающую группу отличают:

- естественность внешнего и внутреннего общения;

- откровенность друг с другом;

- нацеленность на решение поставленных целей и задач путем сотрудничества и общения;

- подвижность ролей и регламентов работы;

- реалистическое отношение к проблеме;

- максимальное использование способностей всех членов группы;

- готовность к самосовершенствованию, к проявлению инициативы, стремление к новому;

- равная ответственность за проделанную работу.

Чтобы группа соответствовала перечисленным требованиям, учитель должен опосредованно обучать групповой работе. С этой целью можно использовать ряд приемов.

Следует отметить, что недостаточно сформировать группы и дать им соответствующее задание. Суть как раз и состоит в том, чтобы учащийся захотел САМ приобретать знания. Знаете известное изречение мудрецов: «Я могу подвести верблюда к водопою, но не могу заставить его напиться!» Поэтому проблема мотивации самостоятельной учебной деятельности учащихся не менее, а может быть и более важна, чем способ организации, условия и методика работы над заданием. Но совместная работа как раз и дает прекрасный стимул для познавательной деятельности, для коммуникации, поскольку в этом случае всегда можно рассчитывать на помощь со стороны товарищей. Учитель может уделить значительно больше внимания отдельным ученикам, поскольку все заняты делом.

Литература

1. Амандықова Г.Н., Мұхтарова Ш.Е., Баймұқанова Б.С., Бисенғалиева А.Н. Шет тілін оқыту әдістемесі: Оқу құралы. - Астана: Фолиант, 2007. - 264 бет.
2. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам / Г.В. Елизарова. – СПб.: КАРО, 2005. – 352 с.
3. Кажигалиева Г.А., Васенкова М.В. О принципах и методах технологии интерактивного обучения русскому языку в средней школе//Педагогика, 2005, №2.
4. Зверев А. 10 и 90 – новая статистика интеллекта Знание – сила – 1997г.\ №4
5. Роджерс К. Вопросы, которые я бы себе задал, если бы был учителем // хрестоматия по педагогической психологии сост. Красило А. И. и др. – 2005г.,
6. Низамова, М.Н. Когнитивные предпосылки усвоения русской грамматики в начальных классах // Білім берудегі менеджмент=Менеджмент в образовании. – 2005. – № 2. – С.71-75.

ӘОЖ: 372.853

Койлыбаева А.Н., Рымжанова Б.Н.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

ОРТА МЕКТЕПТІҢ ЖОҒАРЫ СЫНЫПТАРДА АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ВИДЕОБЕЙНЕЛЕРДІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Барлық деңгейдегі білім берудің басты мақсаты негізінен отандық азаматтарға шетел тілін үйрету кезінде Қазақстан Республикасының және оқытылатын тіл елдерінің қоғамдық- саяси ахуалымен, әлеуметтік-экономикалық, мәдени өміріндегі тың ақпараттармен, ғылыми және инновациялық қызмет саласындағы жетістіктерімен, оқу — білім және тәрбие берудегі оң қадамдарымен салыстыра және салғастыра таныстыру больш табылады [1].

Ағылшын тілі сабақтарында видеобейнелерді қолдану кезінде дайын ақпарат берілмейді, оның мәнін өзіңіз ізденіп табысыз. Яғни, сіз өзіңіз өзіңіздің тілді үйренуіңізге белсенділік танытасыз. Белсенділік таныту жоғары деңгейде жаңа материалды меңгеруді және оны тәжірибе барысында бекітуді қамтамасыз етеді. Сондықтан мен осы тәсілді ағылшын тілін оқытуда қолданамын.

Оқушылардың сабаққа белсенді қатысуы және ағылшын тілінде үйде белсенді жұмыс жасауына үлкен мән берілуі керек. Оқытушының негізгі міндеті оқушының әлсіз және мықты жақтарын білу. Оны оқушының өзіне білгізу. Мысалы, оқушы аудио материалдарды тыңдау барысында бір минуттан кейін немесе одан бұрын түсініп-қабылдауы тоқтаса, бұл оның әлсіз тұсы. Бұл әлсіздігін жою үшін ағылшын тіліндегі видеобаяндарды, әуендерді, аудио лекцияларды күн сайын бес минуттан бір сағатқа дейін көбейтіп көріп-тыңдауға кеңес беру керек.

Жаңа сөздерді меңгерту. Мысалы, сабақта немесе сабақтан тыс уақытта оқушының бір кісімен әңгімелескісі келді, ал оның сөздік қоры жетпейді. Өкінішке орай, мұндай жағдай ағылшын тілінде жиі кездеседі. Оған көмектесу үшін белгілі тақырыптарда қарым-қатынас жасау үшін қажетті сөздер тізбесі жасалуы тиіс. Жаңа сөздердің тізімін жаңа тақырыпты өткенге дейін студентке беру керек. Сабаққа дейін сөздер мен айтылымдардың біршамасын студент жаттап алса, сабақ барысын жылдамдататыны белгілі. Сабақта осы жаңа сөздерді тәжірибеде пайдалану бойынша ойындар ұйымдастырылуы керек (сөзді есте сақтау сапасын арттыру үшін) [2].

Тілді үйренудің әдетте төрт дағдысы бар. Олар: *тыңдалым, айтылым, жазылым, оқылым* дағдылары. Олар оқушының тіл үйренуі үшін маңызды.

Ағылшын тілін тыңдау арқылы түсініп- қабылдау ең қажетті дағды. Адамдар арасындағы қарым-қатынас екі жақты болатындықтан әңгімелесуші адамның сөзін түсінуіңіз керек емеспе? Сұхбаттар мен мәтіндер, радио бағдарламалар мен фильмдердің, сериалдардың үзінділері тыңдау, көру және т.б. Әрбір сабақта және үй тапсырмасында қаралуы қажет.

Оқылым. Студенттердің ағылшын тілі сабағында дауыстап оқуы өте пайдалы. Мақсаты біреу - айтылуы мен интонациясын түзету. Ағылшын тілінде сөздердің айтылуы мен жазылуы екі түрлі болғандықтан көру және есту жадтарын біріктіру керек.

Айтылым. Айтылымда интонация дұрыс болуы тиіс. Дұрыс айтылған сөз дұрыс түсінудің кепілі, ал интонация эмоцияны білдіреді. Мысалы IELTS бойынша емтиханда емтихан алушы айтылым дұрыс болмаса, 25% балл кемітеді. Сондықтан студенттің сөзді дұрыс айтуына жаттықтыру міндет.

Жазылым. Мазмұндама, хат немес іскери ұсыныстар жазу үшін белгілі талаптары бар. Сабақтарға хаттардан үзінділер жазуды қосамыз. Бұл жаттығулар студенттің жазылыммен қатар ауызша сөйлеуін бекітуге және грамматикалық материалдарды дұрыс қолдана білуіне көмектеседі [3].

Жоғарыда көрсетілген дағдылар менің қолданып отырған әдіс Сабақта оқушыға грамматикалық материалдар беру ауызекі сөйлеуде лексикамен бірге беріледі. Сабақтың негізгі - бұл ауызекі сөйлеу тәжірибесі. Сөздерді, грамматиканы игеру, сөздерде тыңдау арқылы түсінуді дамыту, түрлі материалдады оқы және тыңдау - бұл ауызекі сөйлеу тілін дамытудың платформасы. Оқушының еркін сөйлеуіне тек практикалық сабақтар көмектеседі.

Шетел тілін оқыту әдістері кез келген ғылым үшін дамуы тиіс. Қазіргі оқыту әдістерін бұрынғы әдістермен салыстыру, оларда кезіккен кемшіліктер қайталамау үшін үлкен рөл атқарады.

Әдістердің салыстырмалы сипаты сонымен қатар, оқытушының жұмысы үшін де қажетті. Түрлі әдістердің ішінен әдістің ерекшелігі мен өзіндік қасиетін білмей таңдау жасау қиын. Қазіргі кезеңде шетел тілін оқытуға әдісті таңдау сол әдісті қолданатын ұжымның ерекшелігіне байланысты, оқушының жеке қасиеттерін, олардың жастарын, қызығушылығы мен дайындық деңгейін, оқытатын уақыт мерзімін және оқу ғимаратының техникалық жабдықталуына байланысты. Сондықтан ағылшын тілін оқытудың салыстырмалы сипаттамасы бүгінгі күні өзекті мәселе [4].

Қазіргі таңда ағылшын тілін қарқынды оқыту даму үстіндегі, жаңа құрылған және қолданыстағы әдістер жүйесінде жүзеге асырылуда. Барлық әдістің негізі белсенді қарым- қатынас қағидасы болып табылады. Оның негізіне түрлі сипаттағы жағдаяттар алынады (әлеуметтік-тұрмыстық жағдаяттан проблемалық жағдаяттарға дейін). Жағдаяттар топпен жұмыс жасағанда (ұжымдық жұмыс), сонымен қатар бұл қағидалар жағымды психологиялық атмосферада, барлығы өзін қолайлы сезініп, өзара түсіністік атмосферасында болғанда және белсенді өзара әрекеттер жасағанда, тек ақпаратпен ғана емес эмоцияларымен бөліскен жағдайда жүзеге асады. Тағы бір әдіскердің маңызды сәті оқу үрдісінде оқушының қызығушылығын арттыратын қосымша мотивациялар жасау болып табылады. Сонымен қатар заманауи әдістерде оқушының өздігінен тану әрекеттері үлкен рөл атқаратын- нын айта кету керек. Оқушыға дайын материалдар бергеннен гөрі, олар өздері өз бетінше жұмысты көбірек жасауы тиіс, бұл олардың есте сақтауларыша да әсер етеді. Барлық әдістердің негізгі идеясы бір ол: оқытудың ең күшті тәсілі ол - қарым-қатынас [5].

Заманауи әдістердің көпшілігі қарым-қатынастық-бағдарлау болып табылады. Олардың негізгі бір белгілері оқушының шығармашылығы. Атап айтқанда шығармашылық тапсырмалар, бүгінгі күні заманауилықтың белгісі. Олар жұмысты тек ауызша айтумен ғана емес әрекеттердің басқа түрлерімен де жасай алады.

Жалпы бір әдістен гөрі оқушыға сәйкес бірнеше әдістердің жақсы жақтарын біріктіріп қолдану тиімді. Осы кезеңде мен қарастырып отырған видеобейнелерді қолдану әдістемесі жоғары сынып оқушыларың заманауи және әмбебап құрал ретінде қарастыруға болады. Әдістердің даму кезеңінде әдістерді біріктіру арқылы қолданылу өз тиімділігін көрсетуде.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының стандарты. Ақпараттық технологиялар. Электронды басылым. - Астана, 2015.
2. Кузнецова Н.Э. Современные методики преподавания английского языка в высших учебных заведениях. XXXIII Международная научно-практическая конференция «В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии»: сб. Статей. - Россия, Новосибирск, 19 февраля 2014 г.

3. Горегляд О.Л. Инновационные тенденции в преподавании иностранного языка школьникам [электронный ресурс]: <http://festival.lseptember.ru/articles/527303/>- Фестиваль педагогических идей. - Россия, Москва 2012.
4. «Ағылшын тілін оқыту әдістемелігі» журналы – бас редактор Д. Омурзакова – Алматы, 2016 №6.
5. Методики преподавания английского языка [электронный ресурс]: <http://www.uchiyaziki.ru/index.php/statti-po-angliyskomu-yaziku/868metodika-prepodavanija-angliyskogo-jazyka> - Методики преподавания. - Россия, Москва, 2016,

УДК: 372.853

Койлыбаева А.Н., Абдигапирова З.А.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СТАРШИХ КЛАССАХ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

В наше время информационных технологий всё чаще поднимается вопрос о применении новых их в средней школе. Это не только новые технические средства, но и новые формы и методы преподавания, новый подход к процессу обучения. Основная цель обучения иностранным языкам - это формирование и развитие коммуникативной культуры школьников, обучение практическому овладению иностранным языком. Задача учителя состоит в создании соответствующих условий практического овладения языком, подбора таких методов обучения, которые позволили бы каждому ученику проявить свою активность, своё творчество. Задача учителя - активизировать познавательную деятельность учащегося в процессе обучения иностранным языкам. Современные педагогические технологии такие, как обучение в сотрудничестве, проектная методика, использование новых информационных технологий, Интернет - ресурсов помогают реализовать личностно-ориентированный подход в обучении, обеспечивают индивидуализацию и дифференциацию обучения с учётом способностей детей, их уровня обученности, склонностей [1].

Формы работы с компьютерными обучающими программами на уроках иностранного языка включают:

- изучение лексики;
- отработку произношения;
- обучение диалогической и монологической речи;
- обучение письму;
- отработку грамматических явлений.

Возможности использования Интернет - ресурсов огромны. Глобальная сеть Интернет создаёт условия для получения любой необходимой учащимся и учителям информации, находящейся в любой точке земного шара: страноведческий материал, новости из жизни молодёжи, статьи из газет и журналов, необходимую литературу.

Используя информационные ресурсы сети Интернет, и интегрируя их в учебный процесс можно более эффективно решать целый ряд дидактических задач. Одной из таких задач является совершенствование умения письменной речи, составляя ответы партнерам, участвуя в подготовке рефератов, сочинений, других эпистолярных продуктов совместной деятельности партнеров. Когда речь идет о письме как о самостоятельном виде речевой деятельности, то имеем в виду письменную речь. Цель обучения письму в данном контексте - научить учащихся писать на иностранном языке те же тексты, которые образованный человек умеет писать на родном языке, а любой текст, написанный автором, - это выражение мыслей в графической форме [2].

Интернет предлагает неограниченные ресурсы, которые могут быть использованы на занятии английского языка, для самостоятельной работы как учащихся, так и учителя. С дидактической точки зрения преимущества Интернета перед традиционными средствами обучения заключается в доступности и актуальности аутентичных материалов, а также в обеспечении межкультурной коммуникации.

Использование Интернет-технологий в преподавании иностранного языка позволяет решить ряд конкретных практических задач: пополнять словарный запас лексикой современного иностранного языка; развивать и совершенствовать культуру письменного общения; формировать навыки поиска и обработки различных информационных материалов в рамках работы над проектом;

совершенствовать речевые навыки и умения; формировать социокультурную компетенцию на основе диалога культур; повышать мотивацию в изучении иностранного языка посредством живого общения с носителями языка.

При обучении письменной речи с использованием Интернет общение в виртуальной реальности осуществляется с помощью электронной почты, которая для овладения межкультурной компетенцией может использоваться следующим образом:

- установление дружеской переписки;
- создание совместных учебных проектов.

В обучении письменной речи с помощью Интернет-технологий можно использовать два вида проектов, планирование, проведение и результаты которых отличаются друг от друга:

- 1) E-mail-проекты,
- 2) WWW-проекты.

В англоязычной культуре обучению письму уделяется значительное внимание. Письмо и письменная речь в методике обучения иностранному языку выступают не только как средство обучения, но всё более как цель обучения иностранному языку[3].

Письмо - это технический компонент письменной речи. Письменная речь наряду с говорением представляет собой так называемый продуктивный экспрессивный вид речевой деятельности и выражается в фиксации определённого содержания графическими знаками.

Вся система языковых и условно-речевых упражнений, выполняемых в письменной форме, относится к учебной письменной речи. Письменные изложения, сочинения, творческие диктанты, составление планов и тезисов для сообщения на заданную тему, написание личного или делового письма, то есть письменные рассказы по заданным ситуациям, относятся к коммуникативной письменной речи. Другими словами - это письменное речевое упражнение по изученной или смежной теме разговорной практики.

Делается это последовательно, от стадии записи идей, ключевых предложений, всевозможных трансформаций текстов к написанию собственных речевых произведений, различных по объёму и характеру. Методисты предлагают упражнения для формирования навыков записи, на основе которых происходит обучение написанию письменных текстов.

1. списывание с дополнительным заданием;
2. выписывание из текста или записывание со слуха при прослушивании текста: ключевых слов, ответов на вопросы, основных идей;
3. упражнения на трансформацию;
4. нахождение в предложениях ошибок, связанных с нарушением лексических, грамматических, стилистических норм употребления;
5. упражнения на логическое развитие замысла;
6. упражнение на сжатие текста;
7. упражнение на расширение текста;
8. составление плана-конспекта/графической схемы-опоры ответа. При выдвигании требований к упражнениям в письменной речи необходимо учитывать не только уровень подготовки, но и возраст учащихся.

Сегодня развитая письменная речь на родном и иностранном языке - необходимая составляющая функциональной грамотности члена информационного общества, а использование в процессе обучения различных учебных Интернет-проектов позволяет решительно продвинуться в этом направлении [4].

Основная цель изучения иностранного языка в средней школе - формирование коммуникативной компетенции, все остальные цели образовательная, воспитательная, развивающая реализуются в процессе осуществления этой главной цели. Коммуникативный подход подразумевает обучение общению и формирование способности к межкультурному взаимодействию, что является основой функционирования Интернета. Вне общения Интернет не имеет смысла - это международное многонациональное, кросс культурное общество, чья жизнедеятельность основана на электронном общении миллионов людей во всем мире, говорящих одновременно - самый гигантский по размерам и количеству участников разговор, который когда-либо происходил. Включаясь в него на уроке иностранного языка, мы создаем модель реального общения.

Общаясь в истинной языковой среде, обеспеченной интернет, учащиеся оказываются в настоящих жизненных ситуациях. Вовлеченные в решение широкого круга значимых, реалистичных, интересующих и достижимых задач, школьники обучаются спонтанно и адекватно на них

реагировать, что стимулирует создание оригинальных высказываний, а не шаблонную манипуляцию языковыми формулами.

Как информационная система, Интернет предлагает своим пользователям многообразие информации и ресурсов. Базовый набор услуг может включать в себя:

- электронную почту; телеконференции;
- видеоконференции; возможность публикации собственной информации, создание собственной домашней странички и размещение ее на Web-сервере;
- доступ к информационным ресурсам;
- справочные каталоги;
- поисковые системы;
- разговор в сети. Эти ресурсы могут быть активно использованы на уроке. Рассмотренные учебные возможности Интернет свидетельствуют о том, что эта сеть при разумном и целенаправленном ее использовании может стать еще одним дополнительным средством обучения, доступным через компьютерные технологии.

Таким образом, используя информационные ресурсы сети Интернет, можно, интегрируя их в учебный процесс, более эффективно решать целый ряд дидактических задач на уроке английского языка.

Литература

1. Доможирова, М.А. Современные методы обучения устной речи на иностранном языке/М.А. Доможирова - Киев ГТУ, 2009. - С.153
2. Занько, С.Ф. Игра и учение: Теория, практика и перспективы игрового общения/ С.Ф. Занько, Ю.С. Тюников - М.: Педагогика, 2000. - С.223
3. Лившиц, О.Л. Ролевая игры на уроках английского языка в VIII классе/О.Л. Лившиц // Иностранные языки в школе. - № 5. - 2007. С. 87-89.
4. Гальскова, Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методик/Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез - М.: Издательский центр «Академия», 2007. - С. 336

УДК: 372.853

Койлыбаева А.Н., Ахмадиева А.С.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГРАММАТИЧЕСКОЙ СТОРОНЫ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ УЧЕНИКОВ

В условиях непрерывного расширения международных контактов главная цель обучения иностранным языкам - сформированность коммуникативной компетенции - приобретает особое значение.

Основной составляющей иноязычной коммуникативной компетенции является ее лингвистическая составляющая, наиболее существенную часть которой представляет диалогическая речь. Специфику диалогической речи определяет, прежде всего, ее синтаксис, поэтому овладение грамматической стороной диалогической речи имеет важное значение для формирования коммуникативной компетенции через ее лингвистическую составляющую и, следовательно, для совершенствования практической компетенции учащихся в целом. Формирование умений иноязычного общения предполагает в частности овладение учащимися грамматическими навыками.

Необходимо напомнить, что представляет собой грамматический навык. Это - прежде всего, действия по расстановке лексических единиц в предложении, действия по отбору служебных слов и частиц, действия по образованию форм знаменательных слов или по отбору их форм из парадигмы. Сформировать у учащихся базовые навыки общения на иностранном языке, включая грамматические навыки, - основная задача учителя иностранного языка.

Говорение - продуктивный вид речевой деятельности, посредством которого осуществляется устное вербальное общение. Содержанием говорения является выражение мыслей в устной форме. В основе говорения лежат произносительные, лексические, грамматические навыки. Основной задачей обучения говорению является формирование коммуникативного ядра или основополагающих навыков иноязычного общения.

Говорение выступает в двух формах: монологической и диалогической.

Монолог - это логически связанные одной мыслью предложения, высказываемые одним лицом. Монолог может быть обращен к одному или нескольким лицам.

Цель - достижение необходимого воздействия на слушателя .

Диалог - это процесс общения двух или более собеседников, каждый участник по очереди выступает в роли говорящего и слушателя. Диалогическую речь нельзя спланировать, так как речевое поведение одного собеседника зависит от речевого поведения другого. Особенности диалогической речи являются: контактность участников, обращенность реплик, когда выражается речевое и неречевое поведение собеседника, знание обстоятельств, часто хорошее знание друг друга. Эти особенности диалогического общения предполагают опущения, недоговоренность, эллиптичность реплик [1].

Основной целью обучения грамматике является формирование у учащихся грамматических навыков, как одного из важнейших компонентов речевых умений говорения, аудирования, чтения и письма. Умение грамотно сочетать слова, изменять словосочетания в зависимости от того, что Вы хотите сказать в данный момент, является одним из важнейших условий использования языка как средства общения. Обучение грамматике иностранного языка - это значит формировать специфичные для данного языка грамматические механизмы, причем так, чтобы у обучаемых одновременно складывались определенные грамматические знания и умения. Для реализации этой грамматической цели необходимо:

- рассматривать обучение грамматике не как самоцель, а как средство для овладения способами словоизменения, словообразования, словорасположения, как средство овладения способами структурного оформления речи, несущей то или иное предметное содержание;
- отобрать необходимый и достаточный грамматический минимум, усвоение которого обеспечит, с одной стороны, относительно правильное грамматическое оформление продуктивных видов речевой деятельности, главным образом говорения, с другой – обеспечит рецепцию;
- обеспечить прочное и автоматизированное владение грамматическим минимумом для активного использования в речи, что требует в условиях школы особых усилий. Исходя из сказанного, можно несколько уточнить общие требования к овладению грамматической стороной речи. А именно:

1. учащиеся должны быть в состоянии грамматически правильно оформлять свои устно-речевые высказывания, концентрируя при этом основное внимание на его содержании;
2. они должны уметь распознавать грамматические явления при чтении и аудировании, направляя свое основное внимание на извлечение содержательной информации. Этой цели должен соответствовать отобранный грамматический минимум. Совершенствование речевого грамматического навыка целесообразно проводить посредством:

1. активизации в учебном разговоре новой грамматической структуры в составе диалогических и монологических высказываний в ситуациях общения;
2. различных видов пересказа или изложения содержания прослушанного прочитанного текста;
3. употребления разного типа грамматических структур в подготовленной речи;
4. включения в беседу освоенного грамматического материала в новых ситуациях, предполагающих перемежающееся противопоставление грамматических структур;
5. беседы по прослушанному тексту, просмотренному диафильму, предполагающей свободное противопоставление грамматических форм;
6. организации и проведения различных видов грамматически направленных ролевых игр [2].

Грамматический навык должен совершенствоваться постоянно. Лучшим средством на пути к достижению поставленных целей и задач урока совершенствования грамматических навыков являются упражнения, носящие коммуникативный характер, многократное выполнение которых и сформирует прочный и в тоже время гибкий грамматический навык. Развитие грамматических навыков на уроках английского языка в начальной школе происходит при помощи следующих упражнений и приемов:

- Использование опор.
- Выполнение заданий на установление соответствий.
- Упражнения на нахождение ошибок в предложениях.
- Задания на выбор правильного варианта ответа.
- Применение игровых методов в обучении грамматике, например, английское лото - игра с карточками на составление разнообразных предложений.
- Использование творческих заданий для повторения грамматических конструкций использование песен, чтение стихов, рифмовок. Развитие разговорных навыков на уроках английского языка в начальной школе осуществляется при помощи следующих заданий и приемов:

- Описание картинок для развития монологической речи.
- Использование опор для развития диалогической речи.
- Применение игровых методов как ролевая игра, интервьюирование одноклассников для развития диалогической речи.
- Выполнение пересказов небольших текстов, рассказов, сказок для развития монологической речи [3].

Таким образом, под диалогическими речевыми умениями понимаются следующие речевые действия: формулировка запроса информации, удовлетворение запроса информации, то есть коммуникативно - адекватно задавать вопросы, отвечать, сообщать информацию с целью последующего ее обсуждения, выражать оценочные суждения по поводу полученной информации.

Литература

1. Амандықова Г.Н., Мұхтарова Ш.Е., Баймұқанова Б.С., Бисенғалиева А.Н. Шет тілін оқыту әдістемесі: Оқу құралы. - Астана: Фолиант, 2007. - 264 бет.
2. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам / Г.В. Елизарова. – СПб.: КАРО, 2005. – 352 с.
3. Кажигалиева Г.А., Васенкова М.В. О принципах и методах технологии интерактивного обучения русскому языку в средней школе//Педагогика, 2005, №2.

УДК: 372.881.1:004

Койлыбаева А.Н., Бытебаева А.А.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

МЕТОДИКА РАННЕГО ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Формирование коммуникативной компетенции признаётся одной из важнейших задач образования, как и обозначено в концептуальных документах, касающихся образования за последние два десятка лет.

Это имеет под собой серьёзные основания. Коммуникативная компетенция - понятие комплексное, подразумевающее способность и готовность человека осуществлять общение во всех сферах жизни: бытовой, учебной, трудовой/профессиональной, досуговой и др. Социальный статус, социальное окружение и успешность человека во многом зависит от его умения общаться адекватно ситуации: грамотно формулировать свою мысль, убедительно отстаивать свою позицию, учитывая социальный статус партнёра по общению. По этой причине в системе общего среднего образования коммуникативная компетенция выступает в качестве основной интегративной цели языкового образования, приводящей к формированию нового типа личности, умеющей представлять собственную культуру в процессе межкультурного и межличностного общения, способной толерантно относиться к культурным проявлениям других народов. Данный тип личности принято называть поликультурной полиязычной / языковой личностью. Совершенствование языковой культуры человека происходит на протяжении всей его жизни, но основа, безусловно, закладывается за годы обучения в школе [1].

Современный темп жизни, глобализация не оставляют людям выбора: если хочешь чего-то добиться, быть «на плаву», приходится постоянно учиться, осваивать методы работы с новыми устройствами, Интернетом, учиться применять новые технологии. И без английского языка это сделать нелегко.

Почему именно английский? Это язык глобализации, бизнеса, торговли, науки и технологий, а также дипломатии, СМИ, медицины. На английском языке говорит свыше миллиарда человек по всему миру. Поэтому раннее обучение английскому языку столь популярно. Ведь чем раньше ребенок познакомится с иностранной речью, тем проще ему будет освоить этот язык. Весь мир признает английский языком международного общения. Сегодня знание английского является одним из самых важных требований при приеме на работу.

Раннее обучение иностранным языкам дает большой практический эффект в плане качества владения иностранным языком, создавая базу для продолжения его изучения в основной школе. Неоспорима воспитательная и информативная ценность раннего обучения иностранным языкам, которая проявляется в более раннем вхождении ребенка в общечеловеческую культуру через обучение на новом для него языке. Современный ребенок слышит иностранную речь всюду: в

средствах массовой информации, в кино, пользуясь компьютером. Ориентируясь на сложившуюся ситуацию и на все возрастающие потребности ребенка в овладении иностранным языком, представляется важным глубже изучать данный вопрос [2].

Следует помнить, что методика изучения языка в раннем возрасте должна принципиально отличаться от методик его обучения в среднем и старшем возрасте.

Многие педагоги и психологи подчеркивают необходимость лингвистического развития как важного рычага интеллектуального совершенствования ребенка. Известный психолог Д. Б. Эльконин отмечает, что дошкольный возраст является периодом, в котором имеется наибольшая чуткость к языковым явлениям. Е. А. Тинякова, в свою очередь, утверждает, что знакомство с другими языками приучает детально вычленять и тонко подмечать оттенки смысла: необычные фонетические ситуации шлифуют произносительные способности; иные грамматические структуры служат хорошей логической тренировкой.

От того, какими будут первые шаги ребенка на пути овладения иностранным языком, зависят его будущие знания и в данной области, и по другим предметам. В связи с этим преподавателю английского языка в детском саду и начальной школе необходимо учитывать возрастные и индивидуальные особенности каждого ребенка для создания устойчивого интереса. Следует помнить, что существуют и определенные трудности в раннем обучении иностранному языку. Они связаны с тем, что наблюдаются различия в психофизиологическом развитии пяти-шестилетних детей и семилетних учащихся. У ребенка при переходе из детского сада к обучению в школе, резко меняется социальная роль. В его игровую деятельность, которая до прихода в школу являлась основным способом познания мира, подключается учебная деятельность, которая будет выступать в роли ведущей в последующие годы обучения [3].

Обучение необходимо строить с учетом особенностей восприятия, мышления, внимания, памяти детей, давать только те задания, которые укладываются в личный опыт ребенка, не выходят за пределы известных ему предметов и явлений. Существующие подходы к обучению иностранным языкам делятся на преимущественно когнитивные и преимущественно интуитивные, имитативные. Подходы варьируются в зависимости от условий обучения, таких как наличие языковой среды, возраст учащихся, мотивация. В дошкольном возрасте формирование языковых навыков и речевых умений происходит преимущественно на основе имитации, бессознательно. В дошкольном возрасте ведущей является игровая форма деятельности.

Речь дошкольников элементарна, несложна, ребенок еще не осознает структуру родного языка, а с переходом в начальную школу, с овладениями учебной деятельности, психической развитие детей получает дополнительный толчок. В результате интуитивный путь, который использовался в обучении детей дошкольного возраста, не дает ожидаемого эффекта в обучении младших школьников в силу существенных изменений в их психическом и речевом развитии [4,5].

Литература

1. Нестерова, Н.Б. Оптимизация обучения монологической речи в 4-5 классах средней школы/ Н.Б. Нестерова// Иностранный язык в школе. №5, 2012. С.30.
2. Ломтев, Т.П. Язык и речь/ Т.П. Ломтев//Вестник МГУ. Филология. Журналистика. № 6 С.200.
3. Садыкова, А.К., Алденгожаева Э.С. Шетел тілінде тілдік тіректер негізінде монолог түрінде сөйлеуге үйрету/А.К.Садыкова, Э.С. Алденгожаева// Иностранный язык в школе №6, 2007. С.30.
4. Пассов, Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам./Е.И. Пасов М.: Русский язык, 2007. С.300.
5. Зимняя, М.А. Психология обучения иностранным языкам в школе/М.А. Зимняя - Москва: Высшая школа, 2011. - С.222

Jenbayeva K.B.

senior lecturer, master of humanitarian sciences

PLANNING THE CLIL LESSON

Since the present days are highly dynamic and rapidly changing, as well teaching and learning of foreign languages would necessary adapt to these changes. The aim of education should not only broaden a cultural horizon of a man, but also provide an opportunity to acquire knowledge and skills required by an

international labour market. The basic communication competences include the ability to use and communicate at least in one of internationally used languages; therefore, teaching of at least one foreign language should become a common and essential part of basic education system of Kazakhstan. The condition for achieving this ability within the education is the need for the introduction of integrated approaches in the process of language learning/teaching. CLIL method is a suitable method because the content of non – language subject is presented by the target foreign language. There are different definitions of CLIL:

- CLIL is a dual focused educational approach in which an additional language is used for the learning and teaching of content and language with the objective of promoting both content and language mastery to pre-defined levels;
- CLIL- инновационная методология для изучения содержания предмета (контента) через дополнительный (иностранный) язык.
- CLIL- an approach to teaching the content of curricular subjects through the medium of a non-native language.
- CLIL –teaching the subject such as Geography, Natural science, or History through English to learners whose first language is not English.

The main aims of CLIL are:

- Acquire knowledge using target language
- Acquire necessary skills in the target language
- Acquire necessary skills in the mother tongue
- Understand and value both cultures
- Develop cognitive and social skills

A CLIL lesson is therefore not a language lesson neither is it a subject lesson transmitted in a foreign language. The 4Cs framework developed by Coyle is the key principle for lesson planning as well as material planning. The model consists of four main components and its integrative nature “offers a sound theoretical and methodological foundation for planning CLIL lesson”. For a lesson to be successful all four components should be combined. According to Coyle 4 Cs of CLIL for planning lessons represent [5]:

Content –subject with its themes and topics and “acquisition of knowledge, skills and understanding” claims that content should be interlinked with everyday life. Students consequently should learn facts not through the theoretical information but rather from practise reinforced by theory. She further recommends K-W-H-L question method: What do you know about it? What do you want to learn?; How do you want to learn it?; What have you learnt?

Communication- learning of a language is supported by communication but emphasis is put on language as a tool for communication Accuracy does not interfere with fluency, although present [5]. Whilst rich input is a vital quality a CLIL lesson is manifested when the student is in the centre of the learning process. Lock- step mode should be reduced to minimum and student - student, student - group, group - group communication put forward. To be a witness of such communication teacher has to offer appropriate scaffolding in the form of academic vocabulary, language structures and activities practicing interaction.

Cognition - in CLIL cognition does not mean simple transfer of information from a teacher to a learner or memorizing offered knowledge. It rather involves higher order thinking skills, and encourages learners to develop personal ways of understanding [5].

Culture - or awareness of cultural aspects obliges learners to broaden their knowledge about other unknown cultures. To do so, Gondová [2] recommends work with authentic materials. From a language point of view she adds that cultural differences help students to choose appropriate language in culture related situations.

In a CLIL lesson, all four language skills should be combined, i.e. receptive ones: listening is a normal input activity, vital for language learning; reading, using meaningful material, is the major source of input; as well as productive ones: speaking focuses on fluency and accuracy is seen as subordinate and writing is a series of lexical activities through which grammar is recycled. CLIL lessons demonstrate integration of a language and both receptive and productive skills; emphasis on reading and listening; functionality of a language, meaningful contexts; language is approached lexically rather than grammatically and crucial focus on learners styles within planning tasks types.

Returning to the beginning it is possible to state that one out of the most significant aspects affecting CLIL lesson planning is preparing for the education process which requires appropriate training in CLIL method along with appropriate language qualification. Upon these two aspects, which function as pillars, one can possibly build a CLIL lesson with all its necessities. What is different is that the language teacher is also the

subject teacher, or that the subject teacher is also able to exploit opportunities for developing language skills. This is the essence of the CLIL teacher training issue.

References

1. Bentley, K. (2010). The TKT (teaching knowledge test) course: CLIL, Content and language integrated learning module. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Bozdogan, T. & Kasap, B. (2015). CLIL. (Content and Language Integrated Learning). Available at: <http://www.tedu.edu.tr/en/people/derya> (27 Sept 2015)
3. Brewster, J. (2009). Thinking Skills for CLIL. Available at: <http://www.onestopenglish.com/thinking-skills-for-clil/501197.article>
4. Butkovicova, J. (2015). An Analysis of a lesson planning process
5. Coyle, D., (2005). CLIL. Planning Tools for Teachers. University of Nottingham. Available at: http://www.unifg.it/sites/default/files/allegatiparagrafo/20-01-2014/coyle_clil_planningtool_kit.pdf
6. Dale, L. & Tanner, R. (2012). CLIL Activities: A resource for subject and language teachers. Cambridge.

УДК 81'374

Ледовская К.И.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Лексикографическое описание английского языка, как и многих других европейских языков, восходит к периоду средневековья, однако системностью и большим охватом отличаются словари, созданные на несколько столетий позднее. Первым крупным словарем английского языка является «Oxford English Dictionary», выдержавший несколько переизданий, так же известный как «Murray's Dictionary» в честь фамилии первого редактора. На официальном сайте словаря <http://www.oed.com> сообщается, что новое переиздание словаря запланировано на 2017 год – данное издание будет выпущено в электронном формате, так как издатели словаря наряду с другими крупными издательствами решили отказаться от выпуска печатных версий словарей.

Данная тенденция продолжает активно развиваться, что позволяет сделать предположение о полном исчезновении бумажных версий словарей через десятилетие. Причины такого подхода являются комплексными: они кроются в технологическом прогрессе, в активном использовании мобильных устройств, позволяющих хранить большие объемы информации; возможности отслеживать последние изменения и новшества – при покупке в электронном формате крупные словари, как правило, снабжаются программным обеспечением и подпиской на все изменения и дополнения, вносимые в словарь. В результате словарь постоянно меняется, дополняется, пользователи получают доступ ко всем новинкам без необходимости покупки очередного бумажного переиздания.

Тенденция включения в словарь новых слов и поиск неологизмов берет начало еще в 60-х годах 20 века, когда начинается новый этап в развитии лексикографии, однако и в более ранний период появляются словари неологизмов. Классическим примером служит словарь Г.У. Фаулера «A Dictionary of Modern English Usage», выпущенный в 1926 году. Последнее переиздание данного словаря выпущено в 2009 году с комментариями Д. Кристала [1, с.5].

Наиболее авторитетными изданиями второй половины 20 века являются словарь неологизмов «Dictionary of New Words» Р.К. Барнхарта, выдержавший несколько переизданий [2, с.1]; «The Oxford Dictionary of New Words» Е. Кноулз и Дж. Эллиот (1998) [3, с.2]; словарь неологизмов С. Туллох [4, с.2]. Словарь Дж. Эйто «The Longman Register of New Words» описывает неологизмы, вошедшие в английский язык в 80-х годах 20 века – всего около 1200 лексических единиц с иллюстративным материалом на основе англоязычной прессы [5, с.4]. Словарь Дж. Грина «Dictionary of New Words» описывает около 2.700 лексических единиц, вошедших в английский язык, начиная с 1960 года [6, с.3].

На современном этапе наиболее серьезные исследовательские программы в области лексики принадлежат «Oxford University Press». Одним из крупнейших современных словарей, сосредоточенных на реальном употреблении лексических единиц и выявлении неологизмов, является «The Oxford Dictionary of English». Его название созвучно с «Oxford English Dictionary» - другим

крупным словарем английского языка - однако данные словари являются совершенно разными и не основаны друг на друге. Первое издание «The Oxford Dictionary of English» было выпущено в 1998 году. С этого же момента начинается изучение и фиксирование новых лексических единиц: с 2000 года результаты данной работы публикуются на сайте www.oed.com. В разделе «What's new» можно ознакомиться со списками новых слов, которые были включены в словарь или являются кандидатами на добавление. Данные обновления публикуются с частотой четыре раза в год.

«The Oxford Reading Programme» включает в себя около 100 миллионов лексических единиц; представляет собой электронную базу данных, состоящую из примеров употребления слов: предложений, отрывков текстов, использованных в широком наборе источников – от текстов песен и книг до публикаций в СМИ. На основе мониторинга за данными источниками отслеживается появление и функционирование новых лексических единиц в английском языке. Высокая частота использования нового слова служит критерием для того, чтобы рассмотреть вопрос о включении неологизма в один из Оксфордских словарей английского языка. Проводится выборка новых слов, которые публикуются на официальном сайте, однако они могут не войти в основной словарь, если не обладают достаточно большой частотой употребления в различных источниках. Таким образом, редакторы Оксфордских словарей английского языка используют лексикографический принцип, который обозначен как *evidence-based lexicography* - он основан на критерии реального употребления языковых единиц в различных источниках. Цель такого подхода - показать, как используются слова в действительности, и какими значениями наделяют лексические единицы носители языка.

«The New Oxford Dictionary of English» отличается от предыдущих изданий Оксфордских словарей за счет использования при его составлении иных лексикографических принципов. Основной принцип, обозначенный редакторами словаря как *evidence-based lexicography*, был раскрыт ранее. В его основе лежит использование данных *The Oxford English Corpus* и *The Oxford Reading Programme*. *Второй принцип напрямую связан с пониманием термина «значение»*, который ранее трактовался в англоязычной науке как совокупность всех возможных способов употребления слова. Составители «The New Oxford Dictionary of English» указывают, что такой подход приводит к неточности, так как основное значение слова становится неотчетливым из-за множества вторичных значений. В данном словаре для каждого слова указано меньшее количество значений, чем в традиционных словарях, однако они более ёмкие и точные. *Третий принцип – это иллюстративность*: каждое слово сопровождается большим количеством примеров, взятых из корпуса, а не составленных редакторами. *Четвертый принцип – энциклопедичность*: включение в словарные статьи экстралингвистических данных.

В 2014 году было выпущено одиннадцатое издание «Merriam-Webster's Collegiate Dictionary». Данный словарь значительно меньше по масштабу в сравнении с Оксфордским словарем. В него включено 225.000 дефиниций и свыше 42.000 примеров, в том числе ряд неологизмов из различных областей: технологии, наука, сфера развлечений, здоровье, общественная жизнь. Специальное приложение включает разделы, посвященные вопросам стилистики, заимствованиям из других языков, биографическим и географическим справкам.

В целом лексикографические источники английского языка представлены одними из самых многочисленных и авторитетных изданий в мире, которые следуют новой важной тенденции – *описание слова в связи с его реальным употреблением в языке*. Современные исследовательские программы позволяют создавать полномасштабные словари максимально объективного характера относительно значений и примеров употребления лексических единиц, минуя фактор субъективного мнения составителей и редакторов словарей. Если в словарные статьи включаются примеры, они отбираются из корпуса английского языка, а не составляются авторами словарей. Примеры представляют собой реальные случаи употребления лексических единиц носителями языка, что позволяет отобразить то понимание слов, которое вкладывают в лексические единицы люди. Таким образом, описываемые значения слов приближены к тому, что находится в сознании большинства носителей языка. В лингвистической литературе часто поднимается вопрос о чрезмерной научности словарных дефиниций, именно поэтому лексикографы стремятся приблизить семантические толкования к реальным категориям. *Дефиниции слов, основанные на обыденном сознании носителей языка, выражают когнитивное или контекстное значение*.

Вторая важная тенденция – включение в словари *экстралингвистических данных*, что позволяет говорить об описании не только сугубо языковых аспектов, но и элементов концептуальной информации, лежащей за словесной оболочкой. Словари составляются системно в соответствии с дескриптивным подходом. *Современные лексикографические тенденции являются прямым следствием влияния когнитивной лингвистики*.

Третья тенденция – *приоритет Интернет-источников при изучении неологизмов*: наиболее

актуальная информация о неологизмах публикуется в блогах на официальных сайтах крупных издательств. Она отличается краткостью, однако отражает самые последние языковые новшества, поскольку редакторы веб-сайтов в любой момент могут обновлять информацию. Подобные публикации основаны на данных корпуса английского языка, появляются только на официальных сайтах и редактируются опытными лингвистами, поэтому не вызывают сомнений в достоверности.

Литература

1. Words in English: Structure, History and Use, taught by Suzanne Kemmer at Rice University, 2006. [Электронный ресурс]. Режим доступа URL: <http://info.owl.net.rice.edu>. – 20 p.
2. Barnhart C.L., Steinmetz S., Barnhart R.K. The Second Barnhart Dictionary of New English. New York, 1990. – 520 p.
3. Knowles E., Elliot J. The Oxford Dictionary of New Words. Oxford: Oxford University Press, 1998. – 435 p.
4. Tulloch Sara. The Oxford Dictionary of New Words: A Popular Guide to Words in the News. Oxford: Oxford University Press, 1991. – 742 p.
5. Эйтс Дж. Словарь новых слов английского языка. М.: Русский язык, 1990. – 434 с.
6. Green J. Bloomsbury Dictionary of New Words. М.: Вече, Персей, 1996. – 352 с.
7. Ravitch D. Edspeak : a glossary of education terms, phrases, buzzwords, and jargon. Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria, Virginia USA, 2007. – 245 p.

УДК 81*246.3:378

Исмаилова Г.К., Хасенова К.Е., Адилова Ж.К.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

АКАДЕМИЧЕСКИЕ ПРОГРАММЫ ОБУЧЕНИЯ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ РАЗВИТИЮ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В национальном плане «100 конкретных шагов» по реализации пяти институциональных реформ Главы государства Нурсултана Абишевича Назарбаева обозначен поэтапный переход на английский язык обучения в системе образования Республики, определена главная цель: повышение конкурентоспособности выпускников школ. Данная цель актуальна в период вхождения Казахстана в 30-ку наиболее конкурентоспособных стран мира [1]. Для реализации этой цели главными функциональными качествами личности являются инициативность, способность творчески мыслить, находить нестандартные решения, умение выбрать профессиональный путь, готовность обучаться в течение всей жизни. Все навыки формируются в условиях школы [2].

Ориентир на поэтапный переход на полиязычное образование определен в Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы [3].

Вхождение Казахстана в единое образовательное пространство, расширение сотрудничества в сферах экономики и культуры ставит перед обществом проблему формирования грамотной личности, владеющей несколькими языками. Поэтому владение английским языком в нашей стране становится таким же актуальным, как и владение казахским и русским языками.

Двудипломное образование - способ интеграции казахстанской высшей школы в международное образовательное пространство .

Двудипломное образование является важным каналом развития практической интеграции казахстанской высшей школы в международное образовательное пространство. Это направление отвечает стратегическим интересам развития вуза с точки зрения повышения качества образования, научных исследований, конкурентоспособности университета в мировом образовательном пространстве и соответствует основным принципам и положениям Болонского процесса.

Казахский национальный университет имени Аль-Фараби первым в Казахстане и странах СНГ полностью перешел на принятую в мире трехступенчатую систему подготовки специалистов «бакалавр–магистр–доктор философии PhD». С 2009 года КазНУ имени Аль-Фараби успешно осуществляется реализация образовательных магистерских программ с выдачей двойных дипломов по ряду актуальных и востребованных специальностей магистратуры.

С целью реализации совместных магистерских программ Казахский национальный университет имени Аль-Фараби заключил договора с крупными вузами ближнего и дальнего зарубежья.

Одним из приоритетов Казахского национального университета имени Аль-Фараби является сотрудничество с университетами государств-членов СНГ. Результатом плодотворного сотрудничества с университетами СНГ является создание сетевых университетов.

В настоящее время Казахский национальный университет имени Аль-Фараби входит в Консорциумы двух сетевых университетов – Сетевого университета Содружества Независимых Государств и Сетевого университета Шанхайской Организации Сотрудничества. В Сетевой университет СНГ входят 18 университетов-членов, среди которых такие ведущие университеты стран СНГ как Российский университет дружбы народов, Новосибирский государственный университет, Санкт-Петербургский государственный университет.

СУ ШОС и СУ СНГ являются международными проектами, нацеленными на усиление академического сотрудничества и академической мобильности, создание единого образовательного пространства вузов-участников консорциумов и содействие межкультурному диалогу.

В рамках Сетевого университета СНГ – консорциума высших учебных заведений стран Содружества независимых государств – КазНУ имени Аль-Фараби реализует магистерские программы двудипломного образования по направлениям «Экономика», «Менеджмент», «Юриспруденция», «Филология», «Международные отношения» совместно с Российским университетом дружбы народов, Санкт-Петербургским государственным университетом, Новосибирским государственным университетом, Московским государственным институтом международных отношений.

Казахский национальный университет имени Аль-Фараби в качестве базового вуза-координатора Университета Шанхайской организации сотрудничества участвует в реализации магистерских программ образования по направлениям «Экология», «Регионоведение», «Нанотехнологии». В результате осуществления подготовки магистров по согласованным образовательным программам выпускникам выдаются дополнительно к дипломам магистров сертификаты Университета ШОС. В осеннем семестре 2011-2012 уч.г. в рамках университета ШОС прошли обучение в Белгородском государственном национальном исследовательском университете магистранты факультета химии и химической технологии, в РУДН магистранты факультета географии и природопользования по направлению «Экология».

Казахский национальный университет имени Аль-Фараби и Национальный Политехнический Институт Лотарингии (НПИЛ) в рамках двустороннего Меморандума о франко-казахстанском партнерстве по созданию научно-образовательного центра в области геознергетики в Республике Казахстан осуществляют совместную подготовку магистрантов по специальности «Subterranean Reservoirs of Energy – Подземные резервуары энергии» и докторов PhD в докторальной школе «Гео-энергетика» с выдачей двойного диплома. По данной программе в 2011-2012 уч.г. обучение во Франции проходят магистранты и докторанты PhD механико-математического факультета.

Существенное развитие получило сотрудничество Казахского национального университета имени Аль-Фараби с Томским Политехническим Университетом в области реализации образовательной программы, которая осуществляется на основе Договора о сотрудничестве в области высшего образования, науки и культуры и двустороннего Соглашения о разработке и реализации совместной магистерской программы (DoubleDegree) «Физика конденсированного состояния вещества» между университетами, заключенного 25 августа 2008 года. Организацию учебного процесса по магистерской программе обеспечивают кафедра всеобщей физики ТПУ и кафедра физики твердого тела и материаловедения КазНУ имени Аль-Фараби. В 2011 г. защитили магистерские диссертации и получили двойные дипломы с присуждением степени магистра по специальности «Физика конденсированного состояния вещества» магистранты физического факультета КазНУ имени Аль-Фараби.

С 2012-2013 учебного года запущена новая программа двудипломного образования для магистрантов факультетов философии и политологии, международных отношений и востоковедения с университетом Йонсей (Корея).

Двудипломное образование в Казахском государственном женском педагогическом университете (КазГосЖенПУ) является важным каналом развития практической интеграции казахстанской высшей школы в международное образовательное пространство. Это направление отвечает стратегическим интересам развития вуза с точки зрения повышения качества образования, научных исследований, конкурентоспособности университета в мировом образовательном пространстве и соответствует основным принципам и положениям Болонского процесса.

Каждый из студентов КазГосЖенПУ на международных образовательных программах получает качественные образовательные услуги, передовые знания от ведущих преподавателей

вузов-партнеров. Студенты КазГосЖенПУ обучаются по модулям зарубежных образовательных программ по месту проживания и получают полное обеспечение учебно-методической литературой, а также имеют возможность использовать новейшие интернет-технологии. Двудипломное образование по бакалавриату проходит по следующей схеме обучения: 3 года в КазГосЖенПУ + 1 год в LAMS либо MVSU = Два диплома.

Студент бакалавриата обучается 3 курса в КазГосЖенПУ и один курс (4 курс) в LAMS либо MVSU, по окончании получает диплом КазГосЖенПУ и LAMS либо MVSU.

Студенты, закончившие 3 курс бакалавриата КазГосЖенПУ продолжают обучение по двудипломному образованию 1 год и получают образование за пределами страны в Лондонской Академии Менеджмента и Наук (Великобритания) (LAMS) либо в Государственном Университете Долин штата Миссисиппи (Соединенные Штаты Америки) (MVSU) (схема 3+1).

Двудипломное образование в Магистратуре осуществляется по следующей схеме обучения: 1 год в КазГосЖенПУ + 1 год в LAMS либо MVSU = Два диплома.

Магистрант обучается 1 курс в КазГосЖенПУ и один курс (2 курс) в LAMS либо MVSU, по окончании получает диплом КазГосЖенПУ и LAMS либо MVSU.

Магистранты, закончившие 1 курс магистратуры КазГосЖенПУ продолжают по двудипломному образованию 1 год получать образование за пределами страны в Лондонской Академии Менеджмента и Наук (LAMS) либо в Государственном Университете Долин штата Миссисиппи (Соединенные Штаты Америки) (MVSU) (схема 1+1).

Лондонская Академия Менеджмента и Наук, Государственный университет Долин штата Миссисиппи – это высшие учебные заведения с высококвалифицированным преподавательским составом и ведущими технологиями.

Студенты, успешно закончившие обучение по программам двойного диплома получают казахстанский и зарубежный дипломы, дипломы 2 университетов (КазГосЖенПУ + LAMS либо MVSU).

Обучение по образовательным программам в зарубежных вузах ведется на английском языке.

Инновационная направленность организации учебного процесса в КазЭУ имени Т. Рыскулова сегодня характеризуется успешной реализацией ряда двудипломных образовательных программ для бакалавриата. С 2006 г. осуществляется программа совместно с французским университетом «Пьер Мендес Франс» (г. Гренобль) по дистанционной форме обучения, совместно с корейским университетом «Каннам», с 2007 г. - совместно с университетом «Оксфорд Брукс» (Великобритания) и Международной школой бизнеса (Венгрия). С 2009 г. - магистерские программы с университетом «Хосео» (Республика Корея) и Санкт-Петербургским государственным университетом информационных технологий, механики и оптики.

Каждый из студентов КазЭУ имени Т. Рыскулова на международных образовательных программах получает качественные образовательные услуги, передовые знания от ведущих преподавателей вузов-партнеров.

В 2006 г. на трех факультетах КазЭУ имени Т. Рыскулова были открыты группы с английским языком обучения. В январе 2009 г. в вузе был создан центр международных образовательных программ (МОП), англоязычные группы были организованы в отделение с английским языком обучения. На данном отделении осуществляется подготовка бакалавров по специальностям «Экономика», «Менеджмент», «Финансы». Центр МОП широко использует привлечение зарубежных преподавателей к реализации образовательных услуг.

В Государственном университете имени Шакарима города Семей объединенными усилиями руководства и коллектива преподавателей кафедры иностранной филологии успешно выполняется социальный заказ современного общества на подготовку нового поколения компетентных, высокообразованных, конкурентоспособных учителей иностранных языков.

Позиция ректората Государственного университета имени Шакарима города Семей и коллектива кафедры иностранной филологии – подготовка компетентных специалистов, способных обеспечить конкурентоспособность нации и вхождение Казахстана в число тридцати наиболее конкурентоспособных стран мира.

Для достижения этой цели в учебном процессе, помимо сугубо профессиональных компетентностей используются эффективные методики и подходы, в том числе интерактивные проблемные лекции и семинары-дискуссии, моделирование конкретных учебных и профессиональных ситуаций, использование проектов.

Одной из новых форм обучения студентов по специальности бакалавриата «Иностранный язык: два иностранных языка» является программа двудипломного образования «2+2», согласно которой

студенты первые два курса обучаются в Государственном университете имени Шакарима города Семей, а последующие два года в Джионгсангском Национальном университете Южной Кореи.

Начиная с 2014 года, аналогичная программа работает и совместно с Питтсбургским государственным университетом США.

В блоки дисциплин, изучаемых на 1-2 курсах, введены предметы зарубежных партнерских вузов, планы согласованы и подписаны на уровне руководства вуза и зарубежных вузов-партнеров.

В 2014 году состоялся 2-й выпуск преподавателей английского языка, обучившихся по двухдипломной программе с южно-корейским партнером. Первые ласточки - выпускники после её окончания успешно трудоустроились.

В 2016 году состоится первый выпуск двухдипломников в сотрудничестве с Питтсбургским государственным университетом.

Таким образом, подобные международные проекты помогают развитию таких значимых мета-коммуникативных и межкультурных умений, как умение обучающихся представлять и цивилизованно отстаивать на иностранном языке свою точку зрения в диалоге и в публичном выступлении на основе разнообразия позиций и уважительного отношения к религиозным, этническим, профессиональным, личностным и прочим ценностям представителей других культур.

Литература

1. Назарбаев Н.А. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. - Астана, 2012.
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011 - 2020 годы: Указ Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 года № 1118.
3. О Государственной программе развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы: Указ Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110.

UDC: 372.881.1

Ospanova A.K.

Shakarim State University

TEACHING ENGLISH AS THE MEANS OF INTERCULTURAL AND INTERNATIONAL COMMUNICATION

The linking of language and culture in the foreign language classroom has been the focus of much scholarly inquiry. With increased globalization, migration and immigration there has been a growing recognition for the need for an intercultural focus in language education. While language proficiency lies at the “heart of language studies”, it is no longer the only aim of language teaching and learning. While language teachers of the past had the role of teaching their students how to speak correctly and thus acquire language competence in the respective foreign language, nowadays they take more and more the role of cultural mediators developing intercultural communication skills with their students.

Terms like communication, intercultural communication, intercultural competence or intercultural communication skills are very fashionable in present days and frequently used but maybe a closer analysis and interpretation of the concepts are still necessary.

What is communication in fact?

Communication is the act of conveying information for the purpose of creating a shared understanding. It’s something that humans do every day. The word “communication” comes from the Latin “communis,” meaning “to share,” and includes verbal, non-verbal and electronic means of human interaction. Scholars who study communication analyze the development of communication skills in humans and theorize about how communication can be made more effective.

Humans convey information through a variety of methods: speaking, telephones, email, blogs, TV, art, hand gestures, facial expressions, body language and even social contexts. All forms of communication require the same basic elements: a speaker or sender of information, a message, and an audience or recipient. The sender and recipient must also share a common language or means of understanding each other for communication to be successful. As such, a study of communication often examines the development and structure of language, including the mathematical languages used in computer programming.

When conveying message people use a set of common symbols to create shared meanings, hence the symbolic character of communication. As symbols transmitted by others have to be interpreted and meanings

be attached to them so that the message can be understood, communication is an interpretive process in which all participants collaborate to create and sustain meaning and their transactions take place in a certain setting. This is a physical context - referring to location -, a social one - referring to events-related expectations - and interpersonal one - pointing to one's expectations about people's behaviour depending on the relationship between them. Having a fluid character, there is no doubt communication is a process in which people share ideas transporting meaning from one person to another. Extending the aforementioned definition of communication to the field of international interactions, intercultural communication could be seen as a "symbolic, interpretive, transactional, contextual process in which people" coming from different cultures "create shared meanings." [1, p. 147]

Thus, to be able to interpret and accept the symbols conveyed by people having different cultural backgrounds and to convey one's own symbols in a way 79 acceptable for them, one needs intercultural communication skills, i.e. the competence to communicate in an effective way and appropriate for the physical, social, interpersonal context. This means that intercultural competence is contextual - the same behaviour might not be appropriate in different cultural backgrounds or with different members of this cultural group - and needs to be appropriate - meeting the expectations of the counterpart - to be effective in achieving communicational goals.

In developing intercultural competence one has to go through different stages from awareness, through acquiring knowledge and skills, up to being motivated to apply intercultural skills when dealing with foreigners.

The first stage refers to the state of being conscious of the fact that people from different cultures might think, react and live differently from what one is accustomed to. This awareness combined with acceptance shows that one has passed the ethnocentric phase. To get to the ethnorelative stage and acceptance, one should acquire knowledge about different cultures and cultural attitudes. Putting this theoretical knowledge into practice is necessary for developing skills for intercultural interactions. One's motivation to apply these skills in interactions with people from different cultures is strongly related to the acceptance of respective cultures and the willingness to look at the world through the eyeglasses of relativity, i.e. not to consider elements in other cultures worse or better than the same aspects in one's own culture, but just different [2, p. 153].

Language teachers and especially foreign language teachers should play a relevant role in making students aware of cultural differences, of the existence of not only individually but to a great extent collectively determined culture-based differences in beliefs, value systems, norms etc. Of course there rises the question if on the background of extended travel experiences, students' exchange programs, growing globalization and last but not least of a society where more ethnic groups live side by side it is still necessary to draw people's attention upon these differences.

One of the ways to make students aware of this cultural differences are simulation games. The increasing role of intercultural simulation games as of educational resource has been noticed with the ongoing introduction of interactive experiential learning. Simulation games imitate real-life situations and allow learners feel as if they participate in real-life situations, experience real-life stress and problems, understand the complexity and implications of the reality. Practical testing and scientific analysis are required to see how the educational innovation changes the process of learning and, thereby, educational institution, interaction between participants of educational process and their roles, new competences it helps to develop, as well as differences from other, traditional learning strategies and traditional resources and media (primarily, textbooks). Intercultural simulation games not only bring changes to educational interaction, but also are a certain kind of educational media.

Intercultural simulation games create multiple opportunities: to learn about oneself and own culture, to learn about others and evaluate one's experience of being with others, to try solve problems raising in the group, to find common solutions after hearing all team members' opinions and commentaries, to rediscover otherness and evaluate the concept of diversity. Simulation games involve knowledge (about own/other cultures, geography, modes of behaviour), activity, emotions and social aspects. The most important participants in a game in a broader sense are game designers, facilitators, and players. The game itself should also be included in the list of important elements as a set of rules, game scenario, text and various tools.

Arguably the first widely used simulation of this genre, Bafa Bafa (registered trademark of Simulation Training Systems), places participants in two distinctly different cultures and creates a special language for one to increase the disorientation of moving into a new culture after becoming acculturated to the first one. Participants are restricted to the rules and structure of their culture and adopt them as their own with surprising speed, thus having considerable difficulty when visiting the other and quickly developing

attitudes that were prejudicial and negative. They are really happy to “go home” and not particularly anxious to engage with those who were different. The debriefing focuses on entry strategies, that is, developing a consciousness about what participants did when entering the other culture and what they could do better. Thus, many simulations were created that took less time to produce similar results [3, p. 14].

Intercultural competence is a major theme in the field of intercultural communication. How interaction occurs between people who are culturally different and in what ways it can be better is the goal of all the work in the field. Thus, a great deal of effort has gone into identifying what is constructive behavior, the attitudes that are essential to building greater understanding and good relationships, and the manner in which skill can be developed.

Successful learning process is related to favourable educational environment, which distinguishes itself by high level of responsibility, possibility to express autonomy, access to necessary resources, tolerance for failures and quality feedback, enhancing students’ belief in their abilities and encouraging students’ motivation.

References

1. Bennett, J., & Bennett, M. Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity. In D. Landis, J. Bennett, & M. Bennett (Eds.), Handbook of intercultural training. Thousand Oaks, CA: Sage. 2004
2. Green, A.G. Culture, identity, and intercultural aspects of the early teaching of foreign languages. Encuentro. 1995
3. Stewart, V. Becoming citizens of the world. Educational Leadership, 64(7). 2007

УДК: 378.147+111

Ахмерова Н.М.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

XXI ғасыр -жаңа инновациялық технология ғасыры. Әрбір ұрпаққа саналы да терең білім беру әрбір оқытушының басты міндеті болып саналады. Елбасы Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы атты жолдауында «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» деп атап көрсетті.

Қазіргі таңда оқытушылардың алдына қойылып отырған негізгі міндеттердің бірі-оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп және жаңа инновациялық технологияны меңгеру. Оқытушының ағылшын тілі сабағында әртүрлі әдіс-тәсілдерді әрдайым қолдану арқылы оқушылардың сабаққа деген ынтызарлығын арттыра түседі. Сабақты бірсарынды өткізу оқушының сабаққа деген қызығушылығын төмендетеді, сондықтан әрбір оқытушы әр сабағын мейілінше түрлендіріп, жаңа инновациялық технологияларды қолданғаны дұрыс.

Интернет желісі, компьютерлік құралдар, интерактивті тақта, мультимедиялық электрондық оқулықтарды сабақ барысында тиімді пайдалану арқылы біз білімнің сапалық деңгейін жоғары көтере аламыз.

Осы нарықтық заманға сай өркениетті елдер қатарына қосылудың жолы өркендеп келе жатқан жастарға дұрыс тәрбие, бағыт-бағдар беру. Қазіргі иновациялық технологияның дамуына байланысты жастарды тәрбиелеу көп ізденісті қажет етеді. Ол үшін оқытушының өзі жаңа заманға сай, білімі жоғары, сал-дәстүрді білетін, еліміздің мәдени құндылықтарын ардақтайтын, саналы, көптілді азамат болу керек, сонда ғана біз Қазақстанымыздың болашағын елестете аламыз. Ағылшын тілі сабағында презентациялар, видео роликтер, интерактивті тақталарды қолдану арқылы студенттердің сабаққа деген қызығушылықтарын арттыруға болады. Сабақ кезінде осы заманауы технологиялардың барлығын бірден емес, тек даралап қолданған дұрыс. Осындай инновациялық технологиялардың бірі ретінде интерактивті тақтаны жатқызуға болады.

Интерактивтік тақтаны қолдану арқылы оқытушы өзінің түсіндіретін жаңа тақырыбын өте қызықты және түсінікті тілде көрсете алады, топтағы студенттерді толықтай қамти алады, кәсіби біліктілігін жоғарлатады және уақытын үнемдейді. Интерактивті тақта оқытушыға жүйелі жұмыс

істеуіне мүмкіндік береді. Интернет желісін пайдалана отырып осы интерактивті тақта арқылы студенттерге жаңа материалдарды әр түрлі әдісте түсіндіре алады.

Сабақта интерактивті тақтаны пайдалану арқылы әр түрлі әдісті қолдану студенттерді енжарлықтан құтқарады және оқуға деген қызығушылықтарын, белсенділіктерін арттырады, берілген тапсырмаларды бар зейінімен орындауға тырысады. Осы тақтаны қолдану арқылы студенттің есте сақтау қабілеті дамиды, ағылшын тілінде орфографиялық, грамматикалық және лексикалық қателерді жібермеу, сөйлемдегі сөздердің орын тәртібін сақтау сияқты ережелерін қатаң сақтауға көмектеседі.

Ағылшын тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті білімі төмен оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді. Компьютердің көмегімен жаттығулардың кешенді түрлерін аз уақытта орындау мүмкіншілігі туындайды. Оқушылар компьютерден ауыз-екі сөйлеудің төрт түрін орындау арқылы үлкен жетістіктерге жетеді, ой-өрістерін жетілдіреді, есте сақтау қабілетін нығайтады. Жалпы алғанда жаңа инновациялық технологияларды қолдану арқылы мынандай нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- үлгерімі төмен оқушыларға көмектеседі;
- оқушыларың сабаққа деген қызығушылығын арттырады;
- сабақта пайдаланылатын көрнекіліктердің санын арттырады;
- оқушылардың шығармашылығын арттырады;
- оқушыларды жеке жұмыс істеуге үйретеді;
- грамматикалық құрылымдарды оңай түсінуге көмектеседі;
- оқушылардың есте сақтау, есту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттерін дамытады;
- пікірталас, талдау, анализ жасау мүмкіндіктерін арттырады;

Қорыта айтқанда, инновациялық технологияларды сабақта қолдану - бұл студенттердің қызығушылықтарын арттырады, жаңа ізденістерге ұмтылдырады, дыбыстардың айтылуын жақсартады, сөз қорын байытады жазу әрекетін жетілдіреді, уақытты үнемдейді, жарыс ойындары арқылы студенттерді шындай түседі, оқуға деген қабілеттіліктері артады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, Астана- 14.12.2012
2. Ағылшын тілі мектепте. 2009 №5. 2010 №1. 3.
3. <https://sabaqtar.kz/>

УДК: 372.881.1:004

Дюсекенева И.М., Нурпенсова А.Б.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В современном обществе все более возрастает роль иностранных языков. Знание иностранного языка дает молодежи возможность приобщиться к мировой культуре, использовать в своей деятельности потенциал обширных ресурсов глобальной сети Интернет, а также работать с информационными и коммуникационными технологиями и мультимедийными средствами обучения [1].

XXI в. поставил ряд сложных глобальных проблем, от решения которых зависит будущее человечества. Эти проблемы часто называют вызовами XXI в. Основные надежды возлагаются на создание и сопровождение информационно-образовательных сред в сфере образования. Для того чтобы система образования была готова принять эти вызовы, необходимы определенные преобразования системы на базе использования современных информационных технологий. Информационные технологии и образование — эти две тенденции в совокупности становятся теми сферами человеческих интересов и деятельности, которые знаменуют эпоху XXI в. и должны стать основой для решения стоящих перед человечеством проблем.

В XXI в. информационные технологии стали важнейшим фактором, определяющим развитие нашего казахстанского общества и его место в современной информационной цивилизации.

В настоящее время, в эпоху информационных технологий, в Казахстане владение иностранным языком рассматривается как важный фактор социально-экономического, научно-технического и культурного прогресса. Иностранные языки изучаются в целях их дальнейшего функционирования в качестве инструмента всестороннего информационного обмена, взаимодействия национальных культур, усвоения личностью общечеловеческих ценностей. Возрастают потребности страны в специалистах, способных использовать иностранные языки для эффективного обеспечения различных видов коммуникации.

Задачи преподавателя состоят в том, чтобы: 1) создать условия практического овладения языком для каждого ученика/студента, выбрать такие методы обучения, которые позволили бы каждому ученику/студенту проявить свою активность и творчество; 2) повысить познавательную и информационную активность учеников/студентов в процессе обучения иностранным языкам. Современные педагогические технологии, такие как обучение в сотрудничестве, проектная методика, использование новых информационных технологий, Интернет-ресурсов, помогают реализовать личностно-ориентированный подход в обучении, обеспечивают индивидуализацию и дифференциацию обучения. Все средства ИКТ, применяемые в системе образования, можно разделить на два типа: аппаратные и программные [2; 18].

К аппаратным средствам относятся компьютер, принтер проектор, телекоммуникационный блок, устройство для ввода текстовой информации и манипулирования экранными объектами, устройства для записи визуальной и звуковой информации (фотоаппарат, магнитофон, видеокамера), устройство регистрации данных (датчики с интерфейсами), аудио-, видеосредства.

К программным средствам относятся источники информации, тестовые среды, комплексные обучающие пакеты (электронные учебники).

Прорыв в области ИКТ, происходящий в настоящее время в нашей стране, заставляет пересматривать вопросы организации информационного обеспечения научно-исследовательской деятельности. Можно выделить возможности использования информационных технологий для:

1) поиска литературы в электронном каталоге библиотеки учебного заведения; в Internet с применением браузеров Internet Explorer, Mozilla Firefox;

2) работы с литературой в ходе реферирования, конспектирования, аннотирования, цитирования;

3) автоматического перевода текстов с помощью программ-переводчиков (PROMT XT), с использованием электронных словарей (Abbyy Lingvo x3);

4) хранения и накопления информации (CD-, DVD-диски, внешние накопители на магнитных дисках, Flash-диски);

5) планирования процесса исследования (система управления Microsoft Outlook);

6) общения с ведущими зарубежными учеными (Internet, электронная почта, чаты);

7) обработки и воспроизведения графики (проигрыватели Microsoft Media Player, WinAmp, WinDVD, zplayer, программы для просмотра изображений ACD See, PhotoShop, CorelDraw, программы для создания схем, чертежей и графиков Visio);

8) внедрения результатов исследования (выступления в видеофорумах, телемостах, публикации в СМИ, Интернет).

При обучении с помощью компьютера создается особый процесс взаимодействия и сотрудничества, в основу которого должны быть положены профессиональный интерес и выполнение обучающимися практически значимой работы. Ещё в 1986 г. Н.Ф. Талызина подчеркивала, что применение автоматизированных систем в обучении оправдано лишь тогда, когда это приводит к повышению эффективности обучения, хотя бы по одному из следующих критериев:

1) повышение мотивационно-эмоциональной стороны обучения;

2) повышение качества обучения;

3) сокращение затрат времени обучаемого и обучающего для изучения данного предмета [3; 67].

Для эффективной организации компьютерного обучения преподаватель должен уметь работать со всеми типами программ, входящих в программное обеспечение обучения языку [4; 134]. Ещё одним условием успешной интеграции компьютерного обучения в учебный процесс является тщательно продуманная система заданий. Независимо от того, какого типа программа используется в обучении — прикладная, инструментальная, обучающая, преподавателю необходимо предусмотреть три блока упражнений [5; 97]. Это должны быть задания:

- 1) предваряющие работу с программой;
- 2) организующие работу с программой;
- 3) выполняющиеся после завершения работы с программой.

Таким образом, успешная организация компьютерного обучения языку зависит от множества факторов, ведущими среди которых являются:

- 1) наличие необходимого комплекса программ различных типов;
- 2) образовательное качество используемых обучающих программ;
- 3) достаточный уровень компьютерной грамотности студентов и преподавателей;
- 4) владение преподавателем методикой интеграции программ различных типов в учебные курсы.

Следующие компьютерные программы при обучении английскому языку могут быть использованы:

1. **«Профессор Хиггинс» (версия 6.1)** — полный фонетический, лексический и грамматический мультимедийный справочник-тренажер, предназначенный для желающих (независимо от их начального уровня знаний) научиться понимать разговорную речь и говорить грамматически правильно, с хорошим и отчетливым произношением (вариант «Би-би-си»), являющимся нормой речи на английском телевидении.
2. **«Английский. Путь к совершенству 2»**, состоящий из следующих уровней:
 - *Beginner Level* — рекомендуется начинающим изучать английский впервые или тем, кто учил язык в школе, но основательно его забыл;
 - *Intermediate* и *Advanced* — части курса предназначены для тех, кто хотел бы развить и закрепить свои навыки в разговорном и письменном английском;

3. **«Talk to me»** — это уникальный интерактивный курс изучения иностранного языка, основанный на аудировании и тренировке устной речи. Самая современная технология распознавания речи даёт возможность вести диалог с компьютером;

4. **«English Discoveries»** — обширный, занимающий 12 компакт-дисков мультимедиа-курс для изучения английского языка, разделенный на пять основных уровней. Программа охватывает все четыре аспекта владения языком (чтение, письмо, речь и восприятие на слух) с использованием подлинного английского языка и реальных жизненных ситуаций. В основу серии положены принятые курсы, охвачены все грамматические конструкции и представлено более 3500 лексических единиц. Особенностью «English Discoveries» является приспособленность к различным стилям обучения, поскольку в него включены различные методы преподавания.

5. **«Репетитор English»** — программа, предназначенная для пользователей с начальным уровнем владения языком и направленная на развитие разговорной речи, навыков восприятия языка на слух, чтения, устного и письменного перевода. Содержит полный курс грамматики, подкреплённый системой упражнений и тестов.

6. **«Learn to Speak English» (Deluxe 10)** - программа, содержащая более 50-и уроков, оформленных в виде игр, сбора мозаик и прочих вариантов для расслабленного и простого восприятия материала.

7. **«Неправильный глагол»** — эффективная программа для изучения и повторения неправильных глаголов.

8. **«Идиомы, цитаты, фразы»** — занимательная программа со значениями известных фраз, идиом, клише и цитат.

Также существует ряд редакторов текстов, программ проверки орфографии, грамматики, стиля, используемых преимущественно для обучения письму, написанию сочинений, эссе и других видов письменных работ. Эффективность применения программ данных типов в обучении языку давно доказана.

Компьютерные (электронные) словари, а в последние годы и энциклопедии, становятся все более распространенными разновидностями прикладных программ, без которых уже сложно представить процесс обучения языку. Компьютерный словарь, по сравнению, с бумажным, предоставляет пользователю дополнительные возможности:

- 1) многократное увеличение скорости поиска;
- 2) большое количество входов в словарь (возможность поиска словосочетаний, слов с недостаточно точным правописанием);
- 3) использование средств мультимедиа для семантизации лексики (в современных словарях озвучивается не только заголовочное слово, но и дефиниции; используются как статические графические изображения, так и анимация и видеофрагменты);

- 4) наличие системы гиперссылок;
- 5) включение в структуру одного словаря словарей разных типов и жанров;
- 6) возможность пополнения словаря самим пользователем;
- 7) создание «закладок» в словаре.

Для изучения английского языка существует ряд словарей, которые являются незаменимыми помощниками в обучении и изучении языка:

1. **«Longman Interactive English Language Dictionary»** («Интерактивный словарь английского языка»). Информация об искомом слове предоставляется в толковом, орфоэпическом, иллюстрированном словарях, даются произношение слова, гиперссылка к слову, а также видеосюжет к теме.
2. **«Abbyu Lingvo x3»** содержит 57 тематических словарей для перевода с английского на русский язык и наоборот, а также толковые словари английского языка (Oxford и Collins).

Обращение к Интернету как к источнику информации позволяет получить доступ к самым разнообразным текстовым, звуковым и видеоматериалам на изучаемом языке, в том числе и к аутентичным [6; 189]:

1. Обучение через Интернет осуществляется в рамках специальных программ, предлагаемых различными учебными заведениями. Помимо таких образовательных программ, существует множество общедоступных сайтов, которые содержат учебные задания. Некоторые задания являются интерактивными — они выполняются в так называемом режиме реального времени (on-line) и сразу же проверяются и оцениваются.
2. Организация реальной коммуникации представляет наибольший интерес для изучения иностранного языка вне языковой среды, поскольку дает возможность общения с носителями языка с помощью телекоммуникационных технологий.

В заключение можно сказать, что важной составляющей педагогического мастерства учителя в современных условиях становится его соответствие уровню развития науки и техники, его умению решать профессиональные задачи с применением ИКТ. Применение компьютеров на уроках иностранного языка существенно повышает интенсивность образовательного процесса. Интерактивное обучение с помощью обучающих компьютерных программ способствует реализации целого комплекса методических, педагогических, дидактических, психологических принципов, делает процесс обучения более интересным. Такой способ обучения дает возможность учитывать темп работы каждого учащегося. В это же время преобразуется ценностно-смысловая сфера обучаемого, увеличивается его познавательная деятельность, что, несомненно, способствует эффективному повышению уровня знаний и умений.

Таким образом «внедрение ИКТ способствует достижению основной цели модернизации образования – улучшению качества обучения, увеличению доступности образования, обеспечению гармоничного развития личности, ориентирующейся в информационном пространстве, приобщенной к информационно-коммуникационным возможностям современных технологий и обладающей информационной культурой» [7; 377-379].

Литература

1. Конкина Т.Е. Использование современных информационных технологий на уроках английского языка, [Электронный ресурс]. URL: <https://weburok.com/>
2. Бондаренко С.В., Коваленко Н.Д. Английский язык и общение с ЭВМ // Компьютеризация обучения языкам: Между- нар. семинар CALL. — Казань, 1993. – 63 с.
3. Власов Е.А., Юдина Т.Ф. и др. Компьютеры в обучении языку: проблемы и решения. — М., 1990. – 80 с.
4. Гершунский Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы. — М., 1987. – 264 с.
5. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М., 2003. – 192 с.
6. Использование современных информационных и коммуникационных технологий в учебном процессе: учеб.-метод. пособие / Авторы-сост.: Д.П. Тевс, В.Н. Подковырова, Е.И. Апольских, М.В. Афолина. — Барнаул: Изд-во БГПУ, 2006. – 156 с.
7. Расулова М.Ж. Об использовании информационно-коммуникационных технологий на уроках английского языка // Молодой ученый. — 2012. – 424 с.

Шалбаева А.Ж.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ПОВЫШЕНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВУЗЕ

Знание английского языка как языка межнационального и международного общения - это требование времени, связанное с установлением связи между различными регионами земного шара, с развитием коммуникаций, культурного и информационного обмена, усилением взаимосвязи и взаимовлияния народов, стран, цивилизаций в самых различных сферах социальной жизни.

Одной из задач высшего образования стало решение проблемы подготовки специалистов, адаптированных к условиям широких международных контактов во всех сферах, способностью к свободному общению с деловыми партнерами на языке, получившем международное признание и распространение - английском языке. Этим объясняется возросший интерес к изучению английского языка как в школах, так и в вузах.

Студенческий возраст, по утверждению Б.Г. Ананьева, является сензитивным периодом для развития человека [1].

Доказано, что мотивация изучения английского языка студентами неязыковых факультетов в условиях резкого возрастания его социальной значимости достаточно высока и обоснована социально-экономическими намерениями студентов, что, в свою очередь, способствует существенному возрастанию познавательной активности студентов в процессе изучения английского языка.

Вся деятельность учащихся на уроке подчинена главной коммуникативной цели преподавания английского языка. Творчество в обучении начинается с разрушения стереотипов.

В своей работе я применяю инновационные технологии [2], которые позволяют вывести учащихся на принципиально новый уровень овладения неродным языком, повысить мотивацию обучения, подготовиться к сдаче различных экзаменов и тестов. Использование современных достижений техники (интерактивной доски, компьютера и проектора) позволяют творить чудеса на уроках, так как предоставляют огромные возможности использования наглядности подачи материала, быстрого поиска дополнительной информации (при прямом выходе в Интернет), творческого подхода к проведению уроков иностранного языка в школе.

Активизация познавательной деятельности учащихся одна из моих основных задач в обучении иностранному языку. Я исхожу из того, что среди всех мотивов учебной деятельности самым действенным является познавательный интерес, возникающий в процессе учения.

Формирование социально-познавательной активности студентов в изучении английского языка в вузе, будет успешным, если:

- становление личности будущего специалиста будет нацелено на формирование социально-значимого отношения к овладению английского языка;
- поддерживается благоприятный эмоционально-психологический климат в студенческой группе, начинающей изучать английский язык, осуществляется дифференцированный и индивидуальный подход к каждому студенту;
- учитываются региональные и этнопсихологические особенности социальной среды;
- студентам предоставляется самостоятельность в выборе форм и методов изучения английского языка.

На мой взгляд, чтобы повысить познавательную и коммуникативную активность студентов в условиях ограниченного времени (лекционно-семинарской системы) следует применять игровую технологию и работу в группах. На занятиях английского языка я применяю эти методы и могу отметить, что результаты применения групповых технологий следующие: рост познавательного интереса учащихся к обучению; умение работать в группе и умение самому организовать эту работу; умение представить своё решение проблемы перед аудиторией; умение оценивать себя и других; сплочение коллектива.

Необходимо отметить, что групповые технологии[3]. обучения способны оптимизировать учебный процесс, сделав его более эффективным, способствовать развитию навыков адекватного

социального поведения, стимулировать познавательную деятельность учащихся через проведение нетрадиционных уроков, использовании игр и игровых моментов на уроках.

Для развития познавательной активности учащихся использую различные виды игр: предметные игры, сюжетно-ролевые, дидактические, интеллектуальные игры [4]. Ценность игры определяется не по тому, какую реакцию она вызовет со стороны обучающихся, а по эффективности в разрешении той или иной задачи применительно к каждому студенту.

Применяя языковые и речевые игры на уроке, учитель должен помнить следующее: выбор формы игры должен быть педагогически и дидактически обоснован. Необходимо знать, с какой целью он проводится игра.

В играх должно быть задействовано как можно больше учащихся. Игры должны соответствовать возрасту и языковым возможностям учащихся.

Языковые игры служат развитию всех видов речевой деятельности. На первом плане – говорение. Нельзя забывать о том, что игры не могут заменить систематической учебы и интенсивной тренировки. Они базируются на уже изученном материале. Преподаватель должен применять их в меру, целесообразно и планомерно.

Урок иностранного языка – это не только игра. Изучение иностранного языка делает обучающегося более активным, приучает его к групповым формам работы, пробуждает любознательность, развивает ребенка интеллектуально и эстетически. Планируя свои уроки, я стремлюсь создать все возможности для развития индивидуальных способностей каждого ребенка. Успех учащихся в изучении иностранного языка и их отношение к предмету зависят от того, насколько интересно проводятся уроки.

Обучить человека на всю жизнь невозможно, важно культивировать в нём интерес к накоплению знаний, обучить его приемам самостоятельной учебной работы.

В числе основных факторов, побуждающих студента к активности, можно назвать: познавательный интерес (ведущий фактор), творческий характер деятельности (стимулирующий фактор), состязательность (стимулирующий фактор), эмоциональное воздействие, развитие нестандартных умений учебной работы, развитие осмысленного отношения к знаниям, приобщение к активным формам внешкольной жизни, становление творческих способностей при работе с содержанием учебного материала.

В своей работе использую положения концепции коммуникативного обучения иноязычной культуре (Е.И.Пассов), положения дидактической концепции об оптимальности педагогического воздействия, по которой любая инновация должна быть уместна и эффективна для конкретной группы студентов, конкретного содержания и преподавателя.

В своей работе использую основные компоненты коммуникативного обучения:

- 1) необходимость выполнения такого действия, при котором возникает познавательная потребность о неизвестном отношении, способе или условии действия;
- 2) неизвестное, которое должно быть раскрыто в возникшей проблемной ситуации;
- 3) возможности обучающегося в выполнении поставленных задач, в анализе условий и открытий нового.

Обучение английскому языку может и должно обеспечивать достижение практической, воспитательной, образовательной и развивающей целей, тесно взаимосвязанных между собой, при этом ведущей является практическая цель, а воспитательная, образовательная и развивающая цели достигаются в процессе овладения английским языком в условиях активной познавательной речемыслительной деятельности обучаемых.

Опыт моей работы по развитию познавательной активности учащихся на уроках иностранного языка позволяет проследить динамику происходящих изменений и стабильность результатов. Систематическое использование игр, компьютерных программ на уроках, проведение уроков в нетрадиционной форме показало, что у учащихся растёт интерес к обучению, развивается познавательная деятельность. Заметно выросла активность учащихся.

Работа по развитию познавательной деятельности даёт положительные результаты, происходит расширение кругозора, интеллектуальное взаимообогащение, развитие эстетического вкуса. Учащиеся творчески подходят к решению той или иной проблемы, учащиеся умеют слушать и слышать, умеют отстаивать свои взгляды, убеждения. В процессе игровой деятельности учащиеся имеют возможность практического применения умений и навыков, полученных на уроках: учатся объяснять свою точку зрения, пытаются отстаивать ее, учатся вести диалог, учатся слушать оппонента, давать рецензию на ответ, выполняют творческие работы. В ходе всей проведенной работы я стремлюсь к созданию атмосферы успешного труда.

Преимущества опыта по сравнению с другими методами обучения заключается в следующем:

- 1) более высокая степень усвоения учебного материала;
- 2) успешная социализация школьников;
- 3) расширение кругозора, активизация познавательной деятельности учащихся;
- 4) развитие интереса к изучению истории, географии, культуры стран изучаемого языка;
- 5) получение навыков самостоятельной работы;
- 6) совершенствование индивидуальной, парной, групповой деятельности учащихся.

Подводя итог сказанного можно сделать вывод, что социально-познавательная активность рассматривается как деятельность человека, направленная на формирование творческой и профессиональной личности. Необходимо каждой личности владеть инструментарием, необходимым для понимания происходящих в мире перемен; использовать знания английского языка для удовлетворения запросов в различных сферах деятельности, позволяющих ему в перспективе социально адаптироваться, то есть осуществить сценарий жизненного и профессионального успеха.

Литература

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: в 2 т. - М: Педагогика, 2000. Ананьев Б.Г. Психология чувственного познания.
2. Трубицина Ю. В. Применение инновационных технологий в процессе обучения английскому языку // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2014. – Т. 20. – С. 3066–3070. – URL: <http://e-koncept.ru/2014/54877.htm>
3. Е. И. Пассова «Урок иностранного языка. Использование групповой формы работы на уроках английского языка»
4. Исакова З.И., Исаева И.Ф., Рамазанова Л.А., Хидирова Г.А., Залевская Т.Е. Сб. текстов по специальности и упражнений на английском языке для студентов филологического факультета: Учебно-методическое пособие. - М, 1998 .- 24 с.
5. Хидирова Г.А. Английский для начинающих Учебное пособие для неязыковых факультетов - М, 2004 - 183 с

УДК: 81'1

Федосова С.А.

Восточно-Казахстанский государственный университет им. С.Аманжолова

ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБУЧЕНИЕ ПРИ ПОМОЩИ КЕЙС-МЕТОДА В ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Иноязычное образование, где предметом изучения является язык как общественно-политический продукт, отражает историю народа, его культуру, систему социальных отношений, традиций. Иноязычное образование создает положительный фон для осуществления взаимного обмена культурологическими знаниями, ценностями, положительным социальным опытом между представителями разных народов и культур. Интерактивные ориентированы на более широкое взаимодействие обучающихся не только с педагогом, но и друг с другом и на доминирование активности студентов в процессе обучения. Сегодня в век «глобальных инноваций», совершенствуются и образовательные технологии, которые в настоящий момент характеризуются переходом от учения как функции запоминания к учению как процессу умственного развития. В связи с этим возникает необходимость широкого применения интерактивных технологий обучения. Интерактивные методы обучения, по мнению А.Н. Иоффе, «...это все виды деятельности, которые требуют творческого подхода к материалу и обеспечивают условия для раскрытия каждого ученика» [Иоффе А.Н., 2000, с.144]. С учетом этого признака к интерактивным могут быть отнесены следующие методы: эвристическая беседа, исследовательский метод, метод проектов, дискуссия, «мозговой штурм», игровые методы, кейс-метод и т.д. Особое место в профессиональном образовании занимает кейс-метод. Он ориентирован на самостоятельную индивидуальную и групповую деятельность студентов, в которых приобретаются коммуникативные умения. Процесс обучения при помощи кейс-метода представляет собой имитацию реального события, сочетающее в себе адекватное отражение реальной действительности. Метод был впервые применен в Harvard Business School в 1924 году. Преподаватели Гарвардской бизнес-школы быстро поняли, что не

существует учебников, подходящих для аспирантской программы в бизнесе. Слушателям давались описания определенной ситуации, с которой столкнулась реальная организация в своей деятельности для того, чтобы ознакомиться с проблемой и найти самостоятельно и в ходе коллективного обсуждения решение. Кейс-метод широко используется в бизнес обучении во всем мире и продолжает завоевывать новых сторонников.

Кейс-метод (Case study) – это техника обучения, использующая описание реальных экономических, социальных, бытовых или иных проблемных ситуаций (от англ. case – 1) портфель, чемодан, сумка, папка; 2) ситуация, случай, казус, в ряде случаев – их сочетание). Сущность данного метода состоит в том, что учебный материал подается студентам виде проблем (кейсов), а знания приобретаются в результате активной и творческой работы: самостоятельного осуществления целеполагания, сбора необходимой информации, ее анализа с разных точек зрения, выдвижения гипотезы, выводов, заключения, самоконтроля процесса получения знаний и его результатов. Кейс-метод – метод инструктирования, при котором студенты и преподаватели участвуют в прямом обсуждении деловых ситуаций и проблем. Суть кейс-метода состоит в том, что усвоение знаний и формирование умений есть результат активной самостоятельной деятельности студентов по разрешению противоречий, в результате чего и происходит творческое овладение профессиональными знаниями, навыками, умениями и развитие мыслительных способностей. В обучении с применением кейс-метода зона ближайшего развития студентов расширяется до области проблемных ситуаций – области, при которой переход от незнания к знанию перестает быть для студентов основным, он становится естественным звеном, зоной его активного развития. Использование кейс-метода позволяет ввести студента в состояние интеллектуального напряжения, вызывающего потребность в знаниях, познавательный интерес к изучаемому материалу, обеспечивает возможность применения методов научного исследования, развивает познавательную самостоятельность и мыслительные творческие способности, развивает эмоционально – волевые качества и формирует познавательную мотивацию.

Следует отметить классификацию кейс- методов по структуре:

- Структурированные кейсы (highly structured case) — короткое и точное изложение ситуации с конкретными цифрами и данными.
- Неструктурированные кейсы (unstructured cases). Они представляют собой материал с большим количеством данных и предназначены для оценки стиля и скорости мышления, умения отделить главное от второстепенного и навыков работы в определенной области.
- Первооткрывательские кейсы (ground breaking cases) могут быть как очень короткие, так и длинные. Наблюдение за решением такого кейса дает возможность увидеть, способен ли человек мыслить нестандартно, сколько креативных идей он может выдать за отведенное время. Если проходит групповое решение, то может ли он подхватить чужую мысль, развить её и использовать на практике. Отличительными особенностями кейс-метода являются: описание реальной проблемной ситуации; альтернативность решения проблемной ситуации; единая цель и коллективная работа по выработке решения; функционирование системы группового оценивания принимаемых решений; эмоциональное напряжение учащихся.

Метод кейсов включает одновременно и особый вид учебного материала, и особые способы использования этого материала в учебном процессе.

Кейс также представляет собой и некоторую ролевую систему. Высокая концентрация ролей в кейсе приводит к превращению кейс-метода в игровой метод обучения, сочетающий в себе в себе игру с тонкой технологией интеллектуального развития и тотальной системой контроля. Научно-исследовательский вид кейсов ориентирован на включение студента в исследовательскую деятельность. Обязательное требование исследовательских кейсов – наличие вопросов или заданий по тексту кейса. В качестве задания можно предложить самостоятельный сбор дополнительной информации учеником, разработку компьютерной презентации и т.д.

Анализ кейса и поиск эффективной формы этого анализа в аудитории представляет собой наиболее серьезную фазу обучения. Начало занятия (дискуссии или презентации) – это единственный момент, когда ситуация полностью находится в руках преподавателя. От того, как начнется обсуждение кейса, зависит общий тон, интерес и направленность всего занятия. В результате активной работы над кейсом обучающийся: самостоятельно осуществляет целеполагание, собирает необходимую информацию, анализирует её с разных точек зрения, выдвигает гипотезы, делает выводы и заключения, осуществляет самоконтроль процесса получения знаний и его результатов, а также поиск, анализ дополнительной информации из различных областей знаний, в том числе, связанных с будущей профессией. Ситуационная методика опирается и включает в себя многочисленные методы преподавания, но предпочтение отдается методам стимулирования и мотивации учебно-воспитательной деятельности.

Кейс-метод можно представить в методологическом контексте как сложную систему, в которую интегрированы другие, более простые методы познания. В него входят моделирование, системный анализ, проблемный метод, мысленный эксперимент, методы описания, классификации, игровые методы, которые выполняют в кейс-методе свои роли.

По словам Ю. Сурмина, «суть его заключается в том, что учащимся предлагают осмыслить реальную жизненную ситуацию, описание которой отражает не только какую-нибудь практическую проблему, но и актуализирует определенный комплекс знаний, который необходимо усвоить при разрешении данной проблемы. При этом сама проблема не имеет однозначных решений» [Сурмин Ю., 2002, С.10].

Иноязычное образование формирует готовность к принятию новой информации, развивает гибкость и многовариативность оценок происходящего, формирует систему личностных и социально-психологических характеристик. В процессе иноязычного образования учащийся находится в измерениях двух различных социокультурных общностей, рефлексировав над спецификой двух различных лингвосоциумов.

Литература

1. Иоффе А.Н. Активная методика – залог успеха/ Гражданское образование. Материал международного проекта. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2000. – 382 с.
2. Сурмин Ю. Ситуационный анализ или Анатомия кейс-метода. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. 286 с.

УДК: 371.13

Ботабаева О.А., Володеев С.В., Исатаева А.Б.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ КАЗАХСТАНА

Интеграционные процессы Казахстанского общества характеризуются модернизацией образования. Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев на 12 сессии Ассамблеи народа Казахстана отметил: «Новое поколение казахстанцев должно быть, по меньшей мере, трехязычным, свободно владеть казахским, русским и английским языками», отмечая, что в Европе среди выпускников школ и студентов давно стало нормой непринужденное общение на нескольких языках. Знание не менее трех языков является требованием времени. Внедрение полиязычия сопряжено с большими трудностями на пути достижения. Образование должно стать конкурентоспособным, высококачественным, таким, чтобы выпускники казахстанской школы могли легко продолжить обучение в зарубежных вузах[1].

Знания, полученные в стенах школы, должны закрепляться и совершенствоваться в стенах университета. Полиязычие - явление, необходимость которого обусловлена развитием полисубъектности современного общества. Поэтому важен именно социологический подход, предполагающий диагностику состояния объекта, интерпретацию механизмов его функционирования, выявление тенденций развития и формирование научно обоснованных рекомендаций для практического решения проблем оптимизации состояния объекта[2].

Полиязыковая личность – это активный носитель нескольких языков, представляющий собой:

- личность речевую – комплекс психофизиологических свойств, позволяющих индивиду осуществлять речевую деятельность одновременно на нескольких языках;
- личность коммуникативную – совокупность способностей к вербальному поведению и использованию нескольких языков как средства общения с представителями разных лингвосоциумов;
- личность словарную – совокупность мировоззренческих установок, ценностных направленностей, поведенческого опыта, интегрировано отраженных в лексической системе нескольких языков.

Развитие полиязыкового сознания личности предполагает следующее: алгоритм развития речи включает мысленную, устную и письменную коммуникацию. Развитие речи – это и развитие мышления. Речь невозможна без мыслей, без опережающего внутреннего процесса. Речевая среда включает следующее: слово – словарь – строй языка. Развитие речи и есть коммуникация, риторика, культура речи[3].

Основным характеризующим фактором полиязычного образования является целенаправленный процесс приобщения к мировой культуре средствами нескольких языков, когда изучаемые языки выступают в качестве способа постижения сферы специальных знаний, усвоения культурно-исторического и социального опыта различных стран и народов.

Полиязычное образование является на сегодняшний день мощным фактором и действенным механизмом:

- а) повышения конкурентоспособности родного языка за счет того, что он активизируется в сфере получения культурной и разной другой, значимой информации;
- б) закрепления статуса русского языка как официального языка межгосударственных отношений в нашей стране (объективна необходимость функционирования единого языка - посредника, а в силу исторического фактора таковым является только русский язык);
- в) продвижения английского языка до уровня казахско-русского двуязычия[3].

Стремление к трехязычному образованию является самым перспективным и полностью соответствует тенденции в странах Европейского союза. Изучение нескольких языков поможет интеграции Казахстана в экономическую и культурную сферы мирового сообщества. Существует очень мудрое и актуальное в настоящее время изречение: чем на большем количестве языков вы говорите, тем больше раз вы человек. Владая языками, люди способны понимать друг друга, сотрудничать и взаимодействовать[2].

Программа полиязычного обучения предусматривает использование новой модели образования, способствующей формированию конкурентоспособного в условиях глобализации поколения, владеющего языковой культурой. Владение студента казахским, русским и английским языками дает ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, является основой будущего демократического мира. Сейчас делаются первые шаги к внедрению новой модели образования в вузах: реформируются стандарты образования, открыты отделения, где преподавание ведется на трех языках. Следует отметить, что программа полиязычного образования, внедряемая в Казахстане, является уникальной и подразумевает, в отличие от западных аналогов, параллельное и одновременное обучение на трех языках. Целью данной программы является реализация полиязычного образования, направленного на подготовку высококвалифицированных, конкурентоспособных специалистов, обладающих языковой компетенцией на основе параллельного овладения казахским, русским и английским языками, мобильных в международном образовательном пространстве и на рынке труда, способных к межкультурной коммуникации. Реализация полиязычного образования требует расширения образовательного пространства, обмена опытом, увеличения лингвистического капитала казахстанцев и формирования поликультурной личности, эффективно функционирующей в условиях глобализации и плюралистического демократического общества[4].

Реализация полиязычного образования, направлена на подготовку конкурентоспособных специалистов, путем внедрения в учебный процесс инновационных технологий обучения на трех языках. Программа полиязычного образования предусматривает создание новой модели образования,

способствующей формированию конкурентоспособного в условиях глобализации поколения, владеющего языковой культурой. Знание казахского, русского и английского языков даст молодежи ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, создаст условия для формирования мировоззренческой установки на конструктивное сотрудничество на основе приобщения к этнической, казахстанской и мировой культурам[2].

Языковая политика Казахстана выдвигает «разумную трансформацию языковой культуры на основе равноправного использования трех языков: государственного, межнационального и международного общения» и позволяет нам осуществлять постепенное вхождение в мобильный мегакультурный мир. Владение казахским, русским и иностранным языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека. Все это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном положении[4].

Сегодня знание иностранного языка, по существу, открывает окно в большой глобальный мир с его колоссальным потоком информации и инноваций. Разумное, грамотное и правильное внедрение трехязычия даст возможность нашим студентам быть коммуникативно-адаптированными в любой среде.

Литература

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. — № 33(25278). — 2007. — 1 марта
2. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы // ru.government.kz/resources/docs/doc18
3. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук Республика Казахстан.- Караганда, 2009.
4. Государственная программа развития языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы // edu.gov.kz

УДК: 371. 13

Әсетова Г.Қ., Қабланов Т.Е., Таурбаева А.М.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Основной задачей внедрения полиязычного образования в вузах Республики Казахстан является повышение конкурентоспособности выпускаемых кадров и рост экспортного потенциала образовательного сектора.

В Послании народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» Н. Назарбаев предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков», согласно которому необходимо развитие трех языков: казахского как государственного, русского как языка межнационального общения и английского как языка успешной интеграции в глобальную экономику [1]: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками» [1]. Именно с этого момента и начинается отсчет новой языковой политики Казахстана. Полиязычное образование было закреплено следующими законодательными актами: Конституция Республики Казахстан, Закон Республики Казахстан «О языках», Закон «Об образовании», Государственная программа функционирования языков в Республике Казахстан на 2001-2010 г., Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан и другими, которые и составили его правовую основу. Перечисленными выше документами определены роль и место полиязычного обучения. Идея триединства языков приобретает особую важность, поскольку Казахстан согласно вызову времени и в связи со сложившимися на современном этапе условиями активно внедряется в глобальный мир. Необходимость знания нескольких языков в современном мире и востребованность обществом поликультурной личности очевидны и сами по себе являются мотивацией в обучении [2]. Знание трех языков непременно сделало бы специалиста конкурентоспособным и успешным на отечественном и международном рынке труда. Поэтому во многих высших учебных заведениях Казахстана были созданы полиязычные академические группы, в которых некоторые профессиональные дисциплины стали преподаваться на английском языке.

Но на пути внедрения полиязычного образования в Казахстане возникли серьезные проблемы, которые оказали существенное противодействие данному процессу. К этим проблемам относятся отсутствие или слабая материально-техническая база вузов; несовершенство методик и технологий преподавания иностранных языков; отсутствие четкой программы, концепции и правил полиязычного образования и четкого представления о планируемых результатах деятельности обучаемых и критериях их оценки; рост стихийных инновационных экспериментов; произвольное использование учебными заведениями зарубежных обучающих программ и учебных материалов без какого-либо их соотнесения с отечественными условиями обучения иностранным языкам. Не стоит забывать и о том, что недостаточно четко были определены стратегические и тактические цели полиязычного образования в высших учебных заведениях[3]. Казахстан в силу своего географического положения не имеет условий для активного внедрения мирового языка в отличие от европейских государств, которые из-за близости территорий и исторического родства языков активно осуществляют полиязычное образование.

Трудностями начального этапа внедрения полиязычия в вузе являются также разный уровень знания иностранного языка студентами, имеющая часто место слабая подготовка по иностранному языку в общеобразовательных школах т.е. проблема преемственности полиязычного образования на разных ступенях системы образования, неуверенность студентов при изучении специальной дисциплины на иностранном языке, трудности психологического и лингво-педагогического характера, связанные с индивидуальными особенностями субъектов образовательного процесса. Отсутствие отечественных учебников на английском языке по профилирующим дисциплинам и отсутствие нормативного и программно-методического сопровождения полиязычного образования также отрицательно сказываются на осуществлении полиязычного образования. Следует также отметить проблему с кадровыми ресурсами. Отсутствует единая концепция подготовки полиязычных специалистов. Подготовка англоязычных педагогических кадров для среднего, технического и профессионального, высшего образования приобретает огромное значение.

Еще одной немаловажной проблемой является недостаточная языковая подготовка преподавателей неязыковых дисциплин. Недостаток знаний языка самими преподавателями, преподающими профессиональную дисциплину на иностранном языке, явился серьезным препятствием для реализации полиязычного образования. Возникает следующая парадоксальная ситуация: преподаватель хорошо знает свой предмет, но не может преподавать его на должном уровне ввиду слабого знания иностранного языка; преподаватель иностранного языка не может преподавать специальную дисциплину в связи с тем, что слабо ориентируется в ней. Необходимо вовлечение специалистов, изучавших профессиональные дисциплины на иностранном языке за рубежом. Но таких специалистов очень мало, и внедрить их в массовом количестве в вузы на данном этапе не представляется возможным. Соответственно, следует искать иные эффективные способы решения проблем полиязычного образования путем организации постоянной системы повышения квалификации за рубежом преподавателей, ведущих занятия на иностранном языке. На современном этапе концепцию полиязычия в образовании можно внедрить посредством организации поэтапного внедрения полиязычного образования по разным специальностям. В целях совершенствования умений и навыков владения тремя языками профессорско-преподавательским составом и обучающимися университета следует организовать бесплатные языковые курсы (по уровням владения иностранным языком) для будущих полиязычных преподавателей, обеспечить подготовку преподавателей за рубежом; организовать академическую мобильность по обмену опытом профессорско-преподавательского состава университета по проекту «Триединство языков». Необходимо также привлекать зарубежных ученых, специалистов, преподавателей, а также представителей иностранных компаний, работающих в регионе, к чтению лекций и проведению практических занятий в полиязычных группах. Следует закрепить преподавателей иностранных языков в качестве эдвайзеров по полиязычным специальностям университета.

Также проблему полиязычного образования можно решить за счет внедрения новейших педагогических и информационных технологий обучения иностранным языкам; пополнения библиотечного фонда и электронной базы полиязычной учебной, методической, научной, справочной и другой литературой и мультимедийными материалами; организации написания совместных учебников и учебных пособий с зарубежными партнерами; разработки интегрированных образовательных программ; подготовки учебно-методических комплексов специальностей и учебно-методических комплексов дисциплин, проводимых в полиязычных группах[2]. Не менее важны и такие перспективные направления, как исследование проблем преемственности полиязычного образования на разных ступенях системы образования; изучение зарубежного опыта полиязычного

образования; составление программ курсов по выбору, факультативных курсов полиязычной направленности; использование возможностей дистанционных образовательных технологий; расширение возможностей интерактивной телекоммуникации; создание Web-среды и ряд других[3]. Однако, наряду с трудностями и проблемами осуществления полиязычного образования в Казахстане, нельзя не отметить и те положительные сдвиги, которые произошли за последнее время в сторону модернизации политики в области языка. Внедрена уровневая методика обучения иностранному языку, разработана методологическая база полиязычного обучения (учебно-методический комплекс дисциплин на казахско-русско-английском языках, модули, силлабусы, рабочие программы). Министерство образования и науки Республики Казахстан постоянно привлекает известных зарубежных ученых и преподавателей для работы в вузах. Осуществляется международное сотрудничество для подготовки полиязычных кадров. Ведущие профессора зарубежных стран проводят циклы презентаций, лекционных занятий и научных семинаров для профессорско-преподавательского состава Казахстана. Расширение такого рода взаимодействий позволяет повысить конкурентоспособность будущих специалистов, а также улучшить качество полиязычных кадров. Идет масштабное финансирование программ внешней академической мобильности студентов казахстанских вузов. В течение академического периода студенты проходят обучение за рубежом за счет средств государства. Выезд студентов на теоретическую и практическую подготовку за рубежом по образовательным программам стал регулярным. В мировой практике Казахстан — единственное государство, обеспечивающее финансирование академической мобильности преподавателей, повысивших свою квалификацию в зарубежных университетах. Предусмотрена организация летнего семестра по отдельным образовательным программам с приглашением преподавателей и студентов из других вузов для обеспечения мобильности; организация стажировок для ППС в другие вузы РК и за рубежом с целью расширения академического обмена. Включены в перечень базовых дисциплин типовых учебных планов такие дисциплины, как «Профессионально-ориентированный иностранный язык», «Профессиональный казахский/русский языки».

Распространение многоязычия в мире — закономерный процесс, обусловленный коренными изменениями в экономике, политике, культуре и образовании. В современном мире, полиязычном и мультикультурном, как никогда актуальна проблема сопряженности языков, поиск эффективных и жизнеспособных программ в области языков по консолидации обществ. Полиязычное образование — основа становления полиязыковой личности, уровень сформированности которой во многом обуславливает позитивный характер личностной самореализации человека в современных условиях общественных отношений, его конкурентоспособность и социальную мобильность.

Литература

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. – 2007. – 1 марта. – № 33 (25278)
2. Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан. – Алматы: Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, 2006г. – [ЭР]. Режим доступа: <http://freeref.ru/wievjob.php?id=8721752006>
3. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. – Караганда, 2009. – 46 с.

УДК: 371.13

Койбасарова Ж.Б., Сархамбаева И.А.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

КӨПТІЛДІЛІК – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Бұл мақалада ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауында анықтан бергендей, «Бәсекеге қабілетті, дамыған елдер қатарына қосылу үшін», үш тілді жетік меңгерген, бәсекеге қабілетті мамандар даярлау қажеттілігі қарастырылды.

Қазіргі заманның талабы – көптілділік болып отыр. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту мен оны қалыптастыру. Ал көп тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың

аса маңызды құралы болып табылмақ. Сол себепті, болашақ ұрпағымызға бірнеше тілдерді білу қажетті деп ұғындыру біздің басты міндетіміз болып саналмақ. Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев халыққа арнаған Жолдауында білім беру мен ғылымға ерекше көңіл бөліп, «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды», – деп атап көрсетті.

Ел Президенті Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының XII сессиясында сөйлеген сөзінде: «Қазақстандықтардың жаңа ұрпағы ең кемі үш тілді болуы, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруі тиіс. Еуропада көптілділік қалыпты нормаға айналған, біз де осы қатардан міндетті түрде табылуға тиіспіз. Ағылшын тілін кең тұрғыда білмей, ұлттың нағыз бәсекеге қабілеттілігі туралы айту қиын», - деген болатын. Сонымен бірге Елбасымыз: «Мектеп жасына дейінгі білім беру деңгейінде үш тілді оқытуды жаппай енгізуді қамтамасыз ету қажет. Осылайша біз тілдерді меңгерудің қисынды жүйесін қалыптастыра аламыз: әліпбиі – балабақша деңгейінде, мектепте – базалық деңгей, университет пен колледжде – мамандық бойынша кәсіби тіл», - деп, көптілді білім беруді дамытуға басымдық танытып отыр. Сондай-ақ, Қазақстан халқына Жолдауындағы білім беру жүйесінде үш тілдің – мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және әлемдік экономикаға үйлесімді кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгерген, бәсекеге қабілетті маман даярлау міндетін нақты атап көрсеткенін білеміз. Бұл дегеніміз оқу орындарына жаңа міндеттер, жаңа талап, жаңа мақсаттар қойып отыр дегенді түсіндіреді. Елбасы қойып отырған міндеттің негізгі мақсаты – өмірден өз орнын таңдай алатын өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру деген сөз.

Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Бүгінгі күннің талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқытудың озық технологиялары мен инновациялық әдістерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалана алатын білігі мен білімі жоғары ұлағатты ұстаз болу керек дегенді меңзейді. Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгінгідей жаһандану кезеңінде Елбасы көрегендік танытып, алдымызға үш тілді білу қажеттігін қойып отыр. Әсіресе, өскелең ұрпақтың, жастар алдында бірнеше тіл білу міндеті тұр.

XXI ғасыр – ғылым ғасыры. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа Жолдауында: «Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады. Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз» – деген болатын. Осы мақсатта Қазақстан Республикасының азаматын қалыптастыру, оның тез өзгеріп отыратын әлемде табысты білім алуға деген сұранысын қалыптастыру, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу және оқыту басты мақсат болып отыр.

Бүгінде Қазақстандағы жоғары білім – еліміздің Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан – 2030» стратегиясында анықтап бергендей, басты ұлттық басымдықтардың бірі ретінде жауапты міндет атқарады. Нақ жоғары білім ғана мәдениет түзуші, интеграциялаушы міндет арқылы, білімнің сапасы, аумақтығы мен гумандығы арқылы Қазақстанның өмір сүруін, ұлттық қауіпсіздігі мен гүлденуін қамтамасыз етуі тиіс.

2015 жылғы 20 мамырда ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевпен қабылданған Ұлт Жоспары – «100 нақты қадам» жоспарының басты бағыттарының бірі – білім беру саласындағы реформалар болып табылады. Жоспардың 79-тармағында білім беру жүйесінің – жоғарғы мектеп пен ЖОО-да оқыту тілінің ағылшын тіліне кезең-кезеңмен ауысуы туралы айтылған, оның негізгі мақсаты – оқуды бітіріп шыққан кадрлардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру және білім беру секторының экспорттық әлеуетінің деңгейін жоғарылату болып табылады.

Бұл халықаралық тұрғыда бағытталған тұлғаны тәрбиелеуде тікелей құрал болып есептеледі, яғни өзін өркениетті және тарихи субъект ретінде тани алатын, даму кезінде өз елінің және адамзат тарихын қабылдай алатын, өзі үшін, халқы үшін, мемлекеті үшін, адамзат болашағы үшін жауапкершілік жүгін сезінетін, өзара тәуелділік пен әлем бүтіндігіне, адамзат өркениетінің ғаламдық мәселелерін шешуде мәдениаралық қатынастың қажеттілігін жете түсінетін, адамның азаматтық құқықтарын (мәдениет және тілдік құқықтарын қоса) мойындайтын және саяси бостандыққа ұмтылатын, қоғамдағы гуманизм идеясын жасау үшін басқа адамдармен, қозғалыстармен, қоғамдық

институттармен қызмет атқаруға дайындығы мен қабілеттілігін көрсете білетін және де қоғам, адам және табиғат арасындағы ынтымақтастықты қалыптастыратын ұқыпты да тиянақты, білікті маман мен адамды дайындау.

Үштұғырлы тіл – дамыған мемлекет құрудың алғышарттарының бірі, ол өмірлік қажеттіліктен туындаған игілікті идея екені белгілі. «Тілдердің үштұғырлығы», дәлірек айтқанда, үш тілді қазақ, орыс және ағылшын тілдерін Қазақстан азаматтарының бірдей меңгеруін меңзегенімен, бұның түпкі негізі, көздеген мақсаты – мемлекеттік қазақ тілінің халықаралық қолданыстағы орыс, ағылшын тілдерімен тең қолданылатын биікке жеткізу, қазақ тілін әлемдік тілдер қатарына қосу үшін нақты ұмтылыс жасау.

Елбасының «Қазақстан-2030» стратегиялық Жолдауында: Жастарды қазақстандық патриотизм мен шығармашылық жағынан дамыған жеке тұлға ретінде тәрбиелеу аса қажет. Олар қазақ, орыс, ағылшын тілдерін бірдей жақсы меңгеретін болады. Олар осы арқылы және өзінің бейбіт әрі қарқынды дамыған елінің патриоты болады деген болатын. Ал әлемдік дамудың талабына сай бәсекеге қабілетті ұлт боламыз десек, оның қатаң талаптарына да күш салуымыз керек.

Бүгінде елімізде ағылшын тілді мамандарды даярлау ісіне ерекше мән берілуде. Алайда, бізде қазақ және орыс тілдерін игеру сияқты ағылшын тілін үйрену, сондай-ақ осы тілде сабақ беруде көптеген кемшіліктер бар. Оның салдарын өз іс-тәжірибемізде барлығымыз сезініп отырмыз. Көптілді білім беру жүйесі аясында білім саласындағы оқу-әдістемелік құралдар және оқулықтардың маңызы зор. Себебі, осы саладағы ағылшын тілін оқыту жұмысы әлемдік талапқа сай емес. Осыған байланысты келешекте осы мәселені шешу үшін нақты іс-шаралар өткізілуі керек. Тек ағылшын тілі емес қазақ тілі оқулықтарында да олқылықтар кездесіп тұрады. Сондықтан жоғары білім беруді жаңартудың негізгі құжаттарында ең негізгі мақсат білікті маман даярлау деп көрсетілген болатын. Ол жауапкершілігі мол, өз мамандығы бойынша халықаралық стандарт деңгейінде тиімді іс-әрекетке қабілетті болуы, кәсіби деңгейінің өсуіне ынталы болуы, әлеуметтік және кәсіби бейімділігі жоғары, үш тілді болуы қажет.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында тәжірибе жинақтап, әлемдік деңгейге көтерілуіміз керек. Бұл оқушылар мен студенттердің халықаралық жобаларға қатысуын кеңейтуге, әрі шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Сонымен бірге көптілді білім беру бағдарламасы – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Көптілді меңгерген адам әуелі өз тілінде ой қорытып, туған халқына өнеге болып, өзге жұртпен бәсекеде ырықты орынды иелеп, сан мәдениетті санасына салып сараптай алса, онда ол өз өмірін қалайда мағыналы өткізетін айтулы тұлға болып жетілері қақ.

Әдебиеттер

1. Салқынбаев ф.ғ.к. «Ел тәуелсіздігінің нышаны – мемлекеттік тіл», Ақиқат. – 2011 ж., – №4.
2. Солташұлы Ы. «Заман талабы – көптілді болу», – Ақиқат. –26 қараша 2012 ж., – №11.
3. Әбдуәли Т. «Үштұғырлы тілден түңілмейік», –Жетісу. – 2008 ж., – №31.
4. «Білім. Ғылыми-әдістемелік, ақпараттық-сараптамалық журнал» – 2008 ж., – №3.
5. «Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы», – Астана, – 2014 ж.
6. «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» ҚР Президенті.
7. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан», «Тілдердің үштұғырлылығы» мәдени жобасы. Астана, – 2007 ж.
8. Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан».
9. «Тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы».
10. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан - 2050»: новый политический курс состоявшегося государства».
11. Жаминова Р.Ж. «Модульдік оқыту технологиясын қолдана балалардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыру» // Мұғалімнің кәсіби дамуы: дәстүрлері мен өзгерістер. II халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. II том. Астана – 2012 ж.
12. http://www.akorda.kz/kz/category/poslaniya_narody. Қазақстан Республикасы Президентінің Ресми сайты.

Володеев С.В., Кабланов Т.Е., Эсетова Г.К., Таурбаева А.М., Ботабаева О.А., Исатаева А.Б.
Государственный университет имени Шакарима города Семей

ИНТЕНСИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Успех в практическом овладении языком как реальным средством общения требует: - учета основных закономерностей становления и непрерывного совершенствования речевых умений и навыков; - формирования психологической установки на постоянную включенность в иноязычно-речевую деятельность, устранения психологического барьера, препятствующего этой включенности; - поддержания ежедневной иноязычно-речевой активности в основных коммуникативных режимах; - систематической стимуляции чувства удовлетворенности достигнутыми успехами в усвоении языка; - создания атмосферы непринужденного, свободного, заинтересованного общения в условиях совершения мотивированных, целенаправленных, ситуативно отнесенных, эмоционально насыщенных и личностно переживаемых речевых поступков. Важнейшим требованием при этом является высокая повторяемость и варьируемость в упражнениях лексических и грамматических явлений как условие выработки навыков владения языковым материалом, закрепления речесобразных операций, которые впоследствии способствовали бы автоматизированному использованию этого материала в соответствующем речевом контексте [1].

Традиционный (экстенсивный) процесс обучения не соответствует, во всех своих основных параметрах, ни одному из перечисленных требований. Речевая тренировка и практика представлена на уроках, как правило, в явно недостаточном объеме и вялом темпе, время индивидуального говорения и слушания незначительно, формы коллективного общения обычно игнорируются, реальные стимулы к высказыванию неэффективны из-за их ненатурального характера, используемые речевые ситуации по большей части стандартны, схематичны и надуманны, а тематика устной речи – абстрактна и не затрагивает интересы личности и коллектива, не может служить импульсом к оживленному обсуждению. Как следствие, иностранный язык не становится для учащихся средством общения, а сохраняет на протяжении всего курса несвойственный ему статус предмета изучения, причем использование полученных знаний и навыков остается для большинства учащихся проблематичным. Эти обстоятельства приводят к падению интереса, неверию в перспективы овладения, к безразличию, то есть к комплексу отрицательных установок, усиливаемых психотравмирующими факторами [2].

Главной задачей интенсивного метода обучения иностранному языку является овладеть, в условиях жесткого лимита времени, иностранным языком как средством общения и средством познания, выработать умения и навыки понимания устной речи на иностранном языке в нормальном (естественном) или близком к нормальному темпе при практически неограниченной бытовой, общественно-политической и общенаучной тематике.

Умение понимать устную речь, вырабатываемое на самом начальном этапе интенсивного обучения, совершенствуется, превращается в навык уже в самом курсе обучения, и обеспечивает понимание от 50 % до 100 % объема получаемой на слух информации. В реальных условиях общения объем понимания устной речи на иностранном языке может быть увеличен за счет развития навыка антиципированного понимания, за счет “иноязычной активности” слушающего, который может задать вопрос по поводу непонятого им или попросить разъяснить отдельные моменты речи [3].

Реализация личности учащегося через иностранные языки. Освоение как родного, так и иностранного языков тесно связано с психологическими процессами его усвоения и личностного присвоения. Известно, что человек не может пользоваться языковыми знаниями, сколь ни велик объем этих знаний, до тех пор, пока они не будут соотнесены с его индивидуальными качествами и личностными ориентациями. Только после того, как каждое слово, фраза, предложение найдут свое место на шкале личностных ценностей, предпочтений, отношений и т.д., они могут быть использованы как средство самовыражения, самоутверждения и самореализации личности. Учет взаимовлияния личности на изучение иностранного языка и его на личность способствует усвоению коммуникативных процессов, приближая учебное общение к реальному. Максимальная мотивированность учебных ситуаций. Как правило, желая обеспечить мотивацию изучения иностранного языка, учитель объясняет ученикам перспективу его использования в будущем. Успех обучения обеспечивается тем, что любая из моделируемых ситуаций является жизненно значимой для учащихся. Положительная эмоциональная насыщенность всех компонентов обучения.

Подключение эмоциональных факторов к обучению иностранным языкам значительно активизирует процесс усвоения, открывая новые перспективы в развитии методики обучения иностранным языкам. Вся атмосфера занятий организуется таким образом, что освоению языка сопутствуют положительные эмоции. С одной стороны, это является важным стимулом для создания и поддержания интереса к предмету. С другой стороны, интеллектуальная деятельность учащихся, подкрепленная эмоциональной деятельностью, обеспечивает наиболее эффективное запоминание материала и овладение речевыми умениями [4].

Суммируя вышесказанное, можно сформулировать цели интенсивного метода следующим образом: обучить учащихся навыкам аудирования и говорения с использованием большого (огромного по сравнению с традиционными методами) лексического материала за короткий (кратчайший по сравнению с традиционными методами) промежуток времени. При этом неизбежные психологические перегрузки снимаются за счет самой методики обучения. А именно, наблюдение за психо-физиологическим состоянием учащихся позволило сделать вывод о высоком уровне внимания, "ненасыщенности" информацией, высоком уровне ориентировочной деятельности в процессе обучения, направленной на начальной стадии обучения на внешние явления, неустойчивости от деятельности, как о важных факторах, способствующих высокому уровню запоминания и высоким показателям прочности запоминания в процессе обучения. В чем же конкретно заключается интенсивный метод обучения и каковы психологические основы его использования.

Заключение

С наступлением реформы преподавания иностранных языков стали более заметными тенденции к внесению активного и творческого начала в учебно-речевую деятельность учащихся. Традиционный (экстенсивный) процесс обучения не соответствует, во всех своих основных параметрах, требованиям, выдвигаемым при изучении иностранных языков. Следовательно, возникла жесткая необходимость в освоении и разработке нового метода.

Учитывая изменившуюся роль иностранного языка как средства общения и взаимопонимания в мировом сообществе, современная методика направлена в сторону достижения ощутимых результатов, то есть подчеркивает необходимость увеличения эффективности изучения иностранного языка. Современное преподавание иностранного языка невозможно без использования интенсивной методики обучения. Большинство методистов ставят во главу угла современное состояние теории и практики обучения иностранному языку с ярко выраженной коммуникативной направленностью, что способствует всестороннему развитию духовных ценностей учащихся. Очевидно, что в современной школе необходимо преподавание иностранного языка с использованием методик интенсивного обучения, содержащих в себе также социокультурный фактор, способствующий повышению мотивации учения, развитию потребностей и интересов, а так же более осознанному изучению.

Литература

1. Денисова Л.Г. Место интенсивной методики в системе обучения иностранному языку в средней школе // ИЯШ. – 1995. - № 4. - С. 6 – 12.
2. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения. - М.: Высшая школа, 1986. – 186 с. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам // ИЯШ. – 1988. - № 6. – С. 11 – 17. Китайгородская Г.А., Леонтьев А.А. Содержание и границы понятия интенсивное обучение // Методика и психология интенсивного обучения иностранным языкам. Изд. АПН СССР. – М., 1981. – С. 150 – 162
3. Лозанов Г. Суггестология. – София, 1971. – 374 с. Лозанов Г. Суггестопедия при обучении иностранным языкам // Методы интенсивного обучения иностранным языкам. Вып. 1. – М., 1973. С. 9 – 17.
4. Рабинович Ф.М., Сахарова Т.В. Интенсивные методы обучения и средняя школа // ИЯШ. – 1991. - № 1. – С. 31 – 37. Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Интенсивные методы обучения иностранным языкам и средняя школа // ИЯШ. – 1991. - № 1. – С. 18 – 2.

АГРАРЛЫҚ СЕКТОР МЕН АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ҚАРЫШТАП ДАМУЫНА ТҮРТКІ БОЛАТЫН САЯСАТТЫҢ БІРІ – «ҮШТІЛДІЛІК»

Қарым қатынас құралы тіл болып табылатындықтан аграрлық сектор мен ауыл шаруашылығы мамандары ретінде үштілділікті қолдаймыз. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев өзінің жолдауларында айтқандай «балаларымыз қазақ тілімен қатар орыс және ағылшын тілдерін белсенді меңгеру үшін үштілділік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек» деген болатын. Сол себептен де халықаралық байланыстарды орнату үшін өзіміз мүше болған ұйымдар мен одақтар арасында мүшелігіміз нығайта түсу үшін әр сала мамандарына мемлекеттік тіліміз- қазақ тілімен қоса, ұлтаралық қатынасымызды жүзеге асыратын- орыс және жаһандық экономикаға кіруге жол ашатын – ағылшын тілін меңгеру ол заман талабы [1].

Қазіргі кездегі білім беру ісі дүниежүзілік білім беру кеңістігіне еруге бағыттталып отырғандықтан, бұл реттегі жұмыстарға педагогикалық, ғылыми және тәжірибе ісіне елеулі өзгерістер енгізілуі тиіс. Бұл үшін үштілділік саясатын барынша жеделдетіп енгізу мақсат етіледі. Елбасымыз қазақ тілінің мәртебесін көтерумен бірге ағылшын тілін оқытуға назар аудару керектігін атап көрсеткен. Ағылшын тілі — жаңа технология, жаңа индустрия, жаңа экономика тілі екенін баса айтыпты. Ақпараттың 90 пайызы осы тілде жарияланады. Бұл ретте Елбасы ағылшын тілін меңгермей, Қазақстан жалпы ұлттық прогреске жете алмайтынын айтқан. Сондықтан, ағылшын тілін кезең-кезеңмен енгізуіміз керек [2].

Бүгінде елімізде басқа мемлекеттермен салыстырғанда қарым-қатынасы арттыра отырып, үш тілді еркін меңгерген, өз білімін түрлі саладағы қарым-қатынас жағдайында пайдалана алатын ұрпақ тәрбиелеу қажет.

Шет тілін меңгерген кәсіби кадрлардың жетіспеушілігі экспорт пен импортқа әсерін тигізуде. Қазақстанда әр түрлі шетел фирмалары тілді жетік меңгерген мамандарға зәру екендігі анықталған.

Бұрын шетел тілінен білім беруге баса көңіл бөлінбесе, қазіргі кезде алған білімін өмірде іс жүзінде қолдана алу, пайдалануға қажетті білік пен дағдыларсыз білім алып, білу ғана жеткіліксіз екендігіне баса назар аударылуда.

Мақсаты: Халықаралық қатынастарды одан әрі дамытуға ықпал ету үшін аграрлық сектор мен ауылшаруашылығында үш тұғырлы тіл саясатының қажеттілігін айқындау.

Міндеттері: 1. Аграрлық сектор мен ауылшаруашылығында үш тұғырлы тілді қолдану қазіргі кездегі деңгейі. 2. Халықаралық қатынастарды одан әрі дамытуға ықпал ету үшін аграрлық сектор мен ауылшаруашылығында «үш тұғырлы тіл» саясатының қажеттілігі.

Қазіргі кезде адамның кәсіби шеберлігіне, білім өрісіне, зиялылық және танымдылық деңгейіне өмірдің өзі биік талаптар қойып отыр. Қазақстанның дамуына елеулі үлес қосатын аграрлық сектор мен ауылшаруашылығында шет елдермен байланысты нығайтуға (кедендік одақ, еуроодақ.т.б), шетелдік инвесторларды тартуға және тәжірибе алмасуға, шетелдік озық технологияларды пайдалануға, шетелдік компаниялармен серіктес болуға, халықаралық экспорт және импорт кезінде сапалы тауар алмасуға, сала мамандарымен еркін байланыс орнатуда тілдік қарым қатынастың жетіспеушілігі қиындықтар туғызуда деп ойлаймыз. Жаңа форматта білім алу, технологияларды әзірлеу, қолдану және трансферттеу, кадрларды даярлау аясында аграрлық ғылымның қазіргі заманғы жүйесін құру ел экономикасының аграрлық секторын жедел дамытуға және оның бәсекелестік қабілетін арттыруға жәрдем көрсетудің негізі үштілділік болып табылады. [4].

Еліміздің үшінші жаңғыруы - жаһандық бәсекеге қабілеттілік деп білсек, агроөнеркәсіп салаларын дамыту бағыттарына қолдауды күшейту керек. Соның ең бастысы — ауыл шаруашылығын әртараптандыру саясатының алға шығарылуында дамыған елдердің озық стандарттары мен тәжірибесін енгізуге басымдық берілген. Бұл саясаттың заман талабына айналуының басты себебі қазіргі заманда барлық технология тілі, яғни бағдарламалардың кодтары ағылшын тілінде жазылған. Жаңа технологияны меңгеріп, жаңа заманға сіңісу үшін тіл білу керек. Сондықтан алдыңғы қатарлы мемлекеттерден қалып қоймас үшін зерттеу жұмыстарын кеңінен жүргізіп, әлемдік талаптарға сай келетін өнім өндіруге ұмтылған жөн. Оған қоса, мал өнімдерін молайту және сапа жағынан жоғары көрсеткішке жету мақсаты қойылып отыр. Осындай мақсаттар мен міндеттер еліміздің аграрлық секторына тың серпін беретіні анық [5].

Мемлекеттік тілмен қатар ағылшын тілі мен орыс тілін меңгерген мамандар әлем қолданатын тілде білім алып, әлем экономикасымен, әлемдегі саяси ахуалмен кеңінен хабардар болады. Әлемдегі жетістіктерді еліміздің түрлі салаларында қолданып, жетістіктерге қол жеткізе алады. Тілді білудің ерекшелігі де осы. Отанымыз Қазақстан Республикасы алдағы кезеңде тиімді реформалар жүргізу арқылы және «үш тұғырлы тіл» саясатты іске асырып тұрақты экономикалық өсу арқылы әлем таныған, алдыңғы қатарлы дамыған 30 елдер қатарына кіру стратегиясының орындалуына сенімім мол. Сондықтан, еліміздің әр азаматы, әсіресе, аграрлық сектор мен ауылшаруашылығындағы мамандардың, үштілді тете біліп, әлемнің кез келген мемлекетінде қажеттілігі жоғары маман болатындай деңгейге көтерілу керек. Үштұғырлы тіл саясатының мақсаты да осы, сондықтан да жас ұрпақ үшін маңызы өте жоғары. Үштілділікті меңгеруді қазірден бастап қамдансақ әлем нарығында еліміз елеулі орын алатынына кәміл сенеміз. Ғылым мен білім әлеуетінің соның ішінде, үш тілді білу әлеуеті инновациялық инфрақұрылым жасауға, жаңаша ойлауға, қабілетті кадрлар дайындауға, білім мен ғылымды басқарудың заманауи жүйесін жасауға қол жеткіздіреді. Ол үшін әрбір Қазақстандық азамат осы шара үшін аянбай еңбек етуі керек.

Әдебиеттер

1. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың “Қазақстан – 2030” стратегиялық даму жоспары: Қазақстан халқына Жолдауы. – Астана, 2010.
2. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.
3. Ахметжанова Б. К. Аграрлық қатынастардың ерекшеліктері мен дамуы, 1 ақпан, 2017.
4. Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013–2020 жылдарға арналған «Агробизнес»
5. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. "Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік". 31 қаңтар, 2017.

УКД: 371.13

Зейнолинова Н.Т., Калыкпаева А.Р.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Изучение языков всегда рассматривалось как элемент образования культурного человека. А в последнее время, в связи с глобальными изменениями в политической и экономической жизни общества иностранный язык стал незаменимым атрибутом межкультурного общения.

Понимание роли языков в современном мире с особой остротой ставит перед нами вопрос о результативности обучения языкам и повышении уровня языковой подготовки учащихся. Концепция развития образования в Республике Казахстан направлена на качественное обновление форм и методов подготовки профессиональных кадров, квалификационно отвечающей общемировым стандартам. Большое внимание при этом уделяется полиязычному образованию, которое рассматривается как действенный инструмент подготовки молодого поколения к жизнедеятельности в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира [1].

Языковой плюрализм в Казахстане рассматривается сегодня как следствие осуществленных общественно – политических и экономических реформ. К данным реформам относятся следующие преобразования: казахстанское общество становится более открытым, наше государство входит в мировое сообщество, развитие и укрепление межгосударственных политических, экономических и культурных связей. Все вышеназванное способствует тому, что иностранные языки в настоящий момент востребованы обществом. Владение иностранными языками расширяет профессиональную компетентность специалиста, открывает доступ к ресурсам мирового значения, делает специалиста конкурентоспособным не только в национальном, но и в мировом масштабе [2].

В ежегодном Послании Президента РК Н.А. Назарбаева народу Казахстана отмечена актуальность полиязычного обучения, поскольку «одной из важных ценностей и главным преимуществом нашей страны являются многонациональность и многоязычие».

Программа полиязычного обучения предусматривает создание новой модели образования, способствующей формированию конкурентоспособного в условиях глобализации поколения, владеющего языковой культурой.

Знание казахского, английского и русского языков даст молодежи ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, создаст условия для формирования мировоззренческой установки на конструктивное сотрудничество на основе приобщения к этнической, казахстанской и мировой культурам. В этом году делаются первые шаги к внедрению новой модели образования в вузах: реформируются стандарты образования, в вузах открыты спецотделения, где преподавание ведется на трех языках.

Программа полиязычного образования, внедряемая в Казахстане, является уникальной и подразумевает, в отличие от западных аналогов, параллельное и одновременное обучение на трех языках.

Всем известно, что основным фактором успешного обучения является мотивация, то есть осознанная потребность овладения знаниями в той или иной дисциплине.

Необходимо не только заинтересовать учащихся школ и студентов изучением языков, но и преподнести им их изучение как профессионально значимые предметы в мировом сообществе. При решении этой задачи важную роль играет интеграция с другими дисциплинами, так как развитие полифункциональной личности заключается в формировании следующих профессиональных навыков:

– умения работать с деловой документацией, – умения работать с профессиональной литературой, – навык иноязычной профессиональной культуры, – навык работать в межнациональной команде, – навык теоретического мышления на профессиональные темы.

Для того чтобы суметь выработать данные навыки в своих учениках, учитель должен систематически расширять свои познания, приводить в систему разрозненные факты, знакомиться со специальной литературой по своей специальности, принимать активное участие в научно-исследовательской и научно-методической работе. Ведь общеизвестно, что современный педагог, не ведущий на должном уровне исследовательские работы, научные проекты с учениками не может готовить специалистов, способных заниматься наукой или научно-обоснованной практической деятельностью. Это требует от педагога широты эрудиции, гибкости мышления, активности и стремления к творчеству, способности к анализу и самоанализу, готовности к нововведениям. [3]

По мнению Президента Н.Назарбаева: «...Казахстан уникален и силен своей многонациональностью. На его земле сформировалось уникальное поликультурное пространство... Поликультурность Казахстана - это прогрессивный фактор развития общества. Евразийские корни народов Казахстана позволяют соединить восточные, азиатские, западные, европейские потоки и создать уникальный казахстанский вариант развития поликультурности».

Литература

1. Современные проблемы науки и образования «Педагогические науки» №6, 2011.- [1].
2. К вопросу о формировании поликультурной личности посредством полиязычного образования «Scientific World», 2011. – [2].
3. Обучение иностранным языкам. Отв. редактор М.И. Колкова. КАРО. 2003. [3].

Нығыметов Е.М.

Семей қаласының «№19 ЖООБ» КММ дене шынықтыру мұғалімі

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІН ЖҮРГІЗУДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Еліміздің даму бағытын бекіткен «Қазақстан – 2030» бағдарламасында салауатты өмір салтын ұстану мемлекеттік маңызы бар мәселелермен тең дәрежеде екендігі баса көрсетілген. Өмір салты мен денсаулық арасындағы өзара байланыс салауатты өмір салты ұғымын құрастырады. Салауатты өмір салтын насихаттауда, салауатты өмір сүру мәдениетін қалыптастыру мәселелерін жетілдіретін, осы саладағы басымдылықтарды анықтайтын ғылым да, өскелең ұрпақты оқыту, тәрбиелеу формалары мен жаңа әдістерді ұстанатын білім де қажет. Дене тәрбиесінің әлеуметтік жүйе және қоғамдық құбылыс есебінде дене тәрбиесі жүйесін, оның қалыптасуы мен дамуының негізгі заңдылықтарын, оның қызметі мен құрылымын танып, білудің қажеттілігі білім мен тәрбие талаптарына сәйкес өсіп келе жатқан ұрпақтың дене тәрбиесін қамтамасыз ету үшін керек. Дене тәрбиесі тек мектептегі дене шынықтыру сабағы ғана емес, ол сабақтан тыс, мектептен де тыс

денсаулыққа байланысты шаралар жүйесі екенін ескерсек, қазіргі кезеңдегі білім беру орындарындағы дене тәрбиесінің жүйесі жастардың денсаулықтарын нығайтумен қоса, тұлға бойындағы биологиялық-психологиялық қажеттіліктердің жан-жақты жетілуіне, өмірге белсенді ұстаным мен ізгілікті қатынастарын дамытуды меңзейді.

Дене тәрбиесінің мәнін бүгінгі жаңа заман талабына сәйкес қарастыру – бұл адамды өзі өмір сүрген ортаның жемісі ғана емес, сол ортадағы дене мәдениеті, адамгершілік қарым-қатынасы әрекетімен көрінетін субъект деп танылуымен айқындалады. Қоғамның елеулі өзгерістерге түсуі, адамның мақсат-мұраттарына, тұрмыс-тіршілігі мен мінез-құлқына, сондай-ақ өзінің жеке басына да субъект ретінде өзгеріс енгізуде. Оның үстіне қоғамдағы салауаттылық, дене мәдениеті мен рухани құндылықтардың табиғаты, мәні, шығу тегі және атқаратын қызметтері туралы жан-жақты зерттеу, оқушылардың дене тәрбиесін салауаттылық дене мәдениеті мәселесімен байланыста қарастыру қажеттігі біздің тақырыбымыздың өзектілігін айқындай түседі. Елімізде бәсекеге қабілетті білім – білім беру саласының ең басты міндеті болып отыр. Дамудың алдыңғы қатарындағы елдердің білім дәрежесімен теңесу – еліміздің біліми саясатының негізгі көздегені. Дамыған елу елдің қатарына ерудің алғышарттарының бірі де осы сапалы да бәсекеге қабілетті білім. Сондықтан да еліміздегі мектептердегі білім берудің басты ұстанымдары мен міндеттері, әрекеттері, жолдары осы мақсатқа орай ұйымдастырылады. Мақсатқа жетудің түрлі жолдары бар. Солардың бірі де бірегейі оқытудың жаңа технологияларын пайдалану. Дене тәрбиесі сабағында жаңа инновациялық технологиялардың тиімділігі жоғары. Білім – қоғамды тұрақтандыратын, рухани мұраны сақтайтын, ұрпақты ұрпаққа сабақтастыратын құрал. Қолда бар мүмкіндікті пайдаланып оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін тиімді қолдану, жаңа технологияны әркімнің өз сабағында пайдалану арқылы оқушы жастарды халықтың дәстүр үрдісінде адамгершілікке, салауатты өмір сүруге баулу дені сау ұрпақ тәрбиелеу дене тәрбиесі пәні мұғалімдерінің басты міндеті. Олай болса, оқыту мен тәрбиелеудің ой елегінен өтетін әдіс-тәсілдерін, жаңашыл педагогтардың тапқан әдістемелерін біліп қана қою жеткіліксіз, оны әркім өз мүмкіндігінше күнделікті сабақта пайдалану қажет. Дене шынықтыру пәнінің басқа пәндерге қарағанда көптеген ерекшеліктері бар. Мұнда негізінен оқушының қабілеті, бейімділігі баса назарда болуы керек. Дегенмен де оқушыларды бейімдеу, қабілетін дамыту, спортқа деген қызығушылығын арттыру жақсы ұйымдастырылған сабаққа байланысты. Сондықтан оқушылардың пәнге қызығушылықтарын арттыру, сабақта тақырыпқа байланысты спорт түрлерінің шығу тарихын, спорт түрлері дамыған елдерді спорттың әр саласындағы белгілі спортшылар өмірін алуға болады. Сол себептен мұғалім сабақты тартымды етіп теория мен практиканы ұштастыруында жаңа инновациялық технологиялардың тиімділігі баса назарда болуы қажет. Бұл мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас, сабақты жақсы оқитын, спортқа бейім оқушылармен белсенді жұмыс істеп қана қоймай, барлық баланың дамуы үшін қолайлы жақсы ойлар туғызып, қабілеті жеткен жерге дейін еңбек етуін ойластыру тиіс. Барлық оқушылар өз қабілетін ең төменгі жеңіл тапсырмаларды орындаудан бастайды, оларды міндетті түрде толық орындап болғаннан кейін ғана, келесі күрделі деңгейдегі жаттығуларды орындауға көшіп отырады. Бұл оқушылар арасындағы бәсекелестікті және әр оқушының өз қабілетіне, қызметіне сәйкес жоғары деңгейге көтерілуіне толық жағдай жасалады.

Жаңаша әдістерді сабақтарда үнемі қолданысқа енгізуде теория мен практиканың ұштасуына мән бергенде ғана жұмыстың мазмұндылығы көріне алады. Осы бағыттарда сын тұрғысынан ойлау және деңгейлеп оқыту технологияларының тиімді әдістерін дене шынықтыру пәнінде қолдануды ұсынамын.

Дене тәрбиесі сабағында сын тұрғысынан ойлау технологиясын тиімді пайдалануға да болады. Осы технологияның шығармашылық бөлігін басшылыққа ала отырып, ой толғау жасауға болады (мысалы, дене шынықтыру сабағын ойын түрінде ұйымдастыру), сол арқылы, оқушылардың бейімділігін арттыруға болады. Күтілетін нәтиже - дене тәрбиесі пәніне деген қызығушылықтарының артуы. Оқушы шығармашылығы, өзін-өзі басқаруы, құрметі, эстетикалық талғамы да артып келеді. Әр түрлі ұлттық ойындарды топтық ойын әдісінде ұйымдастыру да жақсы нәтиже береді. Ойлау қабілетін дамыту тұрғысында қазақтың ұлттық ойын түрлеріне тоқталып, ұлттық ойындар туралы өз түсініктерін сұрай отырып, сабақ барысы кезінде орындатуды жоспарлауға болады. Оқушылардың ой-қабілетін, жылдамдық ерекшелігін, тез шешім қабылдауына және топтық әрекет жасауына пәндерді байланыстыра отыра кіріктірілген сабақтардың үлесі зор. Дене шынықтыру сабақтарын биология, химия, математика, сурет, алғашқы әскери дайындықпен кіріктіріп өткізуге болады. Мен өз тәжірибемде дене шынықтыру сабағын ағылшын тілі пәнімен кіріктіре өткіздім. Эстафеталық сайыс түрінде өткізілген сабақтың оқушыларға берері мол болды. Оқушылар қимыл-қозғалыспен қатар ойлау мүмкіндіктерін қолданып ағылшын тілінен білімдерін тексеріп көрді.

Сондай-ақ, сабақты қызықты өткізу үшін мультимедиялық проектор арқылы қазақтың ұлттық ойындарының тарихын таныстырып өтіп, жасырылған сұрақтарды табуға машықтандыру, әр топқа белгіленген ұпай сандарына қарай бағалап отырып, кейін сабақ барысын: «Кім шапшаң?» бөлімі деп атап, оқушылар белгіленген жерге дейін эстафеталық таяқшамен жүгіріп барып, белгілі жеріне жеткен кезде, тақтаға жазылып берілген есептерді шапшаң орындап шығып кейін қайтып келу талабы қойылса сабақ өте қызықты өтер еді. Оқушылардың бұл бөлімде сабаққа деген қызығушылығының артуымен бірге машықтанады, логикалық ойлау қабілеттері артады, кимыл-қозғалыс әрекеті дамиды.

Қорыта айтсақ, дене шынықтыру пәнінде инновациялық технологияларды қолданудың орны ерекше. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, білім сапасын көтеруге ықпал етеді. Кіріктірілген сабақтар, сыни ойлау технологиясын, топтық жұмыс әдісі, ақпараттық коммуникациялық құралдарды және интернет мүмкіндіктерін пайдалана отырып жүргізілген оқушылардың белсенділігін арттырып, білім сапасын көтеруге зор мүмкіндік жасайды.

Әдебиеттер

1. Дене мәдениеті-оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу жүйесінде.Ізденіс-Поиск. 2009, №2 (2)- Б.262-264
2. Е.Уақбаев Қазақстанда дене тәрбиесі жүйесінің дамуы.Алматы:Санат, 2000
3. «Мектептегі дене шынықтыру» журналы, №2, 2016.

Alimgazinova A.K., Kabidolla Zh.A.
Shakarim State University of Semey

STUDY OF THE ADAPTATION OF FIRST-YEARS STUDENTS TO UNIVERSITY STUDIES

The problem of adapting freshmen to university education is relevant in our time. The urgency of the study of the adaptation of students to educational and professional activities is due to the fact that during the period of study at the university the foundations of professionalism are laid, the need and preparedness for continuous self-education in changing conditions are formed. The first year of education is especially important in terms of adapting students to university studies. The teaching load at the university is fundamentally different from the school load. Information saturation of the educational process, a greater percentage of classroom activities, the presence of special forms of organization of educational activities - all this increases the anxiety of freshmen and significantly affects the process of adaptation. For many, the high demands of the educational process often acquire the character of traumatic factors.

In psychology, the concept of "adaptation" came from physiology and in a general sense means the desire of the body to achieve equilibrium with the external environment. If development is a strategy of life, then adaptation is a tactic that allows the living person to stay within certain evolutionary frameworks, thus ensuring the possibility of progress. It is important to note that the crucial difference in the interpretation of the concept of "adaptation" within psychology is associated with a purely psychological interpretation of human activity that does not accept the identification of the development of the human psyche with simple adaptation of the organism [1].

The phenomenon of adaptation is associated with the mastery of a new type of activity by a person, a new role, a change in his social environment. In the concept of A.V. Petrovsky adaptation is considered as a special moment of the emergence of personality, on which the character of its further development largely depends [2].

According to F.B. Berezina, mental adaptation can be defined as the process of establishing the optimal correspondence between the person and the environment in the course of carrying out a person's activity that allows the individual to meet the actual needs and realize the significant goals associated with them (while maintaining mental and physical health), while ensuring compliance mental activity of a person and his behavior to the requirements of the environment [3].

E.V Osipchukova identifies the following stages in the adaptation of the personality of the first-year student and, accordingly, the training group into which he enters, to the new socio-cultural environment of the university:

1) the initial stage when an individual or a group realizes how they should behave in a new social environment for them, but they are not yet ready to recognize and accept the value system of the new environment of the university and strive to adhere to the old value system;

2) the stage of tolerance, when the individual, the group and the new environment show mutual tolerance for the value systems and patterns of each other's behavior;

3) accommodation and recognition and acceptance by the individual of the basic elements of the value system of the new environment, while recognizing certain values of the individual, the group as a new socio-cultural environment;

4) assimilation and complete coincidence of the systems of values of the individual, group and environment [4].

The success of adaptation of first-year students to university education is due to the adaptive abilities of young people-their age and individual psychological characteristics. Age features of 17-18-year-old boys and girls make it possible to successfully adapt to the university. Individual-psychological characteristics (style of thinking and activity, temperament, level of development of thinking abilities, etc.) and their various combinations can determine the success of adaptation. Accounting for individual psychological characteristics in the educational process, the implementation of special events and the implementation of recommendations by teachers can optimize the process of adaptation of first-year students [5].

The social situation of development in youth is characterized by the fact that a person goes into an independent life, begins to implement his life plans. This is primarily a choice of profession, admission to a university or college. An unsuccessful attempt at receipt or lack of funds to pay for the teaching is regarded by many as a ruin of hope, as a need to rebuild the life program. The course of further development of personality largely depends on the social and professional situation. But in any case, there is a discrepancy between ideal representations and reality. It is important for young people to find their place in society, in life, in relationships with other people [6].

Leading activities in adolescence - educational and professional. Social motives related to the future are beginning to actively encourage learning activities in the youth (student) age. In adolescence, there is a greater selectivity towards academic subjects. The main motive of cognitive activity in youth is the desire to acquire a socially important profession [6].

Adaptation period and its features significantly determine in the future the moral and psychological well-being of freshmen, their discipline, attitude to learning, the activity of a vital position. The transition to a new sphere is exciting for teenagers, for educators and their parents. Students have to adapt to the new learning environment and communication.

The process of adaptation of first-year students in the university and other institutions of higher education is affected by many different factors. The weight and significance of the action of aggregate factors on the personality of students in the process of adaptation are different. Among such factors include motivation, the level of their self-determination, social courage and self-confidence, the general level of adaptive abilities. An important factor that contributes to or hinders the successful social adaptation of first-year students to student life is the territorial factor - the residence of the student before entering the institution of secondary vocational education or to a higher educational institution.

There are various classifications of adaptation factors. So, I.Yu. Milkovskaya identifies three blocks of factors that affect the adaptation to university teaching: sociological, psychological and pedagogical.

Adaptation occurs throughout all years of training. But the most important period, a kind of foundation is the period of training in the first year. Therefore, it is necessary to create optimal conditions for the successful adaptation of students.

In solving the problems of adaptation of the student, the future specialist, special help is required from the teacher, which is determined by the strategies of pedagogical support in the first months of training, which is associated with the creation of favorable conditions, safe environment, necessary for the development and self-development of their internal forces, the formation of the ability for independent action and free choice .

Thus, the period of adaptation of freshman to university education is very important for his development as a person. Adapting youth to student life is a complex and multifaceted process that requires the involvement of social and biological reserves not yet fully formed organism.

One of the significant difficulties faced by applicants in the university is the need to adapt to new conditions of life, which require the need for an independent organization of their lives, planning, increasing personal responsibility, reducing external control of life activities of yesterday's schoolchildren. In addition, adaptation is required for new types and forms of activity.

Adaptation occurs throughout all years of training. But the most important period, a kind of foundation is the period of training in the first year. Therefore, it is necessary to create optimal conditions for the successful adaptation of students.

Bibliography

1. Antipova L.A. Pedagogical technologies of successful adaptation of the student's personality in the process of studying in the university // Kazan Pedagogical Journal. - 2012. - № 2.

2. Kuznetsova I.G. Problems of socio-dadactic adaptation of students of the "first professional generation" // Bulletin of the Samara State Technical University. - 2011. - № 2.
3. Berezin F. B. Mental and psychophysiological adaptation of man. - P.: Knigolyub, 2012.
4. Izvolskaya A.A. Age features of the student's personality development as a factor of adaptation to the learning process in the university // Young Scientist. - 2010.-№ 6.
5. A.A Arkhipova. Adaptation of students as one of the conditions for self-realization of personality // Pedagogical sciences. - 2011. -№3.
6. Dolgov VI, Kryzhanovskaya N.V. Methodology of modernization of processes of formation of cognitive - professional activity of students / Bulletin of CSPU №1, 2010.

Толеуова Д.М., Иманбаева Б.Ф.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПТІЛДІЛІК - ҚАЗІРГІ ЗАМАН ТАЛАБЫ

Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі болып табылатын қазақ тілі қазақ халқының ғана емес, осы мемлекетте тұратын барлық ұлттардың күнделікті өмір тіршілігі мен әлеуметтік тынысын жүзеге асыратын қатынас құралы, ұлтты біріктіретін, достықты нығайтатын үлкен күш.

Алайда көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейкесті мәселелердің бірі, себебі жаһандану және киберкеңістікке шыққан заман тілдерді білуді талап етеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтар Ассамблеясының 12 сессиясында «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет» - деп Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлеулері қалыпты жағдайда айналғандығын атап өтті.

Әлемде кең тараған ағылшын, орыс тілдері. Оларды білу көптік етпейтіні ақиқат. Себебі, көптілді меңгерген жастардың алар белестері биік. Сондықтан көптілді білім берудің мақсаты әр білім алушының жеке қабілеттерін көптілді дамытуда қамтамасыздандыратын жағдай жасау.

Көптілді меңгерген, өзін – өзі әлеуметтік және кәсіби билеуге, өздігенен дамуға, өздігінен жетілуге қабілетті тұлға қалыптастыру заман талабы.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың « Жаңа оңжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты жолдауын жүзеге асыру мақсатында дайындалған Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, адам капиталын дамыту үшін білім мазмұны түбегейлі жаңғырта отырып, білім саласында кезек күттірмей тұрған мәселелерді шешуге бағытталған.

«Қазақстан әлемде тұрғындары үш тілді қатар қолданатын, яғни қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – халықаралық тіл, ағылшын тілі – әлемдік экономиканың жетістікті интеграциясы ретінде, жоғары білімді елдер қатарында қабылдануы тиіс» - дейді Н.Ә. Назарбаев.

Көптілділік мультилингвизм, полилингвизм – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш одан да көп тілде сөйлей білушілік. Мұның өзі жеке адамның (индивидумның) көптілділігі және ұлт пен ұлыстың көптілділігі болып бөлінеді.

Қазақстан мемлекетте тұратын ұлт өкілдерінің тілдерін дамытуға үлкен мән берілген.

Мемлекеттік бағдарлама бойынша болашақ ұрпақтың оқулықтары қазақ, орыс, ұйғыр, өзбек, түрік, неміс тілдерінде басылып шығады. Ал шет тілдері барлық мектепте оқытылады.

Сонымен қатар, Нұрсұлтан Әбішұлы: « мектептерге ағылшын тілінен шетелдік оқытушыларды тарту қажет. Кез келген ортанқол мектептің балаларға ең жоғары деңгейде шет тілін оқып үйренуіне жағдай жаайтындай дәрежеге қол жеткізуіміз міндет » - деп ерекше атап көрсеткен.

Үштілділік – нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым – қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі алма – кезек қолану құбылысы.

Біз үштілділікті тәуелсіз еліміз үшін стратегиялық мәні ерекше құбылыс деп бағалаймыз, сондықтан да бұл құбылысты төрттілділік пен бестілділіктен бөліп қараймыз, үштілділіктің кез келген сыңары ретінде кез келген шет тілін алуға болар еді, бірақ біз бұл жерде басқаша көзқарас танытып жатамыз. Мұның себебі осы бір сөздің мағынасын түсінбеуден келіп шығады. Бірқатары осы бағытты ұстануға оң көзбен қарап, құптаса , енді бірі өз қарсылықтарын білдіруде.

Атап айтсақ, танымал саясаттанушы Т. Әбдуәлидің: «Мемлекет басшысы жаһандану жөнінде мәселе көтергенде де өре түрегелдік. Жаһандану дегеніміз қарапайым сөзбен айтқанда жоғары деңгейге жеткен елдермен қарым – қатынасымызды нығайту. Соның бірі – тілдік коммуникация. Бұл үшін халықаралық қатынас тілі болып ағылшын тілін үйренуге жастарымызды жатпай – тұрмай баулуымыз керек. Оның қажеттелігін уақыт өткен сайын өткір сезініп келеміз» деген ойын толық құптауға болады.

Расында, ағылшын тілін үйренгеннен біз мәңгүрттенбейміз. Ағылшын тілі қазақ тілін үйренуге ешқандай кедергі жасамайды. Тек соны түсіне білуіміз керек. Себебі, ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес.

Иә, расында да, ағылшын тілі қазақ жерінде өз үстемдігін жүргізе алмайды. Қазақстанда тек қазақ тілі билік құра алады. Ағылшын тілі – қазақ жерінің жаңа әлемге ашар есігі. Үштілділікті үрейлі кейіпте елестететін кейбір ағаларымыз « мұны ең соңғы өлу деп те қорқатындығын» жасырмайды. Жоқ! Өзге тілдерден қорықпауымыз керек. Керісінше сол тілдерді пайдалана отырып өзімізді өзгелерге таныта білуіміз қажет. Мәселен М. Әуезовтың «Абай жолы» романы ағылшын тіліне аударылмаса Абайдан ғажап ақынымызбен қалай мақтанар едік?

Ағылшын тілі – әлемдік бизнес тілі, мемлекеттік тіл – ұлт тілі. Мемлекеттік тілде сөйлеу – әрбір Қазақстан азаматының борышы.

Соңғы деректерге сүйенсек, Қазақстанда 98 америкалық пен 81 ағылшын тұрады, америкалықтардың 78 – і ағылшынның, 71-і өз ұлтының тілін меңгерген. Бұл күллі тұрғынның 1 пайызын құрайды. Ұлт деңгейінде алсақ, ағылшын тілін меңгергендердің тең жартысын жергілікті қазақтар құрайды. Басқаша айтқанда, ағылшын тілін меңгерген қазақ саны - 53,743 бұл - ұлт арасындағы үлкен көрсеткіш және күллі қазақтың 0,7 пайызы деген сөз.

Әрине, әр көтерілген мәселенің оң және теріс жағы болады, әр тұлғаның өзіндік жеке пікірі болады, бірақ анау айтты, мынау айтты деген негізсіз дәлелсіз күдіктен арылып, бой көтеріп отырған мәселенің маңыздылығының қаншалықты қажет дәрежеде екенін айқындап, нақты зерттеп алғанымыз жөн.

Егер біз Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазақ тілін дұрыс жұмсай білсек, ол қоғамдағы тілге жүктелетін қажеттілігіміз болса өтеуге жарайтын бай тіл. Мәселе тілдің міндетін дұрыс түсініп, өз міндетімізді атқаруда болып отырғанын ескерген жөн.

Бүгінгі көзқарас тұрғысынан қарастырар болсақ, ұлттық танымымыз өркендеп, тіліміз өз еліміздегі және халықаралық дәрежедегі позициясын нығайтқан кезде біздің сөздерімізде өзге тілдерге енетіндігіне, тіліміздің әлемдік ақпарат кеңістігінен өз орнын иеленетіндігінен күмән келтірмеуге болады. Дәл бүгін де қазақ тілінің әлем тілдерінің ешқайсысынан да кем түспейтін, бірнеше ғасырлық даму тарихы бар, ұлттық әдеби тіл деңгейіне дейін дамып жетілген ұлы тіл екендігіне еш күмән жоқ. Ендеше, тілдердің үштұғырлығы қазақ тілінің де мәртебесін асқақтата түспек.

УДК: 378.33

Мухамадиева А.А.

Казахстанский инновационный университет, г. Семей

НЕОБХОДИМОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ АВТОРСКИХ ЭЛЕКТИВНЫХ ДИСЦИПЛИН В ПОЛИЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Современные исследования показывают, что распространение многоязычия в мире — закономерный процесс, обусловленный коренными изменениями в экономике, политике, культуре и образовании [1]. Согласно концепции ЮНЕСКО понятие «многоязычное образование» предполагает использование в образовании, по меньшей мере, трех языков: родного, регионального или национального и международного языка [2]. Применение этих языков является «важным фактором инклюзивности и качества образования» [2].

В Казахстане идея триединства языков впервые озвучена Н. Назарбаевым ещё в 2004 г. В октябре 2006 г. на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана Президент вновь отметил, что знание, как минимум, трех языков важно для будущего наших детей. А уже в 2007 г. в Послании народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» Н. Назарбаев предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков», согласно которому необходимо развитие трех языков: казахского как государственного, русского как языка межнационального общения и английского как

языка успешной интеграции в глобальную экономику [3]: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками» [4].

Именно с этого момента и начинается отсчёт новой языковой политики Казахстана. Полиязычное образование было закреплено следующими законодательными актами: Конституция Республики Казахстан, Закон Республики Казахстан «О языках», Закон «Об образовании», Государственная программа функционирования языков в Республике Казахстан на 2001-2010 гг., Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан [5-10] и другими, которые и составили его правовую основу. Перечисленными выше документами определены роль и место полиязычного обучения, принципы создания современной эффективной системы управления полиязычным образованием.

Сегодня уже можно говорить о завершении работы по институциональному обеспечению реализации Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг., базовыми компетенциями которой являются трёхязычие, евразийская поликультурность, коммуникативность и технократичность [6]. Госпрограмма развития языков осуществляется в три этапа. На первом этапе (2011-2013 гг.), проведен комплекс мер, направленных на усовершенствование нормативно-правовой и методологической базы дальнейшего функционирования и развития языков. В рамках второго этапа (2014-2016 гг.) планируется реализация комплекса практических мер по внедрению новых технологий и методов в области изучения и применения государственного языка, а также сохранения языкового многообразия. На третьем этапе (2017-2020 гг.) будет осуществлено закрепление результата через системный мониторинг степени востребованности государственного языка во всех сферах общественной жизни, качества его надлежащего применения и уровня владения при дальнейшем сохранении позиций других языков. По итогам реализации программы доля взрослого населения, владеющего государственным языком, составит к 2014 г. 20%, к 2017 г. — составит 80%, к 2020 г. — 95%. Доля казахстанцев, владеющих русским языком, к 2020 г. составит не менее 90%. Доля населения республики, владеющего английским языком: 2014 г. — равна 10%, 2017 г. — 15%, 2020 г. — 20%. Доля населения, владеющего тремя языками (государственным, русским и английским), к 2014 г. 10%, к 2017 г. — 12%, к 2020 г. — до 15%.

Данная Концепция, рассматривая полиязычное образование как действенный инструмент подготовки молодого поколения к жизнедеятельности в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира, ориентирует на углубленное изучение государственного казахского языка в гармоничном взаимодействии с обучением русскому и английскому. Особое внимание уделено профессионально ориентированному обучению языкам с целью подготовки специалистов, свободно владеющих тремя языками, что соответствует Закону о языках Республики Казахстан [7] и, несомненно, повысит конкурентоспособность специалистов.

Стандартизация обучения языкам требует новых концептуальных подходов к полиязычному образованию, которые определяются сегодня совокупностью следующих методологических принципов:

- принцип непрерывности понимается как связь, согласованность и перспективность всех компонентов системы (целей, задач, содержания, методов, средств, форм) между уровнями полиязычного образования (по вертикали);
- принцип преемственности является фактором, обеспечивающим целостность всех компонентов системы (целей, задач, содержания, методов, средств, форм) на каждом уровне полиязычного образования (по горизонтали);
- принцип «двойного вхождения знаний» обеспечивает параллельное овладение языками через изучение языковых дисциплин и через язык обучения неязыковых дисциплин;
- принцип функциональной активности языков, контактирующих в этнокультурном образовательном пространстве, который означает создание условий для активного использования различных языков в соответствии с потребностями и интересами общества в институциональной сфере, и с интересами и потребностями личности и отдельных социальных групп во внеинституциональной и неформальной сферах [8];
- принцип сбалансированности языков [8].

Следует отметить, что введение полиязычного обучения вызвало ряд проблем. Необходимость знания нескольких языков в современном мире и востребованность обществом поликультурной личности очевидны и сами по себе являются мотивацией в обучении. Однако профессиональная ориентация студентов предполагает их трёхязычную подготовку по базовым предметам будущей специальности. Следовательно, в системе высшего образования необходимо

организовать учебный процесс таким образом, чтобы студенты имели достаточный уровень полиязычной компетенции для последующего непрерывного повышения речевой и коммуникативной компетенции на трех языках. Это требует пересмотра рабочих учебных планов и включения в программу авторских элективных дисциплин, разработанных с учетом полиязычного образования.

Это связано, прежде всего, с ведением дисциплин на английском языке. Например, в системе высшего образования по подготовке бакалавров по специальности «Учет и аудит» предусмотрено рабочими учебными планами две дисциплины по изучению английского языка. К ним относятся следующие дисциплины: английский язык и профессионально-ориентированный английский язык. К сожалению, предложенная типовая программа по профессионально-ориентированному английскому языку не дает возможности раскрыть все специфические вопросы бухгалтерского учета и аудита. И в дальнейшем, для изучения специальных дисциплин на английском языке, студентам не достаточно имеющихся языковых знаний. В связи с этим возникает необходимость разработки авторских курсов, учитывающих все потребности студентов в получении знаний и навыков специальной терминологии бухгалтерского учета и аудита на английском языке.

Для нивелирования данных проблем можно рекомендовать ввести в список элективных дисциплин такой предмет как «Формирование учетного тезауруса», в рамках которого рассмотреть учетную терминологию, применяемую в последующих специальных дисциплинах, часть которых можно также преподавать на английском языке. Данная дисциплина станет промежуточным звеном и решит проблему недостаточности языковых знаний. Безусловно, для свободного владения английским языком входящий уровень знаний студента должен быть не менее уровня В2. Но, к сожалению, школьная программа не дает ученикам возможности овладеть языком на таком уровне, что в последующем становится проблемой высшего учебного заведения, так как при поступлении в вуз уровень владения английским языком абитуриента не контролируется. Это также вызывает необходимость построения рабочего учебного плана в части элективных дисциплин с ориентацией на повышение языкового уровня студентов. В условиях полиязычия элективные дисциплины не должны повторяться из года в год, а должны разрабатываться новые авторские дисциплины, позволяющие усовершенствовать знания студентов и помочь приобрести профессиональные навыки не только на родном и свободно практикуемом языке, но и на одном из мировых языков. Рабочий учебный план должен строиться таким образом, чтобы дисциплины, преподаваемые на трех языках, по каждому языку строились по принципу от простого к сложному, давая возможность студенту аккумулировать достаточное количество знаний по основной терминологии и ключевым моментам для получения профессиональных знаний на уровне высшей школы.

Одной из проблем внедрения авторских элективных дисциплин на английском языке в части базового компонента является недостаточное владение преподавателями специальных дисциплин английского языка. Данная проблема решается в Казахстане путем финансирования программ, выдающих гранты и стипендии преподавателям вузов для повышения квалификации, в том числе и языковой; проводятся семинары в Казахстане, разработанные для профессорско-преподавательского состава вузов. Многие преподаватели, получившие языковые знания в системе повышения квалификации стали преподавать некоторые дисциплины на английском языке, но в основном, это дисциплины преподававшиеся ранее на русском языке, то есть меняется язык преподавания, но не меняется содержание преподаваемой дисциплины. В условиях полиязычия следует постоянно пересматривать тематику и предлагать новые дисциплины, ранее не практикуемые, но в настоящее время являющиеся необходимыми для непрерывного получения знаний студентами в сфере высшего и послевузовского образования.

В заключении хочется отметить, что именно полиязычие может послужить укреплению конкурентоспособности Казахстана. Индустриально-инновационное развитие республики основано на подготовке высококвалифицированных кадров. Значительная роль в формировании специалиста новой формации принадлежит полиязычному образованию, которое рассматривается сегодня как важный резерв социально-экономических преобразований в стране, основной инструмент успешной жизнедеятельности человека в поликультурном и мультилингвальном сообществе, фактор культурного и интеллектуального развития, воспитания личности, обладающей креативным мышлением и в этой связи необходимо постоянно пересматривать рабочие учебные планы в вузах и вести разработку новых авторских элективных дисциплин, особенно, преподаваемых на английском языке.

Д.97 37.01[574]

Dyussebayeva A.

Pedagogical college named after M.O.Auezov

TRILINGUAL EDUCATION REFORM IN KAZAKHSTAN

The trinity of language at the present time is not only language, but also development of competencies that should prepare young generation for future society. There are five competencies, required for any twenty first century specialist today, it included – the ability to communicate orally and in writing that means being competitive in several languages.

I think it is necessary to know foreign language beside mother tongue and Russian language in order to be competitive because the whole world is polylingual. Also in order collaborating with other country and in solving the main problems of the twenty first century, maintain understanding between people, overcome the conflicts of intercultural communication.

The experience of languages functioning in multinational countries proves multilingualism to be necessary and practically the only way of solving the problem of overcoming language barrier and ensuring easy communication of citizens of one and the same state formation speaking different languages. The bilingualism and multilingualism are important social realities especially in countries including many nationalities, for example there are hundreds of nations and nationalities representatives of which live in Kazakhstan one should take this reality into consideration. The development and forming of bilingualism mustn't be compulsory and influence mastering of the native language in a negative way. Otherwise ethnically native language can be moved aside to the periphery of communication and it will provide a negative effect on the national self-consciousness[1]

In the annual Message of the President of Kazakhstan N.A. Nazarbaev to Kazakhstan people “Socio-economic modernization – main direction of development of Kazakhstan” the relevance of multilingual education was noted, because “one of the most important values and the main advantage of our country is a multicultural and multilingual”. In accordance with the objectives, set by the President in the State Program of Education Development of the Republic of Kazakhstan for 2011–2020, State program of functioning and development of languages for 2011–2020 and cultural program “Trinity of languages” by 2020 all people of Kazakhstan should seize Kazakh language, 95 % – Russian language and 25 % – English.[2]

The main problems with Kazakh language schools begin with four issues that might be loosely described as “methodological”: lack of discipline, lack of real testing, lack of real method, and lack of sequence. It means we can teach just native method. [2]

There are two driving forces behind the “communicative method.” The first is that it requires little mental effort, for either teachers or students. Teachers with only a degree in some obscure but basically empty discipline can disguise pointless dialogue as a fashionable teaching method, while students derive an illusory pleasure from the fact that they can easily become very fast speakers of very bad Kazakh.

The second driving force is the apotheosis of the “native speaker,” who is often an inexpensive but inadequate candidate for the job. I have worked with both native-speaker teachers and with teachers who learned it as a second language; usually it is the latter who have the best grasp of the language, and I say that as a native speaker myself. Teachers who say “for you and I” may be native speakers but they are not experts in the language. It is curious to note that the four above-listed problems have one thing in common — down below, on the bottom line. For the people who run the program, the quantity of students may seem more profitable than the quality of the program. That secret agenda may be based on a misunderstanding of profitability, however, since serious learners of Kazakh would soon walk away from the average Kazakh language class and spend their money elsewhere. The “communicative method” is not in itself a bad thing. But when a teacher is told to walk into a classroom jammed with fifty unformed but rebellious teenagers and apply the “communicative method,” including “student-oriented” “group activities,” “pair work,” and “role

plays,” in the middle of an August heat wave, it is obvious that the contract fee is the only genuine “methodology” in operation.

Beyond these four problems there are three others that might be vaguely described as more “social” in nature: working conditions of teachers, patronization of students, and student motivation. The problem of motivation varies with the type of student. For schoolchildren in non-English-speaking countries, the problem is that they fail to see the use of learning any language but the one they were born into, and in reality the under-achievers may never have a use for English. It should also be remembered that compulsory education is, at the best of times, an infringement of individual liberty.[3]

There is, for example, a group of problems associated with motivational and personality variables in second-language learning, problems which need linguistic attention, but which more than that need the attention of psychologists and pedagogues, and perhaps of sociologists and anthropologists. A growing body of evidence points to the fact that student motivation is essential to almost any learning task and that drill may be quite ineffective unless it is perceived to have some almost immediate practical benefit. Except in the very early stages of second-language learning the amount of drill required by some teaching techniques and the amount of skill acquired are often perceived by students to be almost totally unrelated. However, motivation in second-language learning encompasses many other factors too: the purpose of the learning; the particular dialect of the language involved; and the total social and academic climate of the learning experience. [4] Personality variables are closely related to motivational ones: degree of inhibition; possible feelings of inadequacy, rivalry or threat; anomie; preferred sense use in learning, for example visual rather than auditory; and many other variables related to sociocultural factors in the make-up of individual students.

Whether or not actual teaching materials should be ordered according to the ordering principles derived from a transformational grammar is still problematic. Likewise, still problematic is whether or not students of a second language should be taught about the language as well as taught the language. At least one recent report suggests that teaching about transformational grammar leads to the production of well-formed novel sentences by second-language learners. [1] Requiring students to make grammatical transformations is obviously a very useful teaching procedure and one that has been used frequently. Using a course based on a transformational grammar is quite a different matter, and asking students conscious of the principles of that grammar is far different again. Even if one has doubts about either (or both) of the latter uses of transformational grammar in second-language teaching, he should still agree that any insights that transformational grammar has to offer in contrastive analysis should be used. Also, there can be little doubt that fresh directions have to be found in the gradation of materials and in productivity. Perhaps in these problem areas too transformational grammar may open the doors to new advances.

One of the important aim of all these countries` education systems can be the communication of the younger generation to the world, development of school children and student`s ability to communicate and maintain relationship with representatives of neighboring countries. Kazakh is the official state language, and Russian is considered as the language of interethnic communication and foreign language in language education of students. Twenty first century young generation should know three languages in order to be competitive in global sphere. It is known that if student did not learn at least one foreign language or doing it not good so as a result it is not only educational but also psychological gap in education. By history in Kazakhstan it is studied foreign language, native and Russian languages enter into the complex interaction, which stimulates to the process of learning a new language. Comparing three languages, you can pre-identify challenges, develop critical and analytical thinking. For example pupils in rural school, where is usually taught in mother tongue and in urban area where is taught in three languages. Practice shows that children from urban are have more opportunity to get knowledge abroad and allow use of language, not only in its communicative, but also in cognitive function. In my opinion trinity of language is not only the development of the country but also the maintenance of intercultural peace and can contribute in solving word wide problem altogether. Development of itself, as a man of the twenty first century. If you want to know the culture of the country you have to learn its language.

References

1. ‘Laerning Vocabulary Through Games’ by Nguyen ThiThanhHuyen and KhuatThi Thu Nga. ‘Asian EFL Journal’ - December 2010
2. <http://www.world-science.ru/en/article/view?id=33292>
3. [.http://www.inform.kz/ru/ministry-of-education-and-science_t4544](http://www.inform.kz/ru/ministry-of-education-and-science_t4544)
4. stanatimes.com/2015/10/experts-discuss-challenges-of-introducing-trilingual-education-system-in-schools/

Марунова И.П., Кангожаева Р.Б., Мустафаева Г.Ж.
Каспийский общественный университет, г. Алматы

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА БАКАЛАВРАМИ И МАГИСТРАМИ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Современные условия жизни общества, характеризующиеся значительными социально-экономическими изменениями и расширением внешнеэкономических связей, ставят совершенно новые задачи при подготовке бакалавров и магистров со знанием английского языка в различных профессиональных областях. В настоящее время никто не подвергает сомнению целесообразность изучения иностранного языка студентами самых разных специальностей. Владение иностранным языком является необходимым условием успешной карьеры в разнообразных сферах человеческой деятельности.

Как показывают результаты анкетирования работодателей, регулярно проводимых руководством Каспийского общественного университета (КОУ), сейчас особенно востребованы специалисты, обладающие высоким уровнем профессиональной компетентности, которая и делает выпускников вуза конкурентоспособными. Одной из ключевых составляющих профессиональной компетентности, безусловно, является владение иностранным языком, необходимое для эффективного решения профессиональных задач. Для того, чтобы выпускник впоследствии успешно адаптировался и реализовался в трудовом коллективе, где требуется свободное владение иностранным языком, необходимо построить учебный процесс таким образом, чтобы будущий специалист практически свободно владел устной и письменной иноязычной речью. Таким образом, цель образовательной деятельности высшей школы и КОУ, в частности, заключается в повышении образовательных результатов, т.е. повышении качества образования.

Образовательный результат высшей школы предполагает развитие навыков и умений выпускника в контексте с социальной, политической, коммуникативной и общекультурной компетенций. Более того, образовательный результат вуза не является конечным, он должен транслироваться в долгосрочный эффект, который в будущем может выступать как готовность и способность молодых людей, окончивших вуз, нести личную ответственность за собственное благополучие и благополучие общества.

Нет никаких сомнений в том, что содержание образования вообще и обучение английскому языку, в частности, требует перемен. На какие же критерии качества обучения необходимо ориентироваться сегодня при изучении практического курса английского языка? И.А.Зимняя под языковой компетенцией понимает потенциал лингвистических знаний человека, совокупность правил анализа и синтеза единиц языка, позволяющих строить и анализировать предложения, пользоваться системой языка для целей коммуникации. Содержание языковой компетенции — это усвоение категорий и единиц языка и их функций, постижение закономерностей и правил функционирования языка [1]. На основании своих исследований М. В. Дружинина показала, что развивающая языковая компетентность выпускников вуза существенно обогащает их возможности в овладении задачами профессиональной деятельности посредством привлечения информации из разных источников, в том числе, на иностранном языке. Автор отмечает, что от качества языкового образования зависит качество профессионального образования [2, с. 60–70].

Тем не менее, проблема формирования языковой компетентности как неотъемлемой составной части профессиональной компетентности всё ещё не решена. До сих пор недостаточно изучена проблема формирования профессиональной языковой компетентности студентов неязыковых вузов. Г.В. Юрчук сформулировала понятие профессиональной языковой компетентности (ПЯК) следующим образом: ПЯК — это интегративное качество личности, основанное на самосознании учащихся в необходимости становления профессионально языковой компетентности, основой которой является мыслительная деятельность, направленная на формирование умений оперировать профессиональными терминами и понятиями, том числе иноязычными, решать задачи профессионального характера с помощью разнообразных языковых средств, быть высоко

коммуникативными и способными осуществлять когнитивную, креативную и профессиональную деятельность в иноязычной среде [3, с. 134].

В системе высшего профессионального образования процесс обучения английскому языку традиционно включает, во-первых, обучение общему или базовому английскому (General English) и, во-вторых, профессиональному английскому (ESP — English for Specific Purposes). Обучение в обоих случаях подразумевает формирование всех видов компетенций. Профессионально ориентированное обучение английскому языку в вузе ставит целью не просто обеспечить студентов и магистрантов определённым объёмом знаний и набором умений и навыков, но и в соответствии с требованиями образовательных стандартов и нормативных документов, учесть его конкретные потребности, исходя из профессиональной направленности той или иной специальности в области английского языка.

Абитуриенты, поступающие на первый курс неязыковых вузов проходят обязательное тестирование, целью которого является определение уровня языковых компетенций. По результатам тестирования должны быть сформированы три группы для изучения английского языка. Однако на практике невозможно сформировать группы с количеством обучающихся, например, Beginners — 5 человек, Pre-Intermediate — 20 человек и Intermediate — 5 человек. В результате формируются 2 группы по 15 человек. В одной из них обучаются как Beginners, так и студенты с уровнем Pre-Intermediate, во второй — все остальные студенты с уровнем Pre-Intermediate и Intermediate. Теоретически во всех группах процесс обучения общему и специальному английскому языку должен осуществляться по всем видам речевой деятельности: чтению, устной и письменной речи, аудированию, а также фонетическому, грамматическому и лексическому аспектам, так как лишь системный подход к обучению иноязычной речи позволяет в полной мере решить задачи, стоящие перед преподавателями и студентами. К сожалению, учебный план составлен так, что занятия проводятся один раз в неделю по два академических часа, итого — два часа в неделю, т. е. 30 часов за один семестр. Бакалавры изучают английский язык два семестра, а магистры только один семестр. Наполняемость групп — от 20-25 человек. Учитывая рост потребности практического владения английским языком бакалаврами и магистрами разнообразных специальностей, такие условия можно с полной уверенностью назвать крайне неблагоприятными. При таком неоправданно ограниченном объёме учебных часов можно лишь констатировать, что курс обучения английскому языку на неязыковых факультетах должен быть направлен на общеязыковую и профессиональную языковую подготовку одновременно, начиная с первых дней обучения. Но в реальной жизни это практически невозможно. Хочется отметить, что особенно сложная ситуация складывается в группах уровня Beginners, где у студентов слабые базовые языковые знания. В этих группах приходится откладывать введение в профессиональную языковую подготовку. К сожалению, учитывая небольшое количество учебных часов, именно студенты с самыми слабыми знаниями оказываются в самой уязвимом положении с точки зрения как освоения базовой, так и специальной лексики.

Вторая ступень обучения — магистратура призвана обеспечить развитие научно-профессиональной компетенции студентов магистратуры. Однако в результате сокращения сроков изучения языка на первой ступени снизил уровень языковой подготовки поступающих в магистратуру. Недостаточный уровень языковой подготовки студентов магистратуры также усугубляется увеличившимся перерывом в изучении иностранного языка.

Мониторинг обучения студентов магистратуры неязыковых специальностей показал, что достаточно большое число обучаемых (93%) считают включение курса «Иностранный язык» или «Иностранный язык в сфере профессиональной деятельности» в программу обучения студентов магистратуры целесообразным и испытывают позитивное отношение (85%) к изучению иностранного языка. Исследование причин отрицательного отношения (16%) к языку на данном этапе позволило констатировать факт, что студенты магистратуры не имеют достаточной языковой подготовки, полученной ими во время обучения на первой ступени в университете, и, соответственно, испытывают трудности в магистратуре. Контроль знаний студентов действительно демонстрирует недостаточный уровень знания грамматики, лексики, отсутствие практических навыков владения языком, т.е. умения продуцировать устную речь как в монологической, так и в диалогической форме. Так, ряд студентов магистратуры (32%) отмечают, что они затрудняются ответить на вопрос, соответствует ли курс иностранного языка их научно-профессиональным требованиям. Такой ответ позволяет предположить, что существует некоторая неопределенность в перспективе профессионального трудоустройства студентов после окончания магистратуры. Однако на вопрос о целях изучения иностранного языка в магистратуре были даны совершенно конкретные ответы: 42% студентов считает, что курс способствовал формированию коммуникативной компетен-

ции и углубил их профессиональную подготовку, 58% - позволил усовершенствовать практические навыки владения иностранным языком, а 33% - развить умения профессиональной коммуникации.

Таким образом, для того чтобы решить проблему иностранных языков для неязыковых специальностей, необходимо прежде всего соотнести социальный заказ общества с требованиями учебной программы неязыкового вуза и минимальным количеством часов в действующем учебном плане, с требованием закрепления и сохранения наработанного во время обучения в бакалавриате и переходом к новым формам и средствам обучения в магистратуре.

Сегодня часто обсуждается проблема, заключающаяся в том, насколько компетентен должен быть преподаватель английского языка в специальности, по которой обучаются студенты. Помимо требований, традиционных для преподавателей общего английского языка (профессионализм, знание интересов, целей и задач студентов, способность разрабатывать учебные материалы), необходимо предъявлять ряд дополнительных требований: базовые профессиональные требования и осознание необходимости сотрудничества преподавателя иностранного языка и преподавателей профилирующих дисциплин. Преподавателю английского языка рекомендуется изучить не только учебные материалы по конкретной специальности, но и язык специальности, т.е. специальную терминологию. Практика показывает, что преподавателям английского языка необходимо стремиться изучить основы специальности, а также базовую профессиональную лексику с той целью, чтобы ориентироваться в тематических текстах. Более того, отсутствие базовых знаний и непонимание основ специальности может привести к искажению смысла при переводе, пересказе и других видах работ с текстами и учебными материалами. Из всего вышесказанного вытекает, что от преподавателя английского языка в любом случае требуется владение определёнными знаниями в профессиональной области. Кроме того, преподаватель английского языка должен иметь желание усовершенствовать процесс преподавания английского языка на материалах, представляющих профессиональный интерес для самих студентов.

Студенты приходят в вуз с самым разным уровнем языковой подготовки. Поступив в университет и выбрав направление подготовки, они собираются стать бакалаврами и магистрами в выбранной сфере деятельности. Преподаватель английского языка в рамках учебной программы должен построить обучение на основе конкретных профессионально значимых для студентов целей и задач, подобрать соответствующую методику и организовать тематический материал, развивать навыки и умения, непосредственно необходимые студентам для будущей профессиональной деятельности. Очевидно, что знание иностранного языка является неизменным компонентом фундаментальной составляющей высшего образования и функциональной грамотности, а знание иностранного языка из сугубо личной потребности становится национальным капиталом.

Литература

1. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования. // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5
2. Дружинина М. В. Понятие и принципы формирования языковой образовательной политики университета. // Известия РГПУ им. А. И. Герцена: Психолого-педагогические науки: Научный журнал. – 2008. – № 10 (52)
3. Юрчук Г. В. Теоретические аспекты формирования профессионально-ориентированной языковой компетентности студентов медицинского вуза. // Современные модели в преподавании иностранных языков и культур в контексте менеджмента качества образования: материалы IV Всероссийской (с межд. уч.) конф. 20 апреля 2010 г. – М.: РГСУ, 2010

ӘОЖ: 372.881.1:378

Омаров М.К., Конкаева Р.К.

Семей қаласы Шәкәрім атындағы мемлекеттік университет

ЛАТЫН ӘЛІПБИНЕ АУЫСУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Таяуда ғана Елбасымыз Н.Назарбаев «Латын жазуына көшу туралы» жарлыққа қол қойды. Бұл баршамыз үшін зор қуаныш. Аса ірі саяси-мәдени құбылыс. Қысқасы, қазақ халқы бураның қара санындай 77 жыл сарғая күткен тарихи оқиға! Тарихи дейтініміз, латын әліпбиіне көшу - рухани тәуелсіздігіміздің кепілі. «Достар қуансын, ал дұшпанның іші күйсін» дегенді атам қазақ осындайда айтса керек. Ендігі мәселе латыншаға жұмыла көшуге, яғни Елбасының жаңағы Жарлығын іске

асыруға тіреліп отыр. Сондықтан республикалық арнайы комиссия құрылды. Латын әліпбиіне көшудің кезең-кезеңін нақтылау және оның түрлі тетіктерін жетілдіру мен оңтайландыру осы комиссия міндеті болса керек. Демек, кем-кетікті түзеу мен олқының орнын толтыру арқылы жаңа әліпбидің иін қандыра түсу мүмкіндігі бар.

Латыншаға көшудің терең логикасы бар. Бұл қазіргі заманғы технологиялық ортаның, коммуникацияның, сондай-ақ, ХХІ ғасырдағы ғылыми және білім беру процесінің ерекшеліктеріне байланысты [1].

Қазақ тілінің өзге тілге қосақталмай дербес дамуы, сондай-ақ, жоғары технология мен ақпараттарға кіру, ой-санамызды осы заманға сай жаңғырту мүмкіндігі, оған қоса, жаңа әліпби арқылы бүкіл әлем қазақтарын біріктіру және түбі бір түркі әлемінен оқшауланбау, ең бастысы, рухани тәуелсіздікке қол жеткізу сияқты басты уәждерді жоққа шығару мүмкін емес. Бұлар тіл мамандары мен саяси қайраткерлер тарапынан айтудай-ақ айтылған жәйттер.

Пікірталастар негізінен латын әліпбиіне көшу я көшпеу керек деген сұрақ төңірегінде емес, әліпбидің қай нұсқасын таңдауымыз керектігі жайында өрбігені содан. Мәселенің ең даулысы – қазақтың тоғыз төл дыбысына (ә, ғ, ң, ө, қ, ұ, ү, ы, і) балама әріптер табуға тірелген еді.

Бұл ретте көпшілікке жаңа әліпбидің екі нұсқасы ұсынылды: бірі – диграф (қосарланған таңба, яғни бір дыбысты екі немесе үш әріппен таңбалау), екіншісі – апостроф (ноқат, үтір). Апострофта бір дыбыс – бір әріп, бірақ жетіспейтін әріптер әріптің үстіңгі жағына ноқат (үтір) қою арқылы жасалады.

Қазақы дыбыстардың қос әріпті болып келуін қоғам қабылдай алмады. Бұлай жазу мәтін көлемін арттырып жіберетіні рас. Бірақ диграфты көптеген тілдер тұтынады, әсіресе, Еуропа елдерінде кең қолданыста. Мәселен, неміс тілінде «ш» әрпі «sch» делініп үш әріппен белгіленеді. Демек, бұл тәсілден ат-тонымызды ала қашуға асықпағанымыз жөн-ау. Ең болмағанда, екі-үш дыбысты қосарланған таңбамен, яғни диграфпен берудің айыбы жоқ сияқты. Айталық, «ң» әрпін неге «ng», ал «ү» әрпін неге «ue» демеске?!

Гәп компьютердің клавиатурасына ғана тіреліп тұрған жоқ. Өз білуімізше, ана тіліміздің ерекшелігін сақтап қалу желеуімен үтірлі әріпті көбейту – жақсылық емес. Өйткені, тіл тез жетіліп, үдете дамысын десеңіз, дербестігі шектеулі болуға керек. Тілді мәңгі етер құдірет осы арада. Керісінше тілдің толық дербестігі, яғни таза фонетикалық жазу-әлем тілдеріне араласуға зор кедергі нәрсе. Ежелгі латын, грек, кейінгі ағылшын, француз, неміс тілдері фонетикалық догматизмнен ада болған, негізінде жасанды тілдер. Соңғы тілдердегі барлық дыбыстар латын әліпбесінің әлемге үйренішті 26 таңбасымен беріліп, онан аспай тұруы - соның айқын айғағы. Сайып келгенде, таза фонетикалық жазу, яғни тілдің ерекшелігін мықтап сақтап қалу қағидасы - өзге тілдерден, оның ішінде түбі бір түркі тілдерінен оқшаулануға әкеп соғады. Тіл мамандарымыз осыны ұмытпай ескерсе жақсы.

Ең аз қолданылатын дыбыстар қайсы? Оны анықтаудың еш қиындығы жоқ. Қалың энциклопедиялық сөздіктердің бірін қолға алып, жіті қарағанда қай әріптің қаншалықты орын алатыны өз өзінен айшықталып тұрады. Жаңағы немістің «ш» әрпі сондай ең аз қолданылатын әріптің бірі.

Өзірге айырым белгісі - үтірі бар таңбаны, яғни апострофты қолдануға басымдық берілді. Несі жақсы, несі жаман? Байқап отырсақ, апостроф таңбасы сөзді кәрі адамның тісіндей кетік-кетік қылып, бар әдемілігінен айырып тастайды екен. «Мәңгілік» сөзі соның бір мысалы. Кетікті азайту жолы – диграфты қоса қолдану. Бұл жайлы жоғарыда айттық. Үтірлі әріптерді көбейтпеудің, яғни апострофты жетілдірудің өзге де тәсілдері баршылық. Бұл ретте «Бай-латын» («bailatyn») делінген нұсқаны даярлаған топтың ұсыныстары ақылға сыйымды, көкейге қонымды. Олай болса, олардан неге бас тартуымыз керек? Сол сияқты бұрынғы латын графикасына неғұрлым жақынырақ болуға тырмысу қажет-ақ. Ол көркем әрі оңай. Біздің шешей 1930-шы жылдары мектепте латын жазуымен оқыған адам. Әлі күнге солай жазады және біздер ол жазбаны ешқандай қиындықсыз оқи аламыз. Бұл графиканың оңтайлы да жеңіл екенінің басты көрсеткіші емес пе. Біз Батыс және Шығыс арасын көпір болып жалғаған еуразиялық елміз. Сондықтан қай нұсқадан да керегімізді алып, іске жаратқанға не жетсін.

Сөз басында латынша жазуға көшу – маңызы терең тарихи оқиға деген едік. Күллі түркі әлемі солай беттесе, қайтіп көштен қалмақсың. Диірменнің тасындай шыр айналған жарық дүние өзгерген үстіне өзгере беруден жаңылар ма. Уақыттан ұтылсаң «әй-қап» деп сан соғасың да қаласың. Кирилл жазуының бізге өкпесі жоқ - төл әліпбиіміздей әлдилеп-ақ келеміз. Орыс әлемінде балықша жүзудей-ақ жүздік қой, мүйіз шықса. Енді онан әлдеқайда орасанағылшын тілді әлемде жүзетін уақыт жетті. Ұтатын ұлт.

Жастар арасында латын әліпбиі таныс емесі кемде кем, бәрі де көздері сүрінбестен оқи алады. Латын үлкендер үшін де жаңалық бола қоймас. Көш жүре түзеледі демекші, жазудағы тұрақтылыққа да қол жеткізерміз. Қуантар жәйт, латын әліпбиіне көшедегі атаулар және теледидар арқылы көшу, өстіп қоғамдық санаға сіңіру ісі басталып-ақ кетті.

«2025 жылға қарай іс қағаздарын, мерзімді баспасөзді, оқулықтарды, бәрін де латын әліпбиімен басып шығара бастауға тиіспіз. Ол кезең де таяп қалды, сондықтан біз уақыт ұттырмай, бұл жұмысты осы бастан қолға алуымыз керек. Біз осынау ауқымды жұмысты бастауға қажетті дайындық жұмыстарына қазірден кірісеміз. Үкімет қазақ тілін латын әліпбиіне көшірудің нақты кестесін жасауы керек», - деген Елбасының сөздері латын әліпбиіне көшуге нүкте қойғандай болды.

Қорыта айтқанда, латын әліпбиі – тәуелсіздік тұғырын нығайтуға және халықтың біртұтастығы (біртектілігі) орнығуға мүмкіндік беретін тамаша құрал. Латын жазуын меңгеруден, оны сауатты қолданудан алар сыбағамыз мол. Сондықтан баршамыз да оны белсенді насихаттап, өмірге енгізуді қолға алайық, ағайын. Жұмыла көтерсе жүк жеңіл, көп болып ұмтылса алынбас қамал және жоқ.

Әдебиеттер

1. Н. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы, 12 сәуір 2017

ӘОЖ:376

Мусабаева Г.Т.

КГУ «СОШ №27», г. Семей

ТРЕХЪЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

В целях развития трехязычного образования в Казахстане Президентом Республики Казахстан Н.А. Назарбаевым поручено разработать «Дорожную карту развития трехязычного образования». Это позволит повысить конкурентоспособность кадров в международном образовательном пространстве. Вместе с тем, перед педагогами назрели вопросы: Как создать оптимальные условия для реализации коммуникативной задачи? С помощью каких приемов, методов обучения? Как создать полиязычную ученическую аудиторию? Для реализации данной программы учителя – русского языка ставят перед собой конкретные задачи, направленные на развитие языковых умений в каждой области: чтения, письма, речевых умений, слушания. Прорабатываются варианты языкового погружения учащихся на уроках, что позволит развить уровень познавательной гибкости учащихся, выработать их повышенное внимание, хорошую память, более высокий уровень владения родным языком, а также превосходно справляться с решением проблем.

В Программе развития образования Республики Казахстан большое внимание уделяется обеспечению *конкурентоспособности* образования – это обусловлено процессом глобализации в мировом образовательном пространстве в целом, что ставит перед педагогами ряд проблем, требующих конструктивных решений. Очень важно максимально приближать обучение в школах к жизненным реалиям и постепенно переходить к практической направленности учебной деятельности. В современных условиях в системе образования одним из важнейших потребностей является формирование языковой компетенции учащихся, способности организовать речевую деятельность в различных ситуациях общения.

На XXII сессии Ассамблеи народа Казахстана Президент Нурсултан Назарбаев дал поручение разработать проект трехязычного образования.

Глава государства в своем выступлении сказал: "Призываю всех родителей направлять детей, в детстве все возможно. В нашем поколении не было возможности. Я знаю, что казахстанские родители стремятся дать общее образование детям в лучших школах, за рубеж отправляют. (...) Поэтому Министерству образования и науки и Министерству культуры совместно разработать дорожную карту развития трехязычного образования".

Действительно, дети гораздо быстрее, чем взрослые, усваивают иностранные языки, они достаточно быстро и охотно включаются в усвоение содержания учебного предмета на английском языке. И поэтому принцип трехязычного образования является перспективным. Молодое поколение

может это ощутить при получении высшего образования, при трудоустройстве по специальности в конкурентной среде.

Такой результат может предоставить интегрированная программа в системе образования, где учащимся предоставляется широкий доступ к информации в различных предметных областях, к новой информации в соответствии с индивидуальными потребностями, возможности получения непрерывного образования, способствующий повышению конкурентоспособности в динамично развивающемся мире.

В целях реализации программы мы, учителя, ставим перед собой конкретные задачи, направленные на развитие языковых умений в каждой области: чтения, письма, речевых умений, слушания. Прорабатываем варианты языкового погружения учащихся на уроках. Это позволит нам лучше развить уровень познавательной гибкости учащихся, выработать их повышенное внимание, хорошую память, более высокий уровень владения родным языком, а также превосходно справляться с решением проблем.

Основное внимание на уроке уделяем на работу с текстом, которая предоставляет нам получение, отбор, обработку и передачу необходимой информации в соответствии с коммуникативными задачами. В силу всех вышеназванных аспектов возникают вопросы: Как создать оптимальные условия для реализации коммуникативной задачи? С помощью каких приемов, методов обучения? Как создать полиязычную ученическую аудиторию? Задача, бесспорно, сложная, но решаемая.

АО «Назарбаев Интеллектуальные школы» предлагает новые подходы, преимущества для педагогов по повышению самообразования педагогов-казахстанцев, совершенствования их практики, развитие казахского, английского языков на основе курсов «Равный равных»; изучение казахского и русского языков для иностранных коллег. Таким образом, языковая политика расширила свои границы и находит отражение на преподавании разных предметов.

Термины «полиязычие», «многоязычие» сегодня стали наиболее часто встречаться в подходе к изучению иностранного языка. Но мы должны придерживаться правила: «Каждый из нас говорит на своем родном языке, но мы понимаем друг друга». Знание казахского, английского и русского языков дает молодежи ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям. Программа полиязычного образования, в Казахстане, является уникальной и подразумевает, в отличие от западных аналогов, параллельное и одновременное обучение на трех языках. Поликультурное образование в Республике Казахстан является важной частью современного образования, способствующей приобретению знаний о духовных и культурных ценностях, традициях других народов. Именно образование является важнейшим этапом в процессе формирования и развития поликультурной, толерантной личности, уважающей не только свою, но и культуру других народов; этапом, когда осознанно и целенаправленно формируются ценностные ориентиры, жизненные принципы и приоритеты молодого поколения. Обучение языкам, связанное с ознакомлением с культурными, историческими, социальными ценностями каждого языка должно служить средством взаимопонимания между народами. Формирование языковой компетенции представляет ценность в обогащении своей собственной культуры в целом. Современная языковая ситуация в Казахстане позволяет говорить о триединстве языков как о существенном факторе укрепления общественного согласия. Многообразие культур и языков, их равное сосуществование являются безусловным достоянием нашей страны, а проводимая языковая политика как обеспечивает соблюдение языковых прав всех этносов, так и предоставляет свободный выбор языка для общения, получения образования, реализации творческих потребностей. «Триединство языков» — изучение казахского языка как государственного, русского — как языка межнационального общения и английского — как языка успешной интеграции в глобальную экономику. В нашей республике совмещено, казалось бы, несовместимое: приняты меры по укреплению роли казахского языка и равноправное положение языка русского. И разгадка этой загадки проста: меры по усилению роли казахского языка не носят принудительного характера. На сегодняшний день Казахстан идет стремительными шагами от двуязычия к трехязычию (казахский, русский, английский). И это также вполне естественно. И русский и английский язык являются не только средствами общения, но оптимальными каналами получения мировых знаний.

Хавронская М.А., Искакбаева А.А., Тулинова В.С.
Каспийский Университет, г. Алматы

CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATING LEARNING КАК ОСНОВА ПОДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

В настоящее время ажиотаж, связанный с внедрением новой методики интегрированного обучения, все больше вызывает интерес в научном сообществе. Методика CLIL (Content and Language Integrating Learning), являющаяся интегрированным преподаванием специализированного предмета и языка, отражает тенденцию соответствия правительственной программы по внедрению трехязычия в системе образования Республики Казахстан. Данная методика охватывает необходимость изучения определенной научной дисциплины и одновременного освоения иностранного языка.

Современные требования к подготовке будущих специалистов диктуют условия глубоких познаний в области специальности, а также подразумевают необходимость приобретения дополнительных фоновых знаний для конкурентоспособности на бирже труда. Следовательно, необходимость получения соответствующей языковой компетенции реализуется совместно с получением базовых знаний по предмету обучения. Данный факт благотворно влияет на развитие языковой культуры и обогащение культурных связей. Нельзя забывать, что «язык - это не только средство общения, это душа народа, хранитель традиций и культуры. Языковое многообразие Казахстана всегда было в приоритете. Об этом можно судить по Закону «О языках в Республике Казахстан» от 1997 года. В нем говорится, что все языки казахского народа — национальное достояние.

Президент Казахстана Нурсултан Абишевич Назарбаев отмечает важность образования для развития республики. В частности, необходимо делать упор на изучении казахского, русского и английского языков» [1]. При подготовке специалистов в языковой сфере, необходимо расширить границы языковой компетентности, так как возникает необходимость приобретения дополнительных внеязыковых навыков и компетенции для профессиональной реализации. Следовательно, при подготовке возникает необходимость введения новых дисциплин, связанных с дополнительными, предметными содержаниями.

Безусловно, студенты языковых специальностей изучают язык с точки зрения науки, и владеют им на ином уровне. Однако, тенденции развития языковых навыков обуславливают необходимость приобретения дополнительным языковых компетенции, направленных на межкультурное посредничество.

В связи с вышесказанным нам видится необходимость во внедрении новых дисциплин, повышающих языковые компетенции студентов языковых специальностей, а также находящихся на стыке различных областей знания. Так, занимаясь подготовкой будущих переводчиков, авторы статьи в рамках своей работы в организации высшего образования разрабатывают новые предметы. Согласно типовому учебному плану и типовым учебным программам, студенты-переводчики осваивают обязательный объем иностранного языка, затрагивающий лишь общие темы, не углубляясь в определенную сферу. Но при выработке образовательной траектории, преподавателями-практиками определяются дополнительные направления овладения языком, которые соответствуют сегодняшним реалиям.

На настоящий момент для подготовки квалифицированных кадров необходимым является отдельное изучение таких сфер как экономика, банковское дело, юриспруденция, нефтегазовое дело и другие. Переводчик не может ограничиться простым знанием лексики и грамматики общего языкового фонда. Этого недостаточно для будущей профессиональной деятельности. Не вызывает сомнений тот факт, что невозможно изучить в полной мере ту или иную сферу только за ограниченное время обучения в университете, тем более обучаясь на непрофильной специальности. Однако среди переводчиков бытует фраза: «Переводчик должен быть дилетантом в хорошем смысле этого слова». Это означает, что за время обучения каждый студент становится той «благодатной почвой», в которую будут брошены семена знаний из самых различных областей, для того, чтобы в дальнейшем, осуществляя свою профессиональную деятельность, переводчик не столкнулся с ситуацией полного незнания какой-либо сферы. Именно по этой причине и разрабатываются новые дисциплины, находящиеся на стыке изучения языка и других сфер.

В частности, в рамках подготовки студентов-переводчиков, авторы статьи разрабатывают уникальные курсы по изучению языка в различных сферах. Так, например, курс, освещающий основы экономики, формы собственности, функционирование предприятий и много другое. Реалии нашего времени таковы, что каждый образованный человек должен ориентироваться в этой сфере, так как мы все сталкиваемся с ней ежедневно. Но перед студентами-переводчиками ставится более сложная задача. Они должны не просто освоить вышеуказанные вопросы, но сделать это на английском языке, изучив не только терминологию данной области знания, но и сами процессы. То же самое касается изучения «Банковского дела». Опять же все наши соотечественники сталкиваются с работой банков и теми услугами, которые они предлагают. Но в задачу подготовки будущих переводчиков входит не просто изучение соответствующего лексического минимума, но и глубинное понимание банковских процессов.

Внедрение подобных дисциплин позволяет расширить спектр языковых и профессионально-ориентированных компетенций, вырабатываемых у студентов-переводчиков.

Практико-ориентированность современных стандартов образования диктует необходимость внедрения таких форм, которые будут направлены не просто на «слепое» увеличение количества часов на практические занятия, учебную и производственную практику, а обеспечивать качественное формирование профессиональных компетенций будущего специалиста-переводчика

Подготовка практического занятия в настоящее время требует от преподавателя системного компетентностного подхода в целеполагании, проведении и оценке результатов, единства формирования и развития профессиональных и общих компетенций. Необходимо использовать интерактивные и деятельностные технологии, формы и методы обучения, обеспечивающие субъектную позицию обучающихся в образовательном процессе. Очень важно создать необходимые условия для приобретения практического опыта посредством оптимального сочетания фундаментальных и практических знаний. Учебный процесс у переводчиков должен быть ориентирован на развитие самостоятельности и ответственности обучающегося за результаты своей деятельности.

Следовательно, содержание заданий для будущих переводчиков должно включать все виды учебной деятельности, приближенные к профессиональной, а именно: выполнение заданий, ориентированных на запросы работодателей (перевод документов, решение ситуационных профессиональных задач и пр.), научно-исследовательской работы, участие в деловых, ролевых, имитационных играх [2].

Очень важно при проектировании учебного занятия определить содержание и последовательность выполнения обучающимися запланированных учебных действий в соответствии с формируемой компетенцией, содержание организационных, мотивационных, информационно-разъяснительных, контролирующих и других действий преподавателя для включения обучающихся в самостоятельную активную учебно-познавательную деятельность.

Литература

1. Трехязычие как пропуск в новый мир [Электронный ресурс]. URL: <https://www.nur.kz/1618075-trekhyazychie-kak-propusk-v-bolshoy-mir.html>
2. Зимняя, И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании [Электронный ресурс]. URL: <http://www/mruo.ru/download/>.

УДК: 378.147=161.1

Колмагорова Н.А., Алина Г.М., Рахымжанова С.А.
Государственный медицинский университет города Семей

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В НАЦИОНАЛЬНЫХ ГРУППАХ

Образовательный процесс в Республике Казахстан имеет одну важную особенность: обучение в школах ведется на русском, казахском языках. Со следующего 2017-2018 учебного года такие предметы как химия, физика, биология и др. будут преподаваться на английском языке. Такой подход к образованию продиктован Концепцией трехязычия, принятой в 2007 году. Президент мотивировал введение трехязычия следующим образом: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский –

государственный язык, русский – язык межнационального общения и английский – язык успешной интеграции в глобальную экономику»[1].

Таким образом, исходя из принципов Концепции трехязычия, жители нашей страны должны в равной степени владеть тремя перечисленными языками. Этот принцип находит отражение и в системе высшего образования. Студенты первого курса изучают казахский, русский, английский языки. На втором или третьем курсе изучается профессиональный русский (для студентов с казахским языком обучения) или профессиональный казахский (для студентов с русским языком обучения), параллельно изучается профессиональный английский язык.

Для успешного освоения учебной программы в национальных группах при обучении русскому языку мало использовать традиционные методы и приемы, нельзя придерживаться только традиционной формы урока. Прежде всего, учебный курс направлен на помощь студентам в овладении коммуникацией. В связи с этим необходимо строить занятие таким образом, чтобы учащиеся развивали навыки устной и письменной речи, были активными участниками образовательного процесса.

Для достижения вышеперечисленных задач целесообразно использовать инновационные методы преподавания русского языка. Особенность такого обучения заключается в том, что преподаватель перестает быть лишь незаинтересованным источником знаний, а становится наставником.

В зависимости от цели и формы проведения занятия можно использовать разные методы и приемы обучения. Основными из них являются следующие:

- «мозговой штурм»;
- синквейн;
- дискуссия;
- круглый стол;
- дидактические игры;
- проектные методы.

Для развития коммуникационных навыков учащихся, улучшения качества устной речи целесообразно использовать коллективную форму работы. Главным достоинством такого вида работы заключается в том, что коллективная работа способствует развитию разговорной речи учащихся, учит командной работе, помогает побороть страх перед устными ответами, так как хоровые ответы помогают преодолеть боязнь допустить ошибку. Кроме того, коллективная работа позволяет разыграть диалоги, сценки, основанные на событиях реальной жизни, когда участникам коммуникации необходимо спросить что-то или попросить. Благодаря коллективной форме работы значительно пополняется словарный запас студентов, они запоминают новые фразы и синтаксические конструкции русского языка, которые они смогут использовать в речи. Если в группе есть студенты плохо говорящие на русском языке, то можно попросить их назвать предметы или перевести используемые фразы на казахский язык. Это необходимо для того, чтобы обучающиеся со средним уровнем владения языком могли объяснить лексическое значение трудных слов, что позволит лучше его понять.

В преподавании русского языка целесообразно включать в обучение проектную деятельность. Ее основой является коллективная, групповая или индивидуальная работа над решением практических задач. Для их решения студенты должны обладать рядом навыков и умений:

– интеллектуальные умения подразумевают наличие навыков работы с информацией и текстом, навыки поиска и анализа полученной информации, обобщение информации и подведение итогов, формулирование выводов;

– коммуникативные умения: дискутировать и принимать участие в дебатах, строить диалог, защищать свою точку зрения;

– творческие умения: умения самостоятельно принимать решения, способность прогнозировать последствия принятого решения или совершенного поступка.

Использование проектного метода обучения стимулирует студентов к самостоятельному изучению источников информации, их анализа, к обобщению собранной информации. После подготовки они представляют результаты своей поисковой работы. Именно благодаря превалированию самостоятельной работы студенты могут применять имеющиеся знания и навыки на практике, видят взаимосвязь между темами, понимают для чего им та или иная информация. Также проектное обучение способствует укреплению коллектива, развивает чувство ответственности перед коллективом, так как каждый отвечает за свою часть работы, но оценивают всю группу.

Опыт показал, что работа над проектом дает возможность проявлять себя даже слабым и зачастую пассивным в процессе обучения [2].

Одним из самых интересных и творческих заданий является «Синквейн». Оно представляет собой стихотворение, состоящее из 5 строк. Отличительной чертой синквейна является анализ предоставленной информации, ее резюмирование. Правила написания синквейнов:

- Первая строчка представляет собой название темы, состоящее из одного слова.
- Во второй строчке используются два прилагательных для описания названной темы.
- Третья строчка представляет собой описание действия в рамках этой темы с использованием трех глаголов.
- Четвертая строчка является фразой из четырех слов, которая характеризует отношение студента к изучаемой теме.
- Пятая строчка состоит из одного слова – ключевого понятия темы [3].

Такое задание помогает ученикам почувствовать себя писателем или поэтом, поднимает самооценку, так как оно достаточно легкое для выполнения. Для выполнения этого задания учащиеся должны использовать свою фантазию, творческое и ассоциативное мышление, найти интересные решения.

Прием «Письмо по кругу». Представляет собой сочинение на определенную тему по одному предложению. Тема сочинения должна быть интересна каждому учащемуся, быть актуальной. Данное упражнение развивает воображение, умение быстро и самостоятельно принимать решения, перестраиваться и адаптироваться под сложившуюся ситуацию, развивает речь.

Прием «Закончи предложение» похож на предыдущий. Его суть заключается в том, что учащимся предлагается закончить данное высказывание. Этот прием позволяет ученикам оценить изучаемый объем, высказать свое собственное мнение, суждение и отношение [4].

Последние два приема не только способствуют развитию творческих навыков, но и развивают речь учеников, делают ее более грамотной, формируют более быстрый темп речи, развивают ораторские способности.

Использование перечисленных методов и приемов на уроках русского языка в национальных группах помогает лучше усвоить материал. Кроме того, использование подобных творческих заданий повышает интерес студентов к обучению, способствует тому, что они становятся активными участниками образовательного процесса. Кроме того, было замечено, что именно благодаря использованию вышеперечисленных методов существенно улучшалась речь учащихся, пополнялся словарный запас, проходил страх перед публичными выступлениями, снижался языковой барьер.

Таким образом, занятия по русскому языку в национальных группах необходимо разнообразить инновационными методами и приемами преподавания для достижения более высоких результатов.

Литература

1. Назарбаев Н. А. Новый Казахстан в новом мире: Послание Президента Республики Казахстан народу // Актюбинский вестник. –2007.– № 3. – С. 3-11
2. Бельских М. А. Применение инновационных технологий на уроках русского языка в условиях современной образовательной школы [Текст] // Инновационные педагогические технологии: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Казань, октябрь 2016 г.). – Казань: Бук, 2016. – С. 50-52.
3. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения или как интересно преподавать: Учебное пособие. – Алматы, 2009
4. Аслаева Р.Г., Туктарова Р.И., Зиятдинова Ф.Н. Личностный подход как философия образования // Вестник КарГУ. – Караганда, 2012.– С. 30-36

УДК 81'328

Сускина О.Н., Климова И.А.

КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 1 имени Н.Г.Чернышевского», г. Семей

ВНЕДРЕНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ХИМИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

В инструктивно-методическом письме МОН РК «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018

учебном году» существенное внимание обращается на внедрение полиязычия на уроках в современной школе. В «лингвокоммуникативное пространство казахстанского сообщества активно входит английский язык, который требует его изучения в объеме, необходимом для интеграции в мировую экономику» [1].

«Билингвальное обучение, согласно А.Г. Ширину, понимается как взаимосвязанная деятельность учителя и учащихся в процессе изучения отдельных предметов или предметных областей средствами родного и иностранного языков, в результате которой достигается синтез определенных компетенций, обеспечивающий высокий уровень владения иностранным языком и глубокое освоение предметного содержания.

Билингвальное обучение способствует развитию умений пользоваться иностранным языком для получения дополнительной информации из различных сфер его функционирования, формирует двуязычный словарный запас по предмету, способствует воспитанию потребности пользоваться иностранным языком как средством углубления предметного знания, формирует и развивает коммуникативную компетентность учащихся, межкультурную компетенцию и культуру межнационального общения.

Для современных учеников особо важным является знание иностранного языка, возможность воспользоваться им для получения различной информации, в том числе и химической, из разных источников: научной литературы, СМИ и особенно ресурсов Интернет, поскольку школьники в последние годы широко ими пользуются. К 8 классу их языковая подготовка достаточна для получения химических знаний на иностранном языке. В качестве иностранного языка в билингвальном обучении ... был выбран английский. Это связано, во-первых, с его возрастающей ролью в обществе, особенно в компьютерной сфере, представляющей большой интерес для современного школьника. В настоящее время ученики с целью общения, поиска нужной информации много времени проводят в сети Интернет, в том числе и на иноязычных сайтах. Во-вторых, английский язык широко изучается в школе» [2].

Внедрение преподавания химии на английском языке можно начать в десятом классе на первом уроке по теме: «Первичный инструктаж по технике безопасности». Учитывая, что школьники изучали правила техники безопасности в 8-9 классах, можно предложить им такое задание [3]:

Choose the right word:

1. Always **listen / draw** carefully to all instructions given by your chemistry teacher or lab technician before any experiment.
2. Learn all the safety **flowers / rules** necessary for your experiment.
3. Always wear a lab **jacket / room** and safety glasses.
4. Wear **balls/ gloves** when using heat, chemicals and glassware in experiments.
5. Do not **fly/ throw** any chemicals.
6. Do not touch **chemicals / vegetables** with your fingers.
7. **Tie / cut** long hair.
8. Do not run around in **shop / lab**.
9. Quickly report all **accidents / pictures** to your teacher.
10. Do not eat, drink, smell or **sleep / taste** any chemical.

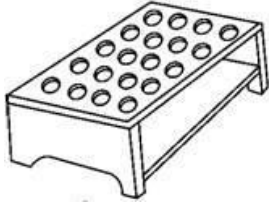
Для повторения знаний учащихся о химическом оборудовании можно провести их опрос с использованием следующего раздаточного материала [4]:

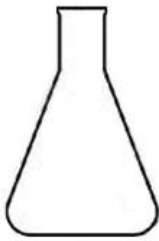
1. flask

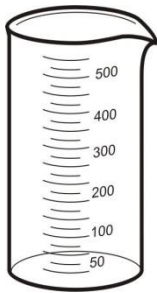
2. test tube

3. burner

4. test tube rack

5. graduated cylinder

6. funnel

7. porcelain mortar

При изучении в 10 классе темы «Важнейшие р-элементы и их соединения» целесообразно организовать повторение по следующим карточкам:

Match a line in A with a line in B.

1. H ₂ CO ₃	sulfuric acid
2. HF	phosphoric acid
3. HNO ₃	sulfurous acid
4. HCl	hydrosulphuric acid
5. H ₃ PO ₄	nitric acid
6. H ₂ SO ₄	silicic acid
7. H ₂ SO ₃	hydrofluoric acid
8. H ₂ S	hydrochloric acid
9. H ₂ SiO ₃	carbonic acid

Внедрение в образовательный процесс средней школы обучения на трех языках – это весомый шаг вперед в направлении реализации Концепции развития образования Республики Казахстан [5].

Литература

1. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах республики казахстан в 2017-2018 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017. -36 с.
2. <http://chemistry-edu.ru/index.php/metod/bilingvalnoe-obuchenie>.
3. Chemistry grade 8. Астана – кітап, 2017. 90-91 с.
4. Terminology mathematics physics biology chemistry. Астана – кітап, 2017. 179-222 с.
5. Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года – 1с.

T.61 811.111[072]

Torybaeva G.N.

Pedagogical college named after M.O.Auezov, Semey

USING OF A REGIONAL COMPONENT IN AN ENGLISH LESSON

It is obvious that the integrated course for the initial stage can have much more a wide circulation, than for the advanced stage, therefore its working out is a priority. She demands observance of such principles, as: minimization, the account of regional specificity, selection of regional significant subjects of speech, a consecutive presentation of the information, communicativeness.

Minimization principles are necessary for carrying out of procedure of restriction both thematic, and the subject maintenance of a course. The thematic minimum should reflect the basic areas of studying of study of local lore, and it is necessary to include in the subject maintenance only those subjects of speech which allow to generate the fullest and widespread representation about region. In our case the list and speech subjects will be limited to that such which characterizes cultural life and history of the given region [1].

The principle of the account of regional specificity is important at all stages of work, but it has the greatest value for selection of the regional maintenance of a course. Regional specificity develops of set of the natural or historically developed features which distinguish the given part of the country from another. So, for example, regional specific features of republic Kazakhstan concern such, as: a geographical position, region history (historically caused developed petroleum industry). The account of these specific features allows making the further specification of the subject maintenance for concrete region, in this case, for republic Kazakhstan. This specification can develop of addition, an exception or replacement of separate subjects of speech depending on their urgency for separate district. For other region of change can concern other subjects of speech, but it is obvious that their separate, specific selection should be made for each region taking into account regional specificity. Thus it is necessary to adhere to one more important principle, namely, selection principle regional significant subjects of speech which reflect uniqueness of region, its unique character .

Disclosing of the maintenance of separate themes and speech subjects can occur differently. It can be consecutive or problem informing of pupils. At consecutive informing occurs gradual, step by step, a presentation and maintenance disclosing, at problem – pupils should search for the latent sense of the received information. It is obvious that problem informing is much more difficult and is possible only at the advanced stage of work with a regional material. At the initial stage the principle of a consecutive presentation of the information which can act as organizing at construction of all courses as a whole, and its separate sections is preferable .[2]

The support on a sequence principle defines the maintenance of a following communicative principle. The consecutive statement of the information is made out by certain kinds of the text. Their "chain" should open the basic maintenance of a separate subject of speech. We will consider further, what types of texts can enter into it. For monologic speech are messages, the description, a narration with consecutive chronology of events, that is such texts which realize informatively-informative function of dialogue. As an example the texts showing the sights cities can serve Almaty:

Almaty is not only the political, economic and cultural centre of Kazakhstan. There are also a lot of places of interest in Almaty which attract many visitors every day. They usually want to see the monuments, the Koktobe, the Kazakh Drama Theatre, the Kazakhstan Hotel ...

Example of the message acquainting with separately taken region of England, the following authentic text can serve.

London is the capital of the United Kingdom. It is one of the world's most important ports and one of the largest cities in the world.

London has been a capital for nearly a thousand years. Many of its ancient buildings still stand. They are the Tower of London, Westminster Abbey, St. Paul's Cathedral and the Houses of Parliament...

Dialogical speech within the limits of information-informative function can be presented dialogue-exchange of the information and dialogue-inquiry.

It is desirable, that "chain" of information texts included authentic texts of the regional maintenance. As sources of such texts can serve foreign educational and reference books, the press, foreign advertizing editions in a foreign language, sometimes fiction of foreign authors .

During consecutive informing pupils have simultaneously possibility in perfection of the basic communicative abilities at the expense of performance of various is conditional-communicative and actually communicative exercises.[3]

History.

1. Tell about consequences of the Great Patriotic War for inhabitants of Kazakhstan (about consequences of the First World War for Englishmen).

Art.

1. Tell about one of museums in republic Kazakhstan (in England).

2. Make the message on one of the artists who were born in England (in Kazakhstan)

The nature.

1. The largest river in England is river Severn (in republic Kazakhstan - Irtysh). Prepare the message on this river.

Criteria of an estimation of abstracts are specified above.

The allocated and considered principles prove one of possible models of the integrated course. Each of variants of this course can have own model or updating of the offered. The main thing that each offered model promoted fastening of positive motivation of learning of foreign language by integration in educational process личностно significant regional knowledge and promoted perfection of knowledge of a foreign language as a whole.

Any training, as it is known, is transfer to young generation of the culture which has been saved up by mankind. It means that no training is impossible without accumulation of knowledge of the surrounding validity – the nature, a society, the person, its history and culture. The culture speaking another language is a part of world culture. Thus, through a foreign language, transferring to pupils' culture speaking another language, it is possible to bring the big contribution to the general education, to formation of comprehensively developed, harmonious person.[4]

Studying subject become material, sociopolitical, moral-esthetic and cultural-historical value the countries of studied language and native land. Hence, influence of studying of native land on learning of foreign language will be object of the given work.

Literature:

1. Barmenkova O. I. Effective receptions of training to English language. – Penza, 1997.

2. Bim I.L., Markova T.B. About one of possible approaches to drawing up of programs on foreign languages 1992, №1.
3. Blagova N.G., Koreneva L.A., Rodchenko O. D. About the concept of training to Russian taking into account a regional component (For average comprehensive school). 1993. № 4
4. Volkova N.A. Kursk national dialects as object of linguistic studying. – Kursk. 1995.
5. Deikina A.D. Education of national consciousness at training to Russian. – 1993.
6. The state educational standard of the higher vocational training. A lotus, 1995.
7. Zanina E.L. of 95 oral themes on English language.– M: the Ajris-press, 2005.
8. Zimnjaja I.A., Saharova I.e. the Design technique of training to English language. 1991, №3.

ӘӨЖ 81246.63

Қайсарова А.А., Мухамедиева Ә.Б.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

ҮШ ТІЛДІ БІЛУ – БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ БОЛУ

Еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының сессиясында сөйлеген сөзінде: «Қазақстандықтардың жаңа ұрпағы ең кемі үш тілді болуы, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруі тиіс. Еуропада көптілділік қалыпты нормаға айналған, біз де осы қатардан міндетті түрде табылуға тиіспіз. Ағылшын тілін кең тұрғыда білмей, ұлттың нағыз бәсекеге қабілеттілігі туралы айту қиын», - дегендей қазіргі білім беру саласындағы тілді оқыту мәселесі алдыңғы орынға қойылған негізгі мақсаттардың бірі.

Әрбір ел болашақ туралы ойлағанда, алдымен сол елдің болашағы өскелең жастар екендігін назарға ала отырып, келешек ұрпақтың білімді де білгір, тәрбиелі де саналы болып өсуіне ат салысады. Қазіргі заман талабы – үш тілді меңгеру, яғни кез-келген бәсекеге қабілетті елдер қатарынан қалмай, біліммен тең деңгейде қатарласу. Барлық білім беру саласында еңбек ететін ұстаз, оқытушы, білім беруші осы идеяны қолдайды, оны жүзеге асыру үшін қызмет атқаруда. Заман талабына орай қойылған осы бір міндетті, әсіресе шет тілін оқыту үрдісінде заманауи әдістер мен жаңашыл технологиялар қолданылуда. Кез –келген жас өз тілінде, орыс тілінде еркін сөйлей отырып, ағылшын тілін және басқа да шет тілдерін меңгере білсе білімінің кеңейгенін, қабілетінің артқанын байқата алса, сол біліммен ғана басқа шетелмен теңесе алады. Барлық адамның ой-өрісі, қабілеті әр түрлі деңгейде болса да, білім жағынан басып озуы анық. Көптілді оқыту жастарды қоршаған әлемде болып жатқан үдемелі өзгерістерге бейімделгіштігін күшейтетін лингвистикалық біліктілігі жоғары дамыған, бәсекеге қабілетті жастардың қалыптасуына септігін тигізетін жаңашыл бағыттардың бірі.

«Тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Ата-аналар балаларына білім беруге ұмтылуы тиіс. Үштілділік міндетті!» - Н.Ә.Назарбаевтың халыққа жолдауында айтылғандай, әрбір жас ұрпаққа тілді үйрету ұстаз бен ата-ананың, жалпы қоғамның, оның ішінде білім беру орындарының міндеті болып саналады. Алға жылжудың, өркениетіміз бен мәдениетіміздің, біліміміздің жоғары деңгейде болу кез-келген адамның қолында, яғни тілді үйрене отырып, оны білім саласында, техника мен экономика саласында, мәдениет пен өнер саласында тиімді, ұтқыр пайдалана білуіміз керек.

Ағылшын тілі - алға ілгерлеудің құралы. Қазіргі технологияның кең дамыған заманында технология тілін ұғыну, тілін оқып жатқан елдің мәдениетімен танысу - тілді үйренудегі басты мақсаттардың бірі. Сонымен қатар, ағылшын тілі – бүгінгі таңда халықаралық қатынастар тілі, ғылым мен техниканың, бизнес пен экономиканың саласында кең қолданылатын тілдің бірі. Тілдің құдіреттілігі - ел мен елді байланыстыратын қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен бірге білім мен білімді теңестіретін негізгі құрал. Келешек жастардың үштілді меңгеруіне қазіргі таңда қолайлы мүмкіндіктер жасалған. Тілді үйретуге арналған шағын курстар, топтар, жеке адамдар жұмыс істейді. Тілді үйренуші өз талабына, талғамына сай таңдай отырып, тілді үйрене алады. Тілді үйрену еш уақытта да, барлық кезеңде тоқтаған емес, өз құнын жоғалтпаған. Айта кетсек, барлық техниканың, байланыс жүйесінің анықтамасы үш тілде берілген.

Қазіргі таңда еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы басты бағыттың бірі – үш тілді меңгеру. Алдыңғы қатарлы мемлекеттер қатарынан көріну, көп тілді меңгерген ұлттар мен халықтар арасында тең дәрежеде болу, әсіресе тілді меңгеру - уақыт талабына сай маңызды міндет деп саналады. Білім саласындағы алға қойылған негізгі ұстаным, мемлекетіміздің қарыштап дамуына өз үлестерін қоса алатын, өркениетті елдің білімді, көп тілді меңгерген рухани санасы жоғары, өз тілін

жоғары деңгейге қоятын ұрпақ тәрбиелеу, келешек жастардан өз тілімен қатар шет тілінде де еркін сөйлей алатын бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру. Басқа тілді үйрену - өз тіліне деген құрметті арттыруға, қазақ тілінің мәртебесін көтеруге, тілдің қоғамның барлық саласында қолдануға септігін тигізеді.

Қорыта келе, үш тілді меңгеру – еліміздің болашақ жастарын өркениеті кең дамыған, бәсекеге қабілетті мемлекеттің жастарымен тең дәрежеде көру. Қай уақытта да, қай кезеңде де болсын адам мен адамды теңестіретін тек қана – білім екенін ескере отырып, өз ана тілін құрметтеуге, шет тілін еркін меңгеруге шақыру. Үш тілді білу – бәсекеге қабілетті болу, яғни білім беру саласындағы негізгі міндет көптілді меңгеруді жүзеге асыру.

Әдебиеттер

1. Әбдуәли Т. Үштұғырлы тілден түңілмейік // Жетісу, №31. 2008
2. Ғабжәлелов Х. // Тасжарған, №18. 2008
3. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. – Астана, 2007
4. Тәңірбердіқызы Т. Ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес // Қазақ әдебиеті, №48. 2008
5. Хасанұлы Б. Тілдік қатынас негіздері.

УДК:378.14

Омарова З.А.

КГУ имени А. Байтұрсынова, г. Костанай

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Актуальность проблемы эффективного дистанционного обучения иностранным языкам в условиях высшего образования в Республике Казахстан определяется современными требованиями казахстанского общества к обучающимся: трехязычие, непрерывное образование («образование в течение всей жизни»), самоорганизация. Вызовы современной жизни диктуют необходимость владения несколькими иностранными языками, что обеспечивает возможность соответствовать международным стандартам образования, осуществлять принцип непрерывности образовательного процесса. Кроме того, современному специалисту необходимы не только знания, профессиональные умения и навыки деятельности своего профиля, но также опыт в организации и управлении собственной образовательной деятельностью, что позволяет рассматривать обучение в условиях системы высшего образования как подготовку к последующему самообразованию. Одним из путей достижения указанных целей, на наш взгляд, является дистанционное обучение.

Дистанционное обучение, как форма организации самостоятельной учебно-познавательной деятельности студентов, предоставляет практически неограниченные возможности электронных способов обучения и управления самостоятельной учебно-познавательной деятельностью обучающихся.

Для Казахстана переход на дистанционное обучение и сокращение заочной формы обучения определен, как стратегическое направление высшего образования. В соответствии со стратегиями высшего образования приняты изменения и дополнения в Закон «Об образовании» в Республике Казахстан, определивший дистанционные технологии обучения, как «обучение, осуществляемое с применением информационных и телекоммуникационных средств при опосредствованном (на расстоянии) или не полностью опосредствованном взаимодействии обучающегося и педагогического работника» [1]; Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 20 марта 2015 года № 137 были утверждены Правила организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям (с изменениями от 05.10.2015 г.) [2].

Сложность реализации эффективного обучения иностранному языку, в условиях дистанционного обучения обусловлена не столько его особенностью - практически самостоятельной учебной деятельностью обучающихся, сколько спецификой иноязычного обучения. Основной целью обучения иностранному языку является коммуникативная компетенция, которая определяется определенной совокупностью навыков и умений речевой деятельности: извлечь информацию при чтении иноязычного текста, понимание контекста речи собеседника, готовность и способность к выражению своих мыслей в речевой и письменной деятельности. Специфические особенности обучения иностранному языку, как средству общения требуют поиска иных путей и средств преподавания, нежели модели преподавания лекционного типа, характерной для дистанционного обучения теоретическим дисциплинам.

Мы провели опрос студентов нашей кафедры, чтобы узнать, какие цели они ставят при дистанционном обучении иностранному языку. Большинство (70%) отметили, что целью в обучении иностранному языку является практическое им овладение. Подавляющее большинство студентов (80%) выделяют цели поиска и извлечения информации профессионального характера в оригинальных иноязычных источниках.

Собственно, указанные студентами цели совпадают с целями, заданными программой обучения иностранному языку, а осуществление указанных целей эффективно решает организация дистанционного обучения иностранному языку.

На вопрос: «какие элементы информационно-образовательной среды ВУЗа, по мнению студентов, способствуют эффективности в реализации дистанционного образования?» подавляющее большинство студентов (80%) указали на доступность информационных ресурсов (доступ к сети Интернет), 60% считают, что эффективность самостоятельной учебно-познавательной деятельности зависит от методической помощи преподавателя, сопровождения самостоятельной учебно-познавательной деятельности студентов разработанными учебно-методическими материалами.

Эффективность учебно-познавательной деятельности студентов связана с деятельностью преподавателя, направленной на совершенствование содержания, методов, приемов, средств и форм обучения с целью возбуждения интереса, повышения активности, творчества, самостоятельности студентов в усвоении знаний, формировании умений и навыков, применении их на практике.

Мы считаем, что самостоятельной учебно-познавательной деятельности студентов в условиях дистанционного обучения, направленной на развитие языковой и коммуникативной иноязычной компетенции способствует специально организованная информационно-образовательная среда. Дело в том, что базой дистанционного обучения иностранному языку является специально спроектированная виртуальная языковая среда, в рамках которой и осуществляется учебное взаимодействие субъектов учебного процесса. В работах исследователей виртуальной обучающей среды подчеркивается тождественность ее функций и функций среды реальной. Мы, опираясь на выводы исследования М.Е. Вайндорф-Сысоевой [3], полагаем, что виртуальная образовательная языковая среда, как и любая образовательная среда осуществляет информационно-обучающую, коммуникационную и контрольно-административную функции.

Исследования ученых (Е.С. Полат, И.В. Роберт, А.В. Хуторского) позволяют утверждать, что дистанционные технологии обучения, предоставляют возможность для самореализации и самообразования, способствуют повышению эффективности управления усвоением нового материала, поскольку подача материала подается порциями, последовательно, а информация структурирована.

В практике высшей школы были выявлены возможности компьютерных технологий в процессе обучения чтению, аудированию и другим навыкам речевой деятельности. С помощью компьютерных технологий возможности использования текстовых баз, создания упражнений на любые виды речевой деятельности безграничны. Также показана эффективность компьютерных технологий для активизации самостоятельности, творческих усилий и возможностей обучающихся.

Возможности дистанционного обучения являются неограниченными при создании единого образовательного пространства. Однако, необходимо научное обоснование применения средств и методов обучения именно в практике дистанционного обучения иностранным языкам. Как показывает практика, зачастую при дистанционном обучении, на сегодняшний день, преподаватели используют текстовую и графическую формы обучающего материала. Тогда как доказано, что языковые навыки, сформированные вне речевых условий, непрочны, а умение переносить полученный навык в реальные коммуникативные условия не формируется. Многолетняя практика позволяет нам утверждать, что наиболее эффективным в обучении иностранным языкам является комплексный подход, реализующий одновременное усвоение речевой деятельностью и языковым материалом в условиях, максимально приближенных к реальным. Реализация такого комплексного подхода с помощью компьютерных программ позволяют использовать разнообразные аудио-, видео-, медиа-, текстовые файлы, для моделирования коммуникативной среды, способствует погружению обучающихся в условия, приближенные к реальности, способствует эффективному развитию речевых навыков. Таким образом, одним из условий эффективной реализации дистанционного обучения иностранному языку является создание виртуальной иноязычной среды на основе комбинирования аудио-, видео-, графо- и текстовых файлов.

Отдельно остановимся на возможностях реализации контрольно-административной функции дистанционного обучения. Следует отметить, что без надлежащего контроля и управления процессом обучения невозможна эффективная реализация дистанционного обучения. Здесь широко

используются возможности компьютерных технологий. Несмотря на то, что проблема эффективного дистанционного обучения иностранному языку в нашей стране находится на стадии разработки, реализация контрольно-административной функции в условиях дистанционной организации образовательного процесса является наиболее разработанной и используется довольно успешно. Мы имеем ввиду организацию тестового контроля, позволяющего корректировать усвоение и полноту усвоенного материала.

Таким образом, дистанционное обучение иностранному языку обладает потенциальными возможностями для эффективного получения образования, если реализуются основные функции образовательного процесса в условиях виртуальной образовательной языковой среды, учитывается специфика направленности иноязычного образования.

Литература

1. Республика Казахстан. Законы. Об образовании [Электронный ресурс]: [принят Парламентом Республики Казахстан 27 июля 2007 г. : по состоянию на 11 июля 2017 г.]. – Астана. – Режим доступа: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_/links#to.
2. Правила организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям [Электронный ресурс] : утв. М-во м образования и науки Республики Казахстан 20 марта 2015 г. : по состоянию на 22 апреля 2015 г.]. – Астана. – Режим доступа : <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010768>.
3. Вайндорф-Сысоева, М. Е. Виртуальная образовательная среда : категории, характеристики, схемы, таблицы, глоссарий [Текст] : учеб. пособие / М. Е. Вайндорф-Сысоева. - М. : МГОУ, 2010. - С. 6.

ӘОЖ: 376

Тюлеубекова Т.Т.

«№ 27 ЖОББМ» КММ, Семей қ.

«ҮШ ТҰҒЫРЛЫ ТІЛ» МӘДЕНИ ЖОБАСЫ АЯСЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІНІҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

*Әрбіреудің тілін, өнерін білген кісі
оныменен бірдейлік дағдысына кіреді,
аса арсыздана жалынбайды.
Абай*

Үш тұғырлы тіл - уақыт талабы. Ол – дамыған мемлекет құрудың алғышарттарының бірі.

Елбасы ұсынған бес реформа, бұл - еліміздің қарыштап дамуына серпін беретін маңызды саяси қадам. Соның ішінде, ұлт көшбасшысы 100 нақты қадамда баса айтқан негізгі айқын мақсат - жастардың үш тілді меңгеруі. Еліміз бен жерімізге ие болатын жастар үш тілді де қатар меңгеруі тиіс. Бірақ бұл үш тілдің тұғыры бірдей деген сөз емес. Қазақстанда бір ғана тұғырлы тіл бар, ол мемлекеттік тіл – қазақ тілі. Тұғыр сөзі дінгек, қазық деген мағынада қолданылады. Бір шаңырақты көтеру үшін үш дінгек керек емес. Бір дінгекпен көтерген шаңырақтың жан-жағынан уықтар қадалып, оның беріктігін қамтамасыз етеді. Біздің алтын дінгегіміз, тұғырымыз – қазақ тілі, ал жан-жағынан өзге тілдер мемлекеттік тілді қолдап уық секілді қадалады. [1]

Тілдердің үш тұғырлығы идеясында Елбасы оған нақты анықтамасын берген, қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі, ал ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кіруге тілі. Қазақстанның қазіргі кезеңдегі қарқынды даму жолындағы елді демократияландыру, әлеуметтік өркендеу саласындағы талпыныстары білім беру жүйесін жаңаша өркендетіп оқыту, тәрбие үрдісін жетілдіруді талап етіп отыр. Осыған байланысты шетел тілдерін пайдалану қажеттілігі де артып келеді. Тіл – тек қатынас құралы емес, тілін үйреніп жүрген елдің рухани байлығын меңгеруде де үлкен рөл атқарады. Тәуелсіздікке қол жеткізген жылдардан бері әлемдегі көптеген елдермен саяси-әлеуметтік, экономикалық және мәдени байланыс жасауға кеңінен бет бұрдық. Бұл қарым-қатынастың нәтижелі болуы, ел мен елдің, халық пен халықтың өзара ынтымақтасқан бірлігін өркендеуге тіл білудің мәні күн сайын арта түсуде. Көптілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз

кабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Қазақстанда білім саласында қазақ, орыс, ағылшын тілдері оқу тілі ретінде де қолданылады.

Қазіргі мектеп дәстүрлі білім беру қызметін атқарумен шектелмейді, оның қызметі кеңейіп отыр. Атап айтқанда, мектепте жеке тұлғаны рухани қалыптастыруға, жоғары басымдылық берілді. Елбасымыз Н. Ә. Назарбаевтың «Үш тұғырлы тіл саясаты» біздің пәнімізде жүзеге асырылады. Қазақ мектебінің балалары білімді ана тілі – мемлекеттік тілде алса, сонымен қатар орыс, ағылшын тілдерін де сол деңгейде меңгеруде. «Өз тілің - бірлік үшін, Өзге тілің - тірлік үшін» дегендей қазіргі таңда әлемнің алпауыт мемлекеттері көп тілді, әсіресе халықаралық тілдерді меңгеруді алдыңғы қатарға қойып отыр. Сондықтан біз де өз халқымыздың қарыштап дамып, өркениеттен қалмау үшін көп тілді меңгеруіміз қажет. Бұл заман талабынан туындап отырған қажеттілік. Себебі, бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза білетін маман бәсекеге қабілетті тұлғаға айналатыны сөзсіз. Осы ретте президентіміз Н.Ә.Назарбаев 2012 жылы 14 желтоқсанындағы Жолдауында: «Қазір біз балаларымыз қазақ тілімен қатар орыс және ағылшын тілдерін де белсенді меңгеру үшін жағдай жасауға шаралар қабылдап жатырмыз. Үштілділік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек», - деген болатын. Бастауын елбасымыз Н.Ә.Назарбаев салып берген бұл бағдарламаны жүзеге асыруға бүкіл ел болып ат салысуымыз қажет. Артқа қарай жалтақтамай болашағымыздың жарқын болашағы үшін тек алдыға қарай бет алуымыз қажет. «Қоғамға біздің тіл саясатымыздың мәнін тереңірек түсіндіру керек. Ол кез-келген мемлекеттің ұлт саясатының өзегі... - деп Н.Ә. Назарбаев» айтып көрсетіп отыр. Президенттің «Тілдердің үш тұғырлылығы» бағдарламасының басты мақсаты – қазақ тіліне қысым жасау емес, керісінше оның бәсекеге қабілеттілігін орыс және ағылшын тілі дәрежесіне дейін көтеру. Егер кімде-кім мұны әлі күнге дейін түсінбесе, бұл - жалпы ұлттық емес, оның «жеке басының» мәселесі. Оның үстіне қазақ тілінің бәсекеге қабілеті осындай міндеттерді қоюға толық мүмкіндік береді. Сондықтан, халықтың орыс тілін білу деңгейін жоғалтпауымыз керек, ал ағылшын тілін – болашаққа жаңа даму шырдарына бағытталған жол, себебі ол әлем мойындаған халықаралық қатынастар тілдерінің бірі. Осыған байланысты еліміздің түкпір-түкпіріндегі оқу орындары осы бағдарламаны қолға алу барысында әр бір білім нәрімен сусындатып жүрген ұстаздарға ағылшын тілін жетік меңгерулері үшін жағдайлар жасалынууда. Білімді жоғарлату курстарында да ағылшын тілін үздіксіз жеткілікті түрде білу үшін курстар ашылып тілді меңгеруге мүмкіндік беріп отыр. Қазіргі таңда шет тілдерін меңгеру өзекті мәселе, өйткені Қазақстанда әр түрлі шетел фирмалары тілді жетік меңгерген мамандарға зәру екендігі анықталған. Осы тұрғыда біз алдымызға мақсат қойып, оқып отырған шет тілін тек оқулықпен оқытуға шектелмей, қазіргі жаңа оқыту технологияларының негізінде интерактивті әдістер арқылы жүзеге асыру қажет.[2] Ел мен ел, халық пен халық жиі араласып, халықаралық қатынастар ерекше көтеріліп жатқан қазіргі таңда дүние жүзінің әлеуметтік мәдени талап тілегіне орай бірнеше тілді қатысымдық құзыреттілікті дамыту күрделі міндеттердің бірі болып табылады. Адамдар ең бірінші бір-бірімен тіл арқылы қарым-қатынас жасайды дейтін болсақ, сол тіл арқылы түрлі мәдениеттер арасындағы тілдесу диалогпен өркендейді. Тіл-әр ұлттың дәстүрлі мәдениетімен астасатын күрделі қарым-қатынас құралы. Қазіргі заманғы инновациялық технология бүгінгі күні еліміздегі орта мектепте білім алып жатқан оқушылардың барлығымен тілдесуге мүмкіндік беріп отыр. «Адам өмірінің шегі бар, ал білімнің шегі жоқ» – деп атап өткен Елбасы оқушы жастарды ғұмыр бойы білімнің тұңғиығына терең үңілуіне шақырды. «Мен бүгінгі ұрпақтың үш тіл білуін қолдаймын. Мемлекеттік тіл – мемлекет құрушы ұлттық тілі, ал орыс тілін білуі – ұлы байлық. Ағылшын тілі ілгерілеушілік пен технологиялардың тілі болғандықтан біз оны үйренуге тиіспіз. Ал қазақ тілі барлық Қазақстанды біріктіріп, жақындастырып өзара түсіністік пен сүйіспеншілікке жетелейді», – деді. Елбасының 2011 жылғы «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» атты жолдауында 2020 жылға дейінгі еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуының нақты жоспарын айқындап берді. Осы жолдауда білім мен ғылымның модернизациясын жалғастыру қажеттігін меңзеді. 2020 жылға қарай ағылшын тілін білетін халықтың саны кемінде 20%-ды құрауы тиіс делінген. Әрбір қазақстандық қазақ тілімен қатар, ағылшын тілін де терең меңгеруі керек. Бүгінгі әлемде мыңдаған адамдар шетел тілін, соның ішінде ағылшын тілін жұмыста немесе оқуда пайдаланады және оны ана тілі ретінде меңгереді.

Қазіргі заманда ағылшын тілі «21 ғасырдың», халықаралық бизнес, қазіргі ғылым мен технологиялар тілі мәртебесіне ие болды. Ағылшын тілі – дүние жүзіне ең кең таралған халықаралық тілі. Ағылшын тілі – бүгінгі заманымыздың кілті, ақпараттық технологияның, компьютер технологиясының кілті деуге болады. Ағылшын тілінде әлемге әйгілі Вильям Шекспир, Джек Лондон, Джонатан Свифт, Вальтер Скотт сөйлеген. Бүгінгі күні зерттеушілер ағылшын тілінде сөйлеушілердің саны 1,2-1,5 млрд. арасында деп тұжырымдайды.[3] Ағылшын тілі әлемнің 75 елінде ерекше орын алады, ал 19 елде ол мемлекеттік тіл болып табылады.

Қазіргі уақытта, ағылшын тілін игерудің талабы жоғары болғандықтан, ағылшын тілін тереңдетіп үйренуге арналған арнайы мектептер, гимназиялар, колледждер көптеп ашылуда.

Қазіргі кезде шет тілін оқыту мынадай төрт мақсат көздейді: коммуникативтік мақсат, білімдік, тәрбиелік және жетілдіру мақсаты. Осы аталған мақсаттардың ішінде коммуникативті мақсат жетекші рөл атқарады. Үш тілде еркін сөйлеу біліктілігін дамытуды жүзеге асыру барысында мынадай міндеттерді іске асыру көзделеді: үш тілде еркін сөйлеу біліктілігін дамытуда оқыту технологияларын тиімді пайдалану, заманауи интерактивтік және иновациялық технологияларды қолдану, үш тілде де қарым-қатынас жасауға, сөйлеуге үйрету, оқушының тілдік қабілетін толық ашу, сөздік қорын молайтуда аударма және түсіндірме сөздіктерін пайдалана алу, танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Оқушылардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында ағылшын тілі сабақтарында әр түрлі қосымша материалдарды қолдануға үш тілде бірдей қолдануға болады. Тақырып бойынша тақпақтар, шағын қойлымдар, мақал-мәтелдер, сөзжұмбақтар және ребустар қолдануға болады. мұндай қосымша материалдар сабақты жандандырады, өткен тақырыпты жақсы қабылдап, түсінуге, ойлау қабілетін дамытуға әсерін тигізеді, оқушылардың тілдік қорын дамытып, толықтырады. оқушылар сабақта белсенділік көрсетіп, сабақтың қызықты өтуіне атсалысады. Елбасының жолдауында көрсетілгендей, адыңғы елу мемлекеттің қатарына кіру және бірнеше шет тілін білу, үйрену, сондай-ақ компьютерді жетік меңгеру ХХІ ғасыр жастарының негізгі мақсаты болмақ.[4]

Елбасы Н. Ә. Назарбаев 2012 жылғы «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» жолдауында «өмір бойы білім алу» әрбір қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс» деген. ХХІ ғасыр білімді де, білікті, бәсекеге қабілетті, көптілді, көпмәдениетті тұлғалар ғасыры болмақ. Көптілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Еліміздегі жүріп жатқан өзгерістердің мәнін пайымдау бірінен бұрын жастарды тәрбиелеп отырған ұстаздарға жүктейді. Ел басмыздың жолдауында көреткендей қазіргі шәкірт ертеңгі күні әлем кеңістігіне еркін ену үшін білім беру жүйесі халықаралық деңгейге көтерілуі керек. Сондықтан да жиырма бірінші ғасырда ағылшын тілін үйрететін ұстаздарға қойылатын талаптар ауқымы үлкен. Ағылшын тілін меңгерудегі ана тілінің рөлі туралы академик Л.В.Щерба, М.В.Ляховский, атақты педагог К.Д.Ушинский өз еңбектерінде кеңінен тоқталған. Жалпы теориялық негіздері бір-біріне ұқсас Л. В. Щерба «Ана тілін шетел тілі сабағынан аластатуға болады. Ал мектеп жағдайында оқушылардың санасынан аластату мүмкін емес» деп жазады. Қоғамдағы соңғы кезеңде болып жатқан өзгерістер ағылшын тілін оқып үйренуге мәжбүрлік ахуалын туғызып отырғаны бәрімізге белгілі. Интерактивті әдіс-тәсіл арқылы шетел тілінде компьютер арқылы әлемдік ақпараттар кеңестігіне шығу, әлемдегі озық технологияларды жаңалықтарды меңгеру, өмір ағымына ілесу. Білім алушыларға ана тілінің негізінде ағылшын тілін үйрету, олардың өз ойын ауызша және жазбаша дұрыс, еркін, келістіре баяндау білуіне дағдыландыру. Кітаптарды өздігінен пайдалана білу сияқты іскерлік дағдыларын қалыптастыру және ғасырлар бойы жаңа рухани мәдениетімен, білімімен қаруландыру және егемен еліміздің ұлттық мәдениетін, салт-дәстүрін шетел тілі арқылы таныту. Тіл арқылы өзге елдің мәдениетін, тарихын білуге болады.Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев өз жолдауында Қазақстанның әлемдегі барынша дамыған және бәсекеге қабілетті елдердің қатарына кіру стратегиясын ұсынған болатын. Онда осы міндеттерді шешуге жәрдемдесетін дамытудың жеті басым бағыты анықталған. Елбасы: «Бұл шешуші басымдықтардың бірі- осы заманғы білім мен озық ғылымды дамыту болып табылады» деп нақты көрсеткен.[5] Қорыта айтқанда: «Үш тұғырлы тіл» саясаты заманның зәрулігінен туындаған қажеттілік деп есептеп, оны игеруден қорықпауымыз керек. Әрине, ағылшын тілін білген өте жақсы. Осы күні ағылшын тілін білген әлемнің тілін білгенге есеп. Мектеп бағдарламасына ағылшын тілін енгізу, әсіресе іргелі ғылымға бастайтын пәндерді ағылшын тілінде оқыту - ұлтты қандай бәсекеде болсын ұтысқа жетелейтін ұтымды нұсқа деп ойлаймын.

Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгінгідей жақандану кезеңінде үш тілді білу қажет. Әсіресе, өскелең ұрпақтың жастар алдында бірнеше тіл білу міндеті тұр. Олай болса, бүгінгі Қазақстан азаматтарының парызы - «өзге тілдің бәрін меңгеріп, мемлекеттік тілді құрметтеу» деп білемін. «Білеккесенер заманда-ешкімге есе бермедік. Білімгесенерзаманда – қапықалыпжүрмейік » – деп Абылай хан айтып кеткендей, ертеңгі күннің болашағы бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамына алғапаратынқүдіреттікүш тек білімгеғанатәнекеніненестеншығармайық.

Әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстанхалқыныңәл-ауқатынарттыру- мемлекттік саясаттың басты мақсаты» / Ел ПрезидентініңҚазақстанхалқынажолдауы. 6 ақпан, 2008 жыл
2. Рысбаева Г.К. «Шетел тілін білу-жас ұрпақтың бәсекеге қабілеттігінің кепілі», «Мектептегі шет тілі» журналы 2012, № 3, 3-6 б.
3. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методологии и теории А., 2005-262с.
4. ҚР 2015 жылғадейінгібілімберудідамытұжырымдамасы – 2002 ж.
5. Мектептегішеттілі № 1 2008, № 5 2010, № 4 2012
4. Ж.Е. Сманқұлова. Оқытудыңинтерактивтіәдісі. Алматы, 2005

УДК: 371.13

Цель Д.С., Калижанова А.Н.

ЧУ «Академия «Болашак», г. Караганда

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПОЛНОГО ФИЗИЧЕСКОГО РЕАГИРОВАНИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ПЕРВЫХ КЛАССАХ КАЗАХСТАНСКИХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ

Метод полного физического реагирования или Total Physical Response Method (TPR) – это метод обучения иностранному языку, сочетающий речь и действия с тем, чтобы заставить учащегося реагировать на объясняемый ему материал. Этот метод был впервые разработан и предложен в Калифорнии Джеймсом Ашером, который использовал физическое движение как реакцию на вербальный ввод информации с тем, чтобы снизить риски природных запретов учащихся и пробудить спящую часть их мозга [1].

За последние годы, появилось много статей и публикаций, рассказывающих о методе полного физического реагирования в процессе обучения учащихся английскому языку. Так, в 2001 году Ричардс и Роджерс ссылались на Ашера, характеризуя метод полного физического реагирования как метод, построенный вокруг координации речи и действия; другими словами, данный метод подразумевает попытку изучения иностранного языка через физическую (моторную) активность [2]. Ашер отмечал, что начинающим изучать иностранный язык следует позволить период безмолвия, во время которого они учатся распознавать огромное количество слов без ожидания говорения [1]. Поэтому, метод полного физического реагирования обычно применяется в процессе обучения английскому языку учащихся младшего звена.

Синх в 2011 году сделал заключение, что метод полного физического реагирования должен быть использован на уроках иностранного языка в начальной школе для обогащения и развития словарного запаса, опираясь на мнение Ашера о том, что новые слова должны преподноситься преподавателем в игровой форме [3]. Ему возразили, что жестикуляция более уместна при введении новых глаголов или определенных прилагательных [4, с.75]. Но все аргументы, так или иначе, подтверждали гипотезу о том, что метод полного физического реагирования, подразумевающий действия, согласованные с речью, очень полезен при обучении новым словам учащихся младших классов.

Ашер, согласно работам Сильвера, Адельмана и Прайса в 2003 году, вывел следующие характеристики успешного учащегося иноязычного образования [5]. По его мнению, обучаемый достигает беглости речи быстрее, когда он вовлечен в речевую ситуацию [5, с.1]. Ашер утверждал, что если учащиеся начинают изучение языка с наблюдения влияния речи на действия других обучаемых во время «тихого» периода, то они показывают свое понимание, выполняя сформулированные на иностранном языке задания, более быстро [5, С.2-3]. Более того, если учащиеся фокусируются на общей идее нежели на грамматике, они достигают больших успехов при условии, что языковые инструкции связаны с реальностью, а языковое содержание полезно и ценно за пределами классной комнаты [5, с.6, с.11].

Кеннеди в 2000 году уточнил, что от обучаемых начального звена не следует ждать говорения до тех пор, пока они сами не будут готовы [6]. Тогда Хсу и Лин в 2012 предложили, чтобы учитель английского языка создавал интерактивное и увлекательное взаимодействие на своем уроке для более продолжительного удержания внимания учеников при помощи полного физического реагирования для стимуляции чувств обучаемых и поощрения их на более активное участие в уроке [7]. Таким образом, метод полного физического реагирования может быть причислен к одному из наиболее

эффективных методов в обучении речевым навыкам, словарному запасу и ключевым словам, согласно школьной программе.

В плане применения метода полного физического реагирования в отечественном иноязычном образовании сложилась неоднозначная картина. Отечественные педагоги утверждают, что данный метод не отвечает требованиям студентоцентрированного подхода, так как учитель выступает в роли центральной фигуры, демонстрируя необходимые движения для более эффективного усвоения лексического и грамматического материала [8, 9]. Также данный метод, по мнению преподавателей *engblog*, не дает инструмент для самостоятельного развития [10]. Более того, преподаватели данных языковых курсов утверждают, что изучая иностранный язык традиционно, обучаемые учат правила, постепенно составляя свой алгоритм, чтобы впоследствии самостоятельно разбираться с грамматикой, используя теорию и упражнения и, таким образом, достаточно хорошо запоминая новый материал [10]. Кроме того, есть ученики, опирающиеся на логику, которым изучать язык традиционно намного легче и которых пугает отсутствие учебников и домашних заданий [10].

Наряду с недостатками, следует отметить современные требования в плане систематического повышения квалификации преподавателей английского языка, равно как и наличия международных сертификатов ТКТ, TEFL или CELTA. Чтобы получить один из перечисленных сертификатов, необходимо изучить методическую англоязычную литературу, где полное физическое реагирование не только упоминается, но и признается методом обучения различным видам речевой деятельности [11, с.182; 12, с.85].

Из вышесказанного вытекает необходимость более глубокого анализа в плане применения метода полного физического реагирования при обучении английскому языку, особенно в первых классах общеобразовательных школ, так как для первоклассников и их родителей личность педагога имеет первостепенное значение. А значит, есть основание для проведения исследования, подразумевающего использование метода полного физического реагирования в первых классах с тем, чтобы выявить его влияние на улучшение речевых навыков первоклассников.

Тщательный анализ литературы по методу полного физического реагирования позволил выдвинуть утверждение о том, что данный метод позволяет преподавателю английского языка более эффективно преподносить новые слова и выражения на своих уроках, вовлекая учащихся в интерактивное взаимодействие и форсируя усвоение ими лексического материала для развития навыков говорения. Данная гипотеза и легла в основу дипломной работы студента кафедры иностранных языков и межкультурной коммуникации Цель Дениса Сергеевича, который проходил профессиональную практику в первых классах КГУ «Гимназия 45» с тем, чтобы в полной мере изучить метод полного физического реагирования и его влияние на формирование речевых навыков первоклассников.

В ходе констатирующего эксперимента было проведено тестирование учащихся первых классов на выявление ведущей репрезентативной системы, чтобы подтвердить или опровергнуть теорию Ашера о том, что учащиеся начального звена в большинстве своем кинестетики, а значит, метод полного физического реагирования как нельзя лучше подходит маленьким непоседам. Обработка результатов подтвердила наличие вышеназванной ведущей репрезентативной системы у большинства школьников младшего звена.

Далее была проведена серия уроков с применением метода полного физического реагирования, которые были направлены на запоминание не просто отдельных слов, но языковых функций, например, *Give me an apple, please! Here you are!* и др. Данный метод позволил создать практически полноценную аутентичную среду, погружая в нее учащихся 1-ых классов и исключая использование русского языка при объяснении новой темы или закреплении ранее пройденной.

Еще предстоит много работы, но уже хочется отметить, что метод полного физического реагирования позволяет превратить уроки английского языка в любимое время первоклассников в школе, что немаловажно. Далее предстоит продолжить всестороннее изучение метода полного физического реагирования в части его эффективного влияния на формирование словарного запаса и функциональных языковых навыков учащихся первых классов.

Литература

1. Asher, J. *Language by Command. The Total Physical Response Approach to Learning Language // The Way of Learning*. Summer 1984, p.35.
2. Richards, J. C., & Rodgers. *Approaches and Method in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press. – 1987.

3. Singh, J. P. Effectiveness of Total Physical Response. *Journal of Academic Voices, A Multidisciplinary* Vol. 1, No. 1. 2011.
4. Schulte-Pelkum, Rudolf. "A View From the Classroom ... How Total Physical Response Can Be Made More Attractive: A 36-Hour TPR Course in German at the Goethe-Institute, Tokyo." *JALT Publications*, 1985, jalt-publications.org/JJ/articles/2879-view-classroom-how-total-physical-response-can-be-made-more-attractive-36-hour-tpr-. – p. 75.
5. Margaret B. Silver, Barbara Adelman, Elisabeth Price. *Total Physical Response: A Curriculum for Adults*. // English Language and Literacy Center, St. Louis, MO 63105-3323. – 2003.
6. Kennedy, A. *Total Physical Response: An Innovative Strategy for The Second Language Classroom*. – 2000.
7. Hsu, H., & Lin, C. *The Effects of Total Physical Response on English Functional Vocabulary Learning for Resource Classroom Students in the Elementary School (National Changhua University of Education, Taiwan)*. – 2012.
8. Даулова, Л Т. Использование метода полного физического реагирования в обучении английскому языку. Использование метода полного физического реагирования в обучении английскому языку. | G-Global, 2017, group-global.org/ru/publication/57048-ispolzovanie-metoda-polnogo-fizicheskogo-reagirovaniya-v-obuchenii-angliyskomu.
9. Ушакова, Т.А. «Учите язык как младенцы»: наивность или авантюра методистов-новаторов? – 2012. [Электронный ресурс]. Издательство ЛИСТОС. – Режим доступа: <https://www.listos.biz/главная/библиотека/ушакова-т-а-учите-язык-как-младенцы-наивность-или-обман-методистов-новаторов-1/> (дата обращения 10.24.17).
10. "Метод TPR." *Engblog*, 3 Sept. 2012, engblog.ru/tp-method.
11. Scrivener, Jim. *Learning Teaching: a Guidebook for English Language Teachers*. 3rd ed., Macmillan. – 2010. – p.182.
12. Spratt, Mary, et al. *The TKT, Teaching Knowledge Test, course: modules 1, 2 and 3*. Cambridge University Press, published in collaboration with Cambridge ESOL. – 2012. – p.85.

ӘОЖ: 376

Чуйрюкова А.К.
«№27 ЖОББМ»КММ, Семей қ.

ПОЛИЯЗЫЧИЕ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

В современном обществе человек в своей повседневной и профессиональной жизни сталкивается с необходимостью знания иностранного языка. Знание английского языка является категорией реально востребованной в практической и интеллектуальной деятельности человека. Президент страны Н.А. Назарбаев поставил высокую планку перед отечественным образованием. Оно должно стать конкурентоспособным, высококачественным, таким, чтобы выпускники казахстанской школы могли легко продолжать обучение в зарубежных вузах. Таким образом, важнейшей стратегической задачей образования является, с одной стороны, сохранение лучших казахстанских образовательных традиций, с другой стороны, обеспечение выпускников школ международными квалификационными качествами, развитие их лингвистического сознания, в основе которого – овладение государственным, родным и иностранными языками.

Развитию полиязычия у детей способствует создание коммуникативной ситуации на уроках, которая передает детям информацию для общения друг с другом и использование диалогов при обучении языкам (учитель-ученик, класс-ученик, ученик-ученик) с учетом уровня речевых и языковых знаний и умений учеников. Эффективным приёмом при обучении языкам также является разучивание небольших по объему песен и стихов на трех языках в соответствии возрастных особенностей учащихся. На каждом своем уроке, на организационном этапе, для развития полиязычия, использую психологические тренинги, такие как «Пожелай другому», где ученики в кругу говорят друг другу пожелания: Ученик1: Мен сағансәттіліктеймін! Ученик 2: Я желаю тебе удачи! Ученик 3: I wishyougoodluck! Еще один из эффективных тренировок для развития трехязычия, можно применить на начальном этапе урока, побуждая учащихся назвать дату на трех языках. Эффект от постоянного автоматического закрепления необходимой лексики непременно будет. Увеличивая сложность полиязычного материала в соответствии с возрастными особенностями учащихся, создавая полиязычную среду с возможностью языковой практики в различных ситуациях

общения и с различной целевой установкой, мы постепенно получим, то к чему стремимся. Чтобы добиться результатов работы с тремя языками на уроках, нам, учителям нужно развивать собственное самообразование, практическое употребление государственного языка. На уроке английского языка постоянно ведется межпредметная связь с казахским и русским языком. Ученикам нравится работать с текстами на английском языке, где встречаются слова на казахском и русском языках, их надо перевести на английский и пересказать весь текст на английском языке. Тексты в данном случае берутся несложные и небольшие по объему, чтобы не вызвать чувство страха у учеников и нежелания читать. (It is осень now. The days are қысқа and the nights are ұзын. It often жаңбыр and when it rains it is very суық. There are a few flowers in the бақшада and fields. But sometimes the ауарайыis тамаша. The солнце shines and it is жылы.) От педагога требуется масса времени на тщательное продумывание и планирование занятий такого рода, на изготовление дидактического раздаточного материала, на правильный подбор текстов, стараешься подобрать тексты созвучные на трех языках. Пробуждению интереса у учеников в использовании полиязычия также будет способствовать внеклассная работа, если проводить такие мероприятия по темам: например как «Моя семья», «Праздник Наурыз», «День Победы» и т.д. Владение казахским, русскими иностранным языками становится в современном обществе неотъемлемой частью личной и профессиональной деятельности человека. Все это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном отношении положение. В нашей школе есть учителя предметники, которые заинтересованы в изучении английского языка, и посещают курсы английского языка, чтобы в будущем вести свои уроки на трех языках. Я уверена, что грамотное и правильное внедрение трех языков даст возможность выпускникам наших школ не потеряться в любой среде. Работать с тремя языками – не простая задача, учитель должен сам ориентироваться во всех трех языках, уметь объяснить то или иное явление, чтобы своим примером показать ученикам, что овладеть тремя языками на уровне школы возможно. Сможет ли ученик после хорошего, добросовестного изучения иностранного языка в школе общаться с иностранцами? Конечно, сможет. Пусть это будет самое примитивное общение на уровне вопросов и ответов «да» или «нет» и самых простых предложений, но оно будет, и это самое главное. Это то, что вызовет желание совершенствовать свои знания в изучении иностранных языков, это то, что поднимет самого ученика в глазах его сверстников, родителей и окружающих. А желание изучать языки других народов — это начало доброго отношения с самим народом. Великий Абай сказал: «Знание чужого языка и культуры делает человека равноправным с этим народом». Но в тоже время надо смотреть правде в глаза: одного желания не достаточно. Ученикам надо говорить, убеждать их в том, что учеба – это большой труд, плоды которого они будут пожинать в будущем. И чем добросовестнее ученик будет работать на уроках казахского и английского языков, тем легче ему будет в жизни. Изучение иностранных языков теми трудно, что это не языки нашего с вами общения. Но правильность выражения своих мыслей, их лаконичность, доходчивость, краткость — тоже никто не отменял, а для этого надо учить и постигать богатый русский язык. Это работа как ученика, так и учителя, можно сказать, что 75% зависит от усидчивости ученика, а остальные 25% — от учителя, человека, который всегда рад поделиться всем, что знает сам. Полиязычие – требование современности, и не учитывать это по меньшей мере неразумно и не дальновидно. Поликультурное образование в Казахстане является одним из важнейших направлений. Школа играет важную роль в процессе развития поликультурной личности учащихся. Она должна выпустить конкурентоспособного ученика, обладающего широким кругозором, умеющим не только пользоваться техникой, но и владеть культурой слова. Надо стремиться к тому, чтобы сформировать ученика, как коммуникативную личность, способную к активной жизнедеятельности в многонациональной среде. Учитель на уроке должен создать благоприятную образовательную среду для изучения трех языков: английского, казахского и русского. Организовывая учебно-познавательную деятельность, учителю следует использовать как современные методики преподавания, так и формы организации учебной деятельности учащихся, благодаря которым им было бы интересно и комфортно изучать три языка. Все это, несомненно, активизирует процесс познания, повышает мотивацию и интересу детей к изучению языков. «Кто не знает иностранных языков, ничего не знает и о своём собственном» (И. Гете). «Один язык приводит вас в коридор жизни. Два языка открывают все двери на этом пути.» (Фрэнк Смит). Эти два высказывания, равно как и высказывание Абая подчеркивает, что знанию иностранных языков всегда придавалось большое значение, это не чья – либо прихоть, а веление времени, в котором мы живем.

Литература

1. Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева « Социально- экономическая модернизация- главный вектор развития Казахстана».- Астана, 2012.
3. Никишина И.В. Инновационная деятельность современного педагога. Волгоград: Учитель, 2007.
4. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические технологии в системе образования. - М.: Академия, 2000.
5. Жетписбаева Б. А. Полиязычное образование: теория и методология. – Алматы: Білім, 2011. – 343с.
6. Апатова, Н.В. Информационные технологии в школьном образовании / Н.В. Апатова. - М.: Просвещение, 1994. с. - 48.
7. Бочарова Л.П. Игры на уроках английского языка на начальной и средней ступени обучения // Иностранные языки в школе. № 3 - 1996 - 27 с.

Альханова М.С.

Государственный университет имени Шакарима г. Семей

ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНФОРМАТИКИ НА ТРЁХ ЯЗЫКАХ В СРЕДНЕЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В статье рассматриваются проблемы преподавания информатики в средней общеобразовательной школе. Отмечено, что существуют трудности психологического и лингво-педагогического характера, связанные с индивидуальными особенностями субъектов образовательного процесса. Автор рассматривает полиязычное образование как действенный инструмент подготовки молодого поколения к жизнедеятельности в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира.

Угроза социальной нестабильности, возникающая в любом государстве из-за неподготовленности молодого поколения к жизни в условиях поликультурной среды, послужила во многих случаях стимулом к тому, чтобы возвести полиязычное образование в ранг государственной политики.

Язык — это не только средство общения, это душа народа, хранитель традиций и культуры. Языковое многообразие Казахстана всегда было в приоритете. Об этом можно судить по Закону «О языках в Республике Казахстан» от 1997 года. В нем говорится, что все языки казахского народа — национальное достояние.

Президент Казахстана Нурсултан Абишевич Назарбаев отмечает важность образования для развития республики. В частности, необходимо делать упор на изучении казахского, русского и английского языков.

Предлагается ввести в школах Казахстана трехязычную систему образования. Часть дисциплин будут преподавать на государственном языке, часть — на русском и часть — на английском. Целенаправленному изучению казахского языка планируется выделять больше учебных часов.

Цель языковой политики в Казахстане — интеграция республики в мировое сообщество и как следствие подъем науки, экономики и социально-культурной составляющей страны. Введение трехязычного образования должно сделать казахский народ конкурентоспособным на мировой арене. Эта реформа — составляющая программы «Казахстан-2030». Планируется, что к 2020 году около 20% населения сможет свободно общаться на английском языке.

Усовершенствование системы образования начнут с управления образовательным процессом. Обучение должно носить творческий, деятельный и коммуникативный характер. Акцент сделают на системном подходе к преподаванию.

Какие Проблемы могут возникнуть во время преподавания на трех языках. По статистике 60% городских школ, 25% районные отделы образования, 15 % сельских школ владеют английским языком всего лишь на уровне «elementary».

Возможно, ученики, изучая сразу несколько языков, не смогут ясно выразить свою мысль ни на одном из них. Не лучше ли в таком случае сосредоточиться на распространении и укреплении казахского языка?

Третьи поддерживают идею полиязычия, но с некоторыми оговорками. Людям не понятно, как именно планируют реализовывать проект. Какой будет структура, а самое главное, кто будет оплачивать ее создание?

Не ясно, потянут ли учителя такую нагрузку, особенно учитывая острую проблему с квалифицированными кадрами. Сможет ли преподаватель объяснить ребенку сложную тему по математике или химии на английском языке?

По плану учителя должны овладеть иностранной речью за два года. Для этого будут введены онлайн-семинары. Достаточно ли двух лет, чтобы свободно говорить на научном английском языке, когда специализированных преподавателей в институтах готовят как минимум четыре года? А ведь даже среди них далеко не каждый может ясно изъясняться на английском. Не снизится ли по этой причине качество образования?

Мало кто сомневается, что ученики справятся с возросшим учебным объемом. Однако есть опасения, что ребенок, изучавший географию или физику на английском, не сможет грамотно объяснить предмет на казахском языке.

Еще одна часть людей согласна, что английский язык важен, но не думают, что нужно повышать уровень его знаний таким способом. Они придерживаются мнения, что сначала всем необходимо подтянуть казахский и русский языки, а уже после третий язык.

Проблемы преподавания информатики в средней общеобразовательной школе и пути и решения.

Немало важную роль в процессе преподавания играет роль каждый предмет. Ученики после окончания 9 класса выбирают направление естественно-математический, либо гуманитарный.

В Естественно-математическом направлении углубленно как будут изучаться такие предметы физика, математика, информатика, химия, география и т.д.

Объектом моего сегодняшнего исследования является проблемы преподавания информатики в средней общеобразовательной школе. Как ранее я писала трёхязычное образование будут касаться каждого предмета в том числе и информатику.

Учитель преподающие на одном языке уже не может быть конкурентоспособным. Если учитывать тот факт, что учитель преподающие на русском языке изучить за два года английский и казахский.

Терминологические слова которые будут переводиться с одного языка на другой учитель должен освоить и передать это ученику.

В информатике многие термины пишутся на английском языке. Хотя их перевод не всегда удастся перевести с точностью. Преподаватели которые более 20 лет преподавали информатику на русском языке освоить предмет на каком то другом будет очень трудно. Возникает вопрос какое знание мы можем дать новому поколению если для самих учителей языковой барьер.

В сельской местности учителя преподающие на казахском языке для них русский язык тем более английский язык целой языковой крепостью.

Путь решение этой проблемы может только переквалификация учителей как минимум 4 года потребуется для изучения языка, а владеть научным языком как минимум еще два.

В ВУЗ-ах должны готовить специалистов на трех языках владеющий навыками компьютера в совершенстве, ораторское искусство как в преподавании, критическим мышлением на различные ситуации.

Кто прав, а кто нет — рассудит время, с которым придет опыт. Однако с уверенностью можно сказать, что образование Казахстана нуждается в переменах. Возможно, правда где-то посередине.

Трёхязычие — это перспективная идея, но, чтобы в ней не разочароваться, нужно грамотно продумать план реализации. На словах все просто, но на деле... Что ж, поживем — увидим. Надеемся, все сложится хорошо, и казахский язык не только не пострадает, а укрепит свое значение. Don't worry, be happy! Бақытты болыңыз!

В итоге, получая трёхязычное образование, учащийся должен принимать более активное участие в процессе, а преподаватель — стать для него наставником. Такая форма сотрудничества повысит степень ответственности ученика и его способность к самообучению. От учителя в таком случае требуется высокая степень квалификации и хорошее знание английского языка.

Литература

1. Lanson T. A Short History of Language. – Oxford Umvemty Press, 2002.
2. Образование в многоязычном мире: Установочный документ ЮНЕСКО. – Париж, 2003. – 38 с. – [ЭР].
Режим
дос-тупа: http://www.unesco.org/new/ru/media-services/single-iew/news/multilingualism_a_key_to_inclusive_education/#.VNbyXufqCJU.
3. Teaching and Learning: Towards the Learning Society // European Commission's White Paper, 1995 Brussels: The European Union, 1995.

4. [ЭР]. Режим доступа: www.bonynetwork.eu.
5. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. – 2007. – 1 марта. – № 33 (25278).
6. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда. – 2012. – 10 июля. – № 218-219
7. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 года. – [ЭР]. Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/search/docs/va=КОНС>
8. Закон Республики Казахстан «О языках» от 11 июля 1997 года. – [ЭР]. Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000>
9. Закон «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III // Казахстанская правда. – 2007 г. – № 127. – 15 августа
10. Государственная программа функционирования языков в Республике Казахстан на 2001-2010 гг. // Казахстанская правда. – 2001. – № 47-48. – 17 февр.
11. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы // Указ Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 года № 1118. – [ЭР]. Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1000001118>
12. Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан. – Алматы: Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, 2006г. – [ЭР]. Режим доступа: <http://freeref.ru/wievjob.php?id=8721752006>
13. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. – Караганда, 2009. – 46 с.
14. Жетписбаева Б.А., Аязбаева С.С. Лингводидактический аспект учебно-методических комплексов в полиязычном образовании // Вестн. Караганд. ун-та. Сер. Педагогика. – 2011. – № 2 (62). – С. 4-8

Амангелді Б.М.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

О МЕТОДИЧЕСКОМ ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

На данный момент в системе образования в республике Казахстан весьма актуальными являются вопросы, связанные с переходом на полиязычное образование. Особенно остро встает вопрос о методическом обеспечении в школах страны. В данной статье рассматриваются особенности перехода на полиязычную систему преподавания и возникающие в связи с этим затруднения. Автор предлагает методические приемы и ресурсы, облегчающие процесс преподавания предметов естественнонаучного цикла, в том числе, биологии, в школах страны.

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚОЛДАУЫ ТУРАЛЫ.

Қазіргі кезде көп тілді оқытуға көшу мәселесі Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде өзекті болып табылады. Әсіресе, елдегі мектептерде әдіснамалық қолдау мәселесі өткір тұр. Бұл мақалада көптілді оқыту жүйесіне өту ерекшелігі және осыған байланысты туындайтын қиындықтар қарастырылады. Автор жаратылыстану циклінің пәндерін, оның ішінде еліміздің мектептерінің биологияны оқыту процесін жеңілдететін әдістемелер мен ресурстарды ұсынады.

ABOUT THE METHODOICAL SUPPORT OF TEACHING BIOLOGY IN ENGLISH LANGUAGE.

At the moment, the issues related to the transition to a multilingual education are very topical in the education system in the Republic of Kazakhstan. Especially acute is the question of methodological support in the country's schools. This article examines the specifics of the transition to a multilingual teaching system and the difficulties that arise in connection with this. The author offers methodical techniques and resources that facilitate the process of teaching subjects of the natural science cycle, including the biology, in the country's schools.

В настоящее время система полиязычия требует от учителя преподавания его предмета на нескольких языках. В первые годы возникала проблема: учителя старой школы не знали английского языка, так как в своё время изучали немецкий язык. При подготовке данных учителей занимало много времени на изучение самого языка; полностью отсутствовало полноценное методическое обеспечение на английском языке.

В начале рассмотрим понятие «методическое обеспечение». Методическое обеспечение – это комплекс всех средств, необходимых для проведения эффективного обучения персонала. Т.е. это не то, что определяет направление обучения, а то, что помогает его провести.

Традиционно к методическому обеспечению обучения относят:

- учебные планы;
- программы (все виды краткосрочных и долгосрочных программ, программ профессиональной переподготовки, повышения квалификации, тренингах и т.д.);
- учебно-методическая и нормативная литература;
- специальная литература;
- методическое сопровождение дистанционного обучения;
- практические сборники и многое другое. [1]

С одной стороны, наличие вариативных учебников – положительное явление, позволившее учителю использовать в своей работе те книги, которые он считает наиболее интересными, доступными для усвоения учащимися, отвечающими целям и задачам обучения. С другой стороны, вариативность учебников – одна из проблем школьного образования. К сожалению, многим учителям трудно выбрать один из множества учебно-методических комплектов. Они не имеют возможности заранее оценить новые учебники, понять, по которому из них хотели бы работать. К тому же право на выбор учебника часто нарушается администрацией региона, по своему усмотрению решающей, какой из учебно-методических комплектов будет использоваться в школах. [2]

Следующим вопросом рассматривается английский язык в преподавании какого-либо предмета. В полиязычной системе преподавание предмета на английском языке идёт в несколько этапов. Рассмотрим на примере Назарбаев Интеллектуальной школы. Первым этапом, как и в любой другой школе, является введение терминов биологии на иностранном (английском) языке. Второй этап – это внедрение биологических определений и частичная обработка информации на английском языке. Третий этап – чтение текстов и пересказ учеником на английском языке. И последний, четвертый этап – прослушивание лекций и контроль знаний проводится полностью на английском языке.

Таким образом, исходя из данных этапов, мы можем видеть, что, начиная с 6-го класса учащиеся постепенно переходят на изучение биологии на английском языке. При этом у них не появляется отторжение к предмету из-за усложнения предмета иностранным языком.

«Ерлан Сагадиев, министр образования и науки РК:

- Внедрение изучения на 3 языках предметов, особенно естественнонаучных, таких как химия, физика, биология, информатика по обновлённым методикам, разработанным в соответствии с лучшими мировыми практиками. Данное обновлённое содержание прошло апробацию в Назарбаев интеллектуальных школах. Для этого 73 тысячи преподавателей 1 класса наших школ летом будут готовиться к преподаванию по новой методике...». [3]

Из слов министра образования и науки РК мы можем сделать вывод, что подготовка кадров в преподавании на английском языке уже началась в 2016 году и началось внедрение английского языка в преподавании начиная с сентября того же года. В данной ситуации можно увидеть две явные проблемы. Первое – сложность использования английского языка, сложность усвоения учениками учебного материала на английском языке. Вторая проблема заключается в поиске нужной информации на английском языке из-за отсутствия отечественного материала на английском языке.

На данный момент учителя предпочитают использовать кембриджские учебники при преподавании предмета. Это говорит о том на момент написания данной статьи разработка материала по предметам на английском языке только началась.

"Планируется, что уже осенью этого года сотни новых классов перейдут на английский язык. 2700 учителей сегодня уже преподают на английском в более чем 120 школах. Преподавание предметов на английском языке будет организовано только на добровольной основе, с письменного согласия родителей", – объяснил Ерлан Сагадиев. [4]

Одним из инструментов внедрения полиязычия является преподавание или обучение с применением подхода CLIL.

CLIL (Content and Language Integrated Learning, или предметно-языковое интегрированное обучение) — это новое направление обучения, суть которого заключается в том, что на занятиях дети изучают программу стандартных школьных предметов на иностранном языке.

Программа CLIL ставит перед собой две глобальные цели, а именно: достаточный уровень изучения школьного предмета посредством иностранного языка, а также глубокое изучение иностранного языка через преподаваемые предметы. Благодаря такому подходу обучение учеников на родном и изучаемом языках составляет один непрерывный процесс. [5]

Данная методика предоставляет возможность, как и учителю так и ученику изучить английский язык при этом параллельно усваивая учебный материал по предмету.

Глава государства Нурсултан Назарбаев поручал разработать дорожную карту развития трехязычного образования. «Мы делаем так, что английский язык теперь надо учить с первого класса. А в 11-12 классах все предметы должны быть на английском», - говорил ранее Назарбаев. [6] Так же во внедрении английского языка в биологию могут способствовать следующие ресурсы:

- <http://www.cambridgeinternational.org> – крупнейший в мире поставщик международных образовательных программ.
- <http://maxpapers.com> – образовательный ресурс, на котором можно найти качественные рабочие листы для работы в старших классах.
- <https://create.kahoot.it> - программа для создания викторин, дидактических игр и тестов.
- <https://bilimland.kz/ru/> - это универсальная, полиязычная образовательная платформа, основанная на передовых достижениях мировых лидеров электронного обучения.
- <https://www.twig-bilim.kz> - это образовательный ресурс, содержащий более чем 2000 коротких фильмов по физике, математике, химии, биологии и географии на казахском, русском и английском языках.

19 марта 2004 Президент Республики Казахстан обратился к народу Казахстана с посланием «К конкурентоспособному Казахстану, к конкурентоспособной экономике, к конкурентоспособной нации», на основе которого был утверждён стратегический план развития страны на несколько десятилетий вперёд. Целью этого плана является модернизация национальной системы многоуровневого образования для повышения качества подготовки человеческих ресурсов, удовлетворения потребностей личности и общества, а задачами, наряду с другими следующие:

- 1) Обеспечение доступности качественного образования для всех слоёв населения;
- 2) Воспитание толерантности, высокой культуры, уважение к правам и свободам человека;
- 3) Обновления содержания и структуры образования на основе мирового опыта, принципов устойчивого развития;
- 4) Повышение качества подготовки высококвалифицированных и конкурентоспособных кадров;
- 5) Интеграция с мировым образовательным пространством;
- 6) Формирование единой образовательной информационной среды;
- 7) Совершенствования учебно-методического и научного обеспечения образовательного процесса; обеспечения баланса государственного, общественного и личного интересов в системе многоуровневого непрерывного образования. [6]

Подводя итоги можно сказать, что на данный момент основной проблемой в преподавании биологии на английском языке является не языковой барьер, а отсутствие единого отечественного методического материала на английском языке, и соответствующего государственной учебной программе Республики Казахстан.

Переход на полиязычную систему в преподавании предметов естественно-научного цикла, в том числе и биологии, не только создало некоторые проблемы, но и безусловно имеет положительные аспекты. Английский язык дает возможность обмена опытом с иностранными коллегами, позволяет быть полноценным участником на международных конференциях. Знание предмета на иностранном языке позволяет нашим учащимся обучаться в ведущих университетах мира. В преподавании предмета учителя могут использовать зарубежные методики. Тем самым расширяя свои возможности в подаче информации новому поколению. Идущие и грядущие реформы в сфере образования позволят стране перейти на качественно новый уровень образования.

Литература

1. Система обучения персонала [Электронный ресурс]: Методическое обеспечение обучения. URL: <http://obucheniersonala.com/2013/03/metodicheskoe-obespechenie-obucheniya/> (дата публикации: 25.03.2013).
2. Артамонова Елена Викторовна. Учебно-методическое обеспечение преподавания биологии в 2013-2014 учебном году. URL: <https://videouroki.net/razrabotki/uchebno-metodicheskoe-obespechenie-prepodavaniya-biologii-v-2013-2014-uchebnom-godu.html> (дата публикации: 06.10.2013).
3. Бауржан Апсеитов. Казахстанские учителя боятся остаться без работы. <https://www.ktk.kz/ru/news/video/2016/03/25/68027> (дата публикации: 25.03.2016)
4. Шолпан Жабаева. Министр образования и науки РК встретился с представителями педагогической общественности в Алматы. URL: <https://informburo.kz/novosti/prepodavat-shkolnye-predmety-na-angliyskom-yazyke-budut-na-dobrovolnoy-osnove-sagadiev.html> (дата публикации: 28 марта 2017 года)

5. Предметно-языковое интегрированное обучение английскому языку CLIL. URL: <https://london-express.ru/kursy/clil/> (дата публикации: 10 Апреля 2016)

6. Синицына И.Ю. Методическая разработка "Проблемы и перспективы преподавания биологии на английском языке в школах РК". URL: <https://kopilkaurokov.ru/directoru/planirovanie/mietodichieskaiarazbotkaproblemyiperspektivypriepodavaniabiologiinaanghliiskomiazykievshkolakhrk>

УДК 594.382

Есмағамбетова А.Қ.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖАҒДАЙДА АХАТИНАНЫ ӨСІРУ ЖӘНЕ КӨБЕЙТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Алып ахатина (лат. *Achatina fulica* - отаны Африка, кейінірек оңтүстік-шығыс азияға әкелінген. Қазіргі таңда ахатина ұлуының таралу аймағы шектелінген) – Өкпелі ұлулар класс тармағына жататын, құрылық бауыраяқты ұлу. Тропикалық климат елдерінде кең таралған, жоғары инвазиялық түр. Басқа ұлуларда кездесетін инвазиялық аурулардың алдын алу жұмыстарын осы ахатиналарда жүргізеді. Олар табиғи жағдайда жақсы көбейе алады, кейде бақшаларға, құрылық нысандарына зиян келтіреді, сондықтан кейбір мемлекеттерде оларды табиғатқа еркін жібермей, үй жануары есебінде ұстайды. Жас ахатиналар, негізінен шіріген өсімдіктермен қоректенсе, ал ересек ұлулар өсімдік шаруашылығына зиян келтіріп, өсімдіктің жас өсімділерін жеп, зақымдайды [1].

Зерттеу жұмысының мақсаты: зертханалық жағдайда ахатинаны өсіру және көбейту жұмыстарын жүргізу.

Зерттеу объектісі - алып ахатина *Achatina fulica*. Зертханалық жағдайда өсіру үшін 16 ахатина 2016 жылдың тамыз айында террариумге орналастырылды. Ұлуларға террариумді таңдауда, оның құрамында уландырғыш материалдар болмауы қажет, ол шыны материалдан жасалғаны дұрыс.

Ахатинаны өсіру барысын бақылап отыру және көбейту жұмыстары 2016 жылдың күз, қыс және 2017 жылдардың көктем, қыс айларында жүргізілді.

Ахатина ұлуларын зерттеу барысында бақылау күнделігі басталынды. Бұған бір жылда болған өзгерістерді белгіленіп отырды. Күнделікке ұлулардың дене ұзындығын, салмағын, тіршілік процесіндегі өзгерістері тіркелінді. Бұл мәліметтер 1- кестеде көрсетілген.

Ахатинаның өсу барысында дене мөлшерінің өзгерістері

Кесте – 1

Есепке алу күні	Денесінің ұзындығы (см)		Салмағы (гр)		Жасы (айлар)
05.08.16	1 см		2,2 гр.		1 ай
05.09.16	2,2 см	+1,2*	4,5гр.	+2,3гр**	2 ай
05.10.16	3,4 см	+1,2*	6,9 гр.	+2,4 гр**	3 ай
05.11.16	4 см	+0,6*	8,1 гр.	+1,2 гр**	4 ай
05.12.16	5,1 см	+1,2*	10,9 гр.	+2 гр**	5 ай
05.01.17	5,9 см	+0,8*	13,4гр.	+2,5гр**	6 ай
05.02.17	6,5 см	+1,1*	15,5 гр.	+2,1 гр**	7 ай
05.03.17	7,9 см	+1,4*	16,9 гр.	+2,1гр**	8 ай
05.04.17	9,3см	+1,4*	19 гр.	+2,1 гр**	9 ай
05.05.17					10 ай
		1,1		2,08	

Ескертпе: * ай сайын денесінің ұзындығының өлшемі (см);

** ай сайынғы дене салмағының мөлшері (гр).

Ахатиналарға жүргізілген бақылау нәтижелері бойынша, олардың бірқалыпты өскенін байқауға болады, дене ұзындығын ахатина айына 1 см-ге дейін қосатыны, ал дене салмағын 2 гр-ға көтеріп отырғаны байқалды.

Ахатина ұлуын зертханалық жағдайда ұстап отырудың негізгі бір маңызды жағы - оның қоректендірілуі. Оның дұрыс өсіп, көбеюі үшін өсімдіктекті қорекпен, жануартекті ақуыздармен және минералды қоректермен үстемелеу жұмыстары жүргізілді, оның нәтижелері 2-3 кестелерде көрсетілген.

Ахатина ұлуларына қажетті өсімдік түрлері

Кесте – 2

№	Өсімдік түрлері	Массасы	Ахатинаң азық еткені	Ахатинаның азық етпегені
1.	Сәбіз	40 гр	28 гр	12 гр
2.	Қияр	40 гр	35 гр	5 гр
3.	Қызанақ	40 гр	20 гр	20 гр
4.	Банан	40 гр	10 гр	30 гр
5.	Тәтті бұрыш	40 гр	17 гр	23 гр
6.	Орамжапырақ	40 гр	28 гр	12 гр
7.	Асқабақ	40 гр	25 гр	15 гр
8.	Салат жапырақтары	40 гр	40 гр	0 гр

2-ші кестеге сәйкес, ахатина ұлуларының ең сүйсініп қорек ететін өсімдік түрлері салат жапырағы мен қияр екенін көруге болады. Одан кейінгі орындарда сәбіз, орамжапырақ, асқабақ көкөністері.

Ахатина ұлуларына қажетті жануартекті ақуыздар

Кесте – 3

№	Қорек түрлері	Массасы	Ахатиналардың қорек еткені	Ахатиналардың қорек етпегені
1.	Гаммарус	100 гр	100 гр	0 гр
2.	Тауық еті	100 гр	20 гр	80 гр
3.	Ұнтақталған сүйек ұны	100 гр	50 гр	50 гр

3-ші кестеге сәйкес, ахатина ұлуларына жануартекті ақуыздардың ішінде ұнамдысы кептірілген өзен шаяндары екені байқалады. Тауық етін аса жарата қоймайды.

Табиғи жағдайда өмір сүретін ахатиналар жарты жылда көбеюін бастайды, бір ахатина барлық өмірінде 100 мың жұмыртқаға дейін салады, 10 жылға дейін өмір сүреді. Ал, зертханалық жағдайда мұндай былкылдақденелілер 6 мың-ға дейін жұмыртқа салатынын байқадық.

Қорытынды. Ахатина адам өмірінде басқа да тірі нысандар сияқты әртүрлі мақсатта қолданылады:

- ахатинаны адамдар үйлерінде тірі объект ретінде террариумда ұстайды;
- кейбір елдерде ахатина маңызды ақуызды азық көзі болғандықтан, оны адам тағамға пайдаланады;
- медицинада ахатинаны тері ауруларын емдеу үшін қолданады (мысалы, псориаз, күйіктерді емдеу, бронхит, көкжөтел, силикоз сияқты тыныс алу жүйелерінің ауруларын емдеу және т.б.);
- косметологияда ахатинаны терінің құрылымын жақсарту, тыртықтарды кетіру үшін қолданады. Жалпы, ахатина адам үшін қолда ұстап, өсіруге қолайлы объект.

Әдебиеттер

1. Краснов И. С. Гигантские улитки – ахатины. Опыт успешного содержания и разведения в домашних условиях. – М.:, ООО «Аквариум Принт», 2006. – 100 с.
2. Иванов А.В., Класс брюхоногих моллюсков // Руководство по зоологии. Т.2. Беспозвоночные. – М: Наука, 1988. – 436 с.
3. Юный зоолог-сборник, - Красноярск: РИМП «Вита», 1996. – 338 с.

Ажарова А.К., Абдишева З.В.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

СТУДЕНТТЕРДІҢ ДЕНЕ ДАМУЫН БАҒАЛАУ КӨРСЕТКІШТЕРІ

Дене дамуы- әлеуметтік- экономикалық және табиғи климаттық факторлар әсерінен түзілетін ағзаның морфологиялық және физиологиялық белгілерінің жиынтығы. Сондықтан да, дененің дамуы өмір сүру жағдайында және өсіп келе жатқан ұрпақты тәрбиелеуге әсер етеді (7-8).

Балалар мен жасөспірімдер денесінің дамуын бағалауда дене салмағы негізгі көрсеткіштердің бірі болып табылады. Дене ұзындығы мен кеуде клеткасы шеңберінің өзгешелігі, дене салмағы тұрақсыз көрсеткіш, әртүрлі экзо- және эндогендік факторлар әсерін салыстырмалы түрде тез сезінгіш және өзгергіш.

Оқушылардың жасөспірімдік шағы морфофункционалдық көрсеткіштердің жастан жасқа өзгеруінің ерекшеліктерімен айқын сипатталады. Бұл жас кезеңіндегі жасөспірімдердің дене ұзындығы және дене салмағы, ККШ, ӨТС жоғарылауы байқалады. Жасқа- жынысқа байланысты антропометриялық көрсеткіштердің өсуінің жылдамдауы әртүрлі самототипке байланысты. Міне, осы себепті Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің 1 және 4 курс студенттерінің морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштерін анықтау өзектілігі болып табылады.

Зерттеу жұмысының мақсаты - студенттердің дене дамуын бағалау көрсеткіштерін және олардың морфологиялық, физиологиялық ерекшеліктерін антропометриялық әдістер арқылы анықтау.

Зерттеу жұмысына материалдар 2017 жылдың қыркүйек айынан бастап Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің 1 және 4 курс студенттерінің морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштері анықталып, жинастырылды. Антропометриялық әдістер бойынша көрсеткіштер дайындалды [4]. Морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштерін анықтау үшін арнайы анықтағыштар мен еңбектер пайдаланылды [7].

Зерттеу барысында Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің 1 және 4 курс студенттерінің морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштері кестелерде беріліп отыр.

Кесте 1 - Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің I – курс Б1-705 студенттерінің морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштері

	Аты- жөні	Морфологиялық көрсеткіштері			Физиологиялық көрсеткіштері		
		Бойы	Салмағы	ККШ	Жүректің соғу жиілігі	Қан қысымы	Динамометрия
1	Алина Арайлым	1,46	51	88	71	120/80	21
2	Атаева Мадина	1,67	55	81	75	120/80	56
3	Бақытқызы Әлия	1,71	62	83	85	120/70	52
4	Жумағалиева Мадина	1,61	51	83	73	100/70	28
5	Қантаева Жұлдыз	1,72	52	85	71	120/80	28
6	Қасымханова Балғын	1,65	61	87	76	120/70	52
7	Кикбаева Балауса	1,68	45	76	85	90/60	28
8	Малгождарова Перизат	1,65	47	81	69	110/60	38
9	Нұрғаби Іңкәр	1,52	48	77	73	120/70	27
10	Оман Гүлім	1,61	61	93	75	100/60	28
11	Рахымжанова Талшын	1,52	55	87	71	120/70	21
12	Тюленбергенова Айым	1,71	52	86	85	110/80	35
13	Сейсембаева Карина	1,68	51	83	86	120/70	38
14	Смаилханова Айдана	1,69	49	81	85	110/70	51
Орташа көрсеткіші		1,72	62	93	86	120/80	56
Барлығы:		14 қыз бала					

Кесте- 2. I – курс Б6-701 студенттерінің морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштері

	Аты- жөні	Морфологиялық көрсеткіштері			Физиологиялық көрсеткіштері		
		бойы	Салмағы	ККШ	Жүректің соғу жиілігі	Қан қысымы	Динамометрия
1	Айтмуханова Жансая	1,55	37	74	58	90/60	21
2	Асқарова Айпара	1,56	47	76	69	100/80	52
3	Дәкен Балжан	1,73	72	83	71	120/80	41
4	Жасуланова Асем	1,61	51	78	71	120/70	51
5	Елемесова Лаура	1,68	51	75	75	110/60	51
6	Еркинова Алуа	1,69	57	71	74	120/80	21
7	Каменова Ажар	1,65	51	72	76	110/80	65
8	Қанатбекова Гульмира	1,65	67	88	70	90/60	28
9	Назарбеков Әділ	1,80	59	68	72	120/80	95
10	Оралханова Еркежан	1,63	47	74	73	120/70	51
11	Сейілғазыева Ақерке	1,61	61	84	73	100/80	38
12	Чекинбаева Дарина	1,57	65	82	74	100/70	52
Орташа көрсеткіші		1,79	67	88	76	120/80	91
Барлығы:		11 қыз және 1 ұл бала					

Кесте- 3 - IV – курс студенттерінің морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштері

	Аты- жөні	Морфологиялық көрсеткіштері			Физиологиялық көрсеткіштері		
		бойы	Салмағы	ККШ	Жүректің соғу жиілігі	Қан қысымы	Динамометрия
1	Қалыбаева Эльмира	162	59	74	75	120/80	28
2	Құрмашев Тоқтар	174	61	65	78	110/70	51
3	Нұрланқызы Гүлім	163	58	71	69	110/80	38
4	Тұрарова Жансая	163	61	74	82	120/80	28
Орташа көрсеткіші		174	61	74	78	120/80	51
Барлығы:		3 қыз, 1 ұл бала					

Оқушылардың өсуі мен дамуының сандық және сапалық көрсеткіштерін антропометриялық көрсеткіштер деп атайды. Оған бойын, дене салмағын, көкірек клеткасының көлемін өлшеу кезінде алынатын деректер жатады. Мұның бәрі оқушылардың қалыпты өсуі жайлы айтарлықтай толық мәлімет береді. Түрегеліп тұрған оқушының бойын өлшеу, оның сүйек аппаратының дамуы туралы мәлімет береді. Оқушының дене салмағын өлшеу арқылы, оның бұлшықет жүйесінің дамуы мен оның толықтығын анықтайды. Көкірек клеткасының көлемін және оның тыныс алу кезіндегі қозғалғыштығын өлшеу оқушының тыныс алу бұлшықеттерінің даму дәрежесі жайында деректер береді.

Алынған деректерді оқушылардың қалыпты даму дәрежесін көрсететін стандарт көрсеткіштерімен салыстыра отырып, оның орташа стандарт көрсеткішіне сәйкес келу – келмеуін анықтайды. Стандартты пайдаланған кезде әр жердің өзіне тән орташа стандарт көрсеткіштері болатынын ескеру қажет. Ондай стандарт көрсеткіштері басқа жердегі оқушылардың денесінің дамуын көрсететін стандарт көрсеткіштеріне толық сәйкес келмеуі мүмкін. Оқушылардың денесінің дамуына мысалы, әртүрлі климаттық белдеулердегі және түрліше тіршілік жағдайлары тағы басқалары да әсер етеді.

Морфологиялық зерттеу әдістеріне:

Тұрған кездегі бой ұзындығын (БҰ) – ростометрмен өлшенеді. Зерттелуші кеудесін көтеріп, ішін тартып, ростометрдің вертикальді планкасын денесінің үш нүктесімен (өкшесі, жамбасы, жаурыны) тиіп «тіктел» күйінде тұрады. Басы көздің сыртқы бұрышы мен сыртқы есту жолы бір деңгейде болатындай күйде тұруы керек.

Дене салмағы (ДС) – медициналық таразыда өлшену арқылы анықталады. Зерттелуші таразының ортасында тыныштық күйінде тұрады, бұл жағдайда өлшенудің дәлдігі 50 граммды құрайды.

Кеуде клеткасының шеңбері (ККШ) – сантиметрлік лента арқылы өлшенеді. Қолды екі жаққа қаратып ұстау кезінде сантиметрлік лентаны ер адамдарда денесінің артынан жауырынның астыңғы бұрышы бойынша, ал алдынан омырау (кеуде) маңы сызығының астыңғы бөлігі бойынша қойып өлшейді. Қыз балаларда сантиметрлік лентаны дененің алдыңғы жағында омыраудың үстінен қойып өлшейді.

Ағзаның функциональді жағдайы, оның барлық физиологиялық жүйелері арқылы анықталады. Адам ағзасына жүйке жүйесі арқылы әсер ету оның көптеген мүшелері мен ұлпаларының қызметін бұзады. Әсіресе, сезімтал және жеңіл жарақаттанушы бала ағзасы болып табылады. Ересек адам ағзасының қызметінде ешқандай өзгерістер тудырмайтын тіпті салыстырмалы әлсіз тітіркендіргіштердің өзі де, бала ағзасының функциональді жағдайын өзгертіп жіберуі мүмкін. Ал егер ұзақ әсер ететін болса, оның физиологиялық жүйелерінің үйлесімді әрекетін бұзып, баланың өсуі мен дамуын тежеуі де мүмкін.

Физиологиялық зерттеу әдістеріне:

Өкпенің тіршілік сыйымдылығы (ӨТС) – тыныстық сыйымдылық, тыныс алудың қосымша сыйымдылығы, тыныс шығарудың қосымша сыйымдылығынан тұрады. Зерттелуші терең тыныс алады, сосын тыныс шығарады. Тағы бір рет терең тыныс алып, спирометрдің түтігіне баяу тыныс шығарады. Процедура 3 рет қайталанатын, ең жақсы көрсеткіш есептелінеді.

Жүрек жиырылуының жиілігі (ЖЖЖ) – жасқа, жекелеме ерекшеліктерге және реттелу типіне байланысты болады. Тамырдың соғуын білектің ішкі жағының төменгі бөлігінен саусақпен басып білуге болады. Тамырдың соғуына қарап бір минутта жүректің қанша рет жиырылғанын біледі.

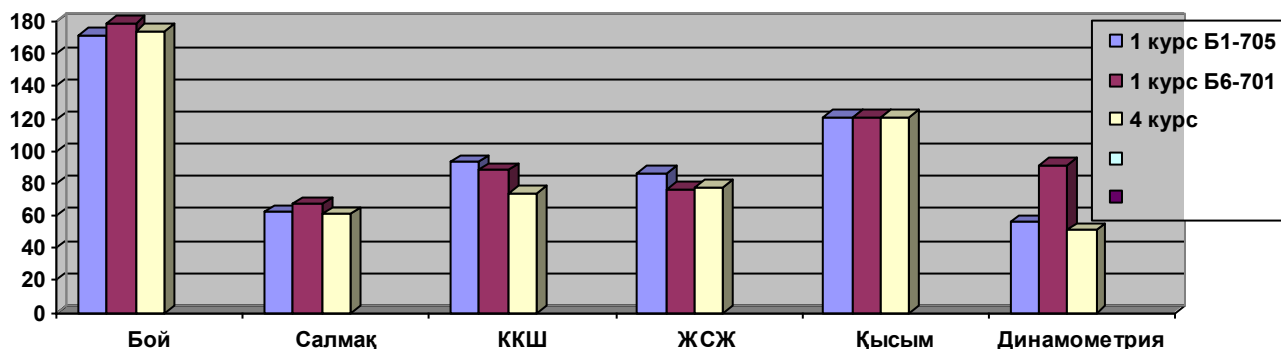
Артериялды қысым (САҚ ЖӘНЕ ДАҚ) – жалпылама қабылданған А.Коротовтың әдісі бойынша манжетті тонометр көмегімен 10 минут демалыстан кейін отырған күйде оң жақ қолда анықталады. Өлшеу үш реттен кем жүргізілмейді, ең жақсы көрсеткіш есептелінеді.

Жүректің соғуының жиілігі- кәрі жіліктің бас жағына жаңай орналасқан артериялық қан тамырын саусақпен басып, 15 секунд ішіндегі тамыр соғысының жиілігін, ритмин анықтап, соңынан 15 секундты -4 ке көбейту арқылы 1 минут ішіндегі жиілік пен ритмділігін санау арқылы анықтадық.

Білезік бұлшық ет күшін- анықтау кезінде динамометрия құралын қолдандық. Алдымен зерттелуші тік тұрып, денесінен қолын үш бұрыш жасап алшық ұстайды да, оң және сол қолымен үш реттен қысады. Ең жақсы көрсеткіш алынады.

Зерттеу нәтижелері бойынша Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің 1 және 4 курс студенттерінің морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштері анықталды. Зерттеу барысында студенттердің арасында сан көрсеткіші бойынша аса ауытқулары байқалмайды. Бұл 1-ші диаграммада келтірілген.

Диаграмма- 1. Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің 1 және 4 курс студенттерінің салыстырмалы морфологиялық және физиологиялық көрсеткіштері

Қорытынды: I және IV курс студенттерінің физиологиялық көрсеткіштері (жүректің соғу жиілігі, артериялық қан қысымы, өкпе клеткасының сыйымдылығы, динамометрия көрсеткіші) бойынша салыстырғанда ешқандай ауытқулар жоқ және бұл көрсеткіштері өз жасына сай бірқалыпты дамып келе жатқанын анықтадық.

Әдебиеттер

1. Неменко Б.А., Оспанова Г.К. Балалар мен жасөспірімдер гигиенасы. Медициналық ЖОО және практикалық дәрігерлерге арналған оқулық. Алматы. – 2002 ж. – 350 б.
2. Ержанова Ж. Оралман балар организмнің қазақстандағы экологиялық гигиеналық ерекшеліктері. Ізденіс журналы. Алматы. 2003 ж., №3, 25 б.
3. Мажидова З.Х., Г.Эрдэнэтула. Особенности полового созревания у девушек. Приаралья с различными показателями физического развития// Здравоохранение Казахстана 1995- №1- с.16-17.
4. Кульниязова Г.М. Оценка морфофункциональных показателей состояния здоровья у школьников // Здоровье семьи –XXI век.2001 г.- с.30-31.
5. Касенова Л.Ж. Динамика анатомо- соматических параметров развития подростков двух этнических групп. Автореферат канд.дисс., 2002 г.,26 с.
6. Шубина Д.А. Сравнительная оценка морфофункциональных особенностей сельских подростков. Выпуск 24, 2005 г., с.125-133.
7. Демеуов Ж.Д. Мектепке дейінгі балалардың анатомиясы, физиологиясы және гигиенасы. Алматы.-1995. – 254 с.
8. Белоусов А.З., Кардашенко В.Н и др. Ускорение физического развития в подростковом возрасте// Вопросы антропологии- 1973.-№44.-с. 92-96.
9. Фарбер Д.А. Физиология подростков. –М., 1988 г-с.203.
10. Апанасенко Г.Л. Физическое развитие детей и подростков. – Киев:Здоровье.-1985. с-79.

Нигматуллина А.К.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ПРЕПОДАВАНИЕ ХИМИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ В 9 И 10 КЛАССАХ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

В современной системе образования актуальными являются вопросы полиязычного обучения. В данной статье рассматривается вопрос о формировании химического языка у учащихся 9 и 10 классов в рамках полиязычного образования. Автор предлагает методические приемы для эффективного усвоения программы по химии в 9 и 10 классах.

In the modern education system, the issues of multilingual education are topical. This article deals with the question of the formation of a chemical language for students of the 9th and 10th grades within the framework of a multilingual education. The author offers methodical techniques for the effective assimilation of the chemistry program in the 9th and 10th grades.

Қазіргі білім беру жүйесінде көптілді білім беру мәселелері өзекті болып табылады. Бұл мақалада көп тілді білім беру жүйесінде 9-шы және 10-шы сынып оқушыларында химиялық тілді қалыптастыру мәселесі қарастырылады. Автор 9-шы және 10-шы сыныптарда химия бағдарламасын тиімді меңгерудің әдістемелік тәсілдерді ұсынады.

Полиязычное обучение понимается как взаимосвязанная деятельность учителя и учащихся в процессе изучения отдельных предметов или предметных областей средствами родного и иностранного языков, в результате которой достигается синтез определенных компетенций, обеспечивающий высокий уровень владения иностранным языком и глубокое освоение предметного содержания. Переход школ на трехязычное образование перейдет в 2023 году. В учебной программе по химии в качестве одной из задач указано формирование грамотного использования химической терминологии, символов химических элементов, формул веществ. Таким образом, в результате обучения химии учащийся должен овладеть знаниями химического языка и умением его применять.

Без химического языка невозможно изучение основ химии. Он широко и активно используется на всех этапах обучения предмету и является важным показателем химических знаний учащихся. Химический язык служит средством передачи химических понятий, на нем записываются химические уравнения и задачи. В связи с этим, изучение химического языка на английском языке будет вызывать определенные трудности у учащихся, ведь прежде чем изучать дисциплину на иностранном языке, нужно достаточно хорошо им овладеть. При изучении химии на английском языке учащиеся могут значительно улучшить свой уровень владения языком, пополнить словарный запас и научиться пользоваться иностранным языком для получения информации по другим предметам. Происходит развитие следующих навыков: коммуникативного (умение разговаривать на иностранном языке) и предметного (усвоение химических понятий на родном и

иностранном языке). При полиязычном обучении есть возможность сравнить, проанализировать, сопоставить одно и то же предметное содержание в различных предметных культурах. Это дает возможность учащимся для получения информации пользоваться различными, в том числе и зарубежными, источниками. Однако, уровень знаний по самому предмету может значительно упасть, ведь помимо изучения химии возникает еще и проблема изучения английского языка. Для решения этой проблемы я предлагаю применять ниже изложенные методы обучения в 9 и 10 классах.

1. Поэтапная организация урока химии на английском языке.

Урок химии проводится в пять этапов: подготовительный, ознакомительный, аналитический, прикладной и итоговый. *Подготовительный* этап проводится на двух языках – английском и родном, и предназначен для выявления степени готовности учащихся к изучению нового материала. Преимущество *ознакомительного* этапа в том, что ученики воспринимают химическую информацию на английском языке на слух, то есть, улучшают свои навыки аудирования.

На *аналитическом* этапе учащиеся обрабатывают полученную информацию на английском языке. Здесь же происходит перевод текста с иностранного на родной язык, выявление незнакомых терминов, работа со словарем и запись новых понятий в билингвальный химический словарь.

Прикладной этап включает в себя билингвальную беседу (обсуждение полученной информации, дискуссии, выступления с докладом) и выполнение письменных (решение уравнений и химических задач) и практических (химический эксперимент) заданий.

На *итоговом* этапе проводится билингвальное обсуждение письменных и проверочных работ, подведение итогов урока, озвучивание оценок и саморефлексия.

2. Последовательный перевод.

Метод последовательного перевода предполагает перевод отдельных предложений, терминов или смысловых частей предложения сразу после говорящего во время специальных пауз. Во время первых уроков в качестве переводчика выступает сам учитель, а далее, по мере успешного усвоения английского языка учащимися, для этого привлекаются сами школьники. При использовании метода последовательного перевода тема урока может подаваться сразу на двух языках, например: «Теория электролитической диссоциации/The theory of electrolytic dissociation».

Пополнить словарный запас учащихся можно с помощью изучения в 9 классе названий химических соединений на родном и английском языках:

NH_3 – аммиак - ammonia

H_3PO_4 – ортофосфорная кислота –phosphoric acid

CO_2 – диоксид углерода – carbon dioxide

При изучении нового термина учитель дает его на английском языке с переводом, либо просит ученика перевести его.

Использование метода последовательного перевода на уроках химии позволяет учащимся соотносить химические понятия на родном и английском языке.

3. Билингвальная контекстная замена.

Данный метод предполагает переход от названия химического соединения на одном языке к названию на другом языке согласно контексту.

Например, в 10 классе при изучении важнейших s-элементов и их соединений учащимся можно предложить следующий тип заданий:

Замените русские и английские названия химических соединений на их символы.

«Гидроксид натрия является самой распространенной в мире щелочью. Sodium hydroxide is a strong alkali, dangerous for human skin».

Также, контекстную замену можно использовать при изучении химических формул, уравнений и решении химических задач:

Составьте уравнения реакций, замените названия веществ на их химические формулы, заполните пропуски и расставьте коэффициенты:

carbon + oxygen → carbon (IV) dioxide

phosphorus + chlorine → хлорид фосфора (V)

sulfur (VI) oxide + water → sulfuric acid

Представленные выше методы можно комбинировать на уроке. Однако, не следует перегружать учащихся информацией, ведь помимо изучения терминов и понятий на родном языке, им придется еще запоминать их и на английском. Учащиеся должны научиться понимать химические термины на английском языке и сопоставлять их с терминами на родном языке. Данные методы значительно облегчают усвоение информации для учащихся.

RECIPROCALLS IN KAZAKH

The Kazakh Language is a relatively insufficiently explored language, by and large, due to the fact that Kazakhstan for the most of the part of its history had been the part of Russia. Moreover, the grammar of the Kazakh language presents different sets of problems and areas for research, especially in terms of applying common principles developed by Chomsky in the late 80s. Therefore, current paper is aimed to, at least, posit the question and build up the foundation for future works on the Kazakh syntax with the application of basic principles of Generative Syntax. In particular, this work will be targeted to comprehend the basic features of Kazakh reciprocal structures and how does Chomsky's theory account for those structures. It is a novel area of linguistic research, at least, for the western scientific community. Even though there is no literature on Kazakh reciprocals, there is some interesting literature on reciprocals in Kirgiz.

From the organizational perspective, this paper is comprised of several sections. The first section reviews the appropriate literature on Binding. We will introduce the principles of Binding from Chomsky's publications as well as the Carnie's (2014) *Syntax, A Generative Introduction*. The second section will present some aspects of a language that is closely related to Kazakh. We will understand how Kirgiz is related to Kazakh and how reciprocity is expressed in Kirgiz. The third section, will present descriptive information about the reciprocals in Kazakh. In addition to that, we will try to introduce several types of reciprocals in Kazakh, even though the paper itself will be dedicated to investigation of the only one kind of reciprocals. Lastly, the third section will investigate the application of Chomsky's binding principles in Kazakh.

1.0 Theoretical assumptions

1).....

Universal Grammar and subsystems

In his book *Lectures on Government and Binding* Chomsky mentions the importance of the universal system that can explain different unrelated languages in one framework. He discusses the theory Universal Grammar and basic principles of it. Generally, Chomsky claims that the UG consists of different interacting subsystems that can be viewed from different points of views. One point of view considers these subsystems as components of the rule system of grammar. On the other hand, these subsystems can be viewed as principles. According to Chomsky the subcomponents of the rule system will look like this:

- (1)
 - (i) lexicon
 - (ii) syntax
 - (iii) PF-component
 - (iv) LF-component

Whereas the subsystem principles will include the following:

- (2)
 - (i) bounding theory
 - (ii) government theory
 - (iii) θ theory
 - (iv) binding theory
 - (v) Case theory
 - (vi) control theory

All above-mentioned concepts are essential for the theory of Universal Grammar and for the theory of Generative Syntax itself. However, we in the scope of this paper we will primarily focus on the principles of binding theory.

1.2. Binding theory

In this section we will review general principles of binding. The overview of the theory will be adapted from Carnie (2014), *Syntax: a generative introduction*. The reason for that is the fact that that explanation was more preferable at least personally for me, and somewhat simpler than the explanation by Chomsky. In

addition to that, the book by Carnie was used during the semester and I have tested most of the facts from the book in Kazakh.

When dealing with the binding theory, we have to be certain about three kinds of NPs. They are: R-expressions, anaphors, and pronouns.

R-expressions comprise the most part of NPs. R-expressions usually refer to some context that is known to the reader or to the hearer. They refer to some knowledge about the situation to which the utterance related to, thus they are called referred expressions, or simply R-expressions. For example:

2) *Elvis was the king of Rock and Roll.*

In this example, *Elvis* is an R-expression. Most of the people know that *Elvis* refers to Elvis Presley. For people that are not familiar with music industry *Elvis* will refer to a person, which would not be the fact that *Elvis* is an R-expression.

Another type of NPs within the framework of the binding theory is an anaphor. While R-expressions get their meanings from the context, anaphors receive their meanings from R-expressions. For example:

3) *Elvis might have killed himself.*

Here the anaphor *himself* receives the context information from *Elvis*, which is an R-expression. However, anaphors not necessarily receive their meanings only from R-expressions.

Another type of NPs within the framework of the binding theory is a pronoun. These kinds of NPs, according to Carnie, can get their meaning from another NP in the sentence and can get it from somewhere else (including context or previous sentences in the discourse). For example:

4) *Elvis said that he could play the ukulele.*

Here the word *he* can refer to *Elvis* (Elvis said that Elvis could play the ukulele) or to someone else (Elvis said that Tommy could play the ukulele).

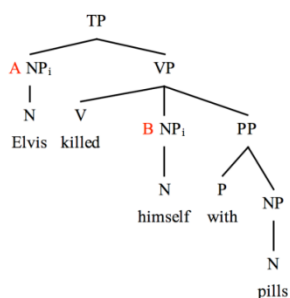
Now when we have introduced the basic NPs used in the framework of the binding theory, let us briefly discuss the notions of coindex and antecedent.

By the antecedent we mean an NP that gives its meaning to another noun in the sentence. In the example 3, an NP *Elvis* can give its meaning to the anaphor *himself*, thus *Elvis* will be the antecedent of the anaphor *himself*.

By the notion of coindex we refer to the particular mechanism to specify that two NPs refer to the same entity. If NPs refer to the same entity, they will be coindexed by the same subscript letter. If NPs refer to different entities, they will get different letters. For example, in the sentence 4, the pronoun *he* can be coindexed with an NP *Elvis* or can refer to somebody else and get different index.

5) a) *Elvis_i said that he_i could play the ukulele.*
 b) *Elvis_i said that he_j could play the ukulele.*

Now as we are introduced all kinds of NPs, we shall discuss the notion of binding and binding principles. According to Carnie, *A binds B if and only if A c-commands B and A and B are coindexed*. In the following tree A c-commands B and A and B are coindexed, therefore A binds B (trees are in ‘flat structure’, however, for the final part of the paper, we will use X-bar structure).

6) Now as we have introduced the notion of binding, it is finally the time to introduce the principles of binding that will be used in the final part of the paper in analyzing Kazakh. There are three principles in the binding theory.

According to Carnie:

The principle A states that an anaphor must be bound in its binding domain (the clause containing the NP (anaphor, pronoun, or R-expression).

The principle B states that a pronoun must be free in its binding domain (the clause containing the NP (anaphor, pronoun, or R-expression).

The principle C states that an R-expression must be free.

Now as we have covered sufficient theoretical material enough to work with Kazakh and apply all above-mentioned principles and, if necessary, make conclusions about the possible modifications to the binding theory for the Kazakh language. However, before doing so, we need to look at the distribution of reciprocals in Kirgiz, a language closely related to Kazakh.

References

1. Carnie, A, (2014), Syntax, a generative introduction, Wiley-Blackwell
2. Chomsky, N, (1980), On binding, Linguistic Inquiry, Vol. 11, No. 1, pp. 1-46
3. Chomsky, N. (1981). Lectures on Government and Binding. Dordrecht: Foris.
4. Juffs, A, (1991), Reciprocals in Chinese. McGill Working Papers in Linguistics/Cahiers Linguistiques de McGill 7(1), 26-40.
5. Nedjalkov, V (2003). Kirghiz reciprocals. Turkic Languages, 7(2), 181-234. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/85595274?accountid=14709>
6. Nedjalkov, V (2006). Reciprocal constructions of turkic languages in the typological perspective. Turkic Languages, 10(1), 3-46. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/85676252?accountid=14709>
7. Thomas, M, 1952, Knowledge of reflexives in a second language, Language acquisition and Language disorders

УДК 81'246.3:378

Исмаилова Г.К., Хасенова К.Е., Уанова А.К.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ПОЛИЯЗЫЧИЕ - ОДИН ИЗ ПРИОРИТЕТОВ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Образование – это та сфера, от разумного устройства которой зависит благополучное решение насущных проблем страны и от которой, в конечном счете, зависит ее процветание. Актуальной задачей образования Республики Казахстан является развитие языковой компетентности студента (а именно: реальное владение тремя языками - казахским, русским, английским). Еще в 2007 году был принят проект «Триединство языков», который стал приоритетным в образовательной политике государства. Сама идея проекта была подсказана сложившейся языковой ситуацией многонационального Казахстана, где проживают представители более 130 национальностей.

Как подчеркивает президент республики Казахстан Н.А.Назарбаев: «...Казахстан уникален и силен своей многонациональностью. На его земле сформировалось уникальное поликультурное пространство... Поликультурность Казахстана – это прогрессивный фактор развития общества. Евразийские корни народов Казахстана позволяют соединить восточные, азиатские, западные, европейские потоки и создать уникальный казахстанский вариант развития поликультурности» [1].

В Послании народу 2007 года «Новый Казахстан в новом мире» лидер нации отметил, что в целях обеспечения конкурентоспособности страны и ее граждан предложена поэтапная реализация культурного проекта «Триединство языков». Согласно проекту необходимо развитие трех языков: казахского как государственного языка, русского как языка межнационального общения и английского как языка успешной интеграции в глобальную экономику [1].

Данное требование вполне соответствует мировым стандартам. Общеизвестно, около 70 % населения земли полиязычны, и эта цифра максимальна в тех странах, где проживают представители

разных национальностей. Полиязычность - это одно из важнейших условий, необходимых для конкурентоспособности индивида. Таким образом, для достижения успешности в современном информационном и техногенном мире владение хотя бы тремя языками является велением времени: чем больше человек знает языков, тем лучше он приспособлен к условиям, предлагаемым жизнью.

Итак, полиязычие – это проект, в успешной разработке которого заинтересованы государство, система образования и каждый гражданин.

Международный стандарт уровня владения несколькими иностранными языками требует от нас формулирования концепции полиязычного образования, предполагая образование новой полиязычной личности при организованной определенным образом системе обучения. Студенты нуждаются в специальных технологиях обучения. Необходимо обеспечить одинаковое качество преподавания на всех трех языках, кроме того, главным вопросом является идентичность содержания учебных дисциплин при преподавании на нескольких языках [2].

Основной целью учебного процесса в высших учебных заведениях является формирование и развитие профессиональной иноязычной компетенции учащихся. В наше время, когда уровень знаний зависит от возможности получения качественной информации, полное профессиональное образование обеспечивается только при условии владения обучающимся как минимум тремя языками.

Иностранный язык для будущих специалистов выступает как средство коммуникации в их профессиональной деятельности. Следствием этого является изменение требований к иностранному языку как учебному предмету в высшей профессиональной школе, в число которых входит приобретение студентами коммуникативной компетентности и знаний социокультурного фона. Иностранный язык необходим будущим специалистам как средство коммуникации и как источник профессионального роста, так как он предоставляет возможность приобщения к богатейшему мировому опыту, способствует самоопределению, самореализации и социальной адаптации личности. Не случайно ЮНЕСКО провозгласил XXI век веком полиглотов [3].

Безусловно, формирование и воспитание полиязычной личности – дело далеко не одного дня, и потому Государственной программой развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы был заявлен поэтапный переход на полиязычное образование[4].

В Государственном университете имени Шакарима города Семей полиязычное образование осуществляется на основе средств гранта МОН РК ««Полиязычие - один из приоритетов современного образования в системе высшей школы»».

Объектом и предметной областью данного исследования являются основы полиязычного образования в системе высшего учебного заведения. В связи с этим актуальными становятся вопросы лингвистического компонента содержания обучения иностранным языкам, преподавания иностранного языка в полиэтничной и поликультурной среде, а также вопрос использования специальных методов и методик в полиязычном образовательном процессе и современных средств мониторинга и контроля результатов обучения, оценки достижений обучающихся в освоении предметной области.

Исходя из вышеназванных аспектов, исследовательская работа велась в двух направлениях:

- в теоретическом, когда прорабатывались проблемы, связанные с лингвистическим и социокультурным компонентами содержания преподаваемого материала;
- в методологическом, когда изучались, систематизировались, апробировались и внедрялись в учебный процесс традиционные, но прошедшие проверку временем и оправданные практикой преподавания иностранных языков, и современные методы, которые только осваиваются преподавателями, ведущими иностранные языки.

Цель данного исследования заключается в рассмотрении возможностей модернизации полиязычного образования и в определении методологии полиязычного образовательного процесса по формированию профессиональной компетенции будущих специалистов в системе высшей школы.

Задачи исследования. Поставлены и решены следующие задачи, которые позволили достичь цели:

- 1) разработка технологии создания полиязычных профессиональных терминосистем:
 - создание банка учебной и справочной литературы для издания терминологического словаря (книги, учебники, обучающие on-line курсы, словари, сайты);
 - составление, подготовка к изданию апробация идеографического словаря по биотехнологическим специальностям вуза на английском, казахском и русском языках в соответствии с республиканскими требованиями (ноябрь 2016 года);
- 2) прохождение стажировки англоязычных преподавателей в ведущих зарубежных вузах;

3) поступление в бакалавров и магистров, обучавшихся по программе полиязычия, соответственно в магистратуру в докторантуру;

4) участие в семинарах-тренингах приглашенных зарубежных специалистов на английском языке;

5) обучение профессионально-ориентированному английскому языку студентов бакалавриата (учащиеся 2-3 курсов языковых и неязыковых специальностей);

6) тиражирование и внедрение в учебный процесс электронных полиязычных программ;

7) по результатам выявленных языковых компетенций, формирование полиязычных групп студентов 2-ого, 3-его, и 4-ого курсов по элективным дисциплинам на всех факультетах университета, определение контингента обучающихся, проведение мониторинга их знаний, привлечение к преподавательской деятельности квалифицированных кадров преподавателей с учеными степенями, имеющих опыт обучения и работы за рубежом;

8) оказание содействия в формировании качественного контингента преподавателей для полиязычных групп университета: определение языковых компетенций преподавателей, ведущих занятия по базовым и профильным дисциплинам, путем разработанного и проведенного тестирования, а также процедуры экзамена;

9) осуществление научного консультирования магистрантов специальности «Иностранный язык: два иностранных языка» при прохождении педагогической практики в ГУ имени Шакарима города Семей;

10) совершенствование эффективного содержания программы внедрения полиязычного образования в университете, на основе которой разработаны языковые курсы для преподавателей и студентов объемом 60 часов в соответствии с выявленным уровнем владения английского языка;

В процессе исследования использовались специальные лингвистические методы и методики обучения иностранным языкам: системно-коммуникативный, экспресс-метод, лингвосоциокультурный, прямой метод обучения, грамматико-переводной и другие, а также мониторинг состояния и дальнейшего развития полиязычного образования в вузе.

Информационная база исследования является основой достижения результатов, в этой связи определен список научных, нормативных и стратегических источников:

-Послания Президента Казахстана Н.А. Назарбаева;

-Программные стратегии Министерства образования и науки РК;

- Государственная программа развития образования на 2016 -2019 гг.;

-Государственная программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы;

- **Стратегический план Министерства образования и науки Республики Казахстан на 2014 - 2018 годы;**

- Государственный общеобязательный образовательный стандарт образования специальностей;

- Нормативно-правовые документы МОН РК;

- Региональная Программа ВКО по развитию полиязычия на 2015-2018 учебные годы;

- Стратегический план развития на 2013-2018 гг. Государственного университета им. Шакарима г. Семей;

- Электронные базы данных Elsevier и Springer;

- Электронные ресурсы Российской государственной библиотеки.

Исследование велось в соответствии с основополагающими нормативными документами:

-Указ Президента Республики Казахстан от 1 февраля 2010 года № 922 "О Стратегическом плане развития Республики Казахстан до 2020 года";

-Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 11 ноября 2014 года "Нұрлыжол – путь в будущее";

-Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 30 ноября 2015 года "Казахстан в новой глобальной реальности: рост, реформы, развитие";

- План нации "100 конкретных шагов: современное государство для всех"

- Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы.

Так как в Государственной программе в числе основных проблем высшей школы заявлены недостаточное качество подготовки педагогических кадров и низкая доля учителей, преподающих предметы естественно-математического цикла на английском языке, то для решения отмеченной проблемы в университете имени Шакарима была разработана и утверждена Программа развития полиязычного образования на 2016-2020 годы. Данное исследование велось в соответствии с целями,

закрепленными в утвержденной на Ученом Совете «Концепции программы полиязычного образования университета»:

- содействие решению проблемы становления и развития полиязычного образования в стране путем практической наработки опыта полиязычного образования в Государственном Университете имени Шакарима города Семей;

- содействие реализации принципа преемственности полиязычного образования в системе «школа - вуз», а также решению задачи подготовки педагогических кадров с полиязычным образованием в вузах Казахстана.

Теоретико-методологическая платформа современного научно-практического синтеза полиязычного образования заложена в работах таких отечественных и российских ученых, как Кунанбаева С.С., Кондубаева М.Р., Коннова З.И., Ширин А.Г., Хомский Н., Савиньон С., Кулибаева Д.Н., Ирисханова К.М.

Вопросам развития полиязычного образования посвящены труды ведущих зарубежных ученых, таких как: Байрам М., Холлидей А., Ян ванн Эком, Хаймз Д., Савиньон С., Бахман Л.

Научная новизна исследования представлена следующими положениями:

1) определены пути модернизации полиязычного образования в системе высшей школы;
2) систематизированы методы и методики, использующиеся в процессе преподавания иностранных языков, описаны современные средства контроля результатов обучения и оценки достижений обучающихся в предметной области.

Практическое и прикладное значение результатов исследования имеет особое значение для развития полиязычного образования в системе высшей школы. Четкая контролируемая поэтапная реализация проекта позволит реализовать ожидаемые результаты:

- выполнение государственного заказа на подготовку кадров, владеющих тремя языками, согласно Посланию главы государства Н.А. Назарбаева о Триединстве языков и Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы;

- обеспечение выпускников университета международно-стандартными квалификационными компетенциями;

- развитие конкурентоспособности университета на внутреннем и внешнем трудовом и образовательном рынках.

Литература

1. Назарбаев Н.А. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. - Астана, 2007
2. Кондубаева М.Р. Научно-исторические основы формирования культуры речи двуязычного учителя-словесника: автореф. ... д-ра пед. наук. – Алматы, 1995. – С.139
3. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методологии и теории.- Алматы, 2005. – 264 С.
4. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2011- 2020 годы

Базарханова Ш.Ж.

№ 47 жалпы орта білім беретін мектеп КММ, Семей қ.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҮДІРІСТЕРІНІҢ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ

Мектеп жасына дейінгі баланың болашақтағы оқу қызметіне ең қажетті танымдық процестерін дамытуға баса назар аудару керек. Баланың ойлау қабілеті, сөйлеу, ес, зейіні дамып, күн сайын өзгеріп отырады. Мектеп жасына дейінгі кезеңдегі балалардың сөйлеуі, ойлауы, қабылдауы, зейіні, қиялы, есте сақтауы оның заңдылықтары туралы, зерттеулер тұжырымдар, пікірлер қазіргі бала тәрбиесіне мол үлес қосып отыр.

Мектепке дейінгі шақта зейіннің дамуына келетін болсақ, қандай да бір объектінің қызғылықты келуіне байланысты. Бөбектер ойынға 30-40 минутқа дейін зейінді шоғырландыра алады, 5-6 жастағылар 1-1,5 сағатқа дейін зейінді шоғырландыра алады. Баланың айналысып отырған өз ісіне деген мұндай құмарлығы – зейін қоюдың жемісі. Бала бір нәрсеге ынтасы өшпей тұрған кезде ғана зейінін шоғырлайды [1].

Мектепке дейінгі шақта балалар іс-әрекетінің күрделенуіне жалпы ақыл-ой дамуының ілгерілеуіне байланысты зейін күшті шоғырланып, тұрақтылыққа ие болады. Балалар суреттерді көргенде, әңгіме, ертегі тыңдағанда зейін тұрақтылығы арта түседі. Мектепке дейінгі шақтың соңында суретті көру ұзақтығы екі есе артады, мектепке дейінгі кішкентайға қарағанда алты жасар бала суретті жақсы түсінеді, оның өзіне қызықты жақтары бөліп алады.

Ересек мектеп жасына дейінгі бала өз мінез-құлығын ырықты түрде билей алғанмен, оның бойында ырықсыз зейін басымдау болады. Ырықты зейін үлкендердің баланы іс-әрекеттердің жаңа түрлеріне тартуының, белгілі бір құралдардың көмегімен оның зейінін бағыттап, ұйымдастыруының арқасында қалыптасады.

Мектеп жасына дейінгі бала зейінінің ерекшелігі мектепке дейінгі оқыту ырықты зейінге үнемі күш салуды талап ететін тапсырмалар бойынша құрылуы мүмкін емес себептердің бірі болып саналады. Оқу іс-әрекетінде пайдаланылатын ойын элементтері, іс-әрекеттің нәтижелі түрлері, іс-әрекет формаларын жиі өзгерту балалардың зейінін айтарлықтай жоғары деңгейде ұстауға мүмкіндік береді.

Мектеп жасына дейінгі кезең – естің жедел дамиды кезеңі. Баланың есі бала үшін мәнді оқиғалар мен мағлұматтарды тұтып алады да, оны сақтап қалады.

Ересек мектеп жасындағы бала бұл кезде ырықты түрде есте сақтайды. Есте сақтау көңілдегідей ойынның шартына айналған кезде немесе баланың әрекетін жүзеге асыратын мәнге ие болған кезде, бала сөзді, өлеңді, сондай-ақ жүйелі іс-әрекетті, т.б. тез есінде сақтайды. Ол есте сақтау тәсілдерін саналы түрде біртіндеп меңгере бастайды. Есте сақтауға қажетті деген нәрселердің мән-мағынасын жете түсініп, ұғынуға тырысады.

Белгілі бір материал тәңірегіндегі баланың белсенді ақыл-ой қызметімен байланысты ырықсыз есте сақтау мектепке дейінгі балалық шақтың аяғына дейінгі сол материалды ырықты есте сақтауға қарағанда, жемістірек болып қала береді. Мысалы, бейнеленген заттардың топтарын есте сақтау мақсатынсыз-ақ картинкаларды әр орынға қойып шыққанда; оларды балалар есте жақсы сақтады, ал суреттерді есте сақтау мақсатымен қараған балалар мұндай нәтижеге жете алмады. Сонымен қабылдау мен бірқатар белсенді іс-әрекеттерін орындаумен байланыспаған ырықсыз есте сақтау ырықты есте сақтау секілді онша жемісті болып шықпайды [2].

Баланың қиялдауы ойын үстінде қалыптасады. Бала өз қиялында алуан түрлі оқиғаларды тудырып, өзі сол оқиғалар ортасынан ең жақсы қасиеттерімен көріне алады. Мектепке дейінгілердің қиялдауының көбі ертегі үстінде қалыптасады. Ойын үстінде қалыптаса келе қиял іс-әрекеттің басқа да түрлеріне ауысады. Ол, әсіресе, баланың сурет салып, тақпақтар мен ертегілерді ойдан шығарған кездерінде анағұрлым тез оянады. Бұл жерден біз бала шығармашылығындағы сан алуандықты байқаймыз: балалардың кейбірі нақты шындықты бейнелеуге тырысса, екінші біреулері қиял-ғажайып кейіпкерлер мен жағдайларды тудыруға құштар.

Мектепке дейінгі балалардың қиялы көбінесе ырықсыз келеді. Сезімнің арқасында балалар ертегілерді, тақпақтарды ойдан шығара алады. Арнайы қиял мектепке дейінгі ересек шақта іс-әрекеттің жемісті түрлерінің даму процесінде, балалар құрастыра білуді үйрене бастаған және құрастырылған затта белгілі бір ойды жүзеге асыра бастаған кезде қалыптаса бастайды.

Қиялды үнемі дамытып отыру – балаға айналадағы дүниені танытып, меңгерудің бір жолы.

Бала мектепке дейінгі шақта сәбилік шақта қалыптасқан қабылдау іс-әрекетін меңгере отырып өтеді. Бұл әрекеттер бала іс-әрекеттерінің жаңа түрлерін бағыттап және реттеп алдымен заттардың, шама жағынан қатынастардың, формаларының, түстерінің жеке ерекшеліктерін көз алдына елестету қажет болатын табысты тапсырмаларды орындауға, заттардың күрделі қасиеттерін жекелей қабылдауға, олардың айқын да дәл бейнелерін жасауға мүмкіндік бере алмайды.

5-6 жаста балалар затты неғұрлым жоспарлы да тұрақты тексеру мен сипаттау пайда болады. Жеті жастағы балалар затты қолында ұстамай-ақ, тікелей көру қабілетін пайдалана отырып заттың қасиеттерін ойдағыдай сипаттайды.

Мектепке дейінгілердің қиналатыны көбінесе кеңістікті және уақытты қабылдау. Кеңістікке орай «оң жақ», «сол жақ» дегенді бөбектер жақсы түсіне алмайтын болса, мектепке дейінгілер (5-6 жас) жақсы ажыратады.

Ал уақытты қабылдауға келсек «кеше», «бүгін», «ертең», «арғы күні» т.с.с. ұғынуда бөбектер көп шатасатын болса, мектепке дейінгілер біраз үйреніп қалады.

Балаға заттың түсін анықтау қажет болғанда, ол әуелгі кездерде нақтылы үлгіні пайдалануға, оны тексерілетін затқа жақынырақ алып келуге тырысады.

Мектеп жасына дейінгі балада қабылдау іс-әрекеттерін жетілдіру өзінің негізінде бізге бұрыннан таныс заңдылықты, яғни сыртқы бағдарлау іс-әрекетінің қабылдау іс-әрекеттеріне

айналуын көреміз. Сыртқы бағдарлау іс-әрекеті қабылдау жәрдемімен балалар әлі шеше алмайтын міндеттерді байқап көру жолымен қызмет етеді.

Мектепке дейінгі балалық шақта бала заттар, әрекеттер, құбылыстар арасындағы байланыстар мен қатынастарды бөліп, қолдануды керек ететін түрлі күрделі тапсырмаларды шешеді. Ойын кезінде, сурет салу, құрастыру кезінде, оқу және еңбек тапсырмаларын орындағанда, жатталған әрекеттерді ғана қолданып қоймай, оларды түрлендіріп, жаңа нәтиже алып отырады. Дамып келе жатқан ойлау балаларға өздерінің әрекеттерінің нәтижелерін алдын-ала көруге, жоспарлауға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі балалар, оларды қызықтыратын сұрақтарды анықтау үшін эксперименттерге келіп, құбылыстарды бақылайды, оларды талқылайды да, қорытындылар шығарады.

Мектепке дейінгі балалар қарапайым, үстіртін байланыс-қатынастарды анықтаудан біртіндеп күрделі, жасырын тәуелдіктерді түсінуге көшеді. Осындай тәуелдіктердің маңызды түрлерінің бірі-себеп-салдар қатынасы. Жоғары мектепке дейінгі жастағы балалар құбылыстардың себебі ретінде заттардың көзге түсетін ерекшеліктерін ғана емес, сонымен қатар онша көзге түспейтін, байқалмайтын, бірақ сонда да тұрақты қасиеттерін көрсете бастайды [3].

Қандайда бір құбылыстарға бақылау жүргізу, заттармен әрекет етудің өзіндік тәжірибесінің болуы жоғары мектепке дейінгі жастағы балаларға құбылыстардың себептері жөнінде елестерін нақтылап, ой-пікір жолымен оларды дұрыс түсінуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. Учеб.пособие.-М., Просв, 2008.
2. Возрастные особенности психического развития детей. / Под.ред И.В.Дубровиной, М.И.Лисиной. М., 2002.
3. Зак А.З. Развитие интеллектуальных способностей у детей 6-7 лет. М.: Просв, 1996.

ӘОЖ 75.512

Күребаев С.А.

№ 8 жалпы білім беретін көркемдік-эстетикалық білім мен тәрбие беру мектеп кешені КММ,
Семей қ.

ТЕХНОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ХАЛҚЫМЫЗДЫҢ ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕРІ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ

Көптеген ғасырлар бойы халықты тәрбиелеудің тәжірибесі қазіргі кезге дейін өз туындысының негізгі қайнар көздерін сақтап келеді. Білім беруді ізгілендіру әрбір халықтың салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, психологиясын педагогика саласында жеткен табыстарын тиімді пайдаланумен тығыз байланысты. Арнаулы білім беру салаларындағы білімді, жаңа кадрларды даярлаудың негізгі көрсеткіштерін көтеру, білім беруде жауапкершіліктерді арттыру, дүние жүзі білім беру кеңістіктеріне енуді қамтамасыз ету ұлттық білім деңгейін халықаралық стандартқа жақындату, республикадағы білім берудің тиімді құқықтық базасын құрумен байланысты. Осыған орай, Қазақстан Республикасының білім беру мен тәрбиелеу саласының түбегейлі жаңару жағдайында халықтың дәстүрлі өнер түрлерін жинақтап, зерделеудің, оның айналасындағы тәлім-тәрбие, мол тәжірибе негізінде жасөспірімдерді тәрбиелеудің маңызы зор.

Бүгінгі таңда қоғамның негізгі мәселелерінің бірі прогресшіл дәстүр болып саналса, әр халықтың алдыңғы қатарлы салт-санасы, ғылыми көзқарасы, демократиялық ой-пікірлері әдет-ғұрпы олардың мәдени байлықтары болып табылады. Халықтың әдет-ғұрпы, дәстүрі қоғамдық өмірдегі материалдық жағдайының өзгеруімен сипатталады.

Халқымыздың келешегі қазіргі жасөспірімдер қолында десек, оларға рухани тәлім-тәрбие, білім беруші мамандарды даярлайтын арнаулы оқу орындарының алдында үлкен міндеттер тұр. Осы орайда орта арнаулы оқу орындарында рухани байлықты дамытуда және көркемдік білім берудің құнарлылығын арттыруда халқымыздың ұлттық қолданбалы қол өнерін пайдаланудың теориялық және практикалық қажеттілігі туындап отыр. Соның ішінде негізгі мәселелердің бірі - ұлттық қолөнер бұйымдарын орта мектептің үрдісінде құндылығын ескере отырып жүйелі пайдалануға болашақ мамандарды даярлау.

Белгілі ғалым Н.Д.Хмель «ғылым мен өнердің өзара ықпалды байланысында, интегративтік тәсілде, мектеп мұғалімдерін дидактикалық тұрғыдан даярлауға болады» деген тұжырым жасаған.

Қазіргі таңда Қазақстанда оқу тәрбие үрдісін ұлттық негізде жандандыруда педагог-ғалымдарымыздың еңбектері айрықша. Оқушылардың алаша, кілем тоқу түрлері арқылы эстетикалық қызығушылықтарын қалыптастыруды С.Жолдасбекова зерттесе, қазақ халқының сәндік қолданбалы өнері негізінде студенттердің көркемдік білімдерін жетілдірудің мазмұны, формасы мен әдістерін Б.Ижанов қарастырды.

Оқушыларды тәрбиелеуде ою-өрнектерді топтап оқу орындарында оқытылуының педагогикалық шарттарын Ү.Әбдіғашарова зерделесе, А.Д.Райымқұлова технология пәні мұғалімдеріне түксіз кілем тоқудың әдістемесін ұлттық қолөнер бұйымдарын оқушыларға үйретуде көмекші құрал ретінде ұсынады, студенттердің қазақтың сәндік қолданбалы өнері бойынша көркем технологиялық білім, іскерлік және дағдыларға қалыптастыру әдістемесін ақпараттық технологияны қолдану арқылы іске асырумен А.Ш.Манабаева айналысты.

Теория мен практикада қазақтың ұлттық қолданбалы өнерінің көркем туындыларын мектептерде оқыту үрдісінде пайдаланудағы қажеттілік өлшеусіз өсуде болса, болашақ мұғалімдерді даярлауда оны ұтымды пайдаланудың теориясы мен әдістемесін өз деңгейінде жүргізуіміз керек.

Болашақ мектеп мұғалімдері мектептерде ұлттық қолөнер негіздерімен оқушыларды таныстыру кезінде мына мәселелерді ескеруі керек: тақырып, мақсат, міндеттер сабақтың мазмұнымен, тәжірибелік тапсырмасымен, нәтижесімен тығыз байланысты жолдармен жүргізілуі тиіс. Мұндай жағдай оқушылардың әшекейленген заттың өмірде орынды қолданылуының қажет екендігін терең ұғынып, түсінуге жол ашып береді. Бұл халқымыздың ұлттық қолданбалы өнерін оқытуды педагогикалық негізде топтастырып, болашақ мұғалімдердің бойына үнемі оқып үйренсем деген ізденімпаздық қасиет дарытады, өз білімдерін толықтыру, тереңдету тәсілдерін үйретеді, білуге деген құштарлығын арттырады.

Әрбір халық ғасырлар бойы таланттар жасаған туындыларды електен өткізіп, асылын тауып, оны одан әрі дамытып отырады. Міне сондықтан да бүкіл дүние жүзі халықтары сияқты қазақ халқының ұлттық өнері де қашанда сап алтын күйін жоймайтын дәстүрлі мұра. Оның бүгінгі өнерге үлгі боларлық мәні зор. Сондай дәстүрлі мұраларымыздың бірі-кілем тоқу өнері. Халық өнерінің сан ғасырлық тәжірибесін бойына сіңірген осынау өнер түрі шындықты көркем пайымдаудағы тереңдігі, образдарының шынайылығы, әрі шығармашылық түйінінің сомдылығымен ерекшеленеді.

Бабалар мұрасы кілем бұйымдары қазір де бұрынғыдай тұрмысымызда кеңінен тараған. Кілем-үй іші сәні, жөн-жоралғы, ырым жасауда қолданылатын тұрмыстық зат, ұзатылатын қыздың жасауы, сыйлы адамдарға тарту жасауға тағы да басқа қажеттіліктерді өтеуде әлі де қызмет етіп келеді. Кілем тоқу өнерін үйрете отырып біз мынадай мақсаттарға қол жеткіземіз: ұлттық ою-өрнектердің шығу тарихы, олардың түрлері, мән-мағынасы, қолданылу аясы жайлы толық мәлімет беріледі; ұлттық қолданбалы өнерімізде қолданылатын табиғи жүн өнімдері, олардың қасиеті, ерекшеліктері, өңделуі жайлы түсінік алады; елімізде өсетін өсімдіктер: ақ тұт, шайқурай, шатыраш, әулие ағаш, сия жаңғақ, қандыағаш, жүзім жапырағы, махаббат гүлі тағы басқа өсімдіктерден табиғи бояулар дайындау және жасанды бояуларды пайдалану әдістерін үйренеді; жіптерді қажетті түстерге бояуды біледі; кілемнің төсегін дайындау үшін қажетті мықты жіптерді таңдауды үйренеді; ою-өрнек композициясын құруды, бірін-бірі ашатын түстерді таңдай білуді, өз ойларын, талғамын кілем бетінде өрнектей білуді меңгереді.

Кілем тоқу өнері студенттердің эстетикалық талғамдарын ұштап, іскерлік қабілеттерін арттырып, ұлттық салт-дәстүрімізге, өнерімізге деген қызығушылықтарын, құрметтерін оятады.

Қорыта келгенде, халқымыздың ұлттық қолданбалы өнерін меңгеруде студенттердің білім,білік дағдылары қалыптасып, адамгершіліктік және тұлғалық сапасы артып, шығармашылық қабілеттері дамиды, мектепте сабақ беру барысында ұлттық қолданбалы өнер туындыларын пайдалану тәсілдерін меңгеріп, кәсіби даярлықтары артады. Сондықтан да арнаулы орта кәсіптік оқу орындарында студенттерге ұлттық қолөнер туындылары арқылы туған халқымыздың эстетикалық дүниетанымын, жарасымды дәстүрлерін меңгерту парызымыз деп санаймын. Сонымен қатар болашақ мамандарға технология сабақтарында ұлттық қолданбалы өнерді үйретудегі мақсатымыз, олардың санасына туған халқына деген құрмет пен мақтаныш сезімін ұялатып, ұлттық рухты, тарихы мен өнерін қастерлеп, салт-дәстүрлерін бойына сіңіру. Әрбір студентке бүгінгі күннің талаптарына сай таланты мен қабілетін жетілдіруге, ой-санасы мен еркін ұштап, өз мүмкіндігін барынша аша түсуге жәрдемдесу, оларды ұлттық мәдениет пен салт-дәстүрлерді жаңартуға ұйытқы болатындай етіп тәрбиелеу.

Әдебиеттер

1. Ұ.М. Әбдіғаппарова Қазақтың ұлттық ою-өрнектері. Алм, «Өнер» 1999.
2. С.А.Жолдасбекова, Б.А.Симова. Сәндік қолданбалы өнерге үйрету бойынша хрестоматия. Шымкент 1993.
3. С.Қасиманов, Қазақ халқының қолөнері. Алматы «Қазақстан» 2005.

ӘОЖ: 376.5

Куребаева Г.А.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

ҒЫЛЫМИ ЖОБА – СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ ШАРТЫ

Елбасымыздың жолдауында «XXI ғасырда білім беру капиталға айналуға алады. Оның өзі мазмұны жөнінен стратегиялық ресурстармен бәсекелесе алады. Елдің даму деңгейі осы арқылы бағаланатын болады»- деп сапалы білім беруге ерекше назар аударылып отыр. Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуының стратегиялық бағыттарына сәйкес білім беру жүйесін дамыта отырып, әлемдік білім кеңістігіне ықпалдастырудағы негізгі бағдар - адамды қоғамның ең маңызды құндылығы ретінде танып, оның рухани жан-дүниесінің дамуына, көзқарастары мен шығармашылық әлеуетінің, танымдық біліктілігі мен мәдени құндылықтарының жоғары деңгейде дамуына, жеке тұлғасының қалыптасуына жағдай жасау. Бұл міндеттерді жүзеге асыру еліміздегі мектептерде оқыту процесінің мазмұндық болмысын жаңа әдіснамалық тұрғыдан негіздеуді талап етеді. Мұндай жаңа әдіснамалық жүйе дәстүрлі оқыту процесін түбегейлі өзгертудің қажеттігін көрсетіп, оқытудың шығармашылық қызметін дамытып, білім мазмұнының жаңа өркениеттік бағдар тұрғысынан жетілдіруді қарастырады [1].

Білім берудің жаңа бағыттарының басты ерекшелігі - оқытудың нәтижесін алдын-ала болжап, студенттердің қызығушылықтары мен ізденімпаздығы негізінде білімі мен біліктерін жетілдіріп, оны санасында терең зерделей отырып, шығармашылық әлеуетін үнемі дамытуға және рухани толысуға ұмтылысын қалыптастыруды қажет етеді. Сондай қажеттіліктің бірі - студенттердің шығармашылық қабілетін дамыту мүмкіндіктерін оқу үрдісінде тиімді пайдалану.

«Шығармашылық» деген сөздің мәні адамның мақсатты ісіне жету жолындағы талаптануы мен талпынысынан, жігері мен сабырынан, сұранысы мен ізденісінен түзіліп, ақыл-ойы мен сезімінің, қиялының ерекше бітімінен көрінеді. Шығармашылық адамның ойлауының және өз бетінше әрекетінің жоғарғы деңгейі. Шығармашылық әлемдік мәдениеттің барлық дәуірінде ойшылдардың назарында болғандығын «Шығармашылық теориясын» жасауға талаптанған көптеген ізденістерден байқауға болады. Әлемдік озық мәдениеттің шоқ жұлдыздары Ш.Уәлиханов, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев, Ш.Құдайбердіұлының психологиялық ой-пікірлерінің қазіргі заман талабымен үндесетін тұстары көп. Мәселен, Абай 19-қара сөзінде өнердің кез келгені адамның белсенді шығармашылық қызметінің барысында қоршаған орта шындығынан нәр алып, мазмұндық жағынан байи бермек деп есептеді.

Шығармашылықты дамытудың шарттарын белсенді түрде зерттеген ғалымдар А.Н.Лук, Л.С.Выготский, А.А.Мелик-Пошаев, Я.А.Пономарев, Б.М.Теплов, қазақстандық ғалымдар Т.Тәжібаев, М.Мұқанов, Қ.Жарықбаев, Т.Сабыровтың еңбектерінде шығармашылықтың негізгі белгілері сипатталады. Шығармашылық адам әрекетінің ең жоғарғы түрі, оның тұрмысының тәсілі, өзіндік әрекетінің, өзін-өзі дамытуының, тануының формасы делінген.

Психология ғылымында адамның шығармашыл болуы мәселесі өзекті мәселе болып отыр. А.А.Мелик-Пошаев пен А.Н.Луктың шығармашыл тұлғаны анықтаудағы пікірлерімен қатар, психолог Қ.Жарықбаевтың пікірі шығармашыл тұлға жөніндегі тиянақты тұжырымдардың бірі болды. Ғалымның пікірінше, ешкімнен көмек күтпей, мәселені шешуде басқа біреудің әдісін қайталамай, қалайда өзі шешуге тырысатын адам - шығармашыл ойдың иесі. Ал «ой» дегеніміз белгілі бір мәселені шешу кезінде кездесетін психологиялық үдеріс екенін, ал интеллект сол ойдың жемісі екенін психолог ғалым М.Мұқанов еңбектерінде де айтылды. Ойлау - шығармашылық әрекеттің негізгі ядросы. Психологияда ойлау табиғат пен қоғамдағы объективті күштердің мәнін ашатын психологиялық үдеріс, адамның шығармашылық әрекетінің ең жоғарғы түрі деп түсіндіріледі. Ал шығармашылық ойлау - дайын білімдер мен біліктерді қолдану үрдісіндегі

репродуктивті ойлаудан ерекшеленетін, мәселені тиімді шешудің жаңа жолдарын таба білу әрекеті.

Шығармашыл тұлғаға жету үшін қабілеттілік деңгейінің көрінуі маңызды болып келеді. Ол баланның өскен ортасына, алған біліміне байланысты болады. Қабілет адамда туа біткен қасиет қана емес, оны жақсы бағытпен тәрбиелеу арқылы жетілдіруге болады [2].

Шығармашылықты «даму» ұғымымен тікелей бірлікте қарастыру – психология ғылымының табысы. «Даму» ұғымының анықтамасын айқындайтын болсақ, даму - жаңару үдерісі, жаңаның өмірге келіп, ескінің жоғалуы. Барлық ғалымдардың «даму» аясындағы ойлары оқыту барысында бала психикасының жаңа сапалық деңгейге көтерілуі дегенді меңзейді. Психология ғылымында қол жеткізілген жоғарыдағы нәтижелер жеке тұлғаны дайындап, тәрбиелеуде шығармашылық үрдісті дамытудың тұжырымдамасын жасауға негіз болды. Студенттердің шығармашылық қабілеттіліктерін дамытудың тиімді әдістерін іздеу оқытушылардың зерттеу жұмысының проблемасы болып табылады. Жоғары оқу орындарында оқыту үрдісін жетілдіруді қалыптастырудың педагогикалық мәселелерімен қатар, қоғам талаптарына сәйкес оқыту үрдісінің дамуын инновациялық әдіс-тәсілдері мен ұйымдастыру формаларын орынды пайдалануды талап етеді. Қазіргі нарықтық экономика жағдайында Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіндегі өзгерістер олардың жалпы бағыттары мен ұстанымдарына байланысты болып отыр.

Оқу жоспарлары, оқулықтар, оқу құралдары, бағдарламалар ғылым, техника, өндірістің дамуымен қатар қуып жетіп отыра алмайды. Сондықтан да олар білім алушылар үшін барлық қажетті уақыт талабындағы ғылыми білімдердің деңгейін барлық кезде көрсете алмайды. Осы себептерге байланысты оқыту мен тәрбиелеуде бағдарлама мазмұнын жаңартып, іріктеп отыру қажеттігі туады. Маңызды нәтижелерге жету үшін жаңа үйлесімдегі барлық әдістер мен құралдарды қолдана отырып, жаңа педагогикалық жүйелер жасау қажет [3].

В.И.Загвязинскийдің пікірі бойынша сабақта білімге қызығушылық, ізденуге, зерттеуге, ойлап табуға, тапқырлықты дамытуға атмосферасын орнату маңызды десе, М.И.Махмутовтың пікірінше теориялық негіздеулерсіз, оқу ақпараттарының көлемін ұлғайтуға мүмкіндік беретін өте жетілген жаңа әдістерді оқытудың тәжірибесіне енгізбейінше, үйренушілердің танымдық іс-әрекетін белсенді етпейінше, олардың шығармашылық қабілеттіліктерін жұмылдырмайынша оқушылардың шығармашылық қабілеттіліктерін қалыптастыру мүмкін емес.

Студенттерге пәндер бойынша дәріс беріп қана қою жеткіліксіз, оларды дәріс үстінде де, өздік жұмыстарда да ғылымилыққа, өз беттерінше ізденуге, белгілі бір бағытқа, заман талабына сай бәсекелестікке қарсы тұра білуге баулу - біздің, яғни, оқытушылар алдында тұрған негізгі міндет. Оқыту мен тәрбиелеу үрдісінде студент шығармашылығын дамытудың тағы бір қажеттілігі қоғам талабынан туындайды.

Қазіргі кезеңде мамандық атаулының барлығы бейімділікті, ептілікті, шапшаңқылықты, ерекше ой қызметін, мол шығармашылық мүмкіндікті, өзін қоршаған түрлі жағдайларға тез икемделіп қана қоймай, оларды керекті бағытына шығармашылықпен бұра білу қабілеттілігін қажет етеді.

Студенттердің шығармашылық белсенділіктерін дамыту үшін көптеген мүмкіндіктер бар. Сондай жұмыстардың бірі - ғылыми жоба. «Жобалау» сөзі қазақтың «жоба» деген сөзінен жасалынған, мағынасы – жаңа нәрсенің жобасын, сұлбасын жасау. Ғылымда ол тек қана жаңа нәрсенің жобасын жасау ғана емес, сонымен қатар оны негіздеу, басқадан айырмашылығын көрсетуді білдіреді. Бұл термин алғашында құрылыс, техника саласында қолданылды. Өткен ғасырдың орта шенінен бастап гуманитарлық ғылымдарда да қолданыс таба бастады [3]. Ғылыми материалды жинақтау - күрделі үрдіс, себебі, ақпараттық ағын көп және қозғалмалы. Осы кезеңде студенттердің кітапханада жұмыс істеу дағдысы, библиография құру, көп ақпараттан қажетті материалды табу біліктілігі қалыптасады. Бұдан басқа әдебиетті оқу барысында:

- әр түрлі көзқарас, болжау, пікірлер бар екенін білді;
- кітап арқылы қызықты жеке тұрғалармен танысты;
- ауызша және жазбаша сөздік қорлары қалыптасты;
- ғылыми ой пікірлер пайда болды.

Студенттердің өздік жұмыстар студенттің пәндік білімін дамытып қана қоймайды, оларды жан-жақты тәрбиелеудің де міндеттерін шешеді. Әрбір студент өзінің еріктілігімен қатар өз бетінше жеке дара жұмыс істейтінін де, ұжым алдындағы жауапкершілігін де жақсы сезіну керек. Шығармашылық жұмыспен айналысқанда басты мынандай мақсаттар жүзеге асады:

1) студент өз бетінше ізденеді.

2) әр түрлі ғылыми-техникалық басылым мен анықтамаларды қарайды, олармен өздігінен жұмыс істеуді үйренеді.

- 3) студент белсенділігін оятады.
- 4) студент өз білімінің деңгейін көтеру үшін еңбектенеді.
- 5) студенттің өз бетімен жұмыс істеу ұстамдылыққа тәрбиелеп, жауапкершілігі артады.

Зерттеу жұмысымен айналысу, шығармашылық жоба жазу студенттің аналитикалық ойлау қабілетін, логикалық ойлау қабілетін дамытады, шешім қабылдай алу қабілетін қалыптастырады.

Жобалау әдісінің негізінде студенттердің танымдық қызығушылығын арттыру, өздігінен білім алу, жобаның тақырыбын дұрыс түсініп, аша білу. Бұл әдіс студенттердің өздігінен жұмыс істей білуіне-жеке, топпен, жұппен берілген белгілі бір уақыт аралығында жүргізілетін іс-әрекетке негізделген. Студентті ғылыми-зерттеу жұмысына қатыстыру үшін алдымен, оны қызықтыра отырып, зерттеу талабын қалыптастыру керек. Яғни студент ақпаратты ала білуге, оны басқаларға хабарлай білуге талпынуы тиіс. Ең алдымен студентті өздігінен шешім қабылдауға, ақпараттар алуға, оны басқаларға жеткізе білуге үйрету қажет [4].

Бүгінгі студент ертеңгі күнгі әр түрлі саланың маман иесі. Сабақтарда студенттердің тапсырылған жұмыстарға іскерлігі қалыптасады. Болашақ өмірінде белгілі бір кәсіби мамандықтың иесі болуына септігін тигізеді.

Әдебиеттер

1. Вербицкий А.А. Активной обучение в высшей школе, М.: 2001.
2. Подласый И.П. Педагогика, М.:Гуманит. изд. ВЛАДОС, 2003.
3. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления / Пер. с англ. Н.М. Никольской, М.:2013.
4. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний, М.: МГУ, 1995.
5. Смаилов С.С. Дидактикалық материалдарды қолдану және студенттер мен оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру, Алматы, 2004.

Қайсанова Ж.Қ., Тастамбекова Ә.Н., Серік З.

М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледжінің, Семей қаласы

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕ ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУ

Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес мектепке дейінгі мекемеде тиімді қызмет жүйесін және жұмыстың жоғары деңгейінде нәтижені шығаруға жағдайлар жасау басшының негізгі мақсатының бірі. Қазақстан Республикасында ұлттық білім берудің жүйесінің жетілдірілуінің негізгі мақсатының бірі үш тілді енгізуі, былайша айтқанда жеткіншек ұрпақтың үш тілде – қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде сөйлеулері. Жаңа тілдік саясаттың жолы Қазақстан Республикасының Президентінің «Қазақстан-2050 стратегиясын» Жолдауында көрсетілген: «қазіргі таңда біздің балалар қазақ тілімен қатар, орыс және ағылшын тілдерін үйренулеріне жағдайлар жасап жатырмыз». Балаға тілдерді ерте жастан меңгерту оның интеллектуалдық қабілетін дамытуға ғана оң ықпалын тигізіп қоймай, оны ұлт тіліне бейімдеуге, оның бойында өзге мәдениет өкілдеріне деген сыйластық, төзімділік сезімдерін тәрбиелейді. Қазақстан Республикасының Президентінің «Қазақстан-2050 стратегиясы» Жолдауында: «Қазір біздің балаларымыз қазақ тілімен қатар орыс және ағылшын тілдерінде белсенді меңгеру үшін жағдай жасауға шаралар қабылдап жатырмыз. Үштілділік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек. Орыс тіліне және кириллицаға біз қазақ тіліне қандай қамқорлықпен қарасақ, сондай қамқорлықпен қарауымыз керек».[1]

«Үштұғырлы тіл саясаты» - елдігіміз бен бірлігіміздің тірегі. «Тіл – ақылдың өлшемі, ұлттың жаны» - деген ұлы данышпан жандардың сөзіне сүйенер болсақ, елдің елдігін де, бірлігін де айқындайтын тіл екендігі белгілі. Бүгінгі күні, үшінші мыңжылдықтың есігін ашып, ХХІ ғасыр табалдырығын аттап кірген шақта, Тәуелсіз Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілінің тағдыры екендігін баршамыз жан-тәнімізбен сезініп, терең түсінеміз. Терең түсінеміз де, Ұлы дала академиктері айтып кеткен: «Елінді, жерінді, тілінді құрметте. Елінді жамандасаң, көмусіз қаласың, жерінді қорғамасаң кебісінсіз қаласың, тілінді қорғамасаң, қадірсіз боласың» - деген дана өсиеттеріне таңдай қағып, бас шұлғимыз. Бүгінгі таңда Қазақстан үшін үштұғырлы тіл – елдің бәсекеге қабілеттілікке ұмтылудағы бірінші қадамы. Өйткені, бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза да білетін қазақстандықтар өз елінде де, шетелдерде де бәсекеге қабілетті тұлғаға айналады. Сондықтан, елімізде тілдердің үштұғырлығы саясатының жүргізілуін дұрыс деп есептейміз. Үш тілді

қатар меңгеру – әлемдегі ең дамыған 30 елдің қатарына қосылуды жеделдете түседі. Көптілді оқыту-жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үніліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Еліміздегі жүріп жатқан өзгерістердің мәнін пайымдауды бәрінен бұрын жастарды тәрбиелеп отырған ұстаздарға жүктейді. Елбасымыздың жолдауында «Қазіргі шәкірт ертеңгі күні әлем кеңістігіне еркін ену үшін білім беру жүйесі халықаралық деңгейге көтерілуі керек. Сондықтан да ХХІ ғасырда ағылшын тілін үйрететін ұстаздарға қойылатын талаптар ауқымы үлкен. Адам өмірінің шегі бар, ал білімнің шегі жоқ» - деп атап өткен Елбасы, жастарды ғұмыр бойы білімнің тұңғығына терең үңілуіне шақырды. « Мен бүгінгі ұрпақтың үш тіл білуін қолдаймын. Мемлекеттік тіл – мемлекет құрушы ұлттық тілі, ал орыс тілін білуі – ұлы байлық. Ағылшын тілін ілгерілеушілік пен технологиялардың тілі болғандықтан біз оны үйренуге тиіспіз». Қазіргі кезде шет тілін оқыту мынадай төрт мақсат көздейді: коммуникативтік, білімдік, тәрбиелік және жетілдіру мақсаты. Осы аталған мақсаттардың ішінде коммуникативті мақсат жетекші рөл атқарады. Ағылшын тілі сабақтарында көптілді оқытудың элементтері ғана қолданылады. Белгілі бір тақырыптарды оқытуда оқу қызметтері интеграция арқылы жүзеге асады. Интеграция дегеніміз – оқу қызметтерінің өзара байланысын жоғары деңгейде нақтылы түрде іске асыру. Интеграция тұтастықты қалыптастырып, білімді жүйелеу мен жинақтауда әртүрлі салаларды біріктіреді, бір оқу қызметіне бірнеше оқу қызметтері мақсатының бірігуіне мүмкіндік береді. Үш тілде еркін сөйлеу біліктілігін дамытуды жүзеге асыру барысында мынадай міндеттерді іске асыру көзделеді: үш тілде еркін сөйлеу біліктілігін дамытуда оқыту технологияларын тиімді пайдалану, заманауи және инновациялық технологияларды қолдану, үш тілде де қарым-қатынас жасауға, сөйлеуге үйрету, баланың тілдік қабілетін толық ашу, сөздік қорын молайтуда аударма және түсіндірме сөздіктерін пайдалана алу, танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында ағылшын тілі оқу қызметінде әртүрлі қосымша материалдарды қолдануға, үш тілде бірдей қолдануға болады. Тақырып бойынша тақпақтар, шағын қойылымдар, мақал-мәтелдер, әңгімелер қолдануға болады. Мұндай қосымша материалдар оқу қызметін жандандырады, өткен тақырыпты жақсы қабылдап, түсінуге, ойлау қабілетін дамытуға әсерін тигізеді, балалардың тілдік қорын дамытып, толықтырады. Балалар оқу қызметі кезінде белсенділік көрсетіп, оқу қызметінің қызықты өтуіне атсалысады.[2]

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды», жас ұрпаққа саналы, мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің талабы. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөл атқарады. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы. Көп тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құралы. Қазақстан Республикасының шетелдермен халықаралық байланыстары күннен-күнге арта түсуде. «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген даналық сөз бар. Болашақ азамат өз ұлтының асыл мұрасымен сусындау арқылы туған халқының тарихымен, мәдениетімен жете танысып, білімін кеңейтеді. Қазақ тілінің грамматикасын терең меңгерген бала, қоғамның кез келген саласында қиналмай жұмыс істей алады. Орыс тілін білу – біздің ұлтымыздың тарихи артықшылығы. Дәл осы орыс тілі арқылы қазақстандықтар бірнеше ғасыр бойы қосымша білім алып, ел ішінде де, шет жерлерде де өз дүниетанымдары мен араласатын ортасын кеңейтіп келе жатыр. Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингва франкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады», деп Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» Жолдауында мәлім етті. Қазіргі таңда еліміздің балабақшаларынан бастап, қазақ, орыс, ағылшын тілдері жүргізіліп жатыр. Заман талабына сай әр мұғалім өз сабағын жаңаша ұйымдастырып, шығармашылық ізденіспен өткізеді. Осы мақсат пен міндеттерді негізге ала отырып, өзге ұлт балаларына қазақ, орыс, ағылшын тілдерін үйретуде тек қана сөздерді қайталау арқылы үйретпей, оларды ойындар мен көрнекіліктер арқылы үйреткен тиімді. Ойын мен көрнекілік – балалардың тілді үйренуге деген қызығушылығын арттырады, сезімін оятады. Ойын баланы бірігіп жұмыс істеуге бағыт береді, іздендіру дағдысын қалыптастырады.

Мұғалім алдымен баланың оқуға деген қызығушылығын ояту қажет. Баланың қызығу жәрдемімен оқып-үйрену барысында қабілеті ашылып, дарыны ұшталады, өз күшіне, мүмкіндігіне сенімі артады, дара тұлғалық сипаттарға ие болады. Қызығушылықты туғызу үшін ойын түрлерін пайдалану қажет. Тиімді пайдаланылған ойын түрлері мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын бүлдіршіндердің зор ынтасымен тыңдап берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені балабақшадағы балалардың аңсары сабақтан гөрі ойынға ауыңқырайды. Қызықты ойын түрінен кейін олар тез серігіп тапсырманы ықыластана әрі сапалы орындайды. Ойындар барлық топтарда қолданылады. Ұйымдастырылған оқу қызметі кезінде мынадай ойын ойнатылады: «Сиқырлы қоржын», «Үйде кім

жок?», «Аудармашы», «Не жок?», «Үстелде не жок?» және т.с.с. бағдарлама бойынша ұйымдастырылған оқу қызметі кезінде ойын түрлерін үнемі пайдалану қажет. Ұйымдастырылған оқу қызметі кезінде ойын түрлерін пайдалану біріншіден, балалардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру. Балалардың тілдерін дамыту үшін әр сабаққа өлең, тақпақ, жұмбақ, мақал-мәтел, жаңылтпаш, сергіту сәттерін жиі пайдалану қажет. Жоспар бойынша мерекелік іс-шараларға өлеңдер, әндер жаттап, түрлі ойындар үйренеді. Ертегілер балаларды білгір, батыл, ойшыл, еңбекқор, өнерпаз болуына ықпал етеді.

Сөзімізді қорытындылай келе, біздің міндетіміз – мемлекеттік тілдің мерейін үстем етіп, аясын кеңейтіп, мемлекеттік тілімізді өрге батырып, тіл дәрежесі. Қазақ, орыс және ағылшын тілдерін оқыту алдына үлкен міндеттер қойылған және де түсіндірудің тиімді әдіс-тәсілдерін іздестіру қажеттілігі қазіргі таңда қарастырылып келе жатқан мәселе.«Бір тіл білсең – бір адамсың, екі тіл білсең – екі адамсың». Көп тілді меңгергеннің білімі мен дүниетанымы да кеңейе түседі. Тарихтан белгілі ғұламалардың өзі мұны сол заманның өзінде қолға алып, келер ұрпаққа ой тастаған. Ғұлама Әбу Насыр Әл-Фараби жетпіске жуық тіл білді. Өйткені, ғылым мен білімнің дамуы да тілді үйренумен тікелей байланысты.«Өзге тілінің бәрін біл, өз тіліңді құрметте!» - ақын Қадыр Мырза Әлінің сөзі. Алдымен, ана тіліне деген үлкен құрметтің қалыптасуы маңызды. Өз тіліңді сыйламау, түп-тамырыңды білмей, басқаны бағындырам деу – бекершілік. Қазақ тілін осы елдің жерін басып жүрген тұрғындардың бәріне білу – міндетті. Үштұғырлы тілдің негізгі тұғырында туған тіл тұруы тиіс [3,4].

Әдебиеттер

1. Бала мен балабақша, №3, 2015, 2 бет
2. Бала мен балабақша, №7, 2017, 19 бет
3. Бала мен балабақша, №9, 2017, 25 бет
4. Қазақстан Республикасының Президенті, Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан Халқына Жолдауы «Қазақстан-2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағдары», 65-66 беттер

УДК: 371.13:378

Ешенбаева А.М.

Государственный Университет имени Шакарима города Семей

СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

Категории «ценность» и «ценностные ориентации» относятся к числу общенаучных понятий и используются в философии, социологии, психологии, педагогике.

Проблема ценностей в предельно широком значении неизбежно возникала в эпохи обесценивания культурной традиции устоев общества. «Аксиология, философское учение о природе ценностей, как самостоятельная область философского исследования возникла тогда, когда понятие бытия расщепляется на два элемента: реальность и ценность как объект разнообразных человеческих желаний и устремлений. Главная задача аксиологии - показать, как возможна ценность в общей структуре бытия, и каково ее отношение к «факторам реальности».

Г.В. Плеханов признает неоспоримым тот факт, что «каждый ученый, сортируя свой материал, отделяет существенное от несущественного с точки зрения известной ценности», подчеркивает вопрос о природе ценности [1 с. 587].

Многие ученые придерживаются другого взгляда и детерминируют ценность как философское и социологическое понятие, обозначающее, во-первых, положительную или отрицательную значимость какого-либо объекта, в отличии от его экзистенциальных или качественных характеристик (предметные ценности); во-вторых, нормативную, предписательно - оценочную сторону явлений общественного сознания (субъективные ценности или ценности сознания).

У А.М. Коршунова и В.В. Мантатова «ценность выступает как особая определенность предметов и явлений отличающая их от природного бытия, а общественная значимость природных явлений и является их ценностью» [2, с. 383].

Попова И. М. под «ценностями видит обобщенные представления (ценностные представления), выступающие в качестве общественных идеалов, стереотипов индивидуального и

общественного сознания, функционирующих как идеальные критерии оценки и ориентации личности в обществе» [3, с. 31-33].

Мы считаем, эти две точки зрения не исключают, а дополняют друг друга и останавливаемся на следующем определении: ценность - это материальный и духовный предмет, который обладает определенной жизненной значимостью для данного социального субъекта, то есть способностью удовлетворять его интересы и потребности.

Оценка личностью материальных и духовных ценностей представляет собой отношение индивида к ценности. Так В. Брожик отличает ценность как явление от ценностной предметности. Ценностная предметность, или общественное бытие вещи, объективна, ценность же - это субъективный способ, посредством которого ценностная предметность проявляется в оценке. Оценка - один из способов реализации ценностей [4, с. 260]. Процесс оценки - это личностная ориентация на созданные обществом системы ценностей, выступает ориентациями деятельности человека. Личностная ориентация, или ценностное отношение индивида к внешнему миру, преломляясь в сознании, создают ценностные ориентации личности.

Следовательно, ценностные ориентации являются результатом ценностной позиции или предпочтения, которые из нее вытекают, и являются выражением направленности, целеустремленности ценностной практики субъекта. Всякая ценностная ориентация есть результат выбора, предпочтения определенной ценности, но не каждое предпочтение есть ценностная ориентация.

Москаленко А. Т. и Сержантов В. Ф. дополняют характеристику ценностных ориентаций личности, предложенной В. Брожиком и характеризуют ценность двумя свойствами - личностным смыслом и функциональным значением. Личностный смысл ценности, с одной стороны, определяется объектом, выполняющим функцию ценности, с другой стороны, зависит от самого человека. Личностный смысл - отношение человека к потребностям. Функциональное значение ценности есть совокупность общественного значения свойств, функций предмета или идеи, которые делают их ценностями в данном обществе.

М. Г. Казакина продолжает линию, намеченную В. Г. Алексеевой, относит ценностные ориентации к личностному образованию и определяет их как адекватное знание - осознание объективных ценностей, их переживание, как потребности, мотивирующие настоящее и будущее поведения [5, с. 83].

Возникновение ценностей Кирьякова А. В. связывает, с одной стороны, с предметами, явлениями, их свойствами, способными удовлетворить потребности общества, человека. С другой - ценность выступает как суждение, связанное с оценкой существующего предмета, явления человеком, обществом. Следовательно, «ценность - это форма проявления определенного рода отношений между субъектом и объектом - ценностного отношения» [6, с. 39]. Здесь поддерживается позиция, намеченная В. Брожиком, А.Т. Москаленко и В. Ф. Сержантовым.

Принимая во внимание существующие подходы, мы рассмотрим ценностные ориентации как важнейший компонент структуры личности, который выражает сформированное у нее предпочтительное отношение к ценностям и находит свое выражение в ее интересах и потребностях, взглядах, оценках, мотивировках.

В зависимости от характера и качества ориентирующего знания Р.П. Перри, американский философ, различал ценности истинные и ложные, развитые и неразвитые, сложные и простые, позитивные и негативные, скрытые и активные. Если интерес относится к личному переживанию, то ему американский философ относит экзистенциальную ценность, если к идеальной цели, то ценность также считается идеальной. Согласно Р.П. Перри, есть четыре главных принципа градации ценностей: правильность, интенсивность, предпочтительность и включаемость.

Нас заинтересовала типология социально-значимых ценностей приведенная А.В. Кирьяковой. В зависимости от системы данного общества или определенной культурной среды, она приводит приоритетные группы социально-значимых ценностей, перечислим эти группы: «Человек как ценность», «Красота как ценность», «Образование как ценность», «Труд как ценность», «Отечество как ценность», «Жизнь как глобальная ценность личности и общества».

Аналогичной классификации общественно-значимых ценностей отдает предпочтение А.Д. Солдатенков.

Анализ приведенных выше типологий ценностей позволяет нам остановиться на классификации, предложенной А.В. Кирьяковой и А.Д. Солдатенковым, позволяющей учесть все

жизненно важные ценности. Среди групп ценностей учеными выделена ценность труда, что позволяет актуализировать трудовые ценностные ориентации.

Приоритетной группе «Труд как ценность» уделяют большое внимание социологи, психологи, педагоги. Ценностные ориентации аккумулируют конкретный профессиональный опыт индивида, поэтому уместно рассмотреть трудовые ценностные ориентации как составную часть системы ценностной ориентации индивида, выражающую избирательное отношение к ценностям трудовой деятельности.

Качества труда, или ценности, делают его основой жизни, перспективой личности взрослого человека считает К.А. Абульханова - Славская и выделяет следующие ценностные качества труда: материальное вознаграждение за труд, средство удовлетворения потребности личности в общественном признании и престиже, способ самовыражения, признания обществом индивидуальности личности [7, с. 299].

Группа трудовых ценностей, выделяемая М. Х. Титмой для анализа значимости профессии, состоит из следующих позиций: творчество, самоутверждение, самосовершенствование, позиция в обществе, руководство людьми, признание людей, обеспеченное будущее, полезность обществу, материальное вознаграждение [8, с. 198].

Титма М.Х. разработал перечень ценностных ориентации, сгруппированных в шесть блоков, который мы дополнили характеристиками, исходя из потребностей современного общества:

1. Ориентация на содержание труда (иметь дело с современной техникой, с людьми, заниматься организаторской и руководящей деятельностью);
2. Ориентация на условия труда (психологически комфортных и гигиенических условий);
3. Ориентация на престиж (востребованность в профессии);
4. Ориентация на материальную обеспеченность (конкуренциоспособность);
5. Ориентация на самореализацию в трудовой деятельности (креативность, реализация творческих способностей, целенаправленность, перспективность);
6. Ориентация на общественное значение трудовой деятельности (социализированность)

Ценности труда не всегда играли решающую роль в профессиональном самоопределении будущих специалистов. Направленность личности на определенную профессиональную деятельность определяется широким спектром ориентации, имеет свою традицию. Еще Г. Ю. Малис, один из пионеров исследования профориентации писал: "Когда старшеклассник выбирает профессию, он ориентируется не столько на процесс работы (с ним обычно он подробно не знаком), сколько на весь комплекс социально-бытовых представлений, который в его прошлом опыте связан с избранной профессией. Например, в деятельности инженера его может привлекать руководящая роль, занимаемая, по словам отца - рабочего, инженером в процессе производства, материальная обеспеченность инженерно-технического персонала, о которой он слышал от товарищей и т.д. Здесь трудно не заметить, что характеристики инженера (руководящая роль в процессе производства, материальная обеспеченность и т.п.), привлекающие учащихся, отражают не "организационно-техническую" сторону данной профессии, а ее социальный аспект. По своему существу профессионально-ценностные ориентации являются социально-профессиональными.

Большой интерес для нас представляет система профессионально-ценностных ориентаций старшеклассников, предложенная В. А. Матусевичем и В. Л. Оссовским. Данная модель построена не однопланово, в плоскости "Я и профессия", а многопланово, в разных плоскостях и аспектах: "Я и должность", "Я и семья", "Я и место жительства" и др. Такой подход дает следующий спектр ориентаций: на функциональное содержание труда (ценностные ориентации на содержание и условия труда); на социальный статус (ценностные ориентации на престиж и его коррелятор); на образ, идеал личности выдающихся представителей профессии (ценностные ориентации на качества идеальной личности представителя профессии); на образ жизни (ценностные ориентации на черты желаемого образа жизни) [9, с. 140].

На основе анализа научной литературы мы выделяем группы профессиональных ценностей будущих педагогов: содержание педагогической деятельности, результата труда, социального статуса; условий труда; самосовершенствования и самореализации в педагогической деятельности; материального вознаграждения, образа жизни ярких представителей профессии.

В нашей работе исследовались трудовые ценностные ориентации будущих педагогов, решивших посвятить себя учительской профессии.

Следует обратить внимание на то, что понятия «ценностные ориентации на педагогическую деятельность» или «профессионально-ценностные ориентации будущих педагогов» и «педагогические ценностные ориентации» не однозначны.

Уточним, что ценностные ориентации на педагогическую деятельность и педагогические ценностные ориентации - это взаимосвязанные и взаимообусловленные элементы общей ценностной системы личности будущего педагога. Первые предшествуют вторым, вторые развиваются на базе первых, включая их в себя. Иначе говоря, педагогические ценностные ориентации выражают позицию уже сформировавшегося специалиста, ценностные ориентации на педагогическую деятельность - позиция будущего педагога, который стремится стать хорошим специалистом.

Под профессионально-ценностными ориентациями будущих педагогов мы понимаем важнейший компонент структуры личности, который выражает предпочтительное отношение к ценностям профессии учителя и находит свое выражение в интересах, потребностях, взглядах, оценках, мотивах.

Педагогический аспект профессионально-ценностных ориентаций будущих педагогов проявляется в связях между профессиональной направленностью личности, идеалами, интересами и профессионально-ценностными ориентациями личности, в подготовленности к профессиональному образованию.

Литература

1. Плеханов Г.В. Избранные философские произведения. М.:1957. - с. 587.
2. Коршунов А.М., Мантатов В. В. Диалектика социального познания. - М.: Политиздат, 1988. - 383 с.
3. Попова И.М. Ценностные ориентации и "парадоксы" сознания// Социологические исследования. 1984. №4 С. 31-33.
4. Брожик А.М. Марксистская теория оценки: перевод со словацкого. - М.: Прогресс, 1982. - 260 с.
5. Казакина М.Г. Ценностные ориентации школьников и их формирование в коллективе. - Л., 1989. - 83 с.
6. Кириякова А.В. Ориентация школьников на социально значимые ценности. Автореферат диссертации докт. пед. наук. С-Пб., 1991. - 39 с.
7. Абульханова-Славская К.М. Стратегия жизни. - М.:Мысль, 1991.-299 с.
8. Титма М. Х. Социально-профессиональная ориентация молодежи. Таллин, 1982. - 198 с.
9. Матусевич В.А., Оссовский В.Л. Социальная микро среда и выбор профессии - Киев: Наукова думка. 1982. - 140 с.

УДК: 372.881.1:159.922.6

Рахымханова С.Е., Турсунгожинова Г.С.

Государственный Университет имени Шакарима города Семей

ВЛИЯНИЕ ВОЗРАСТНОГО ФАКТОРА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

В последние десятилетия наблюдается тенденция роста желающих изучать иностранные языки. При этом можно констатировать тот факт, что в этом желании нет каких-либо возрастных ограничений: практически в любой развитой или развивающейся стране мира можно найти как пятилетнего ребенка, так и 60-тилетнего пенсионера, занимающихся изучением второго языка.

На данный момент исследования вопросов роли возраста обучающегося в процессе обучения иностранным языкам являются весьма актуальными как в среде педагогов, так и в среде психологов. Причиной тому является тесная взаимосвязь возраста обучающегося с эффективностью обучения.

В обучении важную роль играет динамический параметр памяти, получивший название - «темпы усвоения знаний» (ТУЗ). В ходе масштабных исследований темпа усвоения знаний в разных возрастных группах было выявлено, что с 11 до 20 лет ТУЗ увеличивается в 2,5 раза, достигая своего максимума в возрасте 19-24 года. Этот период является самым продуктивным для обучения благодаря высокому уровню развития способностей к усвоению знаний. После 25 лет показатель ТУЗ снижается.

Условно контингент людей, занимающихся изучением иностранных языков, можно поделить на три возрастные группы:

I группа: 7-15 лет

II группа: 16-24 лет

III группа: 25-44 лет

В первую группу входят дети школьного возраста младшего и среднего звена. Данная группа является наиболее предрасположенной к изучению второго языка. Этому способствуют многие причины. В частности, лучшее запоминание языкового материала, отсутствие страхов в общении на иностранном языке, т.е. отсутствие страха допустить ошибку и показаться смешным. Важно подметить, что к 7 годам ребенок уже неплохо владеет родным языком, а опыт речевого общения также оказывает влияние на эффективность обучения иностранному языку. Однако крайне важно учитывать, что детям очень тяжело сидеть на месте в течение длительного времени, поэтому для повышения эффективности нужно правильно распределить время занятий иностранным языком.

Начнём анализ возрастных особенностей младших школьников с рассмотрения ведущего вида деятельности, характерной для данного возраста. Под ведущей деятельностью психологами понимается «такая деятельность, развитие которой обуславливает главнейшие изменения в психических процессах и психологических особенностях личности ребёнка на данной стадии». Значимость ведущей деятельности состоит в том, что она подготавливает переход ребёнка к новой, высшей ступени его развития [1].

В дошкольном возрасте ведущей является игровая деятельность, в которой ребёнок познаёт окружающий его мир. В шестилетнем возрасте происходит постепенная смена ведущей деятельности: происходит переход от игровой деятельности к учебной деятельности. При этом важно помнить, что игра сохраняет свою ведущую роль. С одной стороны у детей появляется активный интерес к новой учебной деятельности, к школе в целом, а с другой – игровая потребность не ослабевает. Известно, что дети продолжают играть до 9-10 лет [2]. Основной характеристикой деятельности являются мотивы, которой она побуждается. Этап мотивации является важнейшим при организации обучения детей иностранному языку. Развитие личности младшего школьника предполагает формирование мотивов учения. Исследуя мотивы, побуждающие детей учиться, психологи выяснили, что наиболее распространёнными из них являются следующие:

- широкие социальные (когда учатся, чтобы быть полезным своей стране);
- узкосоциальные мотивы (чтобы окончить школу с золотой медалью);
- отрицательные мотивы (чтобы не получить двойку и чтобы мама не ругала);
- познавательные учебные мотивы (интерес к знаниям, стремление научиться чему-то новому);
- игровые мотивы.

Полноценное развитие учебной деятельности происходит за счёт действия последних двух мотивов, но они формируются тогда, когда удовлетворяется игровой мотив. Более того, если потребности детей в игре не удовлетворяются, то развитию их личности наносится значительный ущерб, обучение становится формальным и интерес к учению угасает.

Перейдём к рассмотрению психических процессов детей, которые также называются и когнитивными процессами, поскольку обеспечивают восприятие и познание окружающего мира: мышление, память, внимание, восприятие и воображение. Основная характеристика внимания, памяти и восприятия – произвольность. Дети не воспринимают длительных (более 2-3 минут) монологических объяснений учителя, поэтому любое объяснение целесообразно строить в форме беседы. Развитие произвольного внимания детей возможно за счёт организации разнообразной интересной деятельности с чётким переходом от одного вида работы к другому, с конкретными указаниями, на что им следует обратить внимание [3].

Мнемическая деятельность (деятельность запоминания) у детей этого возраста также несовершенна. У них преобладает произвольное запоминание, то есть хорошо и быстро ими запоминается то, что интересно и вызывает эмоциональный отклик. Произвольное усвоение материала возможно в процессе увлекательного взаимодействия детей друг с другом. Широкое использование игрушек и картинок будет способствовать развитию образной и ассоциативной памяти, а чёткая постановка задач общения и организация их решения – словесно-логической.

Воображение детей достаточно развито и носит не только воспроизводящий, но и творческий характер. Развитие мышления идет от наглядно-действенного к наглядно-образному. Наглядно-образное и логическое мышление развивают следующие умения детей:

- самостоятельно анализировать языковые явления, опираясь на речевой опыт в родном языке;
- выделять главное и устанавливать причинно-следственные связи;

– сознательно применять знания и усвоенные способы действий в самостоятельной иноязычно-речевой деятельности.

Дети очень общительны и любят находиться в группе сверстников. Из различных видов общения ребёнка со взрослыми (делового, познавательного, личностного) в рассматриваемом возрасте преобладает личностное общение. Общаясь со взрослыми, дети лучше узнают самих себя, так как они стремятся получить оценку своей личности. При организации общения с детьми нужно помнить, что они не относят лично к себе замечания и указания учителя, если эти указания носят общий характер и относятся ко всем ученикам. Ребенок будет реагировать только в том случае, если учитель обратится к нему персонально. Чтобы дети легко и естественно включились в школьную действительность, требования к поведению («нельзя вставать без разрешения учителя во время урока», «поднимай руку, если хочешь о чём-то спросить» и др.) необходимо вводить постепенно, добиваясь их выполнения только к концу первого года обучения. Эти требования должны иметь форму просьб и пожеланий, а их нарушение должно будет вызывать у учителя сожаление, но никак не раздражение.

При верном выборе методики преподавания иностранного языка ребенок может достичь очень хороших результатов. В данном случае, наиболее эффективными методиками будут игры и методика использования сказки.

Представителями второй группы являются, в основном, школьники старшего звена и студенты высших учебных заведений. Тут важно отметить, что к этому возрасту личность человека уже во многом сформировалась, и он знает, с какой профессией он хотел бы связать свою жизнь. Поэтому успешность овладения вторым языком в этой группе напрямую зависит от той специальности, которую обучающийся выбрал или собирается выбрать. Личная мотивация в данном случае играет одну из главных ролей. К примеру, для тех, кто выбрал техническое направление, изучение иностранного языка никогда не будет важнее, чем предметы, изучаемые по специальности. Представителей же гуманитарного направления можно условно разделить на две группы: те, кто непосредственно связан с иностранным языком ввиду своей профессии (переводческое дело, филология, международные отношения и т.п.), и те, кто с ним не связан (история, география и т.п.). Совершенно очевидно, что в первой группе стремление выучить язык будет выражено намного ярче, потому что у обучающегося будет личная заинтересованность в изучении языка. Однако не стоит забывать о том, что в этом возрасте человек находится на пике своих творческих и интеллектуальных возможностей, что может значительно повлиять на успешность овладения языком.

К психологическим факторам, имеющим влияния на эффективность усвоения студентами знаний, относятся мышление, восприятие и память.

Исторически возникли два основных типа мышления или рационального познания действительности: рассудочно-эмпирическое и разумно-теоретическое, отличающиеся закономерностями своего развития и функционирования. По сравнению с эмпирическим теоретическое мышление студентов является более эффективным в процессе усвоения иностранного языка. Теоретический тип мышления студентов позволяет существенно оптимизировать процесс изучения лексических и грамматических структур иностранного языка [4].

В этой связи необходимо стремиться к теоретико-экспериментальной модели обучения студентов различных специальностей иностранному языку. Основная цель данной модели состоит в развитии теоретического мышления студентов в процессе изучения иностранного языка в вузе, что облегчает процесс усвоения последними его лексико-грамматических единиц.

Помимо влияния типа мышления студентов на процесс овладения иностранным языком необходимо учитывать и психологические типы восприятия студентами новой информации. Восприятие является регулятором взаимодействия человека с окружающей средой. Этот процесс зависит от индивидуальных особенностей людей, от своих общих закономерностей и обстановки в которой он протекает. Можно выделить аудиальный (восприятие на слух), визуальный (зрительный, кинестетический (через ощущения), индивидуально-репродуктивный (через говорение, письмо и чтение), контактно - и личностно-ориентированный, вербально-абстрактный тип восприятия, при этом, чаще всего эти типы встречаются в смешанной форме. Поскольку типы восприятия являются интегральной составляющей личности обучающегося, их необходимо учитывать в процессе обучения иностранному языку.

К индивидуально-психологическим особенностям обучающихся относятся и память. В учебной деятельности большое значение имеет наглядно-образная память, которая проявляется в запоминании, сохранении и воспроизведении зрительных, слуховых и двигательных образов. Различают также долговременную и кратковременную (оперативную) память. Кратковременная

память удерживает информацию в виде неполного отражения событий. Долговременная память служит для запоминания информации надолго. Все, что удерживается на протяжении более нескольких минут, находится в системе долговременной памяти.

Представителям третьей группы изучение второго языка будет даваться сложнее, чем остальным.

Взрослый как субъект учебной деятельности характеризуется определенной спецификой мотивационной, интеллектуальной, эмоциональной и личностной сфер, задействованных в обучении, а также особенностями поведенческих паттернов, реализуемых в процессе взаимодействия с различными агентами образовательной среды [5].

Характерные особенности взрослого как субъекта учения заключаются в его открытости к саморазвитию, способности строить самого себя, в том, что взрослый дает отчет о своих возможностях, умениях и необходимости получения новых знаний, в активности, избирательности субъекта, его самоорганизации и саморегуляции, ответственном и заинтересованном отношении к учебной деятельности. У взрослого сформирован понятийный аппарат, интеллект, система оценок и предпочтений, ценностные ориентации, мотивы, эмоциональные отношения и установки, самосознание и самоконтроль. Учебная деятельность взрослых неразрывна с их общим контекстом жизнедеятельности.

Процесс обучения взрослых характеризуется рядом противоречий, обусловленных различием социального, возрастного статуса и роли ученика; профессиональными и социальными достижениями и необходимостью общаться с преподавателем: несоответствием общего уровня компетентности и низкой компетентности в осваиваемой области знаний. В процессе учебной деятельности взрослых могут возникать психологические барьеры различного порядка, в той или другой степени препятствующие успешному обучению

Исходя из всего вышесказанного, можно сделать вывод, что возраст как один из факторов, влияющих на процесс обучения иностранным языкам, играет значительную роль на успешность овладения языком. При правильном подборе методики преподавания с учетом возрастных особенностей личности обучающегося, можно добиться наибольшей эффективности в изучении иностранного языка.

Литература

1. Амонашвили Ш.А. Психологические особенности усвоения второго языка младшими школьниками // Иностранные языки в школе. - 1986. - № 2. - С.24-27.
2. Мкртычева Н. С., Тонкошнур П. С. Влияние изучения иностранных языков на развитие ребенка // Молодой ученый. — 2012. — №4. - С. 439-441.
3. Витоль А.Б. Нужен ли дошкольникам иностранный язык? // Иностранный язык в школе, 2000, № 6. - С.24-25.
4. Комарова Э.П., Трегубова Е.Н. Эмоциональный фактор: понятие, роль и формы интеграции в целостном обучении иностранному языку // Иностранный язык в школе.- 2000.- № 6.- С.11-15.
5. Китайгородская Г.А. Оптимальная организация учебного процесса при интенсивном обучении иностранным языкам взрослых// Психология и методика обучения иностранным языкам. – М., 1978.

УДК: 376.1/.7

Жаксыбай А.Қ.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет, г. Семей

ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Начиная с 2000 года в Республики Казахстан начинает формироваться новая образовательная политика в отношении детей с ограниченными возможностями, ведется активный поиск оптимальных путей социализации, воспитания, образования, социальной поддержки и адаптации детей. В сферу специального образования шире стали внедряться инновационные процессы по интеграции детей в образовательную среду здоровых сверстников. Совершенствуется работа по изучению инновационных направлений в создании оптимальных условий для социальной адаптации и интеграции в общество детей с ограниченными возможностями.

Развитие системы инклюзивного образования одно из приоритетных направлений Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011–2020 годы. Права

детей с ограниченными возможностями на получение равных прав к качественному образованию закреплены законодательством Республики Казахстан [1].

Образовательный процесс детского сада предусматривает как уход и заботу о детях, так и процессы воспитания и обучения знаниям, важным жизненным навыкам, развитие личностных качеств и способностей детей, коррекцию их дефицитов в развитии. Включение детей с особыми образовательными потребностями в образовательный процесс ДОО изменяет, прежде всего, установки взрослых на детей – у всех детей есть особенности, особые образовательные потребности не только у «особых». До сих пор мы в педагогической практике привыкли нивелировать эти особенности, ведь управлять похожими детьми проще, чем разными. Особенности особых детей нивелировать невозможно приходится изменять педагогическую практику, чтобы профессионально решать проблемы образования таких детей вместе с другими. Но если мы начинаем создавать особые условия для «особых» детей, то нарушаем принцип равных прав для других детей. Чтобы сохранить его, надо научиться работать со всеми детьми, учитывая их индивидуальные особенности [2].

В современной педагогической науке и практике интеграция в образовании, иначе называемая «инклюзия», предполагает создание нового типа образовательной среды, в которой для полноценного развития детей с особыми образовательными возможностями и потребностями создаются наиболее благоприятные условия.

«Интегративное» образование предполагает создание коррекционных классов в массовых школах и групп в детских садах. Это первый шаг от классической системы специального образования (предполагающей полную сегрегацию «особых» и «нормальных» детей), в сторону образования, признающего различия между людьми как ценность и понимающего каждого человека, как полноправного участника образовательного процесса. Опыт осуществления интегративных программ во всем мире привел к пониманию того, что, с одной стороны, индивидуальный подход, который применяется к детям с ОВЗ, важен каждому ребенку, что найденные в процессе работы методы и способы обучения и воспитания открывают новые перспективы для детей с нормативным развитием. А с другой стороны, стало очевидным, что выделение «особых» классов в школах и групп в детском саду часто ведет к исключению «особых» детей из социальной жизни школы и детского сада, создает определенные барьеры в общении и взаимодействии детей. Поэтому от идеи интеграции стали переходить к идее инклюзии – совместному обучению и воспитанию детей с разными стартовыми возможностями.

«Инклюзивное» образование – это признание ценности различий всех детей и их способности к обучению, которое ведётся тем способом, который наиболее подходит этому ребёнку. Это гибкая система, где учитывают потребности всех детей, не только с проблемами развития, но и разных этнических групп, пола, возраста, принадлежности к той или иной социальной группе. Система обучения подстраивается под ребёнка, а не ребёнок под систему. Преимущества получают все дети, а не какие-то особые группы, часто используются новые подходы к обучению, применяются вариативные образовательные формы и методы обучения и воспитания, дети с особенностями могут находиться в группе полное время или частично, обучаясь с поддержкой и по индивидуальному учебному плану [3].

Следует отметить, что термин «инклюзия» пока не имеет четкого определения. В литературе можно встретить следующие формулировки: Инклюзия – это процесс признания и реагирования на разнообразие потребностей всех учащихся.

Принцип индивидуального подхода предполагает выбор форм, методов и средств обучения и воспитания с учетом индивидуальных образовательных потребностей каждого из детей группы. Индивидуальные программы развития ребенка построены на диагностике функционального состояния ребенка и предполагают выработку индивидуальной стратегии развития конкретного ребенка. Индивидуальный подход предполагает не только внешнее внимание к нуждам ребенка, но предоставляет самому ребенку возможности реализовывать свою индивидуальность.

Принцип поддержки самостоятельной активности ребенка. Важным условием успешности инклюзивного образования является обеспечение условий для самостоятельной активности ребенка. Реализация этого принципа решает задачу формирования социально активной личности. Личности, которая является субъектом своего развития и социально значимой деятельности. Когда активность находится целиком на стороне взрослых, которые заботятся о ребенке, считая, что его особенности не позволяют ему реализовывать свои возможности, формируется «выученная беспомощность», феномен, когда ребенок ожидает внешней инициативы, сам оставаясь пассивным. То же может произойти с родителями детей с ОВЗ. Родители могут ожидать помощи или активно добиваться льгот от государства, игнорируя собственные возможности для участия в социальной жизни [4].

Принцип активного включения в образовательный процесс всех его участников предполагает создание условий для понимания и принятия друг друга с целью достижения плодотворного взаимодействия на гуманистической основе. Инклюзия – это активное включение детей, родителей и специалистов в области образования в совместную деятельность: совместное планирование, проведение общих мероприятий, семинаров, праздников для создания инклюзивного сообщества как модели реального социума.

Принцип междисциплинарного подхода. Разнообразие индивидуальных характеристик детей требует комплексного, междисциплинарного подхода к определению и разработке методов и средств воспитания и обучения. Специалисты (воспитатель, логопед, социальный педагог, психолог, дефектолог, при участии старшего воспитателя), работающие в группе, регулярно проводят диагностику детей и в процессе обсуждения составляют образовательный план действий, направленный как на конкретного ребенка, так и на группу в целом.

Принцип вариативности в организации процессов обучения и воспитания. Включение в инклюзивную группу детей с различными особенностями в развитии предполагает наличие вариативной развивающей среды, т.е. необходимых развивающих и дидактических пособий, средств обучения, без барьерной среды, вариативной методической базы обучения и воспитания и способность использования педагогом разнообразных методов и средств работы, как по общей, так и специальной педагогики.

Принцип партнерского взаимодействия с семьей. Усилия педагогов будут эффективными, только если они поддержаны родителями, понятны им и соответствуют потребностям семьи. Задача специалиста – установить доверительные партнерские отношения с родителями или близкими ребенка, внимательно относиться к запросу родителей, к тому, что, на их взгляд, важно и нужно в данный момент для их ребенка, договориться о совместных действиях, направленных на поддержку ребенка.

Принцип динамического развития образовательной модели детского сада. Модель детского сада может изменяться, включая новые структурные подразделения, специалистов, развивающие методы и средства.

На современном этапе становления инклюзивного образования необходимо опереться на тот опыт интегративного образования, который к этому времени сложился, на специализированные учреждения, которые накопили опыт работы с детьми с особыми образовательными потребностями, поскольку здесь есть специалисты, созданы специальные условия и методики, учитывающие индивидуальные особенности детей. Эти учреждения надо рассматривать как ресурс для тех, кто хочет включиться в инклюзию. Должны быть продуманы специальные мероприятия по налаживанию взаимодействия между общеобразовательными и специализированными учреждениями. В современной образовательной ситуации мы сталкиваемся сейчас с самыми разнообразными стартовыми условиями инклюзивного образования. В программе интегрированного образования, реализация которой началась в 90-х годах прошлого века, были созданы новые виды дошкольных образовательных учреждений для интеграции детей с ОВЗ в образовательную систему: ДОУ компенсирующего и комбинированного вида. Инклюзивное образование является естественным продолжением программы интегрированного образования и учитывает созданные условия. На сегодняшний день для инклюзивного образования существуют следующие стартовые условия: Детские сады компенсирующего вида – дети одной категории, специалисты, специально организованная предметно-развивающая среда. Детские сады комбинированного вида – дети разных категорий и дети возрастной нормы, специалисты, специально организованная предметно-развивающая среда. Детские сады, в которых созданы службы (Лекотека, Службы ранней помощи, Консультативный пункт) – дети разных категорий, специалисты, предметно-развивающая среда. Массовые детские сады с группами кратковременного пребывания: «Особый ребенок», – дети разных категорий и специалисты. Массовые детские сады, в которых создаются инклюзивные группы – специалисты, предусмотренные штатным расписанием общеобразовательного ДОУ – пока нет юридических документов, регламентирующих деятельность инклюзивных групп, в том числе и наличия специалистов в штатном расписании. Для реализации инклюзивной практики в ДОУ компенсирующего вида возможны разные формы инклюзии. Для категорий детей со сложной структурой дефекта разработка форм социальной инклюзии – создание на базе сада дополнительных образовательных услуг, куда могут привлекаться дети возрастной нормы, организация мероприятий по включению семей с детьми со сложной структурой дефекта в социальные программы города (посещение театров, музеев, цирка, организация конкурсов, фестивалей, в которых могут участвовать дети, создание детско-родительских клубов и т.д.) [5].

Наличие специальных условий обучения и воспитания детей с ограниченными возможностями здоровья, в том числе без барьерной среды. Возможность повышения квалификации педагогов. Когда решение принято, происходит разворачивание инновационной педагогической деятельности. Деятельность отличается от функционирования тем, что предполагает ряд обязательных процедур: осознание ценностей, постановку целей, анализ условий, подбор и создание средств и методов, реализующих цели, оценку результатов и коррекцию деятельности. Основная цель образовательного учреждения при разворачивании инклюзивной практики – обеспечение условий для совместного воспитания и образования детей с разными психофизическими особенностями развития. Задачи инклюзивного сада:

- создание уютного, комфортного пространства для всех
- создание среды, способствующей гармоничному развитию личности
- формирование толерантного сообщества детей, родителей, персонала и социального окружения

- создание в ДОУ педагогической системы, центрированной на потребностях ребёнка и его семьи. Не ребёнок «вписывается» в существующую систему образования, а сама система образования гибко учитывает приоритеты и возможности разных детей, организуя их в единое сообщество

формирование междисциплинарной команды специалистов, организующих образовательный процесс. Деятельность разбивается на этапы в соответствии с решаемыми задачами.

В заключение хотелось бы еще раз подчеркнуть, что все дети, несмотря на свои физические, интеллектуальные, этнические, социальные и иные особенности, должны быть включены в общую систему образования, воспитываться вместе со своими сверстниками по месту жительства. Инклюзивное образование не только повышает в обществе статус ребенка с особыми образовательными потребностями и его семьи, но и способствует развитию толерантности и социального равенства.

Литература

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы. Астана, 2010.
2. Прочухаева М.М., Бородин М.В. «Инклюзивный детский сад». – М., 2009. - с. 12.
3. Опыт работы интегративного детского сада: сборник №3 /сост. М.М. Прочухаева, Т.П.Медведева. - М., 2007.
4. Лопатина В.И. Широкие аспекты инклюзивного образования/ В.И.Лопатина // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития . - 2009. - №: 6. - С. 11- 13.
5. Сабельникова С.И. Развитие инклюзивного образования/ С.И.Сабельникова // Справочник руководителя ОУ. - 2009. - №: 1. - С. 42-54.

УДК: 159.922:37.03

Оралбекова Д.К.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет, г. Семей

ВЛИЯНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА САМОРЕГУЛЯЦИЮ

Эмоциональный интеллект является относительно новым и развивающимся направлением в исследованиях поведения. Не смотря на обилие определений публикуемых разными учеными, а так же моделей эмоционального интеллекта в этом направлении, сделано еще достаточно мало исследований по сравнению с принятием решений, поэтому она вызывает множество дискуссий. Однако эта тема является на наш взгляд одной из интересных сфер современной психологии. Многие авторы, например считают, что коэффициент эмоционального интеллекта (EQ) имеет в целом большую ценность, чем IQ, поскольку именно высокий ЭИ позволяет человеку как быстрее адаптироваться в новой для него ситуации или обществе, так и повысить качество его жизни, поскольку человек с высоким уровнем ЭИ лучше распознает, понимает эмоции, а так же регулирует как негативные, так и позитивные эмоции и в себе и в других людях. Эмоциональный интеллект EI не является чем-то кардинально отличным от того, что измеряется посредством IQ. Это также ментальная способность, при помощи которой осуществляется переработка эмоциональной информации, но IQ и EI — два различных фактора жизненных достижений. Известно, что люди с

высоким IQ, но невысоким EI часто не в полной мере используют свой потенциал и теряют шансы на успех потому, что мыслят, взаимодействуют и общаются неконструктивно.

Впервые термин «эмоциональный интеллект» был введен исследователем Leuner в 1966 г. С тех пор было предложено множество определений ЭИ. А в российской психологической науке понятие ЭИ было впервые использовано Г.Г. Гарсковой. Ниже мы приведем имеющиеся определения ЭИ разных авторов для наиболее полного представления о нем.

ЭИ - это устойчивая ментальная способность, часть обширного класса ментальных способностей; в частности, ЭИ может рассматриваться как подструктура социального интеллекта. Как ментальная способность, он является также частью более обширной группы свойств личности. Это один из многих факторов индивидуальности, скорее позитивных, чем негативных для межличностного взаимодействия [1].

ЭИ - способность действовать с внутренней средой своих чувств и желаний.

ЭИ - способность понимать отношения личности, репрезентируемые в эмоциях, и управлять эмоциональной сферой на основе интеллектуального анализа и синтеза [2].

ЭИ - способность эффективно контролировать эмоции и использовать их для улучшения мышления.

ЭИ - совокупность эмоциональных, личных и социальных способностей, которые оказывают влияние на общую способность эффективно справляться с требованиями и давлением окружающей среды.

ЭИ - способность быть самомотивированным и устойчивым к фрустрациям, контролировать импульсы, уметь регулировать собственное настроение и сохранять здравомыслие в ситуациях дистресса [3].

Для начала обратимся к биологическим предпосылкам ЭИ. К ним можно отнести уровень ЭИ родителей, правополушарный тип мышления, наследственные задатки эмоциональной восприимчивости, свойства темперамента, особенности переработки информации.

По мнению А.В. Либины темперамент и интеллект являются характеристиками инструментальной сферы индивидуальности, только темперамент характеризует ее со стороны активности, энергии, а интеллект — со стороны возможностей субъекта, умения распорядиться этой энергией. В исследовании В.М. Русалова и С.И. Дудина установлено, что темперамент и способности взаимодействуют друг с другом, прежде всего через характеристики активности — эргичность, пластичность и темп. Причем плотность связей между двумя данными подструктурами зависит от двух параметров: возраста и уровня умственного развития. В нашем исследовании мы так же попытались посмотреть корреляционные связи между типом пластичности, интеллектом и ЭИ.

К социальным предпосылкам ЭИ можно отнести синтонию, т.е. приобретенную реакцию, закономерно сменяющуюся рационализацией, степень развития самосознания ребенка, уверенность в своей эмоциональной компетентности, уровень образования родителей и семейный доход, эмоционально благополучные отношения между родителями и андрогинность. Синтоническая личность поневоле переживает эмоции, совпадающие с эмоциями людей, с которыми она находится в непосредственном контакте [4]. Становлению синтоничности ребенка препятствуют гиперопека и переоценка его родителями. В условиях постоянной заботы родителей, их чрезмерной любви у ребенка нет необходимости стремиться к установлению эмоционального контакта, со взрослыми, вследствие чего механизмы, позволяющие сделать это, не формируются. Развитие синтонии блокируется, если ребенок, потенциально способный к установлению эмоционального контакта, лишается такой возможности из-за безразличия или враждебности окружения. Сопротивление негативному аффективному влиянию осуществляется посредством рационализации отношения к окружающим людям и происходящим событиям. Что касается уровня развития самосознания, то эмоциональные реакции ближайшего окружения на действия ребенка не только выступают как условия для развития синтонии, но и являются ориентирами для его самоотношения и самооценки. Основы реалистичного восприятия себя и самопринятия закладываются на ранних стадиях онтогенеза, определяясь исходным принятием ребенка со стороны родителей. На самых ранних ступенях развития личности формируются также и механизмы саморегуляции. уровень развития самосознания выступает в качестве предпосылки управления собственными эмоциями.

Процессы самооценки и саморегуляции лежат в основе уверенности в своей эмоциональной компетентности (т.е. в основе представлений человека о том, может ли он понимать эмоции, управлять ими и межличностными взаимодействиями). Уровень развития самосознания выступает в качестве предпосылки управления собственными эмоциями.

Процессы самооценки и саморегуляции лежат в основе уверенности в своей эмоциональной компетентности (т.е. в основе представлений человека о том, может ли он понимать эмоции, управлять ими и межличностными взаимодействиями). Чем выше уровень образования родителей и семейный доход, тем более высокими являются показатели эмоционального интеллекта у подростков. Основываясь на достаточно оптимистической позиции Д. Гоулмана, можно предположить, что достижение родителями карьерных и материальных успехов является следствием высокого уровня ЭИ; при этом соответствующие задатки могут наследоваться их детьми. В то же время, возможно, что люди с более высоким уровнем образования (и поэтому с более высоким материальным доходом, по крайней мере в западных странах взаимосвязаны) могут отдавать больше времени самопознанию и саморазвитию, при этом их дети развиваются в более эмоционально и интеллектуально «обогащенной среде», нежели потомки необразованных и малообеспеченных родителей.

Существует так же несколько моделей ЭИ их мы представим ниже.

Модель способностей понимает под ЭИ набор способностей, измеряемых с помощью тестов. Основатели модели Mayer и Salovey. Определение ЭИ представлено выше. Эта модель была положена в основу созданного ими же теста Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSEIT). Он включает 4 «ветви», каждая из которых разделена на 2 субтеста. Тест позволяет выявить количественный эквивалент таких показателей как идентификация эмоций, повышение эффективности мышления, понимание и управление эмоциями.

J. Mayer считал что важным аспектом ЭИ является способность понимать и управлять своими эмоциями и вместе с Gaschke в 1988 г. разработали State Meta-Mood шкалу измеряющую постоянные изменения настроения человека. Для анализа эмоциональных изменений настроения Salovey и соавторами в 1995 г. создали опросник The Trait Meta-Mood Scale (TMMS), состоящий из шкал: внимание к своим эмоциям, ясность выражаемых эмоций и восстановление своих эмоций.

Также существует ряд авторов придерживающихся данной модели. Например, P. Ekman (1999), концепция которого, заключалась в том, что ЭИ основывается на различных эмоциях. Эти эмоции он различал друг от друга посредством описания их характеристик, и проводил различия между эмоциями и настроением.

Модель индивидуальной характеристики личности. Авторы Petrides и Furnham (2000). ЭИ предусматривает исследование четырех суб-факторов, одновременно схожих, но в то же время не сравнимых между собой: восприятие эмоций, использование эмоций, управление релевантными эмоциями, и управление эмоциями других людей. На основе этих факторов был создан опросник самоотчета schutte Self-Report Inventory (SSRI).

Ниже мы попытаемся описать структурные компоненты ЭИ.

Осознанная регуляция эмоций. Эмоциями невозможно управлять прямо, однако это можно сделать опосредствованно: через объект, потребность, знак. Начальный момент управления чувством это вычленение чувства в качестве отдельного объекта, а не свойства внешнего мира («Я испытываю страх, удовольствие», а не «Мир страшен либо приятен») [5]. Следующий этап управления эмоциями это расширение или ограничение потока эмоциональной информации, к примеру, с помощью контролирующих мыслей. Так, защитная, ограничивающая эмоциональный опыт стратегия сопровождается мыслями типа «Не думай об этом», «Это не заслуживает моего внимания», «Я не реагирую» и т.п. Напротив, такие мысли, как «Узнай об этом побольше», «Открой себя для этого чувства» и пр. свидетельствуют об открытости сознания для потока эмоциональных переживаний. Установлено, что в этом случае люди способны сопереживать другим, понимать глубину их чувств, т.е. проявлять эмпатию в большей степени, чем тогда, когда механизм управления эмоциональным опытом действует в направлении его ограничения. Можно регулировать настроение, ассоциируя себя с определенными людьми. Так, отождествляя себя с людьми, достигшими успеха в значимой для нас области, мы можем управлять негативными эмоциональными состояниями, такими как зависть.

Осмысление эмоций. Называние (определение) эмоции трансформируют перцептивные переживания во внутренний опыт, модифицируя их. В связи с этим можно привести три основные функции называния эмоций: закрепление опыта, межличностная коммуникация, эмоциональная экспрессия.

Использование эмоций для повышения качества мыслительной активности. Понимание единства рационального и эмоционального подтверждается данными клинических экспериментов, согласно которым осуществление эффективного или удовлетворительного процесса принятия решения невозможно, если мысль лишена эмоционального подкрепления. Можно предположить наличие в структуре эмоционального интеллекта эмоций, мотивирующих когнитивную деятельность,

которая связана с эмоциональной сферой, точнее, с распознаванием, выражением, пониманием эмоций.

Сначала понятие ЭИ в большей степени принадлежало популярной психологии, однако научная психология тоже признала его в качестве важной концепции. В частности проводя исторический анализ исследований эмоционального интеллекта в отечественной психологии можно увидеть, что понятие ЭИ не является новым для советской и постсоветской психологии. Это явление давно замечено, но имело иные обозначения: «смысловое переживание», «обобщение переживаний», «интеллектуализация аффекта», «эмоциональное мышление», «эмоциональное воображение». Идеей единства аффекта и интеллекта занимались такие известные психологическому миру ученые как Выготский Л.С., Рубинштейн С.Л., Леонтьев А.Н., Лурия А.Р., Зейгарник Б.В., Тихомиров О.К.

По поводу возможности развития ЭИ в психологии существует два разных мнения. Ряд ученых, к примеру, Дж. Майер придерживаются позиции, что повысить уровень ЭИ практически невозможно, поскольку это относительно устойчивая способность. В то же время эмоциональные знания — вид информации, которой эмоциональный интеллект оперирует, — относительно легко приобретаются, в том числе и в процессе обучения. И другое противоположенное мнение в частности у Д. Гоулмана гласит, что эмоциональный интеллект можно и нужно развивать. Одним из подтверждений этой позиции является тот факт, что нервные пути мозга продолжают развиваться вплоть до середины человеческой жизни. В связи с этим становится возможным и эмоциональное развитие, которое проявляется в сознательном регулировании эмоций. Этой же точки зрения придерживается и Т.П. Березовская, результаты эмпирического исследования которой указывают на возможность развития ЭИ путем специально организованного обучения и воспитания. В ее исследовании установлено, что обучение сценической деятельности содействует расширению эмоциональной компетентности старшеклассников в целом, и, в частности, у юношей — развитию способности распознавать эмоции других людей и эмпатии, у девушек — развитию произвольности в управлении эмоциональной сферой.

В отличие от интеллекта, который отражает закономерности внешнего мира, эмоциональный интеллект отражает внутренний мир и его связи с поведением личности и взаимодействием с реальностью. Конечный продукт эмоционального интеллекта — принятие решений на основе отражения и осмысления эмоций, которые являются дифференцированной оценкой событий, имеющих личностный смысл.

Литература

1. Гарскова Г.Г. «Введение понятия «эмоциональный интеллект» в психологическую теорию // Тез. науч.-практ. конф. «Ананьевские чтения». СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 1999. С. 25-26.
2. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект исследование феномена // Вопросы психологии-Москва, 2006, №3. С. 17-23.
3. Либин А.В. Дифференциальная психологи На пересечении европейских, российских американских традиций. М.: Смысл; Per St. 2000., 960 с.
4. Goleman D. Working with emotional intelligence. N.Y: Bantam Books, 1998. - p. 560.
Mayer, J. D., Salovey, P., The intelligence of emotional intelligence, p. 442.

УДК: 159.923:37.036.5

Шакантаева Ж.Ж.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет

КРЕАТИВНОСТЬ КАК ТВОРЧЕСКАЯ ПОЗИЦИЯ ЛИЧНОСТИ

Однако многие основополагающие проблемы креативности, как то, ее природа, факторы влияющие на креативность, компоненты, в частности мотивационный, остаются мало освещенными.

Креативность тесно связана как с любопытством и исследовательским поведением, так и с поиском новых ощущений - желанием сделать что-то новое и разнообразить свою деятельность.

Проблемам креативности посвящали свои труды такие отечественные психологи, как Я.А. Пономарев, Д.Б. Богоявленская, Р.М. Грановская, В.Н.Дружинин, Л.Б. Ермолаева-Томина, В.Н. Козленко и другие. А также следующие зарубежные авторы: Дж. Гилфорд, Е. Торранс, К. Тейлор, М.

Боден, Э. Дебоно и другие. Вопросами мотивационного компонента креативной личности занимались Д.Б. Богоявленская, М.В. Куприна, А. Маслоу и другие.

Одни авторы утверждают, что ее следует определять как способность к решению задач (Cattell; Klahr & Simon). Другие авторы считают, что креативность - черта личности (MacKinnon). Согласно этому определению, часть людей обладает ею, а другая - нет. Третьи предлагают определение, связанное со способностью генерировать идеи (Guilford). Но оно исключает из ряда креативных тех людей, которые, хотя сами не преуспели в этом процессе, способны распознать творческую мысль или продукт. Некоторые авторы считают, что в определение необходимо включить способность распознавать креативные идеи [1].

Исследователи полагают, что креативность связана с активностью префронтальной коры правого полушария, которая ответственна за нашу способность к целостному видению и к манипулированию образами. Последняя позволяет нам оценивать порядок событий, строение предметов, а также комбинировать их новыми способами. Уже в раннем возрасте дети любят прикреплять голову одного животного к туловищу другого или лапы одного к другому. Дети часто рисуют не для того, чтобы запечатлеть реальность, а, пытаясь выяснить, что получится, если по-новому скомпоновать известные предметы.

Креативность связана и с позитивным аффектом. Предполагается, что его причиной является повышение уровня дофамина, усиливающего в поясной извилине когнитивную гибкость и облегчающего выбор различных когнитивных позиций. Это позволяет человеку взглянуть на ситуацию с различных точек зрения.

Творчество часто рассматривают как игровую деятельность, при которой мы позволяем себе создать новый порядок или новое сочетание различных вещей. Ученые, исследующие эту проблему, отмечают, что творческие люди часто ведут себя как дети. Они, по-видимому, обладают своего рода раскрепощенностью (Klahr & Simon, 1999). Многие авторы подчеркивают, что вовлечению в подобную игру препятствует естественное стремление комбинировать предметы привычным образом [2].

Один из главных факторов креативности - мотивация. Поэтому к творчеству способен всякий, кто готов использовать ресурсы, необходимые для этого. Творчество рассматривают как один из видов увлеченности. Это опыт, дающий ощущение радости и счастья. Одним из препятствий на пути к творчеству является ощущение тревоги и угрозы. Трудно быть творческим, когда твоя жизнь подвергается опасности.

Эдвард Дебоно посвятил немало работ вопросам креативности. Он считает, что в ходе эволюции развивалась способность к вычленению предсказуемого и постоянного. Исследуя окружающий мир, индивид связывает различные элементы воздействующего на него стимула. Это позволяет сформировать образ последнего, даже если в наличии имеется всего лишь один элемент.

Проблема, по утверждению Дебоно, заключается в том, что если мы рассматриваем элементы только как часть чего-то общего, нам трудно составить их каким-то новым, оригинальным способом. Эллен Лэнгер рассуждает примерно так же, когда объясняет недостаток креативности. Она утверждает, что наши действия становятся привычными, автоматическими и неосознанными, а поведение - бессознательным, неосмысленным. Как и Дебоно, она признает адаптивную роль выполнения действий, когда нет активного размышления о них. Это также позволяет нашему уму сосредоточиться на других задачах. Однако обратной стороной глубоко укоренившихся привычек оказывается то, что они начинают управлять нашим поведением.

Лэнгер убеждена, что человек может вести себя осмысленно по собственной воле. В этом она согласна с Дебоно, считающим, что люди могут научиться быть креативными. Для этого им нужна мотивация, а также комплекс приемов, помогающих отыскать новые альтернативы. По мнению Лэнгер, это означает приобретение способности находить неизвестные различия и создавать новые категории. Согласно Дебоно, так возникает способность находить новые сочетания элементов или рассматривать их с неожиданных точек зрения.

Рассмотрим теперь результаты эмпирического исследования креативности (В.К. Козленко). В мышлении креативных личностей преобладают, такие составляющие креативности как беглость, гибкость и оригинальность. На креативность благоприятно действуют такие факторы, как радость, страстность, прилив стенических эмоций, стремление к доминированию, риску, тяготение к независимости, нарушению порядка, снятие чувства страха, фрустрации. Креативность - одна из ведущих жизненных потребностей личности в преобразовании действительности [3,4].

М. Боден выделил малую и большую креативность.

- *Малая* или «личностная» креативность относится к обыденной жизни и к обычным ситуациям.
- *Большая* или «историческая» креативность наоборот имеет дело с достижениями, которые оказали большое влияние на культуру и общество, например, творческие достижения Моцарта и Эйнштейна.

Представители гуманистической психологии: А. Адлер предлагал рассматривать креативность Я в свободе выбора между альтернативными жизненными стилями и целями. Хотя цели могут инициироваться наследственностью и культурными факторами, в конечном счете, цель возникает все же благодаря креативной силе индивидуальности [5].

А. Маслоу считал, что благодаря самоактуализации личность проявляет интегрированность и преодолевает расщепленность. Благодаря эпизодам самоактуализации личность становится более открытой обществу, совершенной и спонтанной, юмористичной, трансцендентной и независимой от низших потребностей. Креативность является одной из важных характеристик самоактуализации. А. Маслоу понимает креативность как качество, которое может быть применено в любой задаче жизни. Согласно ему креативность - качество, с рождения присущее всем, но теряемое большинством под воздействием среды.

А. Маслоу считает, что интеллектуальная одаренность выступает в качестве необходимого, но недостаточного условия для проявления креативности. Главную роль в детерминации креативного поведения, по мнению А. Маслоу, играют мотивации, ценности, личностные черты. К числу основных черт творческой личности относят когнитивную одаренность, чувствительность к проблемам, независимость суждений.

Представители психоанализа - К.Г. Юнг полагал, что в основе творчества лежит процесс индивидуализации, то есть постепенного выделения индивидуального сознания из коллективного бессознательного.

З. Фрейд считал, что в основе креативности и одним из источников художественного творчества лежит и является процесс сублимирования, при котором исключительно сильному сексуальному возбуждению, исходящему от источников сексуальности, открывается выход и применение в других областях, а именно в творчестве [6].

Э. Фромм трактует понятие креативность, как способность удивляться и познавать, умение находить решение в нестандартных ситуациях, нацеленность на открытие нового и способность к глубокому осознанию своего опыта.

Представители когнитивной психологии: Э. Торранс под креативностью понимает способность к обостренному восприятию недостатков, пробелов в знаниях, чуткость к дисгармонии.

Дж. Гилфорд разрабатывая свою модель интеллекта, выделил два типа мышления: конвергентное и дивергентное. Мышление первого типа называют «интеллектуальным», оно связано с решением задач, имеющих единственно правильный ответ. Мышление второго типа - дивергентное называют «креативным». Оно служит средством порождения оригинальных творческих идей. Оно допускает существование нескольких правильных ответов на один и тот же вопрос. Первый состоит в том, что как таковых творческих способностей не существует. Интеллектуальная одаренность выступает в качестве необходимого, но недостаточного условия творческой активности личности. Главную роль в детерминации творческого поведения играют мотивация, ценности, личностные черты (А.Дж. Танненбаун, А. Олах и др.). К числу основных черт творческой личности относят когнитивную одаренность, чувствительность к проблемам, независимость в неопределенных ситуациях.

Во втором подходе к изучению творческих способностей рассматривается творческая способность (креативность) как самостоятельный фактор, независимый от интеллекта (Дж. Гилфорд, К. Тейлор, Г. Губер и др.). В более мягком его варианте признается, что между уровнем интеллекта и уровнем креативности есть незначительная корреляция.

Третий подход к изучению творческих способностей состоит в предположении, что высокий уровень развития интеллекта предполагает высокий уровень творческих способностей, и наоборот, а творческого процесса как специфической формы психической активности нет (Д. Векслер, Р.Уайсберг, Г. Айзенк, Л. Термен, Р. Стернберг и др.). М. Рорбах исследует креативность на материале творческого мышления, которое, по его словам, «само собой создает благоприятные условия для собственной реализации, открывает свои собственные пути и кует свои инструменты для материального воплощения». То есть, он подчеркивает возможность самозарождающейся мотивации, самовозникновения, саморазвития новых психологических качеств человека.

Но еще более важным М. Рорбах считает взаимодействие человека со «всеобщим контекстом завершенных и завершаемых мыслей», в котором он находится, от своего рода диалога с объективно существующими вне человека структурами, от его позиции в этом диалоге: «...личность способна творчески мыслить только тогда, когда она готова к диалогу с глобальными факторами, в которые она погружена. Вне этого диалога не может быть продуктивного творческого акта» [7, 117 с.]. Итак, позиция человека по отношению к окружающей реальности важнее любых его качеств.

Таким образом, креативность - это обширная характеристика личности, которая на данном этапе развития психологии определяется не только способностью к творчеству, но и комплексом иных психических свойств личности: эмоциональной подвижностью, мотивацией, эмпатией, определенным интеллектуальным уровнем, коммуникативными качествами, определенным восприятием и т.д. В данном случае способность к творчеству понимается широко, с позиции личностного подхода, который позволяет трактовать эту способность как явление развивающееся и соответственно с ней развивается креативность.

Литература

1. Малкина-Пых И.Г. Справочник практического психолога. – М.: Эксмо, 2005. – 178 с.
2. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 940 с.
3. Козленко В.Н. Проблема креативности личности // Психология творчества, 1990. № 7 - С. 131-148.
4. Boden M. The creative mind: Myths and mechanisms. - N.Y.: Basic Books, 1992. – 481 p.
5. Одаренные дети: пер. с англ. / общ. ред. Бурменского и Слуцкого. - М., 1991 – 312 с.
6. Фрейд З. Психоаналитические этюды / Составление Д. И. Донского. - М.: Попурри, 1997. – 608 с.
- Rohrbach M. F. La pensee vivante. Regles et techniques de la pensee creatice. – P., 1959. – 276 p.

ӘОЖ: 372.881.1:378

Ракишева К.Р.

ЖОББ № 44 КММ, Семей қаласы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ТОПТЫҚ ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Қазіргі кезде егеменді елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім алу кеңістігіне бағытталауда. ХХІ ғасырдың жан-жақты зерделі, дарынды, талантты адамын қалыптастыру бағытындағы білім беру мәселесі мемлекетіміздің басты назарында. Білім берудің негізгі мақсаты – білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әр түрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Жаңа заман мұғалімі өз білімін қолданумен қатар, шәкірттерінде зерттеушілік, ізденушілік әрекетін ұйымдастырудың әдіс-тәсілдерін меңгеруі керек [1].

Топтық жұмыс тобын құру тілдік тұлғаның шығармашылық белсенділігін тудыруға және топ мүшелерінің өзара ынтымақтастықта жұмыс істеуіне мүмкіндік береді, проблемалық тақырыптың мазмұнын ашу, пікірталасқа түсу, өзіндік ойларын дәлелдеуде мұндай оқу ынтымақтастығын тудыратын топтық жұмыстардың мүмкіндіктері мен тиімділігі мол. Атап айтқанда:

Бір мезгілде бірлікте жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Бір мезгілде бірлікте және жеке даралық жұмыс істеуге бағыттайды.

Пікірталас тудыратын қарым-қатынасқа түсу мүмкіндіктеріне ие болады

Сабақ уақытында оқушылардың топтық жұмысын ұйымдастырудың басты ерекшеліктері: сынып нақты оқу міндеттерін шешу үшін топтарға бөлінеді; әр топ белгілі тапсырма алып - біркелкі және дифференциалды, оны тікелей көшбасшының немесе жетекшінің қадағалауымен орындайды; тапсырма орындау кезінде әр топ мүшесінің үлесі есепке алынады және бағаланады; топ құрамы жасалатын жұмыстың сипаты мен мазмұнына байланысты әр топ мүшесі мүмкіндігінің ұжымға тиімділігіне орай таңдалатындықтан тұрақты болмайды. Топ басшысы мен құрамы оқудың әр деңгейіндегі оқушыларды біріктіру принципі, аталған пән бойынша ақпараттандырылуы, оқушылардың сәйкестігі бойынша іріктеледі, бұл бірін-бірі толықтырып, байытуға септігін тигізеді. Біртекті топтық жұмыс оқушылардың шағын топтарының барлығы бірдей тапсырма орындауымен сипатталады, ал дифференциалды- әр түрлі топ түрлі тапсырма орындайды.

Топтық жұмыстың технологиялық үрдісі мынадай кезеңдерден құралады: Топтық жұмысты орындауға даярлық: - танымдық міндеттер қою - проблемалық жағдай; - жұмыстың сабақтастығы туралы нұсқаунама; - дидактикалық материал үлестіру. Топтық жұмыс: материалмен жұмыс, топтағы жұмысты жоспарлау; тапсырманы топ ішінде бөлу; тапсырманы жеке орындау; жеке нәтижелерді топта талқылау; топтың жалпы міндеттерін талқылау -ескертулер, толықтырулар, нақтылау, жалпы қорыту; топтық тапсырманың қорытындысын шығару. Қорытынды бөлім: топтағы жұмыстың нәтижелері туралы хабарлау; танымдық міндеттерді талдау; топтық жұмыстың қорытындылары мен қойылған міндеттерді шешу туралы жалпы тұжырым; мұғалімнің қосымша ақпараттары.

Оқыту білім беру жүйесінің негізгі мақсаты – болашақ маманға білім, дағды, іскерлікті қалыптастыру. Ондай мүмкіндік тек сабақ арқылы беріледі [2].

Ағылшын тілі сабағында топтық жұмыс жасаудың артықшылығы жайында айтатын болсақ, бүгінгі таңда топтық жұмыс жасау оқу процесін күшейту және оңтайландыру үшін қолданылады, сонымен қатар тұлға аралық қарым қатынас құралдары айқын көрінсе, ал жеке жұмыс жасау кезеңінде: сөйлесу, жоғары сенім арту, өзара әсер, қолдау, оқушылардың қорларды тиімді пайдалануы, өзара көмек сияқты қарым қатынас байқалмайды. Заманауи мектептердегі ағылшын тілі пәні мұғалімінің алдына қойылатын маңызды тапсырманың бірі – шет тілінде қарым-қатынас жасауға үйрету және мұғалімнің басқаруымен оқушылардың қарым-қатынасын максималды түрде белсенділікті қамтамасыз ету.

Сыныптағы топтық жұмысты ұйымдастыру үшін тапсырмаларды орындау кезінде 3-6 адамнан, көп жағдайда 4 адамнан тұратын топтарға бөлінеді. Тапсырма жеке адамға емес, топқа беріледі. Топтарды әртүрлі белгілер бойынша құруға болады. Мысалы, әртүрлі деңгейдегі топтар танымдық белсенділіктері бірдей деңгейдегі оқушылардан құрылуы мүмкін. Бұдан басқа, топтар оқушылардың өз қалауы бойынша құрылуы мүмкін: ұқсас қызығушылықтары, жұмыс стилі, достық қарым-қатынастары бойынша.

Топтағы жұмыс кезіндегі оқушылардың рольдері әртүрлі бөлінуі мүмкін:

- барлық рольдерді мұғалімдер ертерек бөліп қояды;
- қатысушылардың ролі араласқан: балалардың бір бөлігіне ол қатаң берілген және мәселені шешудің барша үдерісінде бұлжымайды, топтың басқа бөлігі өз қалауы бойынша рольді өз бетінше анықтайды;
- топ қатысушылары рольді өзі тандайды.

Рольдің орындалуы топ қатысушысының жеке-дара қасиеттеріне байланысты. Бұл үдеріске баланың элеуметтік-психологиялық мінездемесі де әсер етеді. Мысалы, сыныптағы төмен дәрежелі оқушы рольді қабылдау кезінде мұғалімнің көп көңіл бөлгенін және қолдауын талап етеді. Оқушылардың топтар бойынша жұмысы кезінде мұғалім келесі позицияларда болады: жетекші, топ «режиссері» болу; топтың бір қатысушысы қызметін атқару; топтық жұмыс барысы мен нәтижелерін қадағалаушы және бағалаушы сарапшы болу; топтар жұмысын бақылаушы болу. Басында мұғалім оқушының тапсырманы топта бірлесе орындауына қосылуын қамтамасыз етеді. Ол топтық жұмыс дегеннің не екенін, балаларға әрбір топта және сынып бөлмесінде топтардың қалай орналасуы тиістігін түсіндіреді; жұмыстың жүйелілігі туралы нұсқаулық береді, топ ішінде тапсырмаларды бөледі; балалардың топта орындауы мүмкін қызметтері - рольдері; топтағы жұмыстың жеке нәтижелерін талқылау қажеттілігіне көңіл аудару. Мұғалім оқушыларға топтың әрбір мүшесінің жұмысын серіктестерінің қабылдауына байланысты тәсілдерді хабарлайды:

- жолдасының жауабын мұқият тыңдау, оның толықтығын бағалау;
- материалды мазмұндау логикасына назар аудару;
- жолдасының өз жауабын нақты мысалдармен, дәлелдермен көрсете алуын анықтау;
- жіберілген қателерді сыпайы түзету;
- қажетті елеулі толықтырулар енгізу;
- жауаптың негізделген бағасын беру.

Мұғалім сонымен қатар әрбір оқушы өзінің көзқарасын айқын әрі нақты жеткізуі, басқа қатысушылардың идеяларын талқылау кезінде «жақтаушы» және «қарсы» болуды іріктеу және дәлелдеу үшін маңыздылығын түсіндіреді.

Бұдан әрі оқушылар осы тапсырманың шешу тәсілдерін ұсынып қана қоймай, сонымен бірге бақылау, үдерісті бағалау және алынған нәтиже саласында бастама білдіреді. Педагогтің топтық жұмыстың осы кезеңіне қатысуы негізінен марапаттаумен шектеледі және кейбір жағдайларда бақылаудың көмегімен оқушы жұмысының нәтижелерін онымен бірге бағалайды.

Соңында, бірлескен жұмысты өзіндік ұйымдастыруды меңгеру шамасына қарай, оқушылар және құрдастарымен сапалы жаңа қарым-қатынасқа – серіктестік қарым-қатынасқа көшеді [3].

«What do you know about the history of the USA»? тақырыбындағы сабақта сыни ойлаудың «түртіп алу» стратегиясын қолдануға болады:

Оқушылар өздерінің бұрынғы білімдерін жаңа ақпаратпен толықтырады. Сонымен қатар сабақтарымының ой толғаныс немесе қорытынды кезеңдерінде «эссе» немесе «бес жолды өлең» қолдануға болады:

1. America
2. Independent friendly developed
3. To fight to discover
4. America is a big country
5. The USA

Қорыта айтқанда, шет тілі пәнін оқыту барысында өзіндік ой-толғамын жеткізе алатын, кез келген адаммен тілдік қарым- қатынасқа түсе алатын, коммуникабельді, іскер азамат тәрбиелеп шығару арқылы қатысымдық құзіреттіліктерін дамыту жолында топтық жұмыс әдісін қолдану өте маңызды.

Әдебиеттер

1. Құнанбаева, С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. /С.С. Құнанбаева – Алматы, ҚазХҚЖӘТУ, 2010 – 89 б.
2. Әбдіғали, С.Ә. Әдістеменің кейбір өзекті мәселелері./ С.Ә. Әбдіғали - Әдістеме. Методика. №1, 2011 – 56 б.
3. Селевко, Г.К. Өзін-өзі дамыта оқыту технологиясы./ Г.К. Селевко - М., 2011- 23 б.

УДК 81'248

Байделинова А.Т.
СОШ № 12, г. Семей

ВЛИЯНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА

Современные преобразования в стране, новые стратегические ориентиры в устойчивом развитии, открытость общества, его быстрая информатизация и динамичность координально изменили требования к образованию. Критерием инновационной деятельности стали профессионализм, творчество, компетентность. Учителю дана полная самостоятельность в работе. Он сам может решать, как лучше строить образовательный процесс, планировать материал, какими учебно-методическими комплексами пользоваться, какие методы применять. Единство целей и задач образования должно органически сочетаться с разнообразием и гибкостью обучения и воспитания. На современном этапе наиболее остро ощущается социальная потребность в воспитании человека, обладающего свободным духом, независимостью и личной ответственностью.

Реализация Государственной программы развития образования в Республике Казахстан предполагает создание эффективной системы образования, обеспечивающей формирование профессионально-компетентной личности, конкурентоспособного специалиста, способного самостоятельно и творчески решать профессиональные задачи, осознавать личностную и общественную значимость профессиональной деятельности, нести ответственность за ее результаты...

Основная цель работников образования направлена на стимулирование творческого поиска педагогов, разумно обоснованных педагогических инноваций. За последние годы сложившийся опыт должен стать базой для разработки новых подходов к организации и содержанию образовательного процесса, освоению новейших технологий образования, способствующих воспитанию у учащихся самостоятельности в выборе профиля образования. Профессиональная компетентность учителя – понятие многогранное и вместе с тем, поддающееся измерению в системе профессионального образования. В настоящее время существуют различные трактовки понятия “профессиональная компетентность”. Профессиональная компетентность учителя я понимаю, как способность учителя к эффективному осуществлению своей профессиональной деятельности. Понятие эффективности трактуется от латинского (эффэктус) – действие, как результат, следствие чего-нибудь, где реализована поставленная цель. Остановлюсь на интеллектуально-педагогической компетентности, определяемую как способность педагога к выполнению мыслительных операций, предметом которых

являются педагогические объекты (понятия, явления, процессы). Одновременно она предполагает и владение необходимыми педагогическими объектами – знаниями и опытом, а также требует достаточного уровня интеллекта. На рост интеллектуально - педагогической компетенции учителя работают в нашей школе системы аттестации, методической работы, научно - исследовательской деятельности, повышения квалификации, назначения классных руководителей. Процесс личностного становления ребенка не должен сводиться к развитию отдельных качеств ребенка (интеллектуальных, физических и других), поэтому моя педагогическая концепция основана на развивающем обучении, способствующем воспитанию в учащихся музыкальной культуры как части всей их духовной культуры и гармонично развитой личности. В современном мире остается актуальной проблема повышения эффективности образования личности, разрешение которой зависит от профессиональной компетентности учителя как главной фигуры образования, в частности - от его компетентности в решении педагогических задач, так как они во многом определяют содержание педагогического процесса и результаты профессиональной деятельности учителя. Это вызывает необходимость теоретических исследований профессиональной компетентности учителя. Профессиональная компетентность учителя: сущность, содержание, структура и основы развития

Сущность профессиональной компетентности Современная наука и практика в поисках путей совершенствования профессиональной подготовки, деятельности специалистов оперирует понятиями "профессионал", "профессионализм", "мастерство", "компетентность", "профессиональная готовность" и др.

Что такое профессиональная компетентность? Это понимание сущности профессиональной деятельности, твёрдость взглядов, знания, творческие способности, личный опыт? В советском энциклопедическом словаре компетентность (от лат. "добиваюсь, соответствую, подхожу") определяется как «знания и опыт в той или иной области». Профессиональная компетентность - интегральная характеристика деловых и личностных качеств специалиста, отражающая уровень знаний, умений, опыт, достаточные для осуществления цели данного рода деятельности, а также его нравственную позицию.

Таким образом, профессиональная компетентность в конкретном случае включает инвариантные признаки, которые объединяют различные точки зрения (знания, умения, опыт, творческий потенциал) определяющие специфику профессиональной деятельности: инструментарий, приёмы и технологии реализации профессиональных обязанностей; мотивы и стили взаимоотношений с людьми; способы решения профессионально-педагогических задач; деловые и личностные качества, отражающие нравственную позицию учителя.

Из вышесказанного следует, что обязательными элементами профессиональной компетентности могут быть самостоятельность и ответственность, а умение решать педагогические задачи одновременно является основой развития профессионализма и профессиональной компетентности учителя. Если предположить, что решение педагогических задач относится к технологической компетентности, тогда в структуре профессиональной компетентности учителя должен быть технологический компонент, основу которого составляет решение педагогических задач. Все дети соприкасаются с миром прекрасного, и в идеале, каждый школьный предмет должен эстетически воспитывать, раскрывая красоту и целесообразность окружающего мира. В воспитании духовной культуры и нравственного облика учащихся особенно велика роль уроков музыки, с наибольшей силой воздействующей на эмоциональный мир школьника и облагораживающей его душу. Всем известно, какое сильное эмоциональное воздействие оказывает на нас музыка. Медики разных стран не только признали благотворное влияние музыки на психоэмоциональное состояние человека, но и создали специальное направление – музыкотерапия. Музыка – это не только развлечение, но и хорошее средство для воспитания психически здоровых людей. Поэтому я как учитель музыки стремлюсь, чтобы на моих уроках дети не только нравственно обогащались, но и физически становились здоровыми. Для этого я использую специальные дыхательные упражнения, развивающие певческое дыхание и способствующие развитию легких. Все это благотворно влияет на здоровье детей. В начальных классах на каждом уроке выделяется определенное количество времени (3-5 минут) для физических упражнений, танцев. Такие разминки не только дают возможность детям отдохнуть, расслабиться, но и укрепить здоровье. Каждый учитель, независимо от преподаваемого предмета, должен понимать, что здоровье его учеников в существенной мере зависит от него самого. И поэтому я стремлюсь, чтобы дети на моих уроках духовно и музыкально обогащались, становились здоровее не только душой, но и телом.

В своей работе я использую такие методы музыкального обучения, которые направлены на решение поставленной задачи и организацию усвоения содержания метод музыкального обобщения,

метод забегания вперед и возвращения к пройденному, метод драматургии. Для реализации всех методов музыкального обучения я на уроках музыки использую различные формы обучения. Одной из таких форм является хоровое пение, которое должно звучать эмоционально, чувственно, искренне. Положительно влияют на эмоциональность исполнения условные модели характера музыки, которые в процессе работы связываются с определенными певческими приемами. Так, печальная музыка чаще исполняется legato (легато), шутливая - staccato (стаккато) и т.д. На уроках музыки я использую различные формы обучения. Это слушание, исполнение, игра, решение музыкальных кроссвордов, комбинирование музыки с другими предметами (ИЗО, литература, казахский язык), для увеличения интереса к музыке хотелось бы использовать новые формы работы (компьютер, синтезатор). В начальной школе важно показать школьнику связь искусства с его личным миром, с миром его мыслей и чувств. Поэтому очень важно в процессе преподавания предметов искусства учитывать местные особенности национальной культуры: наличие собственных певческой и хореографической традиций, характерных ремесел и промыслов, специфики в народном костюме, утвари, архитектуре и пр. Таким образом решается проблема приобщения ребенка к искусству на личностно значимом для него художественном материале его родного края.

Учителю следует учитывать возрастные особенности младших школьников и на уроках искусства использовать в большей мере активно-творческие методы, вытекающие из закономерностей искусства, и в меньшей - словесно-информативные. Это поможет лучшей реализации задач, стоящих перед образовательной областью "Искусство".

Аниязов А.Т., Джумажанова Г.К.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

КУРСАНТТАРДЫҢ КРЕАТИВТІ ОЙЛАУЫН ДАМУДА АКМЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҰҒЫРДЫҢ РӨЛІ

Бүгінде креативті ойлау көбінесе әскери іс-әрекеттің барлық сферасында ақыл-ой еңбегінің үлесі мен шығармашылық шешімдердің өсуі, ерекше маңызды өзіндік таңдауда, жаңаны ашуда, білімін басқа жағдайға аударғанда, шынайы және стандартқа сай келмейтін мәселелік міндеттерді шешуде пайда болады. Осыған байланысты әскери институттарда болашақ офицерлердің креативті ойлауын дамыту міндеттері жеткілікті дәрежеде маңыздылығын және өзектілігін көрсетеді.

Қазіргі замандағы үлкен қайта құрулар, халықаралық байланыстардың кеңейуі, әлемдегі жаңа телекоммуникациялық құрылғылардың дамуы мамандар алдына жаңа білімді терең және жан-жақты игеруді талап етіп отыр.

Әскери институттарда психологиялық-педагогикалық пәндерді оқытудың сапасын талдау көрсеткендей, көптеген жағдайларда жүзеге асырылатын оқыту модельдері психологиялық-педагогикалық пәндерді оқу барысында курсанттар мен тыңдаушылардың мүмкіндік қабілетін толық ашуына мүмкіндік бермейді. Бұл ең алдымен сабақ беру пәндік сала бойынша шеберлік пен дағдыны қалыптастыру мен дамытуға ғана бағытталған, креативті ойлаудың даму мүмкіндіктерінің қажетті шегін ескермейді.

Қазіргі уақытта педагогикалық білімде аталған мәселені жемісті шешу акмеологиялық теория негізінде жүзеге асуда.

Акмеология (ерте грек тілінде «акме» - шың, өткір, бірнәрсенің жоғары деңгейі дегенді білдіреді) – жеке тұлғаның кәсіби өзіндік санасы, өзіндік есеюі, жетілуі мен өзін реттеуін (Б.Г.Ананьев, В.М.Бехтерев, Н.А.Рыбников) қоса отырып, адам өзінің есею сатысында дамуының дәлелдері мен заңдылықтары, механизмдері мен амалдары қарастырылатын адам туралы ғылым [1; 45].

Қазіргі уақытта сапалы білім алу бірден-бір өзекті мәселе болып отыр. Зерттеушілер О.Е.Лебедев және басқалар ХХІ ғасыр өркениеті үшін қоғам тарапынан болашақ адамзатты басқарудың тиімді тәсілін атқарушы ретінде қоғамдық интеллекттің әлеуметтік генетикалық қызметті жоғарылату тән деп есептейді. Бұдан шығатыны заманауи білім алудың сапасы теориялық емес, сонымен бірге тәжірибелік мәселе болып отыр[2; 27].

Әскери институттарда курсант білімнің теориялық негізін, ал тәжірибелік дағды мен шеберлік кәсіби іс-әрекет барысында игеріледі деп есептеледі. Бірақта нарықтық қарым-қатынас жағдайында бейімделуге көп уақыт берілмейді, маман дайындауда акмеологиялық амалды басты назарға ала отырып, бұл мәселені шешуге болады.

Акмеология – бұл кәсіби шеберлік туралы ғылым. Антикалық дәуірде «акмені» жанның шығармашылық қалпымен байланыстырған. «Акмені» тәрбиелеу үшін адамның шығармашылық кәсіби дайындығы керек. Сондықтан оқушылардың кәсіби өзіндік жетілу бағдарламасына кәсіби іс-әрекет үрдісінде туындайтын, күйзелістік жағдайларда жеңуге қабілетті жеке тұлғаның психологиялық беріктігін тәрбиелеу, кәсіби маңызды қасиеттерді өзіндік дамыту, өте қиын жағдайларда білімін тиімді қолдану шеберлігі кіреді.

Заманауи жағдайда педагогикалық акмеологияны өздіксіз білім беру үрдісінде адамның әрбір жас кезеңдерінде, мектеп, әскери институт, Магистратура, PhD докторантура және ересектерді оқыту, сондай-ақ білім сапасын сәйкес деңгейге көтеру үшін бұл ғылымның тұжырымдамаларын қолдану мүмкіндігін қоса отырып, оның біртұтас дамуының жоғары жетістіктерінің заңдылықтары туралы ғылым ретінде қарастыру қабылданған.

Акмеология ғылыми білімнің жаратылыстану, қоғамдық, гуманитарлық және техникалық түйісуінде пайда болған. Ол адамның әр жас кезеңдерінде, индивид ретінде (тірі ағза қалыптасқанда) орта және кеш жас кезеңдерінде, жеке тұлға ретінде (бұл жағдайда ең алдымен шынайылықтың әр бағытына қатынасын игеру қарастырылады) және іс-әрекет субъектісі ретінде (ең бастысы маман ретінде) қалыптасуын мақсатты түрде және бірізді феноменологияны, заңдылықтар мен механизмдерін анықтауды қарастырады.

А.А. Деркач және Н.В. Кузьмина жеке тұлғаның ең басты жүйесін қараушы факторы, іс-әрекет субъектісі ұмтылатын, алған нәтиженің бейнесі деп есептейді. Оған жетістіктерінің қажеттілігі, аталған бағыттағы қозғалыс шегін талдау, оны алуға көмектесетін және кедергі келтіретін себепті іздеу, жеке тұлғаның кәсібилігін қалыптастырады [3; 203].

Айтылғандардан, акмеологияның зерттейтін маңызды аспектісі кәсібилікпен және шығармашылықтың қатынасы деген тұжырымға келуге болады. Акмеология жеке тұлғаның шығармашылық жарқырауының төмендегідей категорияларын: өзіндік даму және өзіндік жетілу үрдісі, шығармашылық даралық, креативті тәжірибе өзіндік өзектенудің нәтижесі ретінде бөледі.

Акмеология нысаны есею кезеңіндегі дамушы жеке тұлға, ал акмеология пәні – кәсібиліктің шыңына жетуге, мамандардың шығармашылықта ұзақ жасауына, сондай-ақ курсанттарды кәсібилікке оқытудың заңдылықтарына, олардың іс-әрекетін түзету мен жетілуіне себеп болатын объективті және субъективті факторлар. Объективті факторларды алынған білімнің сапасы деп есептейміз, ал субъективті факторлар адамның таланты мен қабілеті, оның жауапкершілігі, құзіреттілігі, өндірістік міндеттерді тиімді шеше алуы болып табылады. Кәсібиліктің шыңына жетуді негізгі фактор ретінде дарындылық, қабілеттер, талант, жанұялық тәрбие шарттары, оқу орындары, өзіндік қозғалыс белгілерін қарастыруға болады. Курсанттардың креативті ойлауын дамытуға бағытталған оқыту технологияларын жасау кезінде жоғарыда айтылғандарды міндетті түрде ескеру керек. Бұл адамның әртүрлі қасиеттері: «индивид», «жеке тұлға», «субъект», «даралық» және өзінің өзара байланысы мен өзара әрекеті ретінде оларды ашатын олардың даму ерекшеліктері. Бұл кәсіби өмірге қосылған адамның кәсіби өмірі мен іс-әрекеті, оның қоғам үшін жасаған еңбегі, оның маман ретінде іс-әрекеттің әртүрлі саласындағы дамуы.

Акмеологияда ғылыми зерттеудің өзекті бағыты таным, еңбек, қатынас пен басқару субъектісі ретінде адамның жоғары сатыға дамуының кәсібилігін зерттеу болып табылады. Акмеология адамның әртүрлі саладағы іс-әрекетінің кәсібилік көрсеткіштерін анықтайды.

Осыған байланысты, акмеологияның пәндік саласы бірқатар ғылымдарды әртүрлі жіктеуді көрсетеді, бірақ бұл жерде жалпы ғылыми (жеке тұлғаны; интелектіні; арнайы қабілеттерді диагностикалау тесттері; жеке тұлғаның кәсіби қозғалысын эксперттік бағалау және т.б.) және зерттеудің арнайы әдістері (түзеушілік және дамытушылық әдістер мен технологиялар; бейнетренингтер процедурасы; әлеуметтік және кәсіби ойлау мәдениетін қалыптастыру технологиясы; таланттарды психологиялық қолдау; дара және қоғамдық санаға ықпал ететін тәсілдерді оқыту және т.б.) қолданылады.

Білім беру жеке тұлғаның қалыптасуында жетекші орын алатынын ескере отырып, болашақ маманның қалыптасуында маңызды рөл атқаратын, бірлікте оқытудың заманауи технологиясын жасап және тәжірибеде қолданып, оқу үрдісін жетілдіретін, курсанттармен әріптес болатын оқытушыға беріледі. Оқытушы әрбір курсанттың оқу іс-әрекетін психологиялық қолдаумен қамтамасыз етуі керек. Бұл оқу үрдісінің барынша тиімділігін қамтамасыз ету үшін мақсатты түрде дара және топтық тестілеу, тренинг және кеңес беру жүргізуі тиіс. Әскери институтты бітірген соң кәсіби және әлеуметтік мәселелерді шығармашылық тұрғыдан шешу қажет болатын офицерге еліміздің әртүрлі өңірлерінде қызмет атқаруға тура келеді.

«Акме» термині жариялылық зерттеулерде ересек адамның дамуы туралы бір мағынада қолданылмайды. Бір жағдайларда авторлар «акме» туралы ол адам денсаулығының шыңы немесе оның жеке тұлға ретінде даму шыңы, немесе адам субъект ретінде қандай да бір іс-әрекетпен айналыса отырып, өзі үшін жоғары нәтижеге жетуін айтады. Бұнда адамның «акмеге» жетуі аз уақыт аралығымен шектелу болып қалады.

Зерттеушілердің басқа тобы «акме» мәселесін қарастыра отырып, ересек адамның жоғары деңгейдегі жұмысқа қабілеттілігінің ұзақ уақытқа сақталуын айтады. Ол жеке тұлға ретінде белсенді және сонымен бірге өзі үшін ең басты кәсіби іс-әрекетте өзінің кәсіби қуатын шығармашылықты және өнімді жүзеге асырады.

Онтогенездің алдыңғы сатыларында қалыпты деңгейде қалыптасқан есеюдің бұл сатысында адам өзін шынайылықпен бай тұрғыда байланыстырған ақыл тоқтатқан жеке тұлға ретінде көрсетеді. Ересек адам өзінің даралық, жеке тұлғалық және субъектілік дамуында көтерілетін биігін, бұл ғылыми мектептің өкілдері кульминация немесе кейде оптимум деп атайды.

Есею, білім беру сапасының критерийі ретінде, оның нәтижесін бағалау білім беру ортасында өсуші адамның тұтастай дамуы, оның индивид, жеке тұлға, өмір іс-әрекеті мен даралықтың олардың өзара байланысының субъектісі ретінде қалыптасу мақсатына қатысты болуы мүмкін.

Акмеологияның адам туралы қалыптасқан ғылымдарға алғашқы қатынасы, ол адамның барлық өмірлік және кәсіби жолдарын зерттеумен аяқталады. Бұнда ең маңыздысы акмеология кәсіби іс-әрекеттің (теріс стереотиптерді жою және жағымдыларын қалыптастыру тәсілдері, кәсіби міндеттерді шығармашылықты шешуді қамтамасыз ету) жетілуі мен түзету мәселелерін зерттейді. Акмеология адам кәсібиліктің шыңына өзі жетеді деп тұжырымдайды.

Кәсібиліктің өзіне тән жасырын қарама-қайшылықтары болады. Жаңашылдық іс-әрекет құрылымы рефлексиясы үшін шығармашылық пен кәсібиліктің өзара қатынасын қарастыру үлкен мәнге ие. Бір жағынан, офицер мамандығын басқалардан ерекшелендіретін жіктелу белгілері, оны сақтамау адамды кәсібилік имиджінен айыратын талаптар жүйесіне әкеледі. Екінші жағынан, тапсырманың күрделілік деңгейі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым шеберліктің акмеологиялық сипаттамасы жақын, соғұрлым жаңашылдық қалыптасу, нормадан асып түсуге ұмтылу, «жалпы қабылданғанға» сәйкес келмейтін өнімдер мен жұмыс тәсілін тудыру жиі көрінеді. Курсанттардың басымдық көрсететін биіктікке жету неғұрлым жақын болса, соғұрлым ол норманы «сақтамаушылықты» көп көрсетеді және бұған басқа адамдардың көбісін «терістеуге» тартады.

Болашақ әскери-кәсіби қызметінде курсанттардың даралық формасына тоқталу керектігін ескеруіміз керек. Ғылыми еңбектерде көрсетілгендей, жас ерекшелік психикалық даму адамның өсу шегі бойынша жас ерекшелік даралығымен сипатталады. Даралану дамудың ерекше формасы болып табылады. Оқыту үрдісінде оқушылардың даралану үрдісі келесідегідей формада: даралық айырмашылық кәсіби мінез-құлық пен іс-әрекетте фрагменттік немесе эпизодтық пайда болудың ұқсамайтындығы ретінде; даралық стиль кәсіби іс-әрекетте ұзақ уақыт бойы сақталушы ретінде, кәсіби іс-әрекеттің тәсілдері мен міндеттерін дара түрде ескеруде; даралық оқуда, дара кәсіби дүниетанымда курсанттың жеке тұлғасының қайталанбастығының, өзгешелігінің көрінуі, жеке тұлғаның кәсіби типінде даралық варианттың жиілігінде көрінеді.

Қызметтің нақты кезеңінде офицер кәсіби іс-әрекетінің даралығы қалыптасады. Даралықтың бірнеше түрлерін: қайталанбас, біртұтас, қатысты тұйықтық пен дербестік, сыртқы орта үшін тікбестік, өзіндік толымдылық, белсенділік және шығармашылық деп білуге болады. Осыған байланысты «шығармашылық даралық» термині пайда болады.

Шығармашылық даралық кәсіби шығармашылықтың жоғары сипаттамасы ретінде көрінеді. Ол өзіне: интеллектуальдық-шығармашылық бастаманы; интеллектуальдық қабілетті, білім кеңдігі мен тереңдігін; қарама-қайшылықты сезгіштік, ішкі жасампаздық күрестерді сезінуге қабілеттілік; ақпараттық аштық, кәсібилік мәселедегі ерекше жаңаны сезу, тануға ұмтылуды қосатын жеке тұлғалық категория болып табылады.

Шығармашылық даралықты жүзеге асырудың негізгі қызметін төмендегідей бейнеде: қоғамдық мәнділіктің критерийін анықтайтын мәдениетті толықтыру; педагогикалық үрдіс пен жеке тұлғаны қайта жасау; өнімділік және мәнділік критерийлері бойынша анықталатын жаңа технологияларды табу; жеке тұлғаның өзіндік көрінуі, өзіндік анықталуы негізінде өзіндік даму деп анықтауға болады.

Курсанттың креативті ойлауын дамыту – бұл жеке тұлғаның қайта жасалуы мен өзіндік дамуының қозғалмалы шығармашылық үрдісі. Шығармашылық даралықтың ортасы басқалармен салыстырғанда өзін қайталанбас жеке тұлға ретінде сезіну; өзі туралы креативті ой толғауы мен көрінуінің жиынтығы; даралық креативті ерекшеліктердің ішкі бірлігі, біртұтастығы мен

ырғақтылығы; жеке тұлғаның жеке өзіндік даму үрдісінің қозғалмалылығы мен өздіксіздігі және өзінің жасампаз ретінде қалыптасуы.

Адамның есею белгісін анықтайтын сипаттамаларының барлық жиынтығының дамуын қарастыруда, акмеология есеюді және «акме» одан тар, адамның мамандықты игеруін, олардың шеберліктің ең жоғарысына жетуін ғана талдайды. Кәсібиліктің мәніне жету, оған апаратын жолдарды көру және түсіну, тек қана теориялық емес, тәжірибелік мәні бар екені түсінікті.

Педагог іс-әрекетінде кейде қарапайым тәсілдер мен әдістер мәселе мен тапсырмалардың шынайы және жаңа шешімін бере алмайтын сәттер болады. Бұндай жағдайда, шынайылықты қамтамасыз ететін талдау, болжау, өзіндік бағалау механизмдерін қосады, жаңа әдістер мен тәсілдерге жүгінеді. Дамыған креативті қабілеті бар адамдар қиыншылықтарды жеңіл жеңеді. Жетістік нәтижесінің жемістілігі көбінесе жеке тұлғалық қасиеттер: жұмысқа қабілеттілік, ұйымдастырушылық, мүмкін болатын қобалжуды шектеу шеберлігі, нақты жағдайларда келісімге өтеді, нақты тұжырым беруде сақтық, оқу үрдісінің басқа қатысушылармен шектік бірігу арқылы анықталады.

Ресей психологиясы мен педагогикасында жеке тұлғаның кәсіби даму мәселесі бірнеше ғылыми тұғыр бойынша зерттеледі.

Бірінші тұғыр мамандықтың психологиясының ғылыми негізін жасаумен байланысты. Бұл тұғырды зерттеу тұлғаның кәсіби өзін анықтау, кәсіби жарамдылық, кәсіби іріктеу мен дайындық, кәсіби біліктілік ретіндегі маңызды психологиялық категориялардың мәні мен мазмұнын ашуға мүмкіндік берді.

Екінші тұғыр әртүрлі кәсіби іс-әрекетте жеке тұлғаның дара-психологиялық ерекшеліктері мен нақты қасиеттерін тікелей зерттеумен байланысты. Аталған тұғырдың шеңберінде маман үшін маңызды креативті ойлауды қалыптастыру мен дамыту тұжырымдамасы жасалды. Бұл маманның кәсіби іс-әрекетке тікелей қосылған және оның тиімділігін арттыратын сапалары арқылы түсіндіріледі. Бұлар адамның жалпы соматикалық (конституциялық), нейродинамикалық қасиеттері, психикалық үрдістер мен функциялар ерекшеліктері, жеке тұлғалық сипаттамалары (қабілеттер, бағыттылығы, қызығушылықтары) болып табылады. Психологиялық маңызды қасиеттерді дамыту, іс-әрекеттің тиімділігі мен сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Үшінші тұғыр кәсіби шеберліктің психологиялық негізін жасаумен байланысты, психологиялық еңбектің бір тұғыры ретінде қарастырылады.

Төртінші тұғыр – акмеологиялық, бұл дегеніміз акмеологиялық заңдылықтарды және кәсібиліктің даму детерминанты және ақыл тоқтатқан жеке тұлғаның қалыптасуын анықтайтын заңдарды шығарумен байланысты.

Б.Г. Ананьевтің ғылыми мектебінде онтогенезде адамның даму үрдісінің барлық құраушыларының көрінуі адамның бір жастық кезеңнен басқасына өту кезінде оның психикасы мен ішкі әлемінде болатын өзгерістерді бақылайтын кешенді бағыт қолданылады. Бұл өзгерістердің себептерін тереңірек түсіндіру үшін психологиямен шектес ғылыми пәндердің мәліметтері тартылады. Бұнда өзінің алдағы жас кезеңдеріндегі микроакмеге жетуі арқылы өтетін ересек адамның өзінің үлкен «акмесіне» немесе оптимумына қарай бағытталуы сөз болады. Ал үлкен «акме» барлық өзінің сипаттамасы арқылы көптеген объективті және субъективті шарттар мен жағдайлардың өзара әрекеті нәтижесі ретінде көп бағытты және көп деңгейлігі көрсетіледі. Адамның өзінің өмірлік шығармашылығы акмеологияның басқа – жаратылыстану, қоғамдық, гуманитарлық және техникалық ғылымдармен тығыз бірлестікте қарастырылады [4; 138].

Қазіргі уақытта, жалпы акмеологиядан бөлек, адамның кәсіби қалыптасуы мен дамуы міндеттерімен байланысты үнемі көп аспектілі сипаты бар нақты қызмет саласында акмеологияның басқарушылық, педагогикалық, әскери, спорттық тармақтары қалыптаса бастады. Әскери институт курсанттарының креативті ойлауын дамытудың психологиялық-педагогикалық үлгісін жасауда педагогикалық акмеологияға сүйенеміз.

Психологиялық-педагогикалық ғылымдардың заманауи жетістігі, жаңа білім берушілік және ақпараттық технологиялар, қолданылатын акмеологиялық тұғыр әскери мамандардың үздіксіз кәсіби білім алу үрдісін қамтамасыз етеді. Акмеологиялық түсініктер жүйесінде креативті іс-әрекет пен мамандықтың ұзартылған субъектісі болатын жеке тұлға қасиеттері ретінде көрінеді.

Акмеологияда іс-әрекет субъектісі қағидасын талдай келе, оның негізінде жеке тұлғаның бір жағынан шығармашылық шарты болып табылатын, мамандықта толығырақ көрінуін және қанағаттандыру жолдары көрсетіледі. Ал басқаша – ол басқа салалардан алған білімін қолдана отырып, әртүрлі кәсіп мамандарын және іс-әрекеттің жоғары әлеуметтік, кәсіби тиімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Акмеология үшін іс-әрекеттің маңызды субъективті-тұлғалық сипаттамасының қатарында «кәсібилік» түсінігі бар.

Егер әңгіме адамның жоғары кәсібилігі туралы болса, онда онымен тек қана креативті ойлауды дамыту ғана емес, іс-әрекеттің нақты саласы бойынша терең және кең білім, сонымен бірге оны жемісті орындауға қажетті ерекше шеберлікті игерумен байланысты болады. Әрине нағыз кәсібилік аталған іс-әрекетті жүзеге асыруға қажетті күшті және берік мотивациялық-эмоциялық оқталумен және онда ерекше, қалыптан тыс нәтижелерге жетуге әрқашан жүктелген.

Өйткені әскери институтты бітірген соң офицер техникалық қана емес, басқарушылық лауазымдарды да атқарады, және қызмет атқару барысында ол қалыптан тыс мәселелерді шешумен кездеседі. Л.Г. Лаптев әскери мамандарды басқарудың тәжірибесінде алғаш рет тұтас зерттеушілік-дамытушылық технологияны қолданды [5; 122]. Кәсіби іс-әрекетті оңтайландыруға кәсібиліктің барлық кешендерін: мақсаттық жоғары әскери-кәсіби дайындық; қайта дайындау және біліктілікті көтеру; әскери-кәсіби өзіндік жетілу; әскери қызметтің дамушы мүмкіндігін және әскери еңбекті өзіндік акмеологиялық құптауды қолдануды қарқынды қосу есебінен жетуге болады. Көптеген дәстүрлік және жанашыл құраушыларды (шартты түрде технологиялар деп аталатын) ескеру әскери мамандардың басқарушылық қызметін оңтайландырудың тиімді қалыптастыруды берді. Басқару – ең алдымен қойылған мақсатқа жету үшін субъектінің іс-әрекетін ынталандыру мен реттеу. Білім беру жүйесін құрылымдаудың түсініктік мақсаты оқытушы мен курсанттың шығармашылық және орындаушылық іс-әрекетін реттеуге, сәйкес келетін мақсаттың нәтижесіне жетуге бағытталған олардың біріккен іс-әрекетін ұйымдастыруға қызмет етеді.

Акмеологияның негізгі ғылыми және тәжірибелік қызығушылығының саласы көп жоспарлы. Ал оның шынайы кеңістікті-уақытты координатын нәрселік өлшеудің төмендегідей векторлық: адамның индивид, іс-әрекет субъектісі, жеке тұлға және даралық ретінде өзіндік макро сипатты бағыттары бар. Топтық әлеуметтік субъектілерді қоғамдық мәнді құрылымдаудың механизмдері, шарттары және факторлары анықталады. Әлеуметтік субъектінің мәнді өмірлік іс-әрекетінің байланыстары қоғамдық мәнді іс-әрекет, өмірлік қатынастар, шығармашылық өзіндік даму; кәсібилік әлеуметтік-іс-әрекет контекстінде толық қосылу негізі ретінде; өнімдік үлгілер, алгоритмдер мен технологиялар жиынтығын көрсететін шығармашылық адам қуатын қолдану мен дамытудың тиімді «паттерндері», акмеологияның шығармашылық бірліктегі онтогенезі және т.б. болып табылады.

Әскери институт курсантарының креативті ойлауын дамыту моделін жасау кезінде тұлғалық-кәсіби дамудың факторлары: іс-әрекеттің нақты түрлерінің мәртебесін көтеру, жеке тұлғаның әлеуметтік статусы мен құқықтық қорғалуын жоғарылату, тұлғалық-кәсіби сапаларды дамыту, іс-әрекет стилін жетілдіру, даралық және авторлық даму бағдарламаларын және психологиялық-педагогикалық шарттарды қабылдауға баса назар аудару керек.

Психологиялық-педагогикалық пәндерді оқытудың дәстүрлік моделінің кезеңдеріне қарай отырып, тақырыптық жоспарларға сүйеніп, сабақтың негізгі мақсаттары курсанттардың тәрбиесін, білімін, дағдысын қалыптастыру мен дамытуға бағытталғанын көруге болады. Бұл пәндерді оқытудың ақырғы кезеңінде курсанттар ғылыми мақалалар, ғылыми зерттеушілік жұмыстар мен жеке құраммен жұмыс істей алу шеберлігін игеруі керек. Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар көрсеткендей тапсырмаларды креативті қабілеттері жоғары және жеткілікті дәрежеде дамыған курсанттар аталған қабілеттер нашар дамығандармен салыстырғанда жемісті орындаған. Ал тақырыптық жоспарларда бұл пәнді оқудағы мотивацияны жоғарылататын психологиялық-педагогикалық пәндер құралдарын, оқытудың белсенді әдістерін қолдану арқылы курсанттардың креативтілік қабілеттерін дамыту туралы ешқандай сөз қозғалмайды.

Шығармашылық жобамен жұмыс жасай отырып, курсанттар өздерінің креативті қуаты мен маманның рефлексиялық мәдениетін дамытады. Шығармашылық жұмысты қорғау ереже бойынша соңғы сабақта жүргізіледі. Әскери институтта курсанттардың креативті ойлауын дамытудың моделіне сүйенетін оқыту технологиясы маманның нақты кәсіби қызметті жемісті жүзеге асыру үшін білімнің теориялық қоры бар кәсібилік және басқарушылық іс-әрекетке жалпы дайындығын назарда ұстайды. Жинақталған білім, білік және дағдыны жүзеге асыру тәсілі, олардың тәжірибелік қолданылуы білім, білік және дағды жинақтаудың қуаттық жылдамдығы, оларды іс-әрекет мазмұнының өзгерісінде тәжірибеде қолдану немесе оның жүзеге асу шарттары бірден-бір маңызды фактор болып саналады.

Акмеологиялық бағыт әскери институттарда курсанттардың креативті ойлауын дамытуды талдауда жеке тұлғаның даму заңдылықтарын ойлауға, дара және шығармашылық бастауды қатыстыруға, әрекетті рефлексивті орындауға ынталандыруға, пәнді оқу үшін мотивацияны көтеруге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Книга 2. Акмеологические основы управленческой деятельности. - М., 2000. – С. 45.
2. Лебедев С.А. Философия науки : слов. основных терминов / С.А. Лебедев. – М.: Акад. проект, 2004. – 316 с.
3. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения. - М., 1980. – 154 с.
4. Ананьев Б.Г. Человека как предмет познания. - Л.: ЛГУ, 1968. – 339 с.
5. Бодалев А.А., Деркач А.А., Лаптев Л.Г. (ред.) Рабочая книга практического психолога: пособие для специалистов, работающих с персоналом. – М.: институт психотерапии, 2006. – 629 с.

Кушибаева Р.Г., Джумажанова Г.К.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Елдің экономикалық қуаттылығын дамытуда бәсекеге қабілетті кәсіби мамандар даярлау міндеттерін жүзеге асыратын бірден-бір күш жоғары оқу орындары болып табылады. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында: «...білім беру сапасы ең жоғары халықаралық талаптарға жауап беруі тиіс. Еліміздің жоғары оқу орындары алдыңғы қатарлы әлем университеттерінің құрамына еруге ұмтылуы тиіс» - деп [1], жоғары оқу орындарының басты мақсаты – әлемдік стандарт деңгейінде білім беру, дүние жүзілік деңгейге көтерілетіндей баспалдақтардан өтуге бағыт берумен қатар, студенттерге қоғам талабына сай жоғары кәсіби біліктілік пен құзыреттілігін қалыптастыру ұсынылған.

Отандық ғалым, профессор Б.А. Тұрғынбаева «...өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын – құзырлылықтар деп атаймыз» деп анықтаған [2], ал, Б.С. Гершунскийдің пайымдауынша «кәсіби педагогиканың бұл ерекшелігінде әрбір адам бірте-бірте баспалдақпен көтеріліп, тұлға ретінде қалыптасады. Бұл баспалдақтың мынадай табалдырықтары бар: жалпы және функционалдық сауаттылық – кәсіби құзырлылық – мәдениет – менталитет» [3]. В.В. Краевский бойынша, «құзыреттілік» және «құзыр» ұғымдары абстрактілік пен нақтылық диалектикалық категорияларының арақатынасы, яғни құзыр – бұл жүзеге асырылған құзыреттілік, яғни іс-әрекеттегі құзырлығы [4]. Бұл құзыреттіліктер: негізгі немесе тұғырлық және кәсіби болып екіге бөлінеді.

Білім беруде тұлғаның негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға және дамытуға бағытталуы оны ұйымдастырудағы құзыреттілік бағытын анықтап отыр және ол қазіргі білім беру жүйесінің әдіснамасында нақты білімділік процессуал негізі ретінде танылуда. Жоғарыдағы концепциялардың негізгі тұжырымы осы «тұжырымдаға» негіз болды деген қорытынды жасауға болады. И.В. Роберт білім саласының қазіргі жағдайын саралай келіп, қоғамдық сұранысқа сәйкес жоғары оқу орнын бітірген мамандардың кәсіби дайындығында төмендегідей бірқатар тенденцияларды бөліп көрсеткен:

- жеке тұлғаның кәсіби әлеуеті және ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың мүмкіндігін өзінің тұлғалық сапаларын жүзеге асыруға, жалпы адамзаттық құндылықтарды, болашақ мамандар өзінің дамуы үшін білім саласында жаңа ізденістер мен жаңа жолдарды гуманизациялық тұрғыда қарастырады;

- болашақ мамандар даярлауға қойылатын талаптар оның кәсіби білімі мен жалпы дайындық деңгейіне ғана емес, оның шығармашылық қабілетінің дамуы мен интеллектуалдық әлеуетіне де тікелей байланысты;

- нарықтық экономика жағдайында адам еңбек нарқында белсенді рөл атқарады. Өзінің тұлғалық тауар ретіндегі басты сапалық капиталы болып табылатын – құзыреттілік, кәсіби құзыреттілік, біліктілік және осы біліктілігі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым ол еңбек нарқында еркін таңдауға ие болады, демек өмірде үлкен сұранымға ие болады;

- нарықтық экономика жағдайында адамдар үнемі өзгерістегі жағдаяттарға байланысты кейбір жағдайда қысқа мерзім ішінде жаңа мамандықты меңгеріп шығады [5].

«Кәсіби құзыреттілік» ұғымына қазіргі таңда бірнеше көзқарастар бар екені белгілі, ол көзқарастар бірнеше бағыттарды қамтиды.

Бірінші бағыт – «кәсіби құзыреттілік» ұғымының жеке тұлғаның дамуы, оның білімділігі мен тәрбиелігінің нәтижесі болып табылатын «мәдениет» ұғымымен тығыз байланысты. Ю.Г. Фокин «құзыреттілік» түсінігін адам танымының, практикасының жаңалықтарының мазмұндарымен ассимиляциялау арқылы байланыстырады, сонымен қоса білім беру жүйесінің әр типі, саласы мен сатысы үшін білім беру талаптарын анықтауға болатын перспективалық сипат беріледі. Ол мәдени құзыреттілікті үш аспектінің жиынтығы ретінде қарастырған: мағыналық (жағдайды дұрыс түсінумен деген мағынада тұрады), проблемалық-практикалық (жағдайды дұрыс анықтай білуді, арнайы жағдайда мақсат, міндет, нормаларды дұрыс қойып, оларды тиімді орындауды қамтамасыз ету); коммуникативтік (дұрыс қарым-қатынасқа түсе білуге, қарым-қатынастың және өзара әрекеттесудің тиісті мәдени үлгілерін ескеретін жағдайларға назар аудару) [6]. Ал ғалым Е.В. Бондаревская да кәсіби құзыреттіліктің мәнін анықтау үшін «мәденилік» түсінігін арқау еткен. Мәдениет – маман іс-әрекетінің және кәсіби қызметінің тәсілдері, құндылықтарының динамикалық жүйесі болып табылады [7].

Екінші бағыт – кәсіби құзыреттілікті қасиеттер мен шеберліктердің жүйесі ретінде түсініп, оны тұжырымдағандар. Б.Т. Лихачев кәсіби құзыреттілікті философиялық, психологиялық, әлеуметтік, мәдени және жеке тұлғалық мағынадағы аспектілерден тұратын жүйе ретінде түсіндірді. «Адам – адам» жүйесінде қызмет атқаратындардың кәсіби құзыреттілігі тек базалық (ғылыми) білімдерімен және шеберліктерімен ғана емес, маманның құндылық бағдарлығымен, іс-әрекеттерінің дәлелдігімен, дүниеде өзін және өзінің айналасындағыларды түсінуімен, өзі жұмыс істейтін адамдармен қарым-қатынасының стилімен, ортақ мәдениетімен және өзінің шығармашылық потенциалын дамытуға деген қабілеттілігімен анықталады. Сонымен, зерттеліп отырған ұғымның кәсіби білім мен шеберліктерді меңгеруі, әлеуметтік ортадағы құндылық бағыттары, тілі мен қарым-қатынасы стилінде байқалатын мәдениеті, мұғалімнің өзіне, практикадағы іс-әрекетіне және оны жүзеге асыруға деген көзқарасы сияқты көрсеткіштерін анықтауға болады.

Үшінші бағытта – кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуын кәсіби дайындықты ұйымдастыру мәселесінен бөліп қарастырады. Бұл бағыттағы зерттеушілер кәсіби құзыреттілік мазмұнына біртұтастық элементтерін беріп, қандай да бір жиынтықты құрайтын инварианттық және вариативтік бөліктерді біріктірген. Инварианттық яғни, міндетті бөлігі философиялық, психологиялық-педагогикалық және әдістемелік ғылымдар саласындағы іргелі білімді, оқу және аудиториядан тыс іс-әрекеттердің әр түрлі формаларын ұйымдастыру саласындағы технологиялық білімдерді, кәсіби және педагогикалық шеберліктерді құрайды. Вариативтік бөлігі студенттің ғылыми дайындығы жөніндегі ерекшеліктерін және оның жеке қызығушылығы мен бейімділігін қарастырады.

Төртінші бағыт – «кәсіби құзыреттілік» пен «кәсіби іс-әрекетке деген дайындық» түсініктерінің ара қатынасын орнатуға негізделген бағыт. «Кәсіби іс-әрекетке деген дайындық» категориясы түсінігі психологиялық-педагогикалық әдебиетте бір мағыналы емес: қырағылық жағдайы; педагогқа деген кәсіби шартты талаптар жиынтығы; күрделі құрылымды білім беру; кәсіби маңызды қасиеттердің, себептердің, құзыреттіліктің, шеберліктің жүйесі; кәсіби құзыреттіліктің мағыналық компоненті; кәсіби маңызды қасиеттердің, себептердің, құзыреттіліктің, шеберліктің жүйесі; кәсіби құзыреттіліктің мағыналық компоненті; кәсіби дайындықтың нәтижесі ретінде қарастырылады.

Бесінші бағыт – кәсіби құзыреттілікті маманның жеке тұлғасының сипаты мен оның мазмұнына нәтижелі компоненттерді енгізу ретінде психологиялық тұрғыда қарастыру бағыты (А.И. Панарин, М.К. Кабардов және т.б.). Сонымен, құзыреттілік қажетті біліктілік пен шеберліктердің қалыптасқандығының, оларды меңгеру деңгейлерінің көрсеткіші болып табылады. А.И. Панарин кәсіби құзыреттілікті шеберліктердің жиынтығымен түйістіре келе, жеке тұлғаның білімі мен білгендігінің есепке алмай, кәсіби құзыреттілікті маман дайындығының маңызды сипаты, коммуникативтік, іскерлік, ұйымдастырушылық шеберліктері, сондай-ақ осы шеберліктерді өз жұмысында тәжірибе жүзінде қолдануға дайындығы мен қабілеттілігі ретінде есептейді.

Алтыншы бағыт – кәсіби құзыреттілікті, бір жағынан, адамдарға психологиялық көмек көрсетуге тікелей қатысатын психологқа қажетті, ал екінші жағынан, өзінің және клиенттің іс-әрекетіне басшылық жасап, оны бағалайтын жеке тұлғаның қасиеті ретінде қарастыру (Р.Х. Шакуров және басқа ғалымдар).

Жетінші бағыт – маман білімділігінің деңгейі ретінде кәсіби құзыреттілікті талдау (Б.С. Гершунский, А.Д. Щекатунова және басқалары). «Кәсіби құзыреттілік» ұғымы өзіндік кәсіби білім деңгейімен, адамның жеке қабілетімен және тәжірибесімен, өздігінен білім алу мен өзін-өзі

жетілдіруге деген талпынысы, іске деген шығармашылық қарым-қатынасымен анықталады. Б.С. Гершунский кәсіби құзыреттілікті «танымдық және практикалық іс-әрекеттерде теориялық тәсілдерді меңгерумен сипатталатын жеке тұлғаның білімділігі мен жалпы мәдениеттілік деңгейі» деп талдаған [3, 49].

Сегізінші бағыт – кәсіби құзыреттілікті іс-әрекет жағынан анықтау (Н.В. Кузьмина, М.И. Лукьянова, А.К. Маркова). А.К. Маркова бойынша, кәсіби құзыреттілік маманның еңбек қызметінің бес жағының жиынтығы болып табылады: қызмет, қарым-қатынас, маманның жеке тұлғасы, білімділігі, тәрбиелілігі.

Бұл бағыттардың ішінде:

1. қажетті педагогикалық-психологиялық білімдер (психолог еңбегінің мағынасы, психологиялық қызметтің ерекшеліктері, қарым-қатынас, жеке тұлға, адамдардың жас ерекшеліктері туралы психологиядан, педагогикадан алынған мәліметтер);

2. шеберліктер (жоғары дәрежеде жасалған іс-әрекеттер);

3. кәсіби психологиялық бағыт (психологтың мінез-құлқын, өзін-өзі бағалауын, кәсіби талаптары деңгейін анықтайтын және психологты көтермелеумен, оның өз еңбегінің мән-мағынасын түсінуімен тығыз байланысқан психологтың клиентке, ұжымға, өзіне деген тұрақты қарым-қатынастар жүйесі);

4. оның танымдық аясын (психологиялық ойлау, рефлексия, өзін-өзі бағалау, байқағыштық);

5. мотивациялық аясын (мақсатқа сай білім алу, себептер, жеке тұлғаның мүдделері) қозғайтын психологиялық ерекшеліктер.

А.К. Маркова өзінің кейінгі еңбектерінде кәсіби құзыреттілікті «өз бетінше әрекет жасауға ықпал ететін психикалық жағдай, адамның өз еңбегінің нәтижесінде арнайы еңбек функцияларын орындау қабілеттілігі мен шеберлігін меңгеруі» деп айқындайды [8].

Болашақтағы мамандардың әлеуметтік құзыреттілігінің қалыптасуына ерекше көңіл аударып, оны барынша айқара зерттеген ғалымдардың бірі Г.Ж. Менлибекова. Автордың пікірінше, әлеуметтік құзыреттілік – әлеуметтік шындықты түсінуді, іс-әрекетке басшы ретіндегі нақтылы әлеуметтік білімдерді, өзін-өзі жүзеге асыруға және арнайы нормаларды шығаруға деген субъективтік қасиеттерді, өмірдегі басты іс-әрекеттерде әлеуметтік технологияларды жүзеге асырудың жеке шеберліктерін біріктіретін адамның кіріктірілген қасиеті. Адам өмірін уақыт бойынша өрістетумен байланысқан әлеуметтік құзырлық мазмұны адамның өз өмірінің сценариін және өзінің өмірлік жолын жоспарлай білу шеберлігі ретінде беріледі. Әлеуметтік құзыреттіліктің қалыптасуы туралы мәселе – өз бетінше өмір сүруге, әлеуметтік өсу мен әлеуметтік қорғанысқа дайындау үрдісі болмақ. Сондықтан, құзыретті маманды кәсіби дайындауда қоғам мен мемлекеттің барлық институттарында педагогикалық түрде негізделген шешімдерді қабылдай білу шеберліктерін қалыптастыру маңызды мәселе болып табылады. Қоғам дамуының осы объективті қажеттілігі салдарынан педагогикада «әлеуметтік-педагогикалық құзыреттілік» түсінігі пайда бодды деп түйіндеген.

ЖОО-ны студенттерінің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру жөніндегі пікірін «кәсіби құзыреттілік – жеке тұлғаның кәсіби іс-әрекетті атқаруға теориялық және практикалық әзірлігі мен қабілеттілігінің бірлігі», - деп тұжырымдаған ғалым Б.Т. Кенжебеков болып табылады [9]. Ғалымның пікірі бойынша, құзыреттілік жансыз, жаттанды білім түрінде емес, жеке тұлғаның танымға, ойлауға қатысын және әрекетке, белгілі мәселелерді ұсынып, шешім шығаруға, оның барысы мен нәтижелерін талдауға, ұдайы түрде ұтымды түзетулер енгізіп отыруға деген біліктіліктерінің белсенділігінен көрініс табады. Автор маманның кәсіпқойлығына қатысты кәсіби құзыреттілікке адамның шеберлігі мен қабілеттілігі біріктірілген, кіріктірілген іргелі білімдер жинағы, оның жеке кәсіби қасиеттері, технологиялықтың, мәдениет пен шеберліктің ең жоғары деңгейі, іс-әрекеттерді ұйымдастыруға деген шығармашылық жол, өзін-өзі үнемі дамытып отыруға дайындық деп анықтама берген болатын.

Болашақ маманның кәсіби құзыреттілігінің арнайы әлеуметтік және тұлғалық түрлеріне ерекше мән беріледі. Арнайы – өзінің мамандығына сәйкес білімі, біліктілігі, дағдысы, жаңа білім мен білікті өз бетімен меңгеру, өз еңбегінің нәтижесін бағалау, біліктілігінің болуы. Әлеуметтік - тіл туралы білімінің, коммуникативті мәдениетінің, басқамен ынтымақтастыққа қабілеттілігінің өзінің іс-әрекетінің нәтижесіне, қоршаған ортаға дайындығының болуы. Тұлғалық – өзін-өзі тану бойынша біліктілік, дағдысын жетілдіруге кәсіби іс-әрекет тұлғаның дамуына дайындығының болуы. Бұл үшін, біріншіден, ақпараттық қоғамда кез келген маманның іс-әрекеті күшейтіледі, екіншіден, білім парадигмасының өзгеруі кәсіби білім, біліктілік пен дағдыға маманның дайындығын қалыптастырудың, ойлаудың әдіснамасын дамытудың қажеттілігін көрсетеді, үшіншіден, ізгілікті

және әлемдік интегративті үрдістер тенденциясы алдымен көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың қажеттілігін айқындайды.

Қазіргі кездегі жағдайда білім беру тұлғалық-бағдарлы парадигмасын қабылдауды жеке тұлғалық, іс-әрекеттілік, жеке, культурологиялық, аксиологиялық, контекстілік, кәсіби-технологиялық жолдары басым болып отыр. Бұл жолдар білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үрдісі үшін негіз болмақ.

И.С. Якиманскаяның көзқарасы бойынша, студент – оқыту барысында байытылып, дамитын субъективтік тәжірибені тасушы. Бұл тәжірибенің мазмұны ашылып, толығымен қолданылып, ғылыми мазмұнымен байытылуы керек, ал қажет болған жағдайда білім беру үрдісі барысында өзгертілуі керек [10].

Ғылыми зерттеулерге теориялық талдау жасай келе, мынадай тұжырымға келуге болады: оқыту үрдісінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда негізгі мәселелерді ғылыми-теориялық пәндерден алған білімдерінен туындаған қарама-қайшылықтарды өздігінен шеше алатын, шығармашылық ізденіске түсе алатын, педагогикалық үрдісті оңтайлы ұйымдастыруға қабілетті кәсіби маман даярлау жүйесін жетілдіруде жоғары оқу орындарында оқытылатын пәндер интеграциялық сипатта болып, оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендерді кеңінен даярланып, тәжірибеге енгізілуі тиіс деп санаймыз.

Жоғары оқу орындарындағы білім беру негізінде студенттің кәсіби құзыреттілігін дамыту үрдісін талдау мен кәсіби құзыреттіліктің тек аудиториядағы сабақтарда толық көлемде қалыптаспайтындығын, өндірістік практиканы өткізу кезінде кәсіби құзыреттілікті жемісті түрде қалыптастырудың ерекше жүйесін құру керектігін дәлелдеу болып табылады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі Даму стратегиясы. – Астана, 06.04.2007. №310.
2. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе. – Алматы, 2005. – 174 б.
3. Гершунский Б.С. Компьютеризация в сфере образования: Проблемы и перспективы. – Москва: Педагогика, 1987.
4. Краевский В.В., Лернер И.Я. Теоретические основы содержания общего и среднего образования. – Москва: Педагогика, 1983.
5. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы. - Москва: Школа-Пресс, 1994. - 205 с.
6. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество: Учеб.пособие для студ. высш. учеб.заведений. – Москва: изд.центр «Академия», 2002.
7. Бондаревская Е.В. Концепции личностно-ориентированного бразования и целостная педагогическая теория // Школа духовности. – 1999. - №5. – С. 75.
8. Маркова А.К. Психология профессионализма. – Москва, 1999.
9. Кенжебеков Б.Т. Жоғары оқу орны жағдайында болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру.– Қарағанды, 2005.
10. Якиманская И.С., Рыжухина И.Ю. Предмет анализа – субъектный опыт. // Директор школы. - 1999. - №8. – С. 45.

Усанова Ж.Т., Джумажанова Г.К.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

СТУДЕНТТЕРДІҢ ЭМОЦИОНАЛДЫ СФЕРАСЫН ЗЕРТТЕУ ЖОЛДАРЫ

Қазіргі заманда әлеуметтік-экономикалық талаптарға бейімделудің қиындығы және адамзаттың өмірдің күрделі мәселелерін шешуге дайын еместігі түрлі күйде туатын психикалық күш жұмсауды күшейтеді. Тұлғаның эмоционалды сферасының ерекшеліктері көп жағдайда адамның өмірлік сферасына ықпал етеді. Жоғары оқу орнындағы оқыту формалары, әдістер, интеллектуалдық қызмет мазмұнын бекітетін аса жоғары талаптар студенттердің жүйке жүйесіне шамадан артық күш түсіріп, оқу нәтижесіне ықпалы етеді. Қазіргі таңда студенттердің әртүрлі эмоциялық ерекшеліктерін зерттеу өзекті мәселе болып табылады. Өйткені эмоционалды аймақтың дамуы студент тұлғасының толыққанды қалыптасуына ықпалы зор.

Қазіргі кезде адамның жағдайын, қасиеттерін, психикалық үрдістерінің дамуын бағалауға мүмкіндік беретін психодиагностиканың көптеген әдістері өңделіп, тәжірибеде қолданылуда.

Олардың ішінде, зерттеу (ғылыми) және психодиагностикалық меншікті (тәжірибелік) әдістер. Егер психодиагностикалық меншікті әдістер бағалау мақсатында қолданылса, яғни зерттелген психикалық қасиеттер жайында нақты сандық не сапалық мәліметтер алуға мүмкіндік берсе, онда зерттеу әдістері бұл мақсаттарды көздемейді, әдетте олар эмпирикалық және эксперименталдық ғылыми зерттеулерде пайдаланылады. Басты мақсаты - ең анық, шын білімдер алу.

«Психодиагностика» термині «Психологиялық диагноз қою» дегенді білдіреді. «Диагностика» термині - адамның мінез-құлқын тану және сол мінез-құлыққа қалаулы бағытта ықпал етудің мүмкіндіктері жайында шешім қабылдау дегенді білдіреді. Осыған орай психологияда ерекше объектілер туралы сөз жүреді – психикамен бөленген нақты адамдар туралы диагностикалық зерттеулерде маңызды сипаттамалар бар. Осыған байланысты, психодиагностиканың негізгі түсініктеріне диагностикалық дәрежелер, диагностикалық белгілер жатады.

Белгілер тікелей бақылауға және тіркеуге мүмкіндік беретіндігімен ерекшеленеді. Дәрежелер тікелей бақылаудан жасырын түрде болады. Есептік дәрежелер үшін «диагностикалық ықпал» деген атау қолданылады. Бақыланатын белгілерден жасырын дәрежелер деңгейіне көшу диагностикалық қорытындыларды құрайды. Психологиялық диагностиканың басты мәселелері - белгілер мен дәрежелері арасында аса қатаң өзара байланыстың болмауында. Осыған байланысты психодиагностикалық шешім қабылдау үшін тұтасымен белгілер кешеніне талдау жасау қажет. Психодиагностикада жасырын ықпалмен байланысты әр түрлі белгілердің талдауын тесттер қамтамасыз етеді. *Зерттеу дегеніміз* - бұл дайын құрастырылған тестерді қолдану. Оның нәтижесі - нақты сыналушы адамның психикалық қасиеттері жайындағы мәліметтер. Дифференциалды - диагностикалық зерттеу - өлшемді психикалық қасиет тұжырымдамасын (әрекет сипатымен тиімділігіне әсер ететін жасырын ықпал) талдауға, тиісті қасиет жайында ақпарат алатындай диагностикалық белгілерді анықтауға бағытталған теориялық және эксперименталдық жұмыстар кешені, бұл анықталған белгілер тіркеу әдістерінің жасалуы және сыннан өтуі.

Сонымен, қазіргі кездегі «психодиагностика» түсінігі психологиялық тестілеу ұғымымен тығыз байланысты, алайда толығымен оған қатысты емес, себебі тесттік (стандартталған, өлшеуіш әрекеті) басқа эксперттік (сапалы эксперттік бағалауларға негізделген) немесе «клиникалық» психодиагностикалық әдістері бар. Соңғы кезде осы екі тәсіл де белсенді түрде қолданылады және бір-бірін өзара толықтырады.

Бірақ кез-келген психодиагностикалық әдіс белгілі бір «диагностикалық тұжырымдамаға» негізделеді. Сондай-ақ, әрбір әдіс қолданушыға диагностикалық түрде маңызды психикалық қасиеттер жүйесі жайында және оларды анықтауға бағытталған қажетті білімдері бар деп болжайды.

Сауалнама тәсілі арқылы жүретін диагностикалық әдістер адамның психологиялық ерекшеліктері жайындағы қажетті мәліметтердің арнайы іріктеліп алынған стандартталған сұрақтар тіркесіне берген жазбаша және ауызша жауаптарына негізделген.

Бұл әдістер тобының бірнеше түрлері бар: анкета, сұхбат, сауалнама. Анкета әдісінде сыналушы тек бірқатар сұрақтарға жауап беріп қоймай, өзі туралы әлеуметтік-демографиялық мәліметтер де береді. Сауалнама әдісінде сыналушыға жазбаша түрде бірнеше сұрақ қойылады. Мұндай сұрақтар әр түрлі типте болып келеді: жабық, ашық және жартылай жабық. Жабық сұрақтар деп - стандартталған болжамды жауаптары бар немесе бірнеше жауаптар тіркесі бар сұрақтарды айтады. Сыналушы солардың ішінен өзіне лайықтысын таңдап алу керек. Ашық түрдегі сұрақтар сыналушының қалауы бойынша берілетін ерін жауаптарды жобалайды. Мұндай сұрақтарға берілген жауаптар сандық емес сапалақ талдауға ұшырайды. Жартылай жабық сұрақтар жауаптардың стандартты нұсқасын да және сыналушының таңдауы бойынша берілген, еркін жауаптарды да қарастырды.

Сонымен қатар, психодиагностикалық сауалнама сұрақтары тікелей және жанама сұрақтардың жауаптарында сыналушының тікелей бағалауы байқалмайды, бірақ берілген жауаптары арқылы оның психологиялық даму деңгейіне жайында жанама мәліметтер алуға болды. Айтылған жазбаша сауалнамалардан басқа ауызша сауалнамалар да бар. Олардың бірі-сұхбат құру. Психолог өзі сыналушыға сұрақ қойып, жауаптарын өзі жазып алып отырады. Бұл сұрақтар алдын-ала анықталған және жазбаша сұрақтар типтеріне ұқсас келуі мүмкін.

С.Д. Спилбергер «Мазасыздану күйі және қасиеті» деп аталатын 20 пікірден тұратын сауалнаманы жасады [1]. С.Д. Спилбергер бойынша «мазасыздану жеке адам сипаты ретінде мотивті және жүре қалыптасқан мінез-құлықтық диспозицияны білдіреді». Мэндер мен Саросзон (1952) мазасыздануды емтихандар ситуациясымен ғана зерттеумен шектелді. Олардың пікірінше, мазасыздану күшті ішкі тітіркендіргішке реакция болып табылады. Олар 37 пікіріден тұратын «Тестілік мазасызданудың сауалнамасы» деген әдістемені жасады.

Сонымен, әдістемелік тұрғыдағы әдебиеттерге терең талдау негізінде, біздер келесі анықтаманы тұжырымдаймыз:

Қобалжу - жеке адам қасиеті ретінде жүйке жүйесінің қасиеттерімен және қарым-қатынаста ұзақ уақыт сәтсіздік, қолайсыздық болуымен анықталады. Ситуативті қобалжу – нақты ситуациямен байланысты және одан тыс байқалмайтын мазасыздық күйі, қалпы.

Ситуативті мазасыздану деңгейін төмендету үшін, ғалымдар *музыкалық қозғалыс әдісін* ұсынды. Бұл әдістеме бойынша, классикалық және халықтық музыкаларда қозғалысты понтомимикалық түрде қайта жаңғырту керек. Бұл эксперимент өзекті психологиялық қалыптың өзгеруін көрсетті: яғни, жалпы эмоционалды тонның артуы және ситуативті мазасыздану деңгейінің төмендеуі байқалған.

Келесі бір *әдістеме* САН (өзін-өзі сезіну, белсенділік, көңіл-күй) деп аталады. С.Д.

Спилбергердің жекелік және ситуативті мазасыздануға арналған сынағы, К. Изардтың эмоцияны жіктеу әдістемесі.

Қазіргі уақытта жеке адамды зерттеуде оқиғалы биографиялық көзқарас кең тараған. Бұл көзқарас жеке адам өмірінің ерекшелігін, оның нақты биографиялық ерекшеліктерін ерекше көрсетуге бағытталған. Оқиғаларды бастан кешіру тәсілі жеке адамның психологиялық тағдырын анықтайтын болады. Бұл бағытта жұмыс жасағандар Б.Г. Ананьев, оның әріптестері және оқушылары болды. Олар жеке адамды өмірлік жолдың субъектісі ретінде қарау тәсілін жасады. Оқиға ұзақ уақытқа маңызды шешім қабылдайтын бұрылысты кезең [2].

Эксперименттің психодиагностика әдістер ретіндегі ерекшелігі сыналушының кез-келген қасиетін бағалау үшін арнайы психодиагностикалық эксперименттің өткізілуі болып табылады. Мұндай эксперимент әрекетіне сыналушының бойындағы зерттеуге алынған қасиеті айқын байқалуы үшін жасанды жағдай енгізіледі. Психодиагностикалық экспериментті ұйымдастырып өткізудің нәтижесінде зерттеуші сыналушы туралы арнайы эксперименттік жағдайдағы бақылау арқылы, қалаған мәліметтерін ала алады. Қолданылатын тесттік тапсырмалардың типіне байланысты әдістемелер келесі топтарға бөлінеді: сауалнамалы (мұнда сыналушыға арналған сұрақтар кіреді), бекітуші (сыналушы келісетін немесе келіспейтін ойлар қолданылады), өнімді (сыналушының белгілі бір шығармашылық жұмысы қолданылады: ауызша, бейнелі, т.б.); әрекеттік (сыналушы орындауға арналған кейбір әрекет жасайтын тапсырмалар алады); физиологиялық (психодиагностика ағзаның еріксіз физикалық реакцияларын талдау негізінде өткізіледі).

Эмоцияның сапасын физиологиялық көрсеткіш бойынша диагностикалауға бола ма деген сұрақ ғалымдар арасында әлі зерттелуде. Бірқатар ғалымдар эмоционалды қобалжу сапасы көп жағдайда физиологиялық көрсеткіштердің реактивтілігі және интенсивтілігімен анықтала бермейді.

П.В. Симонов «біздің жағымды, жағымсыз эмоциялардың физиологиялық механизімі туралы шынайы білімдеріміз көп жағдайда шектеулі болып қалады» дейді. Адамның қобалжуы және түйсінуі жөніндегі қарама қайшылықтар сезімдік шаршау үлгісінде беріледі. Кейбіреулер жұмысқа қабілеттілік және шаршау көрсеткіштерінің арасындағы айырмашылықтарға зейін аударады.

Ал басқа зерттеулерде өзіндік көңіл күйді бағалау әдістемесі бойынша адамның нейродинамикалық және темперамент ерекшелігіне байланыстылығын көрсетті. Адамның эмоционалды сферасын зерттеудің психологиялық әдістері негізінен *сауалнамаларға* негізделеді және адамның эмоционалды ерекшеліктерін анықтайды (ондағы эмоцияларды және эмоционалды тұрақтылыққа байланысты).

А.Е. Ольпанникова зертханасында эмоционалдылықты зерттеудің төрт әдістемесі (сауалнамалар) құрастырылды: үшеу - жетекші эмоцияның модальдылығын анықтау үшін және біреуі-эмоцияның (экспрессивтілікті) көріну құралын анықтау үшін. Бұл әдістемелердің диагностикалық күшіне сенімсіздік танытқан кейбір зерттеушілер қосымша эмоцияны *хронологиялық тіркеу әдісін* (эмоционалды күнделік) қолданды, сыналушыға бір ай бойы хронологиялық тәртіпте белгілі бір көрсеткіштер тәртібімен күнделікті өмірде көрінетін өзінің эмоциясын тіркеуді ұсынды [3]. Сыналушы арнаулы бланкіге өзінің эмоционалды қобалжуын, белгісін, интенсивтілігін, іс-әрекет түрін жазып отырды.

В.А. Лабунская эмоционалды күй экспрессиясының *вербальді фиксация белгілерінің әдісін* жасады. Бұл әдіс әлеуметтік перцепция аймағында психологтар кеңінен қолданатын сөздік портрет әдісінің нұсқасын бейнелейді. Зерттеуге қатысушыдан тапсырма орындауда басқа адамның әр түрлі ерекшеліктерін сипаттау талап етіледі. Сыналушының алдына алты эмоционалды күйдің экспрессивті белгілерін сипаттау мақсаты қойылады: ыза, қорқыныш, жек көру, тандану, қуаныш. Ол басқа адамның эмоционалды күйін бағдарға алатын экспрессивті белгілерді атауы тиіс. Лабунская

көрсеткендей экспрессивті мінез құлықты талдау белгілерді саналы табуда әрқашан мақсатты түрде жүзеге асырыла бермейді. Сондықтан экспрессивті мінез құлықты тану ерекшеліктерін нақтылау үшін эталондарды зерттеуге көзқарас моторлық, кинестетикалық, эмитация және экспрессияның графикалық бейнесінің көмегімен жүзеге асады. Дегенмен экспрессивті мінез құлықтың моторлық эмитациясы эталондар экстерниозациясы әдісі ретінде шынай болғанмен, оған талдау жасау қиын. Сондықтан бұл жағдайда зерттеуші психикалық күйдің кинестетикалық эталондарын талдау мақсатында қозғалыс тілін аударуға мәжбүр болады.

Осы әдістің негізіне ерікті графикалық ассоциацияланған - *пиктограмма* әдісі жатады. Пиктограмма өзінің сыртқы сипаттамасы бойынша экспрессивті күй бейнесіне жақын (пиктограмма-бұл экспрессия бейнесі), және пиктограмма кенеттен іске қосылады және қалыптасады. Экспериментте сыналушыға сөздер тізбегі көрсетіледі маңызын және мағынасын олар графикалық түрде бейнелеуі тиіс: ыза, қорқыныш, жек көру, таңдану, қуаныш. Сөздер арасы 10 секунд интервалмен оқылады. Мысалы: «қуаныш» сөзіне күн бейнеленеді. Графикалық фиксация әдісінің өзіндік артықшылықтары бар, адам сөзбен жеткізуге қиындық туғызатын нәрселерді бейнелей алады. Сонымен қатар пиктограмманың кемшілігі тапсырманы табысты орындалуы адамның көркемдік қабілетіне көп жағдайда байланысты.

Тесттер – тұлғаның эмоционалдалаған зерттеуде қолданылатын психодиагностиканың кең таралған әдістерінің бірі. Отандық және шетелдік әдебиеттерде психологиялық тест түсінігінің көптеген анықтамалары берілген. Атап айтсақ: «Психологиялық тест шын мәнін де мінез-құлық талғамының объективті және стандартталған өлшемі», «Тест – стандартталған сандық және сапалық жағынан дара психологиялық ерекшеліктерді анықтауға арналған шектеулі уақыттағы байқау»; «Тест – деп, бақылауға алынған қасиеттердің даму деңгейінің салыстырмалы сандық және сапалық көрсеткіштерін алуға мүмкіндік беретін психодиагностиканың стандартталған әдістерін атайды.

Стандартталған өзіндік есеп беру. Аталған әдістер типіне келесі реттегілер жатады: сауалнама – тесттер, ашық сауалнамалар, шкалалалық техника, идеографикалық техника. Сондай-ақ бұл топқа номететиклық және идеографикалық әдістер біріктірілген, өйткені олар бір әдістемелік ұсынымға бағынады. Оларға төмендегілер жатады:

1. Сауалнама-тесттер бірнеше нұсқаулар жиынтығын ұсынады (сұрақтар немесе пікірлер), соған байланысты сыналушы өз пайымдауын шығарады. (екі-үш балама жауаптар таңдауы). Сыналатын бір психологиялық қасиет бірнеше нұсқаулар тобымен берілуі мүмкін, олар тікелей («Қараңғыдан қорқасыз ба?») немесе жанама түрде («Барлық адамдар әділ») субъект тәжірибесіне қатысты болады. Сауалнамалар бір ғана қасиетті сынайтын бір өлшемді немесе бірнеше қасиетті сынайтын көп өлшемді болып құрастырылады.

2. Сауалнама - тесттердің көмегімен тұлғаны зерттеудің келесі амалдарын бөліп көрсетуге болады:

- ерекшеліктерді (себепті) айқындау негізіндегі (мысалы, Кеттелл сауалнамасы);
- типологиялық амал (типтерді бөліп көрсету негізінде мысалы, ММРІ).
- ашық суалнамалар сыналушының стандартталға жауабын ескермейді, стандартталған сұрыптауға еріксіз жауаптарды стандарттық дәрежелерін салыстырғанда ғана жетеді.

3. Шкалалық техникалар объектілерді нақты адамдарды, ауызша пікірлерді т.б.) шкаламен анықталған сапа көрсеткіші бойынша бағалауды болжайды, мысалы, өзін-өзі бағалау зерттеулері С.Я. Рубинштейн [4], Ж.К. Намазбаева [5]. Сыналушының әрекеттері өзін-өзі шкала бойынша бағалаумен аяқталады (дені сау – науқас, ақылды-аңқау және т.б.). Зерттелуші шкала бойына өз бойындағы қасиеттің дәрежесін көрсететін сызық (белгі) қояды. Шкалалар сандық, сөздік, графикалық түрде берілуі мүмкін.

Психологияда эмоционалдық күйді анықтауда қолданылатын психодиагностикалық әдістерді пайдаланудың өзіндік ерекшеліктерімен белгілі бір талаптар жүйесі бар. Аталған әдістер зерттеу әрекетінің қатаң жұмыс тәртібімен (ережеге қатаң ұстану, ынталандыру материалын ұсынудың анықталған тәсілдері, сыналушының әрекетіне зерттеушінің килікпеуі); Үлгімен (нәтижелерді юағалаудың өлшемдері мен басқа белгілер), сенімділік және валидтілік пен сипатталады. Стандартталған әдістер адамды басқалармен санды және сапалы түрді салыстыруға болатын диагностикалық ақпаратты өте қысқа мерзімде жинауға мүмкіндік береді.

Тұлға тесттері адамның қылықтарын анықтайтын тұрақты және жеке даралық ерекшеліктер психодиагностикасымен байланысты. Оған темперамент, мінез, эмоция, қабілет тесттері жатады. Бұл топта тұлға күйіне немесе оның жеке қасиеттерінің даму дәрежесіне жан-жақты кешенді баға беретін тесттер бар. Мысалы кешенді болып Кеттелл тесті ММРІ және т.б. саналады. Жеке тесттерге адам тұлғасының жеке бір ерекшеліктерін эмоцияларын, мысалы мінездің кейбір жақтарын үрейлілік,

табысқа жету түрткісін, агрессивтілікті, т.б. бағалауға көмек беретін жатқызады.

Отандық психодиагностикада мотивацияны зерттеу үшін «ТАТ, Розенцвейг тесті, аяқталмаған сөйлем тесті, аяқтамаған әңгіме» т.б. қолданылады. Мюррейдің көптеген ТАТ модификациялары бар, олар тұлғаның жеке (жалпылама түрткілерін) зерттеуге бағытталған. Кеңінен қолданылатын әдістердің бірі ТАТ жобалау әдістемесі, Д. Макклелланд пен Дж. Аткинсонмен (1953) жасалған. Аталған әдіс жетістік мотивіндегі даралықты зерттейді.

Мақсатқа жету жолында кедергілер пайда болған жағдайдағы адам қылықтарының ерекшеліктері «Розенцвейгтің суреттік тесті» арқылы бағаланады. Ересектер мен балаларға арналған тесттерде екі түрі бар. Ынталандыру материалы болып, әр түрлі тұлғааралық әрекеттестік жағдайлары бейнеленген суреттер салынған. Сынлушы басқа кейіпкер үшін жауап қйтару керек. Сонымен қатар, тест субъект агрессиясының ерекшеліктерін анықтайды. Тес құрастыру барысында мотивациялық үрдістердің өлшемі ретіндегі қиял мен қабылдаудан басқа түрткі мен бөгетті салыстыру ұстанымы қолданылған.

Әдебиеттер

1. Лабунская В.А. Экспрессия человека: общение и межличностное познание. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2009
2. Симонов П.В. Информационная теория эмоций: Тексты. – М.: МГУ, 1984. – С. 178-185
3. Олыпанникова А.Е. К психической диагностике эмоциональности. // Проблемы общей, возрастной и педагогической психологии. – М.: Педагогика, 1978. – С. 93-105
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: ПИТЕР, 1999
5. Намазбаева Ж.И. Развитие личности учащихся вспомогательной школы: Дис. докт. психол. наук – М., 1986. - 25с.

УДК: 156.8

Амантаева А.К., Беленко О.Г.

Государственный Университет имени Шакарима города Семей

ФОРМИРОВАНИЕ УВЕРЕННОСТИ В СЕБЕ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ FORMATION OF SELF - CONFIDENCE IN ADOLESCENCE

В подростковом периоде развития, являющемся одним из самых значимых периодов социализации и личностного становления человека, субъективная оценка качества жизни, как правило, носит негативный характер. Это связано с общей дисгармоничностью и противоречивостью развития подростка, а также с несформированностью у него ряда психологических свойств, одним из которых является уверенность в себе.

По мнению ряда специалистов, именно уверенность в себе оказывает наибольшее влияние на субъективную оценку качества жизни человека, обеспечивая адекватную регуляцию поведения и деятельности (А.В. Баранова, Г.М. Головина, Т.Н. Савченко, М. Argyle, С. Ryff, R. Veenhoven). Уверенность в себе рассматривается как индикатор таких личностных свойств подрастающего человека, как самопринятие, самооценочность, чувство собственного достоинства. В связи с этим подросток нуждается в помощи (сопровождении) по целенаправленному формированию уверенности в себе как условия положительной оценки качества своей жизни.

Практика работы психологической службы в школе показывает, что особо частым обращением подростков к психологу является вопрос о том, как стать уверенным в себе, преодолеть застенчивость и скованность. Страх показаться смешным в глазах ровесников, несостоятельным и неуспешным в той или иной ситуации беспокоит большинство подростков [1]. Это объясняется тем, что подростковый возраст - один из самых сложных и критических этапов развития. Именно в этом возрасте формирующееся самосознание делает подростков чувствительными к критике окружающих, эмоционально неуравновешенными и неуверенными в себе.

На сегодняшний день в практике школьного психолога используются различные программы психологической помощи, поддержки и сопровождения подростков, направленные на развитие их уверенности в себе. Однако большинство из них не учитывают работу с социальным окружением, в частности с педагогами и родителями. В этой связи актуальным является создание модели психологического сопровождения по формированию уверенности в себе, включающей комплексную работу психолога с детьми, родителями (семьей) и педагогами.

При разработке такой модели авторы основывались на концептуальных взглядах А. М. Прихожан, В. Г. Ромека, Е. А. Серебряковой и О. В. Соловьёвой относительно понимания уверенности в себе как интегральной характеристики личности, составляющими которой служат личностный, когнитивный, эмоциональный и поведенческий компоненты.

Личностный компонент представлен высоким уровнем самооценки и самоуважения человека. Высокий уровень самооценки в структуре уверенности детерминирует личностный комфорт, выражает степень самопринятия и служит источником удовлетворенности человека самим собой [2].

Самоуважение представляет показатель, определяющий то, в какой мере человек считает себя способным, значительным, преуспевающим и достойным [3]. Кроме того, этот компонент включает в себя личностную позицию человека, осознающего свои достоинства и недостатки, свои сильные и слабые стороны [4].

Когнитивный компонент отражает силу убежденности человека в собственной эффективности. Этот компонент представляет собой «убеждение человека в том, что он способен успешно осуществить поведение, необходимое для достижения ожидаемых результатов в какой-нибудь деятельности» [5, с. 71]. Вместе с тем этот компонент предполагает знание и того, что такое уверенность, чем она может быть полезна в жизни, а также понимание преимуществ уверенного поведения [4].

Эмоциональный компонент характеризует смелость человека в социальных контактах. Этот компонент, являясь противоположным социальным страхам, отражает позитивный эмоциональный фон личности [5] и включает умение управлять своими реакциями, проявлять спокойствие, стабильность и уравновешенность [4].

Поведенческий компонент, интегрируя вышеперечисленные составляющие, обеспечивает внешнюю реализацию поведенческого репертуара уверенности в себе. Примером такой реализации может служить инициатива человека, проявляемая в межличностном взаимодействии [5]. Этот компонент подразумевает также использование личностью конкретных правил, складывающихся из отдельных навыков демонстрации уверенности. Это соответствующая осанка, постановка головы, движения, походка, жесты, мимика, взгляд, манера говорить и др. Сюда же относится применение отдельных техник, позволяющих позиционировать себя как уверенного человека [4].

Существующие сегодня в мировой практике виды психологической работы с детьми и подростками чрезвычайно разнообразны. Эти различия формируют ту или иную модель психологической помощи, каждая из которых имеет свои специфические особенности, цели и задачи.

Проблема проявления неуверенности в себе включает:

- низкий уровень самооценки;
- избегание ответственности, пассивное поведение;
- как форма реактивного образования может выступать самоуверенное поведение, как попытка спрятать неуверенность и собственные страхи;
- неспособность спонтанно выражать свои чувства, потребности и желания;
- зависимость от окружающих людей, которая может проявляться в озадаченности их мнением и невозможности самостоятельно принимать решения;
- социальные страхи, которые проявляются в ситуациях критики, при нахождении в центре внимания, неумении сказать «нет».
- неспособность чувствовать границы в общении (трудно попросить о чем-то, заявить о своих требованиях) [6, с. 16].

Психологическая помощь в рамках имеющихся моделей может классифицироваться по разным показателям: по времени действия (неотложная, продолжительная), направленности (прямая, откликающаяся, упреждающая) и форме (индивидуальная, групповая, самостоятельная). Однако, несмотря на это как отмечает М.К. Тутушкина, она характеризует определенный вид профессиональной деятельности практического психолога [7].

В общеобразовательном учреждении, по утверждению И.В. Дубровиной такая деятельность направлена на сохранение и укрепление психологического здоровья учащихся. При этом под психологическим здоровьем автор понимает не только полноценное психическое, личностное и духовное развитие школьника, но еще удовлетворение его познавательных, социальных и психологических потребностей. Такая забота о здоровье включает в себя внимание к внутреннему миру ребенка, к его чувствам и переживаниям, увлечениям и интересам, способностям и знаниям, его отношению к себе, сверстникам, к окружающему миру, происходящим семейным и общественным событиям, к жизни как таковой [7].

С целью сохранения и укрепления психологического здоровья работа психолога в образовательном учреждении, по мнению И.В. Дубровиной должна строиться с учетом возрастных и личностных особенностей детей. Так, основным направлением психологической работы в младшем подростковом возрасте (10-11 лет), по мнению автора, может являться формирование общеучебных умений, навыков и умения учиться. В работе с учащимися среднего подросткового возраста (11-12 лет) психологу следует уделить внимание развитию самосознания, в частности формированию у подростка чувства собственного достоинства и уверенности в себе, укреплению чувства взрослости, а также формированию интересов и мотивации учения.

В старшем подростковом возрасте (13-14 лет) - развитию навыков общения подростка со сверстниками, формированию волевого поведения, умению владеть своим эмоциональным состоянием и развитию воображения. Вместе с тем, одна из главных задач психолога является помощь подросткам в преодолении возрастного кризиса. В частности содержание такой задачи определяет:

- оказание подросткам помощи в понимании того, что с ними происходит и выработке конструктивных форм преодоления кризиса;

- создание условий для продуктивного разрешения кризиса;

- своевременная диагностика крайних, непродуктивных форм «кризиса независимости» и проявления «кризиса зависимости» и оказание необходимой психологической помощи;

- дифференциация «нормальных» проявлений, свидетельствующих о возрастном кризисе, от проявлений, свидетельствующих о значительных отклонениях в развитии и требующих вмешательства других специалистов. Эффективность такой помощи оценивается наличием у ребенка психологической готовности к новым поступательным возрастным этапам его жизни и как итог - к самоопределению. Эта психологическая готовность, к примеру, проявляется в том, что к моменту окончания школы при нормальном процессе развития у каждого выпускника будет сформирована внутренняя готовность к новой жизни вне школы, где ведущую роль сыграет самоопределение в личностном, профессиональном и социальном плане. Более того такая готовность предполагает и определенную зрелость личности. Эта зрелость заключается в том, что на следующем возрастном этапе у детей будут сформированы психологические образования и механизмы, обеспечивающие возможность непрерывного роста их личности в настоящем и будущем [7].

Основными формами работы с подростками являются: психологическая диагностика, психологическое просвещение, психологическая коррекция и индивидуальное психологическое консультирование.

Психологическая диагностика как специально организованная деятельность психолога направлена на углубленное изучение психологии проявления уверенности и неуверенности подростков. Эта деятельность включает решение двух основных задач:

- 1) составление социально-психологического портрета уверенного и неуверенного в себе подростка;

- 2) оценивание эффективности проводимой психологической работы.

Методом такой диагностики становится тестирование, использующее стандартизированные методики. В качестве основных методик рекомендуются следующие: «Изучение общей самооценки с помощью процедуры тестирования» (опросник Г. Н. Казанцевой), «Шкала самоуважения» М. Розенберга, «Шкала общей самооценки» Р. Шварцера, М. Ерусалема (адаптированная

В. Г. Ромеком) и тест уверенности в себе В. Г. Ро-мека. Подбор методик осуществлен с учетом возрастных особенностей подростков.

Психологическое просвещение, проводимое в форме бесед и лекций, призвано:

- 1) доступно разъяснить подросткам источники и причины их психологических трудностей;

- 2) обсудить проблему уверенности и ценности данного феномена для личностного развития и значимости в жизни; 3) мотивировать подростков на активную работу в тренинге и работу над собой.

Основные темы психологического просвещения: «Роль самопознания и уверенности в себе в жизни человека», «Чувство личной эффективности», «Уверенное поведение в межличностных отношениях и в ситуациях публичного выступления».

Психологическая коррекция направлена на активное формирование уверенности в себе. Основным средством здесь выступает тренинг. Преимущество данного вида работы заключается в том, что он позволяет реализовать на практике необходимые психологические условия, способствующие развитию у подростков способности к самопознанию, формированию навыков уверенного поведения и уверенности в себе.

Система психологического сопровождения при работе с подростками также предполагает возможность пройти психологическое консультирование - это еще один блок, важный вид деятельности в работе психолога с подростками. Консультирование осуществляется в том случае, когда психолог выявляет наиболее проблемного подростка, видит его особую потребность в индивидуальной работе.

Психологическая коррекция направлена на активное формирование уверенности в себе. Основным средством здесь выступает тренинг. Преимущество данного вида работы заключается в том, что он позволяет реализовать на практике необходимые психологические условия, способствующие развитию у подростков способности к самопознанию, формированию навыков уверенного поведения и уверенности в себе.

Система психологического сопровождения при работе с подростками также предполагает возможность пройти психологическое консультирование - это еще один блок, важный вид деятельности в работе психолога с подростками. Консультирование осуществляется в том случае, когда психолог выявляет наиболее проблемного подростка, видит его особую потребность в индивидуальной работе.

Литература

1. Самоукина Н. В. Практический психолог в школе: лекции, консультирование, тренинги. М.: ИНТОР, 1997. 192 с.
2. Серебрякова Е. А. Уверенность в себе и условия ее формирования у школьников: дис. ... канд. психол. наук. М.: Изд-во МГУ, 1955. 124 с.
3. Прихожан А. М. Психология неудачника: тренинг уверенности в себе. СПб.: Питер, 2009. 240 с.
4. Соловьёва О. В. Психология лидерства: учебное пособие. Ставрополь: Изд-во СГУ, 2008. 284 с.
5. Ромек В. Г. Уверенность в себе как социально-психологическая характеристика личности: дис. ... канд. психол. наук. Ростов н/Д.: Изд-во РГУ, 1997. 242 с.
6. Glinskiy Y., Afanas'ev V. Sotsiologiya deviantnogo (otklonyayushchegosya) povedeniya: manual. SPb., 1993.
7. Папура А. А. Психологическое сопровождение подростков по формированию уверенности в себе как показателя субъективной оценки качества жизни: дис ... канд. Психол. наук: - Ставрополь, 2011.- 256 с.

УДК: 159.9

Багдатов Г.А., Беленко О.Г.

Государственный Университет имени Шакарима города Семей

ВОЗРАСТНЫЕ И ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Повышение эффективности обучения в школе является одним из центральных объектов всестороннего изучения отечественной психолого-педагогической науки. В решении этих проблем значительная роль отводится учителю. Большое значение придается умению учителя вовлечь в активную деятельность на уроке всех учеников класса. Для того, чтобы добиться этого, учитель должен хорошо знать своих учеников, кропотливо изучать и учитывать их индивидуальные особенности, уметь определять стратегию и тактику подхода к школьникам.

Младший школьный возраст не всегда являлся особым этапом развития ребенка. Было время, когда дети не посещали школы и развивались в существенно других условиях жизни. Вспомним некрасовского «Мужичка с ноготок». Ребенок в возрасте, когда «шестой миновал», везет дрова из леса, уверенно управляя лошадью.

В наше время подавляющее большинство детей в возрасте шести лет становятся школьниками.

Переход от дошкольного детства к школьной жизни - один из переломных моментов в психическом развитии человека. Ведущая деятельность дошкольника - игра. Она является добровольным занятием ребенка: хочет - играет, не хочет, не играет. Переступив порог школы, ребенок должен перейти к деятельности учения. Именно эта деятельность должна быть теперь

ведущей для ребенка. Но эта деятельность предъявляет принципиально новые требования к нему по сравнению с игровой.

Включение в учебную деятельность связано с новым типом отношений ребенка как в семье, так и в школе. Дома, с одной стороны, к его жизни, его занятиям более уважительное отношение, чем к дошкольным играм. Одновременно к нему предъявляются более строгие требования. В школе главное лицо - это учитель. От него исходят все основные требования. Отношения с учителем совсем не похожи на отношения с родителями и с воспитателем детского сада. Первое время учитель для ребенка - чужой человек, и малыш невольно испытывает страх, робость перед ним. Отношения с другими учениками тоже вначале не так просты: нет знакомых детей, нет друзей, с которыми ребенок привык общаться. В садике ученики первого класса были старшими, а в школе стали малышами. Не все дети легко проходят период адаптации к школьной жизни. Некоторые первоклассники чувствуют себя скованно; другие - наоборот, бывают, перевозбуждены, трудно управляемы.

Главная задача учителя - завоевать доверие учащихся, создать атмосферу доброжелательности, справедливости. При правильном отношении учителя через полтора-два месяца дети адаптируются к новым требованиям. Учитель становится для учеников главным лицом; его рекомендации, его пожелания не подлежат сомнению; даже отношение к другим ученикам опосредуется отношением к ним учителя.

Личностное развитие человека несет на себе печать его возрастных и индивидуальных особенностей, которые необходимо учитывать в процессе обучения и воспитания. С возрастом связан характер деятельности человека, особенности его мышления, круг его запросов, интересов, а также социальные проявления. Вместе с тем каждому возрасту присущи свои возможности и ограничения в развитии. Так, например, развитие мыслительных способностей и памяти наиболее интенсивно происходит в детские и юношеские годы. Если же возможности этого периода в развитии мышления и памяти не будут в должной мере использованы, то в более поздние годы уже трудно, а иногда и невозможно наверстать упущенное. В то же время не могут дать эффекта и попытки слишком забегать вперед в воздействии на физическое, умственное и нравственное развитие ребенка, без учета его возрастных возможностей.

Многие педагоги обращали внимание на необходимость глубокого изучения и правильного учета возрастных и индивидуальных особенностей детей в процессе обучения и воспитания. Эти вопросы, в частности, ставили Я.А. Коменский, Дж. Локк, Ж.Ж. Руссо, а позже К.Д. Ушинский, Л.Н. Толстой и другие. Более того, некоторые из них разрабатывали педагогическую теорию, исходя из идеи природосообразности воспитания, то есть учета природных особенностей возрастного развития, хотя эта идея и интерпретировалась ими по-разному. Коменский, например, в понятие природосообразности вкладывал мысль об учете в процессе воспитания тех закономерностей развития ребенка, которые присущи природе человека, а именно: врожденного человеку стремления к знанию, к труду, способности к многостороннему развитию и т.д. [1, с.168].

Ж.Ж. Руссо, а затем Л.Н. Толстой трактовали этот вопрос иначе. Они исходили из того, что ребенок от природы является существом совершенным и что обучение и воспитание не должно нарушать это природное совершенство, а идти за ним, выявляя и развивая лучшие качества детей. Однако все они сходились в одном, что нужно внимательно изучать ребенка, знать его особенности и опираться на них в процессе обучения и воспитания [1, с.214].

Индивидуальный подход при обучении ребенка должен основываться на знании анатомо-физиологических и психических, возрастных и индивидуальных особенностей.

Научными исследованиями доказано, что существует прямая зависимость между физическим, умственным и нравственным развитием человека.

Осуществление индивидуального подхода к детям во время всех видов их деятельности необходимо рассматривать как определенную взаимосвязанную систему.

Первым звеном этой системы является изучение особенностей каждого ребенка и индивидуальный подход.

Знание физического состояния и развития детей имеет очень большое значение.

Дошкольный возраст – это начало всестороннего развития и формирования личности. В этот период деятельность анализаторов, развитие представлений, воображения, памяти, мышления, речи в комплексе приводят к формированию чувственного этапа познания мира. Интенсивно формируется логическое мышление, появляются элементы абстрактных рассуждений. Дошкольник стремится представить мир таким, каким он его видит. Даже фантазию он может расценивать как реальность [2, с.314].

Процесс обучения формирует систему представлений об окружающем мире, интеллектуальные умения и навыки, развивает интерес и способности.

Детей обучают доступным трудовым умениям и навыкам, воспитывают в них любовь и интерес к труду. Трудовая деятельность дошкольника формирует у него упорство, настойчивость, сообразительность.

Свойственный дошкольнику этап чувственного познания окружающего мира способствует формированию эстетических представлений о мире, природе и людях.

Игра является важнейшей деятельностью дошкольника, т.к. игра – лучшее средство удовлетворения его интересов и потребностей, реализация его замыслов и желаний. В своей игре ребенок как бы отражает то, что будет в его жизни, когда он станет взрослым. Содержание игр формирует добрые чувства, смелость, решительность, уверенность в себе [3, с.215].

К концу дошкольного периода ребенок владеет необходимыми качествами и свойствами личности для того, чтобы приступить к систематическому овладению общественно-историческим опытом человека. Для этого необходима специальная учебная деятельность.

Возрастные особенности развития учащихся по-разному проявляются в их индивидуальном формировании. Это связано с тем, что школьники в зависимости от природных задатков и условий в жизни (связь биологического и социального) существенно отличается друг от друга. Вот почему развитие каждого из них в свою очередь характеризуется значительными индивидуальными различиями и особенностями, которые необходимо учитывать в процессе воспитания и обучения.

В шестилетнем возрасте ребенка ждет первая крупная перемена в жизни. Переход в школьный возраст связан с решительными изменениями в его деятельности, общении, отношении с другими людьми. Ведущей деятельностью становится учение, изменяется уклад жизни, появляются новые обязанности, новыми становятся и отношения ребенка с окружающими [4, с.236].

Учебная деятельность является ведущей для младшего школьника. Д. Б. Эльконин подчеркивает, что через нее реализуются основные отношения ребенка с обществом; в ней осуществляется формирование как базовых качеств личности ребенка, так и отдельных психических процессов. Отношение к себе, к другим людям, к миру, к обществу формируется в учебной деятельности младшего школьника, но и, что самое главное, эти отношения реализуются в основном через нее как отношение к содержанию, методам обучения, учителю, классу, школе и т.д.

Становление полноценной учебной деятельности, формирование у школьника умения учиться являются самостоятельными задачами школьного обучения. Овладение учебной деятельностью происходит особенно интенсивно в младшем школьном возрасте. Учебная деятельность, являясь сложной и по содержанию, и по структуре, и по форме осуществления, складывается у ребенка не сразу.

В младшем школьном возрасте совершенствуется нервная система, интенсивно развиваются функции больших полушарий головного мозга, усиливается аналитическая и синтетическая функции коры. Быстро развивается психика ребенка. Изменяется взаимоотношение процессов возбуждения и торможения. Повышается точность работы органов чувств.

Познавательная деятельность младшего школьника преимущественно проходит в процессе обучения. Немаловажное значение имеет и расширение сферы общения.

Восприятие младших школьников отличается неустойчивостью и неорганизованностью, но в то же время остротой и свежестью. Восприятие, будучи особой целенаправленной деятельностью, усложняется и углубляется, становится более анализирующим, дифференцирующим, принимает организованный характер.

Внимание младших школьников не произвольно, не достаточно устойчиво, ограничено по объему. Произвольное внимание развивается вместе с другими функциями и прежде всего мотивацией учения, чувством ответственности за успех учебной деятельности.

Мышление у детей начальной школы от эмоционально-образного к абстрактно-логическому и во взаимосвязи с их речью. Словарный запас насчитывает примерно 3500-4000 слов. Влияние школьного обучения проявляется не только в том, что значительно обогащается словарный запас ребенка, но прежде всего в приобретении умения устно и письменно излагать свои мысли [5, с.324].

Большое значение в познавательной деятельности школьника имеет память, которое по преимуществу имеет наглядно-образный характер.

Средний школьный возраст (от 11-12 до 15 лет) – переходный от детства к юности. Он совпадает с обучением в школе второй ступени (V-IX) классы и характеризуется общим подъемом жизнедеятельности и глубокой перестройкой всего организма. Неравномерность физического

развития детей среднего школьного возраста оказывает влияние на их поведение. Характерная особенность подросткового возраста – половое созревание организма.

Половое созревание вносит серьезные изменения в жизнедеятельность организма, нарушает внутреннее равновесие, вносит новые переживания.

Восприятие подростка более целенаправленно, планомерно и организовано, чем восприятие младшего школьника. Характерная черта внимания учеников среднего школьного возраста – это специфическая избирательность[6].

Таким образом, индивидуальный подход является активным, формирующим, развивающим принципом, тем самым предполагается творческое развитие индивидуальности ученика. В связи с этим, педагог должен учитывать тип темперамента, индивидуальные особенности своих учеников.

В процессе индивидуального обучения диагностируются потенциальные возможности, ближайшие перспективы развития воспитуемого.

Ценностные ориентации, жизненные планы, направленность личности, безусловно, связаны с возрастом и индивидуальными особенностями. Но только приоритет главных личностных характеристик выводит на правильный учет данных принципов.

Литература

1. Степаненков Н. К. Педагогика. М., 2001.
2. Зак А.Г. Различия в мышлении детей. М., 2000.
3. Макаров С. П. Технология индивидуального обучения // Педагогический вестник. № 4, с.18-19, 1999.
4. Чиркова Т. Учет индивидуально – психологических особенностей детей. М., 2000.
5. Ермолаева М.В., Захарова А.Е., Калинина Л.И., Наумова С.И. «Психологическая практика в системе образования». М.: Издательство 2003.
6. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология: Учеб. для студ. сред. пед. учеб. заведений. - 3-е изд., стереотип. - М.: Издательский центр «Академия», 2003. 288 с. – С. 27-28.

УДК: 153.8

Батырханова З.Н., Беленко О.Г.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

МИКРОСРЕДА КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ ОТКЛОНЯЮЩЕГОСЯ ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ

Казахстанская молодежь не оторвана от мира, от развития своей страны и адекватна своему времени. Она адаптирована к современным социально-экономическим и политическим условиям. Вместе с тем велика доля социально неустроенных и неблагополучных молодых людей. Происходит рост традиционных и зарождение новых «групп риска», зачастую ценностно-смысловое пространство отдельной части молодежи формируется на основе ценностно-поведенческих моделей, разрушающих национально-культурную самоидентификацию молодых казахстанцев. Отклоняющееся поведение можно назвать актуальной проблемой современного общества. Оно выступает одной из ведущих причин обращения населения за психологической помощью.

Итак, рассмотрим, что же такое девиантное поведение. Девиантное, или отклоняющееся поведение - это система поступков или отдельные поступки, противоречащие принятым нормам общества. Права и нравственности.

Девиация - это отклоняющееся поведение, в сферу которого входит проблемное поведение в виде отдельных поступков или система поступков, противоречащих принятым в обществе правовым и нравственным нормам. Разделение таких понятий как: «отклоняющееся поведение», «девиантное поведение», «асоциальное поведение» достаточно субъективно, часто под одним из них предполагают наличие всех трех, и действительно различия незначительны. Социальные отклонения столь же разнообразны, сколь сами социальные нормы. Более того, разнообразие отклонений превышает разнообразие норм, ибо норма типична, а отклонения могут быть весьма индивидуализированы.

Отклоняющееся поведение довольно сложно по своей природе и обусловлено разнообразными взаимодействующими факторами [1, 51].

Среди них самыми важными можно назвать следующие факторы.:

Биологический фактор - неблагоприятные физические или анатомические особенности организма ребенка (нарушения умственного развития, инвалидность в любых ее проявлениях).

Психологический фактор - психопатологии и особенности характера ребенка. Данные отклонения выражаются в нервно-психических заболеваниях, психопатии, неврастении, пограничных состояниях настроения и повышенной возбудимости нервной системы, что приводит к неадекватной реакции подростка.

Социально-психологический фактор - он выражается в дефектах семейного, школьного или общественного воспитания, в основе которого лежит - игнорирование половозрастных и индивидуальных особенностей детей, приводящих к нарушению процесса их социализации. Ярким примером могут являться неблагополучные семьи, либо определенные стили семейных отношений, приводящие к формированию отклоняющегося поведения, а именно:

- дисгармоничный стиль воспитания и внутрисемейного отношения, когда нет выработанного единого подхода к ребенку, общих требований к нему;

- конфликтный стиль воспитательных влияний, часто доминирующий в неполных семьях, в результате развода, либо длительного раздельного проживания детей и родителей;

- асоциальный стиль воспитания в дезорганизованной семье. Для нее характерны систематические употребления алкоголя, наркотиков, проявления жестокости и насилия в отношении ребенка [2,122].

При анализе семьи и ее воздействия на психосоциальное развитие ребенка мы можем увидеть, что у большей группы детей нарушены условия ранней социализации. В связи с этим нельзя отделять проблемы ребенка и работать с ним, не изучив обстановки в его семье.

Социально-экономический фактор - включает в себя социальное неравенство, расслоение общества, обнищание значительной его части, безработицу и, как следствие, социальную напряженность.

Морально-этический фактор - проявляется в пониженной моральной нравственности общества, отсутствия системы ценностей, которая бы оказывала положительное влияние на развитие личности подростка.

Таким образом, девиантное поведение предстает как нормальная реакция на ненормальные для ребенка условия жизни, в которых он оказался, и в то же время как язык общения с социумом, когда другие социально приемлемые способы исчерпали себя или недоступны [3, 55].

А.И. Долгова считает, что социально-психологические факторы, являются движущей силой совершающегося процесса или одно из его необходимых условий. Фактор всегда связан с определенной динамикой и определяет смысл явления. Можно выделить первичные и вторичные социально-психологические факторы, между ними есть причинно-следственная связь. Проявление первичного социально-психологического фактора девиации возникает в раннем детстве, когда не сформировалась вся система взаимодействия со средой, и именно первичные факторы обуславливают наибольшую тяжесть вторичных отклонений недоступны [4].

Вторичные социально-психологические факторы девиантного поведения зависят от макро- и микросреды а также способствуют закреплению девиации. Здесь проявляется комплекс противоречий:

- между потребностью общества в активных, позитивно настроенных членах этого общества и девиантной направленностью поведения различных категорий дезадаптированных подростков, в том числе и беспризорных;

- между потребностью общества в существенном изменении социально-психологической, коррекционной и реабилитационной практики с использованием возможностей институтов социализации детей и подростков; отсутствием подготовки специалистов к данному виду деятельности;

- между возросшими объективными потребностями в создании комплексной и адресной системы социально-психологической помощи беспризорным подросткам и отсутствием условий ее реализации.

Многоаспектность социально-психологических факторов девиантного поведения обуславливается: во-первых, тесной связью с рядом других отраслей общественных наук (социология, юридическая психология, криминология, медицинская психология). В связи с чем, необходимо проведение междисциплинарных и комплексных исследований; во-вторых, необходимо учитывать в рамках социальной психологии разные аспекты девиантного поведения беспризорных подростков (экономические, демографические, социально-психологические, социологические и др.).

А.М. Нечаева (2001), исследуя проблемы подростков, приводит классификацию С. Бахрушина (1916), которая в значительной степени расширяет и дополняет классификацию беспризорности. В число беспризорников, входили следующие категории детей:

- подростки, не имеющие определенного местожительства, брошенные родителями или опекунами;
- нищенствующие и бродяжничающие;
- подростки, занимающиеся проституцией;
- подростки, привлекаемые взрослыми к противоправным действиям;
- подвергаемые жестокому обращению со стороны взрослых[5].

Г.М. Миньковский предложил классификацию семей в зависимости от их воспитательного потенциала, влияния на детей и возможностей нарушения ими норм и правил поведения: воспитательно сильная; воспитательно устойчивая; воспитательно слабая с утратой контактов с детьми и контроля над ними; воспитательно слабая с постоянной конфликтной атмосферой; маргинальная с алкогольной, сексуальной деморализацией; правонарушительная; преступная; психически отягощенная.

Микросреда - это ближайшее окружение подростка: его семья, референтная группа сверстников, значимая для подростка. Именно микросреда, а именно семья, формирует в подростке социально значимые аспекты. Социализация формируется в семье и если семья асоциализирована, то и подросток перенимает асоциальные формы поведения, вследствие чего может оказаться за чертой социума. Третий уровень формирования и проявления психологических факторов, являются личностно-индивидуальная характеристика подростка. Его внутренняя направленность, мотивация достижений, «Я» концепция, самооценка, самоконтроль, волевая направленность личности. Если это не сформировано в позитивном направлении, то возникают индивидуальные искажения в восприятии и отражении объективной действительности. Следовательно, возникает деформация восприятий и реакций, которая закрепляется асоциальным поведением, личностный выбор делается в сторону девиантной среды. Это находит оправдание в глазах самого подростка и является тенденцией к созданию асоциальной субкультуры, отвергающей законы социума.

Девиантное поведение определяется, как ведущее к углублению средовой дезадаптации, стереотипу поведенческого реагирования, который связан с нарушениями соответствующих возрасту социальных норм и правил поведения, характерных для микросоциальных отношений (семейных, школьных, др.) малых социальных групп [6].

Основным критерием (показателем) девиантного поведения, является наличие в сознании подростка конфликта с ценностями, нормами и нравственными ориентациями общества. Само содержание понятия девиантное поведение базируется на нескольких признаках:

- наличие у подростков отклоняющегося поведения от нормы поведения;
- значительные трудности в исправлении, коррекции их поведения;
- потребность в индивидуальном подходе к девиантным беспризорным подросткам;
- коррекция, нарушенного коммуникативного поведения у эспризорных подростков.

Каждый девиантный ребенок имеет свой набор отклонений в поведении: прогуливание уроков, физическое насилие над одноклассниками, грубость в общении с окружающими, враждебное отношение к людям, пренебрежение обязанностями, агрессивное противодействие к педагогическим требованиям, недоверие к родителям и учителям, повышенный уровень самооценки и уровень притязаний. Так же не редко, что подросток, стремясь найти уважение и признание своей независимости, тяготеет к участию в спортивных, музыкальных, других академических или неформальных группах. У современных подростков из неформальных групп можно заметить потребность в событийности, стремление к риску. Фрустрация этой группы потребностей переживается как "пустота", "скука", "тоска", "проскальзывание жизни". Причем, неформальная субкультура не есть нечто особенное. Она впитывает в себя многие характеристики традиционной подростковой "уличной" субкультуры, являясь и группой социальной инициативы, и клубом по интересам, и подростковой бандой.

Современные исследования показывают сложность отношений подростка к взрослым. Так, отчуждение между подростком и родителями, которое выражается в ссорах, дефиците общения, отдалении ребенка от семьи, неодобрении родителями его друзей, является фактором риска возникновения психических нарушений и поведенческих отклонений [7, 71].

В целом исследования показывают, что значительная часть аморальных поступков, совершаемых подростками и молодыми людьми, связана с их ориентацией на «групповые» нормы, которые вступают в противоречие с общественными. Налицо психологическая зависимость от

группы и подражание, стремление показать себя сторонником провозглашенных ценностей. При этом личная ответственность «снимается» с сознанием молодого человека тем, что «так принято», «это вызывает одобрение». Так складывается определенный защитный механизм самооправдания отклоняющегося поведения.

Литература

1. Джесси Рассел. Девиантное поведение. - М.: Книга по Требованию, 2012. - 94 с.
2. Змановская Е. В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения) : учеб. пособие для студентов вузов. - 2-е изд., испр. - М.: Академия, 2004. - 288 с.
3. Остапенко Г.С., Остапенко Р.И. Анализ особенностей личности подростков с девиантным поведением // Перспективы науки и образования. -2013.-С. 54-60.
4. Долгова А.И. Социально-психологические аспекты преступности несовершеннолетних. - М., Юр. лит., 1981, 139 -148 с.
5. Нечаева А.М. Дети сироты в России. //Государство и право - М., №1, 1993.
6. Богданов Н.Н. Типология индивидуальности. М., Ин-т ГИ, 2004.
7. Хапаев И.Б., Павлюк С.В. Основные факторы воздействия на социальную среду современной молодёжи // Наука в современном обществе: материалы V Международной конференции. - Ставрополь: Логос, 2014. - С. 70-73.

ӘОЖ 37:001.12/18

Бағдатова М.А.

Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей қ.

ЖАСТАРҒА ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ДІНИ ТӘРБИЕ БЕРУДЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАРДЫҢ ФОРМАЛАРЫ

Қоғам өмірінде дін рөлінің артуы, діни ұйымдар белсенділігінің күшеюі мен қанат жаюы жағдайында жастардың дінге деген қызығушылығы артып келеді. Олар үшін әлемдік дәстүрлі діндердің рухани-адамгершіліктік мұрасы, оның мазмұны мен мәні үлкен мәнге ие. Бұған адамзаттың өркениетті дамуы мен рухани жаңғыруына қатысты күйіп тұрған мәселелерге анық та нақты жауаптардың болуы керектігін талап ететін, әлемдегі қалыптасқан тәртіп те ықпал етуде.

Қазіргі кезеңде мемлекетіміз үшін азаматтар бойындағы өзіндік қасиеттерге нұқсан келтірмей, жаңа қасиеттерді, дербестікті және таңдау мен шешім қабылдау жағдайындағы жауапкершілікті тұлға аралық барабар қарым-қатынас орнатуға, қоғамдағы тиімділікті арттыруға әсер ететін білім, білік, дағдыларды ұлттық мәдениет аясында қалыптастыру мәселесі тұр.

Жастарға рухани адамгершілік тәрбие беру басты назарда болуы тиіс. Жаңа жас буынның дүниетанымын қалыптастыру мен тәрбиелеуде ұлттық дәстүріміздегі адамгершілік пен ар-ұят ұстанымдарын бүгінгі заман талаптарына сай тиімді түрде қолдана алсақ, бұл ұлтжанды және иман жүзді ұрпақ қалыптастырудың негізі болады.

Жаңа қоғам қалыптастырудың жалпы әлеуметтік-мәдени механизмінің мәнді бөлігі ретінде дәстүршілдік көрінеді. Этномәдени дәстүрді қайта жаңғырту, мәдени мұраны сақтау, ұлттық өзіндік ерекшелік және жалпыадамзаттық құндылықтардың арақатынасы бағдарламалары түбегейлі маңызға ие. Мәдени шындықтың өзі адамның өзіндік бірегейлігін айқындайды. Қазіргі заманауи өркениет жағдайында этникалық мәдениет ұлттық мәдениеттің ерекшелігін айқындайтын қабат болып табылады.

Жастардың рухани әлемінің жағдайы жастар үшін ғана емес, бүкіл қоғам өмірі үшін де маңызды орын алады, өйткені жастар біздің болашағымыз. Жастардың рухани мәдениетін құраушылардың бірі құндылықтық бағдарлар болып табылады яғни, белгілі-бір мәндерді өмірді ұйымдастырушы бастамалар ретінде қабылдау және өзін соған сәйке ұстау.

Жастардың әлеуметтік жұмыстың объектісі ретінде сипаттау үшін олардың қоғамдық орны мен рөліне байланысты, осы әлеуметтік-демографиялық топқа тән, қоғамдық дамудың жағдайына байланысты аса маңызды немесе онша маңызды емес негізгі әлеуметтік проблемаларды анықтап алуы керек. Өзінің әрекетінде әлеуметтік проблемалардың объектісін білу, әлеуметтік топтарға, адамдарға жеке және әлеуметтік қиындықтарын жеңуге көмектесу мақсатында жұмыс істейтін әлеуметтік қызметкердің қызметінің мәні болып табылады.

Әлеуметтік проблема – бұл әрекет субъектісінің, яғни жеке тұлға немесе әлеуметтік топтың әрекеттері мен оның нәтижелері арасындағы сәйкессіздікке байланысты туындаған әлеуметтік қайшылықтар. Мақсаттарға қол жеткізу үшін қажетті құралдардың жоқтығы немесе жетіспеушілігіне байланысты туындаған бұл сәйкессіздіктер субъектінің әрекетіндегі әлеуметтік сұраныстардың қанағаттанбауына әкеп соғады.

Әлеуметтік проблемалар, олардың пайда болуы, жиілігі қоғамның даму кезеңінде орын алған нақтылы – тарихи жағдайларға байланысты болады. Оларға: қоғамдық қатынастардың гуманизациялану дәрежесі мен халықтың қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталуы мүмкін қордың ауқымы; қажеттіліктерді тепе-теңдікте ұстау шараларын және оны қанағаттандыру; еліміздегі тұрғындардың санаттары мен әртүрлі топтарының өмірлік жағдайын жіктеу жатады. Жаңа жағдайларға бейімделуге мүмкіндігін анықтайтын халықтың тұрымысындағы жедел өзгерістер; халықтың әлеуметтік және аймақтық жұмылдырудағы қарқындылығы; осы қоғамда қабылданған әлеуметтік проблемаларды шешудің тәсілдері; адамдардың тұрмыс жағдайына қанағаттылық дәрежесіне әсер ететін объективтік және субъективтік факторларының ара қатынасы; ұлттық-мәдени дәстүрлер сияқты жағдайлар да қазіргі кезде көкейкесті болып отыр.

Қоғамдағы кез-келген әлеуметтік проблемаларды талдағанда олардың нақты – тарихи жағдайдың қаншалықты ескеру керектігі көрініп тұр. Қоғамның дамуындағы саяси және экономикалық аспектілеріндегі кез-келген бағдарлау әлеуметтік проблемалардың пайда болуы мен қалыптасуымен тығыз байланыста болады [1].

Қандай да бір түсінікті талқылағанда ол туралы толық мәлімет болса да, нақты жауабын беруде біршама қиындықтардың болуы белгілі, сондықтан да жастар ұғымын беруде де оның бірнеше нұсқасы бар. Бірақ, кез келген категорияна анықтағанда, соның ішінде «жастар» категориясына түсінік бергенде, біздің ойымызша, мынадай заңдылықтар ескерілуі керек: зерттеліп отырған пәннің табиғаты, оның мәні, оның негізгі заңдылықтары, нақты және жанама формада көрінетін өзіне тән маңызды белгілері.

Жастарды жалпы халық арасынан бөліп алатын негізгі белгісі олардың жасы. Осындағы «жас» категориясы адам мәнінің екі белгісін – биологиялық және әлеуметтік жақтарын қамтиды. Оның біріншісі жеке адамның дамуының табиғи заңдылықтарынан тұрса, екіншісі қоғамдық феноменнің, жеке тұлғаның қалыптасу ерекшеліктерінен тұрады.

Жас кезеңдерінің ауысуы – бұл бір мезгілде болатын өзгеріс, яғни адам өмірінің барлық биологиялық аспектілерінің дамуы, әрі оның социумға, қоғамдық өмірге қосылуды шегендеу, яғни жасына байланысты субъектінің табиғи, түр және жеке мүмкіндіктері мен әлеуметтік жағдайы ұштасады да, олар осы табиғи мүмкіндіктердің бағыты мен деңгейін анықтайды.

Жас – адам дамуының бағытына әсер ететін өзара әрекеттестікті, дамудың жеке мүмкіндіктері мен қоғамдық жағдайдың бір-біріне тәуелдігін бақылап тұратын индикатор.

Әлеуметтік педагогика мен әлеуметтік жұмыстардың өз клиенттерінің жасына, өз жұмыс объектілерінің, соның ішінде жастардың жас «шекарасына» үлкен мән беруі тегін еместігін көреміз.

Бұл жерде жастардың жас шекарасын және жас кезеңденуін анықтауда жастарды зерттеушілер арасында бірдей көзқарастың жоқтығын мойындай кету керек. Оны мынадай фактілер дәлелдейтін сияқты: 14-тен 20 жасқа дейін болса, жоғарғы шегі 25-35 жас аралығын қамтиды. Ең көп кездесетін нұсқа ол – 14-30 жас аралығы. Жоғарғы жас шегін анықтауда көптеген авторлар оның тұрақты мамандығын, материалдық, экономикалық дербестігін ескеруді ұсынады (25-30 жас аралығы). Ең кіші жас шегін анықтауда олар жеке куәлік не паспорт алу жасы, өзбетімен еңбек ете алатын жасты ескеруді ұсынады.

Жастардың жасқа байланысты сипаттамасына сондай-ақ ішкі жас белгілерінің салалануы жатады. Егер жас шегі «жастар» түсінігінің жастарды қоғамдық даму үстіндегі құбылыс ретінде қарастырса, жас аралығы осы мәннің сапалық жағдайын көрсетеді. Әрбір жас аралығынан өту сәттерін бір жастан екінші жасқа өту «секірісі» деп атайды.

Жалпы алғанда жастардың ішкі мәнге ие болу үш негізгі кезеңнен тұрады. Бірінші кезеңде жастар қоғамдық әртүрлі әсер ету объектісі ретінде көрінеді. Екінші кезеңнің бастапқы кезі жастардың өндіріс күшінің элементі және қоғамдық қарым-қатынастарды сақтаушы ретінде қалыптасу кезеңіне сәйкес келеді, яғни жастар қоғамдық ықпал жасаудың объектісі бола отырып, әлеуметтік әрекеттердің субъектісі бола бастайды. Дамудың үшінші кезеңі жастардың өздерін толықтай өндіріс күші ретінде көрсетіп, барлық қоғамдық қарым-қатынастарды толықтай сақтаушы рөлінде болып, өзін жас емес ересек ретінде көрсетумен аяқталады [2].

Барлық жастарға оның жас шегіне байланысты жалпы психологиялық және әлеуметтік-психологиялық сипаттама беру күрделі, себебі осы жаста, әсіресе оның бастапқы кезеңдерінде

психологиялық өзгерістер, әлеуметтік-психологиялық өзгерістерге әкеп соғатын динамикалық рөлдік өзгерістер болып отырады.

Қалай болса да, таза прагматикалық жағынан осындай жалпы, әлеуметтік-психологиялық сипаттаманың қажеті де жоқ, себебі әлеуметтік қызметкер, әлеуметтік педагог белгілі – бір жастағы, белгілі – бір әлеуметтік рөлді «орындайтын» нақты жеке жас адаммен, сондай-ақ жастары мен айналысатын істері бір жастар тобымен (сынып, бейресми топ және т.б.) жұмыс істейтін болады.

Биологиялық бозбалалық шақ – дене жетілуінің аяқталу кезеңі. Көптеген қыздар мен бозбалалардың кейбір бөлігі постпубертаттық тұрғыда келеді, бірақ оларға көптеген «аяқталмағандарды» жойып, дене жетілуіне байланысты туындаған диспропорцияларды толықтыруға тура келеді.

Бозбалалық шақтың әлеуметтік жағдайлары біркелкі емес: көптеген жігіттер мен қыздар әлі де болса оқушылар болса, кейбірі жұмысшы жастар санын толықтырып еңбек жолын бастағандар. Осы кезеңдегі әрекет пен рөлдік құрылым бірнеше жаңа, ересектерге тән қасиеттерді меңгереді.

Бұл жастағы ең басты әлеуметтік міндет – мамандық таңдау. Оқуын жалғастыра отырып, бозбалалар мен бойжеткендер жауапты таңдау жасайды – әрі қарай мектептегі оқуын жалғастыру немесе КТУ, АООО –на бару, немесе оқуын жұмыспен біріктіру. Орта мектепті бітіргеннен сон таңдау ауқымы кеңейеді, өмірлік жолдары өзіндік әлеуметтік-психологиялық салдарымен жіктеле түседі. Қоғамдық-саяси рөлдердің де ауқымы және оған деген қызығушылықтар мен жауапкершіліктер де кеңейеді: 16 жаста – паспорт, жеке куәлік алу, 18 жаста – белсенді сайлауға қатысу құқығы, заңды түрде некеге отыру мезгілі және т.б. мүмкіндік туады.

18 жастан 23-25 жас аралығы шартты түрде кеш бозбалалық немесе ерте ересек шақ деп атайтын жас кезеңімен ерекшеленеді. Осы жастағы жас адамдан қоғам әлеуметтену объектісін ғана емес (әрине ол әлі жалғаса береді), қоғамдық-өндірістік әрекеттің жауапты субъектісін де көреді. Әрекеттің басты саласына енді мамандықтарға байланысты жіктелген еңбек жатады. Жастардың көп бөлігі жалғастырып жатқан білім енді арнаулы, кәсіптік болып табылады, және жоғарғы оқу орындарында оқудың өзі еңбек әрекеті ретінде қаралады. Осы топтың әлеуметтік-психологиялық қасиеті жасына ғана емес, әлеуметтік-кәсіби жағдайларына байланысты да болады. Бірақ көптеген жас адамдар бұл жаста «бозбалалық» шақтың проблемаларымен кездесіп тұрады. Осындай жағдайларды білмей жұмысшы жастарды да, студенттерді де, жас қызметкерлерді де түсіну мүмкін емес [3].

«Біздің ойымызша, адам өміріндегі 16 жастан 22-23 жасқа дейінгі уақыт ең шешімді жас. Осы жаста жеке түсініктерді біріктіру кезеңі аяқталады, оның барлығы аяқталмаса да, көпшілігі бір желіге біріктіріледі, сөйтіп адамның ойы мен мінез-құлқын қалыптастыруға себепкер болады» - деп жазған К.Д. Ушинский [4].

Бозбалалық шақтың қоғамдық жағдайы, мәртебесінің аралығы оның психикасындағы ерекшеліктерін анықтайды. Көптеген бозбалалар мен қыздарды жасөспірімдік шақтан қалған проблемалар – өзінің жас ерекшелігі, үлкендерден бөліну құқығы және т.б. толғандырады. Сонымен қатар, олардың алдында әлеуметтік және жеке басына байланысты міндеттер тұрады, олар бозбалалардың үлкендерден бөліну құқығы емес, ересектер өмірінен өз орнын табу, бағдарлауға байланысты болады. Бұл мамандықты таңдау, өзін-өзі танудың интегративтік механизмдерінің дамуы, дүниетанымын және өмірлік ұстанымын, сондай-ақ психосексуалдық бағдарын анықтауға қиындық туғызатын ақыл – ой қабілеттерін және қызығушылықтарының жіктелуіне әкеп соғады.

Сонымен қатар, бозбалалық шақтың ерте кезеңдерінде ересек жасқа тән кейбір таптаурын мен нұсқамалар өз әсерлерін жалғастыра береді. Бұл осы жастағы жас адамның аралық жасы деп сипаттауға негіз болады, себебі осы жаста жасөспірім, ересектену (өткеннен), бозбалалық (қазіргіден) және ересек шақтың (болашақтан) санасының бөлшектерін көруге болады. Олар «механикалық» тұрғыда өмір сүріп қана қоймай, өзара бір-біріне әсер етеді, үйлеседі, өзара байланысады, сөйтіп жастар санасына қажетті жаңа сапалы бөлшектерді тудырады.

Бозбалалық шақтың маңызды психологиялық белгісі өзіндік ішкі дүниесін ашуы. Егер балалық шақ үшін болмыс жарық, түрлі-түсті болып, бай әрі әр түрлі болып келсе, ересектену, әсіресе бозбалалық шақта адам бірінші рет назарын өзіне аударады: өзін, өзінің ішкі дүниесін біледі. Мұндай өзгеріс, ең алдымен адамның балалық шақтан ересек өмірге дейінгі даму кезеңінде болатын өзгерістер мен көптеген себептерге байланысты болады. Өзіне назар аудара отырып, бозбала өз өмірін жаңа мәнімен, қуаныштарымен және қайғысымен толықтыратын жаңалықтар аша бастайды.

Бозбалалық шақтың өзіне тән белгісі – максимализм, ол қоршаған өмірді кемеліне жетпегені үшін сынаудан, бозбалаларға тән «керемет» жоспарлар құрудан, шынайы мүмкіндіктерін пайдалану

мүмкіндіктерінің дамуынан көрінеді. Осыдан – жастардың дүниенің шынайы және алдамшылығына қарсы әртүрлі қалыпта қарсылық көрсетуі туындайды.

Білім алудың, қарым-қатынас жасау шеңберінің кеңеюіне байланысты интеллектуальдық ой-өрісінің даму процесі жүреді. Белгілі психолог П.П. Блонскийдің ойынша бозбалалық шақта қызығушылықтар әртүрлілігі барынша толық болып: « Білім осы қызығушылықтарды кеңейтеді, ал кәсіби әрекет оны әлі де болса, тарылтқан жоқ».

Осы кезңде сыни тұрғыда ойлау, құбылысқа өзіндік баға беру, негізгі себепті атап түсіндіруді талап ету, сенімділіктен бас тарту, күрделі проблемаларды шешуге қызығушылық, ерекше шешім қабылдауға ұмтылу дамиды. Жастар ортасынджа әртүрлі тақырыптарда пікір таластар болып отырады, олар қысқа мәнді мәселелерді қарастырып қана қоймай, өмірдің мәні, бостандық және жауапкершілік, бақыт пен жақсылық туралы да болып келеді. П.П. Блонский бұл кезеңді «айтысу жасы, айтысты спортқа айналдыру жасы» деп атаған.

Сонымен қатар, сенімдердің тұрақсыздығы, қарама-қайшы ақпараттарды қолдану, өмірлік тәжірибесінің аздығы негативизмнің пайда болуының негізіне, беделділікке немқұрайлы қарауға, басқалардың ойларына төзімсіздікке және жоғары талап қоюшылыққа әкеп соғады.

Бозбаланың жеке басының әлеуметтік-психологиялық дамуының басты факторына оның өміріндегі «саусақпен санарлықтай таңдап алған» құрдастарының рөлінің ұлғаюы. Жолдастық, достық, махаббат ерекше мәнге ие болады, әртүрлі тебіреністер әкеледі, сезімдер дүниесін өзгертеді. Көптеген зерттеушілер бозбалалық шақтың санасына тән белгі ретінде эмоционалдық қарым-қатынасты, құбылыстарды, оқиғаларды, басқада адамдарды жақтыру және жақтырмау сияқты терминдермен бағалауды, қабылдаудың жарқындығы, көңіл-күйдің тұрақсыздығы ретінде көрінетін эмоционалдық артықшылықты атайды [5].

Негізінен бозбалалық шақтағы әлеуметтік-психологиялық даму өте жедел өзгерістер болуымен ерекше, олар шынымен де баяу болмайды, ішкі қарсылық, үйлесімсіздік негізінде жүзеге асады. Ағылшын психологы С. Холл бозбалалық шақ психологиясының 12 бір-біріне қарама-қайшы келетін жағдайды есептеген болатын: аса белсенділік жадап-жүдеуге әкеп соқса, ойсыз көңілділік аулақтануға, өзіне сенімділік ұлшақтық пен жасқаншақтыққа ауысады, альтруизм мен эгоизм бір-бірімен кезектесіп отырады, ал қарым-қатынасқа деген әуестік оңашалануға, нәзік сезімталдық-апатияға, білмкке құмарлық – немқұрайлыққа, кітап оқуға деген құштарлық – оған деген енжарлыққа, реформаторлыққа деген құштарлық – бұрынғы өміріне деген махаббатқа ауысып жатады екен.

Жастардың рухани әлемінің жағдайы жастар үшін ғана емес, бүкіл қоғам өмірі үшін де маңызды орын алады, өйткені жастар біздің болашағымыз. Жастардың рухани мәдениетін құраушылардың бірі құндылықтық бағдарлар болып табылады яғни, белгілі-бір мәндерді өмірді ұйымдастырушы бастамалар ретінде қабылдау және өзін соған сәйке ұстау.

Жастарымыздың бойында отансүйгіштік, ұлтжандылық, әдептілік, ибалылық, төзімділік сынды қасиеттерді арттырып, олардың жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды толыққанды түсініп, өмірлік жолдарында ұстануына септігін тигізуге әсер етуіміз керек

Әдебиеттер

1. Каптерев П.Ф. Таңдамалы педагогикалық шығармалары. - Москва: 1982. - 170 б.
2. Уалиханов Ш. Шығыс Түркістанға саяхат күнделігі. Таңдаулы шығ., 2 т. - Алматы: Жазушы. - 1980. - 231 б.
3. Стефановская Т.А. Педагогика: наука и искусство. Курс лекций. Учебное пособие для студентов, преподавателей, аспирантов. – Москва, 1998. - 368 с.
4. Ушинский К.Д. Сбор.соч. 1 том. – М., 1949. – 345 с.
5. Әділхан Ж. Қазақтың салт-дәстүрлері негізінде жастарға ұлттық тәрбие беру. Қазақстан – ұлысаралық татулық пен келісім мекені: ғылыми-тәжірибелік конференция жинағы. - Қарағанды, 2012. - Б. 38-39.

Қожанова М.Е.

Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей қаласы

ЭТНОСТЫҚ ӨЗІНДІК САНА-СЕЗІМ ҚҰРЫЛЫМЫНДА ҰЛТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

XXI ғасыр этностардың ұлттық сезімінің өсуімен ерекшеленді. Оларға жалпы әлеуметтік, сол сияқты мәдени факторлар және өз кезегінде әлеуметтік әрекеттің субъектісіне тән құндылықтық бағыттарының этношартталған жүйесі әсер етті. Этностық жекелеп алғанда, әлеуметтік мобильділікті, көші-қонды, үлкен қалалы және өндіріс орталықтарына халықтың жиналуын, қақтығыстық және әлеуметтік жүйелер мен институттардың динамикасын шарттайтын ең маңызды фактор ретінде танымал.

Этникалық арақатынастарда маңызды орынды ұлттар, ұлттық психология мен ұлттық қарым-қатынастар және этностардың өзіндік сана-сезімі алады. Этникалық қасиеттер әр адамның бойында дербес, алдыңғы ұрпақтардың тәжірибесіне тәуелсіз қалыптаспайды. Олар оған дейін қалыптасқан дайын дүние ретінде қабылданады, яғни адамдармен араласу және тәрбиелеу үрдісінде қалыптасады. Басқа сөзбен айтқанда, индивид этникалық мінез-құлықтың қандайда бір қалыптасқан қасиеттерімен туылмайды. Ол бұл қасиеттерді тұлғаның әлеуметтенуі деп аталатын, өмірге бейімделу нәтижесінде иеленеді.

Этникалық ерекшеліктер өз табиғаты мен жүзеге асыру әдістері бойынша индивид және қауымдастық психологиясындағы барлық адамдарға тән құбылыстарға ұқсас болып табылады. Мұндағы айырмашылық – жалпы адамзатқа, ал этникалық белгілі бір ұлттың, халықтың өкіліне тән. Ал бұлардың ұқсастықтарына келетін болсақ, екеуі де әдеттегі өмір, күнделікті тұрмыстағы адамдар қарымқатынасы, күнделікті тұлғааралық араласу салаларында көрініс табады. Әрбір этностағы көптеген әдеттер, талғамдар, құндылықтық бағдарлары, бір-бірін түсіну мәнерлері оның еңбек ету, шаруашылық әрекеттері сияқты өзгешеліктерімен анықталады және олардың әсерімен қалыптасады.

Біздің пікірімізше, «ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті» ұғымы – бұл саяси құбылыс, әрбір халықтың мәдениеті, тілі, әдет-ғұрпы, дәстүрлеріне деген саналы сый-құрметі, интеллектуалды күш-қайратымен өзінің ғана емес, сондай-ақ, басқа да халықтардың мәдени, рухани құндылықтарын тануға ұмтылысы, ұлттық сезімге, ар-намысқа деген сыйластықты қатынасы, өзге ұлт адамдарына деген ізгі ниет, жоғары мәдениет пен сый-құрметі.

Ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті өзінің мәнді ішкі көрінісінде әр түрлі ұлттар адамдарының көп ретте ұлтаралық қатынастар дамуын айқындайтын рухани байланысы деңгейін сипаттайды.

Мұндай қарым-қатынас мәдениеті нәзік қамқорлық, кеңпейілділік, ұлттық психологияны есепке алушылықты, әрбір адамның, әрбір ұлттың ұлттық сезімдері мен ұлттық ар-намысына деген сый-құрметті талап етеді. Бұл бүгінде жалпыадамзаттық құндылық, мұқтаждыққа айналуда. Бұл қасиет-сипаттарды иелену қай ұлтқа жататындығына қарамастан, әрбір адамның жалпыадамзаттық борышы болып табылады.

Ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті қоғамның, халықтың, тұлғаның рухани өмірінің белгілі бір құрылымдық компоненті болып табылады. Ол түрлі ұлт өкілдерінің рухани байланысы деңгейін сипаттайды, бұл ретте ол ұлтаралық қатынастар нәтижесі ретінде танылады.

Халықтардың өзара қарым-қатынас мәдениетінің қазақстандық үлгісі – бұл қоғамдағы шиеленістік, қақтығыстық жағдайды жеңу ғана емес, сонымен қатар, оның болашақта ұзаққа созылған қарсылық пен мәңгілік жек көрушілікке ұласып кетпеуін алдын алу болып табылады. Қазақстан қоғамының бұндай жетістікке қол жеткізуі оның халқының ұжымдық субъекті ретінде және оның әрбір мүшесінің өз бойында ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін жоғары қоюында болып отыр [1].

Осылайша, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетінің негізгі міндеті – адамды оның шығармашылық күш-қарымын ашатын, ілгері дамуын қамтамасыз ететін гуманистік типті ұлтаралық қарым-қатынастарды тұтынушы әрі тудырушы ретінде қалыптастыру деп санауға болады.

Бұл күрделі мәселені зерттеу барысында Қазақстандағы ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті – бұл өркениетті тұлғаның қоғамдық санасының бөлшегі болып табылып, оның моралі мен психологиясының маңызды жағын құрайтын қасиеті екендігі туралы мәнді тұжырымдар жасалады. Тұлғаның, оның еркіндігінің дамуы, оның ой-өрісінің кеңеюі ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетінің маңыздылығын тереңірек түсінуге көмектеседі. Бұны көптеген факторлар шарттастырады, бұл жерде

тығыз диалектикалық тұтастықта алынған жақсы ойластырылған экономикалық стратегия, күшті әлеуметтік саясат және мақсатқа сай идеялық-тәрбиелік жұмыс зор маңызға ие, бұндай тұтастықсыз қойылған міндеттердің ешбірі, оның ішінде, ұлтаралық қатынастарды одан әрі үйлестіру міндеті шешіле алмайды.

Белгілі ғалым Т.С. Сарсенбаевтің атап өткеніндей: «Ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті, ең бірінші кезекте, не полиэтникалықтықпен, не моноұлттылықпен сипатталатын қарым-қатынас ортасымен тығыз байланысты. Ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру үшін тұлға мен қоғамның мәдениеті, өркениеттілігі, жалпы деңгейі шешуші маңызға ие» [2, 11 б.].

Біздің республикамыз шеңберіндегі әр түрлі тенденциялар аясында осы процестердің мазмұны мен өзара байланысын зерттеу ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті қалыптасуының негізгі бағыттарын сауаттылықпен айқындап, оның мейлінше тиімді әдістерін, амал-тәсілдерін, формаларын табуға мүмкіндік береді.

Ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін бекіте түсу үшін моральдық ұстаным ғана емес, сонымен бірге, адамдар өмір сүріп, жұмыс істейтін салауатты микроәлеуметтік орта да маңызды. Сондай-ақ, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін дамытуда қоғамның біріктіруші факторы ретінде конституциялық ережелерге негізделген және ең бірінші кезекте, демократиялық халықаралық-құқықтық нормалар мен ережелерге және гуманизм принципіне негізделген идеялар болуы шарт. Бұл өз кезегінде ұлттар мен этностық топтар арасындағы теңдікті, мемлекетаралық достық, серіктестік қарым-қатынастың дамуын және әлемдік өркениеттің жаңа құндылықтарын сезінуді бекіте түседі [3, 4 б.].

Егер басқа халықтардың, олардың жекелеген өкілдерінің ұлттық ар-намысы құрметтелмейтін болса, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті туралы айтуға болмайды. Бұл халықтың барлық әлеуметтік категорияларына қатысты, бірақ, студент-жастар үшін ерекше мәнге ие. Студент-жастардың ұлтаралық қатынастарды реттеудегі рөлі зор. Студенттік кезеңде этностық өзіндік сананың қарқынды дамуынан ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті қалыптаса бастайды.

Көпұлтты қоғамымыздың ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетінің тарихи дамуы, қалыптасуы және орнығуының әрбір кезеңіне дұрыс, ғылыми негізделген және шынайы баға берудің мемлекеттің ұлттық қатынастар саласындағы саясатын тұжырымдап, жүзеге асырудың зор теориялық және тәжірибелік маңызы бар. Осыған орай, Елбасы Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқы Ассамблеясында: «Мен біздің саясат зерттеуші мамандарға, қоғамдық ғылымдар саласының ғалымдарына сөзімді ерекше арнағым келеді. Меніңше ұлтаралық қатынастар проблемалары сіздердің бүгінгі таңдағы зерттеулеріңіздің өзегіне айнала алады және айналуға тиіс. Осы салада болып жатқан процестерге, оның үстіне Қазақстанда ғана емес, бүкіл дүние жүзінде болып жатқан процестерге айқын сипаттама беруді, этносаралық қатынастардың қалыптасуының ықтимал келешегі туралы білімді қоғам аса қажет етіп отыр. Сайып келгенде, қоғамдық институттарға, басқару органдарына социологиялық сауалдарға сүйенетін және ұлттық саясатты жүргізудің аймақтық ерекшеліктерін ескеретін нақты ұсыныстар қажет» - деген еді [4].

Демек, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті принциптерінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде түрлі ұлттар өкілдерімен қатынастарда әдептілік, сый-құрмет, кішіпейілдік, сыпайылық, тілеулестікті сақтау сияқты өнегелік талаптары көрінеді. Қандай да бір ұлт өкілдеріне, олардың ұлттық мәдениетіне, тіліне, әдет-ғұрпы мен дәстүрлеріне менсінбеушілікпен қарау, дөрекілік, немқұрайлылық, әдепсіздік таныту ұлттар мен ұлтаралық қатынастардың дамуына кесірін тигізуі ықтимал.

Қазақстандағы мәдени жағдайды үшке бөліп көрсетуге болады. Біріншіден, бұл барлық ұлттық рухани бастауларды біріктіретін дүниежүзілік мәдениет; екіншіден, елімізде тұратын әр түрлі ұлттар мен ұлыстар өкілдерінің ынтымақтастығы негізінде бұнда туындайтын жалпықазақстандық мәдениет; үшіншіден, еліміздің байырғы халқының ұлттық мәдениеті. Қалыптасқан мәдени ахуал бірде-бір мәдениет жеке, шектеулі әлемде тіршілік ете алмайтынын, бірде-бір ұлт тек бір ғана өзінің мәдениетінің күш-қарымымен өмір сүріп, дами алмайтындығын бекіте түсуде.

Сонымен қатар, қазақстандық және шетелдік ғылыми әдебиеттерде ұлттық өмірдің іс жүзіндегі шындығын бейнелейтін көптеген шығармалар туындап, олар этностық – өзіндік сана-сезімнің артуына және онда ортақ белгі сипаттардың көрініс табуына септігін тигізген. А. Құнанбаевтың, М. Әуезовтің, А. Байтұрсыновтың, Ш. Айтматовтың, Ю. Бондаревтің, Р. Ғамзатовтың және көптеген ойшылдар мен жазушылардың шығармаларында халықтың ұлттық болмысы, ерекшеліктері мен ұмтылыстары шынайы бейнеленген. Сол себепті де, олардың шығармалары «ұлттық» қана емес, сонымен бірге, «қазақстандық» та, оған қоса, әлемдік шеңберде жалпыхалықтық та болып табылады.

Осыған орай, ұлттық мүдделерді зерделеп, қалыптастыруға әр түрлі саяси күштер: саяси партиялар, қоғамдық-саяси қозғалыстар мен ұйымдар және, әрине, қоғамның саяси жүйесінің орталық элементі – мемлекет қатысады. Мемлекеттік мүдде өз өкілдерінің көпұлтты қоғамның саяси өміріне қатысуы арқылы өздерінің мүдделерін жеткізуші ұлттық, әлеуметтік топтардың мүдделерін есепке ала отырып, мемлекеттік басқару механизмдерінің қызмет ету мәселесін шешу қажеттігімен айқындалады. Сондықтан «қоғамдық және саяси өмірге белсене қатысу ұлттық саяси дамуының бір көрсеткіші болып табылады». Осылайша, «ұлт» және «мемлекет» ұғымдары қалай байланысты болса, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті аясындағы ұлттық және мемлекеттік мүдделер дәл солай байланысты.

Ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті аясында ұлттық мүдделерді қалыптастыру процесінде жетілген азаматтық қоғамның рөлі елеулі, оның институттары ұлттық мүдде арқылы көпэтникалық құрамды қоғамның әр түрлі топтарының әлеуметтік маңызды мұқтаждықтарын жеткізуге септеседі. Көпұлтты ел үшін «жалпыұлттық мүдде» терминін пайдалану ұтымдырақ көрінеді, бірақ, ұлттық мүддені қалыптастыруда этностық емес, әлеуметтік компонент басым болуы тиіс, өйткені, дәл осы әлеуметтік мұқтаждықтар қоғам дамуының қозғаушы күші болып табылады.

Сонымен, біріншіден, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті жүйесіндегі саясат категориясы ретіндегі ұлттық мүдде қоғам мен мемлекеттің, халықтардың ұлттық даму тұрғысындағы объективті мұқтаждықтарын зерделеуін білдіреді; екіншіден, қазақстандықтардың ұлттық мүдделері ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетіне және ұлттық қауіпсіздік қамтамасыздығы міндеттерін айқындауға тікелей ықпал етеді; үшіншіден, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетіндегі ұлттық мүдделер ішкі және сыртқы саясаттағы саяси мақсаттарға қол жеткізу жолымен іске асырылады; төртіншіден, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті аясындағы ұлттық қатынастардың іске асырылуы мемлекеттің жиынтықты қуатына тәуелді; бесіншіден, жаһандану және жаңару жағдайында Қазақстанның ұлттық мүдделері халықтардың қоғамдық бірлесуі мен топтасуына, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетінің нығаюына септігін тигізеді.

Толеранттық сананың қалыптасуына дүниежүзіндегі әр түрлі халықтардың мәдениеті де әсер етеді және тұлғаның дамуындағы маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Ол тұлғаның тіршілік әрекетінің мынандай маңызды салаларын қалыптастыруға мүмкіндік туғызады: басқа адамдардың ұлтына, діни сеніміне, жасына қарамастан жағымды қарым-қатынас жасау; әрбір адам өмірінің сөзсіз құндылықтарын мойындай отырып әр түрлі этностардың және мәдениет өкілдерімен сенімді араласу және т.б. [5]

Тұтастай алғанда, Нұрсұлтан Назарбаевтың пікірінше, Қазақстан халқы Ассамблеясы «жаңа идеялар туындатушы және, сонымен бір уақытта, мемлекеттің ұлттық бірлік саясатының сенімді тірегі болуға тиіс» [4].

Сол себепті, өз құндылықтары мен өмір салты бойынша өзгешеленетін басқа адамға, ұлтқа немесе мәдениетке төзушілік қазіргі дүниедегі татулықтың, ұлтаралық келісімнің және үйлестіктің алғышарттарының бірі болып табылады. Қазақстандық, әлемдік қауымдастықтағы төзушіліктің артуы саяси, заңнамалық, психологиялық және экологиялық мәдениет кемелдігінің өлшеміне, ұлттың үлгілік-өнегелік биіктігінің, оның қоғамдық сана-сезімінің көрсеткішіне айналады.

Осылайша, толыққанды тіршілік қарекеті мен өмір сүру үшін татулық пен келісімге қол жеткізу адамдардың, халықтардың басты зәрулігіне айналған кезде негізгі фактор дәл осы толеранттық болды. Басқалардың өзін танытушылығына төзушілікпен қарау – ынтымақтастық пен жалпыадамзаттық қарым-қатынас нәтижелерін арттырып, жақсартатын мәдени норма. Осы себепті, жалпыадамзаттық құбылыс ретіндегі толеранттық қазақстандықтардың ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін нығайтудың және одан әрі дамытудың аса маңызды факторы болып табылады.

Осылайша, жастарды ұлттық өзіндік сәйкестігін қамтамасыз ете отырып, жалпыөркениеттік білімдерге тарту мәселесі алға шығады. Студент жастардың ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті тәрбиесіндегі ұлттық пен жалпыадамзаттықтың бірлігін іске асыру – бұл болашақтың иегері студент-жастардың ұлттық сана-сезімін өзінің ұлттық мәдениеті, тілдік ұлттық ортасы негізінде дамыту; бұл ұлттық мәдениет аясындағы мақсатты бағытталған студенттердің интеллектуалдық, өнегелік, эмоциялық дамуы. Өзінің ұлттық тамырларына деген сүйіспеншілік арқылы қазақстандық басқа халықтардың тарихы мен құндылықтарын, олардың мәдениетін құрметтеуге, халықтардың мәдени-тарихи дәстүрлерін, әлеуметтік органы зерттеуге, Қазақстан және әлем халықтарының әр түрлі мәдениеттерінің көптүрлілігін, өзара ықпалдастығын түсінушілікке әкеледі.

Бүгінгі қазақстандықтан саяси-әлеуметтік процестің жалпымемлекеттік, аймақтық, ұлттық-этностық ерекшелігін ескере білу, «халықаралық-бағдарлық санаға» ие ұрпақты, ұлттық, мемлекеттік және ғаламдық құндылықтарды меңгерген әлем азаматын, өзінің этностық-мәдени сәйкестігін сақтай

отырып, бөгде мәдениеттерге, өмірлерге ене алатын мәдениет адамын тәрбиелеу үшін аса зор жауапкершілік арқалау талап етіледі.

Бұдан шығатыны, қазақстандықтардың ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті тәрбиесінің негізін өзара құрмет, сенім, теңдік, таңдау еркіндігі және ынтымақтастық принциптерін тұғыр еткен халықтардың өзара қатынастарын гуманизмдендіру идеясы құрайды.

Саясаттанушы Р.Б. Әбсаттаровтың атап көрсеткеніндей: «Қазақстан халықтарының рухани мәдениеті біздің әлеуметтің ғана емес, ол адамзаттың рухани мұрасының бірегей және қайталанбас бөлшегі болып табылады. Сол себепті, үлкен болсын, аз болсын, әрбір халықтың мәдениетіне бірдей қамқор бола білу қажет» [6, 175 б.].

Әдебиеттер

1. Исмагамбетов И. Ассамблея народа Казахстана: статус и возможности // <http://www.assambleja.kz>.
2. Сарсенбаев Т.С. Культура межнационального общения. - Алматы, 1998.
3. Сужиков М. Напряженность или гармонизация? /Развитие межнациональных отношений в Казахстане. - Алма-Ата, 1991.
4. ҚР Президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына «Нұрлы жол - болашаққа бастар жол» Жолдауы, - Астана, 11 қараша 2014.
5. Асмолов А.Г. Толерантность: различные парадигмы анализа. Толерантность в общественном сознании России. - М., 1998.
6. Абсаттаров Р.Б. Национальные процессы: особенности и проблемы. - А., 1995.

ӘОЖ 37.013

Турдина К.С.

Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей қаласы

ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазіргі педагогика ғылымында негізгі базалық ілімдердің бірі «құзыреттілік» болып отыр. Құзыреттілік дегеніміз – тұлғаның бойында білім, дағды, іскерлік, ерік, күш-жігердің болуы. Құзыреттілік жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайда аман қалуды қамтамасыз етеді және олар бәсекеге қабілетті маманмен қамтамасыздандырады. Көптеген елдерде құзыреттілікке жаңаша мән бере отырып, білімді жоғары дәрежеге көтергені мәлім. Құзыреттілік еңбек нарығында тұрақты өсіп отырған талаптармен, шапшаң технологиялық өзгертулермен, соның ішінде білімдік және еңбектегі мобильдік өсулермен негізделген. Құзыреттіліктің жеке компонентін анықтай отырып, ол адамның алдына қойған мақсаттарын орындауға көмектесетін сипаты мен икемделігін айтады [1].

Қазіргі таңда қалыптасып қалған білім, білік, дағдыға негізделген білім берудің нәтижелері мен жаңа әлеуметтік-экономикалық қоғам қажеттіктері деңгейі арасындағы қайшылықтар айқын байқалуда. Өйткені, заман талабы педагог мамандардың құзыреттілік сапаларын қоғамның жаңа құрылымына сәйкес белгілеп отыр.

Білім – қоғамды әлеуметтік, мәдени үрдіспен қамтамасыз ететін жоғары құндылық. Осы жоғары құндылық сапасын көтерудің басты шарты – педагогтардың кәсіби құзыреттілігін дамыту болып табылады. Олай болса, білімге негізделген қоғам құрылысының негізгі басымдықтарын есепке ала отырып, педагог мамандардан аса жоғары кәсіби құзыреттілік талап етіледі.

Еуропалық білім кеңістігінде қоғамға қажеттік, мобильдік, өзара сенім білдірудің ең басты шарты алынып, сапа көрсеткіштері ретінде құзыреттіліктер қарастырылуда.

Құзыреттіліктің заман талабына сай кез келген саланың маманы болуға мүмкіндік беретін басты екі түрі белгіленіп отыр. Олар – «пәндік» және «пәннен жоғары метапәндік» құзыреттіліктер. Атап айтқанда, «пәндік» құзыреттілікке белгілі бір пәнді меңгеруге (ұстаздар үшін) немесе белгілі бір саланы меңгеруге қажетті білім мен білік жатқызылса, «пәннен жоғары метапәндік» құзыреттілік ретінде адамның өз білімін пайдалану және одан әрі дамытуға бағытталған ақпараттық, коммуникативтік, бірлесе жұмыс жасай алу қабілеттері, өз әрекеттерін басқару дағдылары сияқты қасиеттері жатқызылады.

Педагогикалық-психологиялық әдебиеттердегі ғалымдардың зерттеулеріне қарағанда, кәсіби шеберліктің қалыптасуы мен даму үрдісінде екі ұғым: құзыреттілік (компетенттілік) және құзырет

(компетенция) ұғымдары пайдаланып келеді. Оның біріншісіне «Қазақ Совет Энциклопедиясының» орысша-қазақша сөздігінде «хабардар, жетік, терең білетін» деп, ал екіншісіне «хабардарлық, міндет, қызмет бабы» деп анықтама берілген. Құзыреттілік түсінігі көп аспектілі жан-жақты ұғымды білдіреді.

Ғалымдар құзыреттіліктің табиғатын түсіндіру мақсатында оны білім, білік ұғымдары арқылы анықталатын тұлғаның жеке қасиеті немесе ерекше қабілеті деп түсіндіреді.

Өмірдің өзгермелі жағдайында құзыретті тұрғы білім берудің практикасы мен теориясының дәстүрлі мақсаты ретінде алға шығады. Құзыретті болу мен құзыретсіз болудың себептері бірдей, ол адамның жеке тұлға ретінде ахуалы. Немесе құзыреттіліктің бар-жоғын анықтау үшін қарым-қатынас, педагогтік еңбек нәтижелері мен адами қарым-қатынаста, оның қорытындыларына қарап пайымдау қажет. Мұның мағынасы педагог мамандар өз әрекеті мен орындаған жұмысы кәсіби іс-әрекеттің белгіленген талаптарына жауап беретін және орындай алатын болса, кәсіби құзыретті болып саналады. Н.Г. Милорадованың айтуынша білім беру жүйесінде құзыреттілікті тудыратын төрт негіз бар (біріншісі – кәсіби-әдістемелік құзыреттілік, екіншісі – іс-әрекет негізіндегі құзыреттілік, үшіншісі – әлеуметтік қарым-қатынас құзыреттілігі және төртіншісі – жеке тұлға негізіндегі құзыреттіліктер) сыншыл ойлауды, рефлексияны, өз позициясын анықтау қабілеттілігін, өздігінен бағалайтын ойдың дамуын және өмір бойы үйрену қабілеттілігін талап ететіні анық.

Мұғалім – ақпараттанушы емес, оқушының жекетұлғалық және интеллектуальды дамуын жобалаушы. Ал бұл мұғалімнен жоғары құзырлылықты, ұйымдастырушылық қабілеттілікті, оқушыларды қазіргі қоғамның түбегейлі өзгерістеріне лайық бейімдеу, олардың зерттеушілік дағдыларын дамыту бағыттарын талап етеді. Қазіргі кезеңде болашақ маманның кәсіби құзыреттілігінің даму үрдісіндегі мазмұны мен құрылымы анықталды.

Құзыреттілік – кәсіби маман даярлаудың басты сапасы екенін әрдайым есте сақтаған жөн. Өйткені елеміздің саяси-экономикалық, мәдени, қоғамдық өміріндегі өзгерістерге сай өзінің алдындағы үлкен жауапкершілікті сезініп, өз ісінің шебері, бәсекеге қабылетті, кең ауқымды, жан-жанты дамыған маман дайындауға ұмтылу - кәсіби білігі мол педогогты қажет ететін заман талабы екенін тағы да жүрегінде жазып алуы керектігін талап етеді.

«Құзыреттілік» түсінігі білім беру саласында 1960-1970 жылдардағы шетел әдебиетінде, ал 1980 жылдарда отандық әдебиеттерде кездесті. Кәсіби құзыреттілік - жете білушілік ұғымын енгізудің қажеттілігін, оның мазмұнының кеңдігімен, интерактивтік сипатымен, «кәсіптілік», «біліктілік», «кәсіби мүмкіндіктер» деген түсініктерді білдіреді. Педагогтың құзыреттілігі 1-ші орынға ақпараттық сауаттылығын, мәселені дұрыс шеше білу қасиетін қояды. Құзыретті педагогтан өз ісінен шеберлікті, жақсы оқытушы болу үшін мамандығына қажетті қабылеттіліктерді және жалпы әлемдік мәдениетті сонымен қатар өз елінің мәдениетін, интегралды үдерістерді меңгерген, әлемдік білім кеңестігінің өресінен шыға алатын талпынысы жоғары, шығармашыл болуы керектігін талап етеді.

Педагог қоғам талабына сай өзін-өзі үздіксіз тәрбиелеп отыратын, ортамен, адамдармен, студенттермен қарым-қатынасқа тез түсе алатын, ұйымдастыру қабылеті жоғары тәжірибесі мол және тағы басқа қасиеттерді жинақтағанда ғана оның бойынан кәсіби құзыреттілікті анық байқауға болады. Сондықтан осындай міндеттерді орындай алатын құзырлы педагогтың алдында теориялық біліммен қаруланған, адамдармен қарым-қатынас мәдениетін меңгерген, бәсекеге қабылетті құзыретті мана даярлау міндеті жүктеліп отыр.

Қазақстанның әлеуметті-экономикалық даму мақсатын жүзеге асыруда кәсіптік білім беретін оқу орындарында бәсекелестікке қабілеті бар болашақ мамандарға әртүрлі өндірістік салаларға даярлау деңгейі білім беру жағдайларымен анықталады. Қазіргі таңда жан-жақты маман даярлау олардың әлеуметтік, кәсіптік, өздік жұмыс жасай алу қабілеттерін дамытумен белгіленеді [2]. Себебі, әлеуметтік сала экономикасын дамыту осы болашақ мамандардан төмендегідей шарттардың орындалуын талап етеді:

- жүйелі ойлауды;
- құқықтық ақпараттық мәдениетті;
- кәсіпкерлік мәдениетті;
- өзін-өзі тануды;
- басқаларға ұсынуды;
- өз қызметін білімді талдауды;
- жаңа білімді;
- нано технологияларды меңгеруді;
- кейбір өндірістік жағдайларда өз бетімен дұрыс шешім қабылдауды;

- бәсекелестікті және өмір талаптарына сай қызмет етуді;
- әр іске жауапкершілікпен қарауды;
- нәтижеге бағытталған істерді жасауды.

Осыған орай, біздің – мамандықтар бойынша арнайы пәндер арқылы білім беру мемлекеттік білім стандарттары негізінде құрылған типтік жұмыстар бағдарламалары, оның негізінде дайындалған оқу, жұмыс бағдарламалары, тақырыптық – күнтізбелік жоспарлар, оқу-әдістемелік кешендер, электрондық оқулықтар, жаңа ақпараттық-технологиялар, тірек-сызба, сын тұрғысынан ойлау, рефлексия әдістері қолданылып келеді. Мұның барлығы маман моделінің нарықтық экономикада қажеттілігін тұрғызуға бағытталуы негізделеді. Себебі, соңғы кезде білім саласында біліктілік моделінің құзыреттілік моделіне ауытқуы көп қарастырылып келеді, яғни жұмыс берушіні көбіне біліктілік емес, құқық, ақпарат, әлеуметтік сала жағынан құзыретті мамандар қазықтырады. Бірақ, біліктілікке қосымша құзыреттілік бірге жүрген жағдайда маман моделі жүйелі әрі сапалы болады. Осыған орай мамандардың негізгі, жалпы кәсіптік, арнаулы құзыреттілік деп топтарға бөлінгенін қарастысақ олар:

Негізгі құзыреттілік – сала ерекшеліктеріне қарамастан барлық мамандар бойынан табылу керек деп қарастырылған, себебі құзыреттілік маман біліктілігінің негізін құрайды, соның ішінде:

- а) ақпараттық;
- б) коммуникативтік;
- в) әлеуметтік.

Жалпы кәсіптік құзыреттілік - әр сала манының кәсіби мазмұнына сай қарастырылған.

Құзыретті маман даярлау мақсатында «білім алушылардың білімдік белсенділігін арттыру технологиясын» пайлана отырып, бұл оқыту технологиясы бойынша білім беру мақсаты студенттерге өндірістік ситуациялар беру арқылы өз бетінше жұмыс жасау қабылетін, дұрыс шешім қабылдау мүмкіндігін қалыптастыру арқылы бәсекеге қабылетті маман ретінде дамуына көмектесу.

Ақпаратты, коммуникативті, әлеуметті-құқықтық құзыреттер педагогтан ақпараттық технологияларды қолдана алу (мультимедиа, смартмедиа, электрондық пошта, интернет) мүмкіндіктерін, бұған қоса студент пен педагог арасындағы байланысын, бірін-бірі түсінуін, топпен жұмыс жасауын, ұйымдастыру басқару шешімдерін дұрыс таба алуын, қолдану қабылеттерінің басым болуын, әлеуметтік қызметтердің маңызын түсінуін, қоғамдық міндеттерге тұрықты қарауын талап етеді.

Сонымен қатар, Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы» Жолдауында «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» - деп атап көрсетуі педагогикалық үдерістің сапасын үнемі арттырып отыруды талап ететіндігін көрсетеді [3]. Демек, білім меңгертудің тиімді жолдарын, әдіс-тәсілдерін талмай іздеу – әр педагогтың міндеті. Әрбір педагог жұмыс тәсілі мен формасын, өз педагогикалық технологиясын таңдай отырып, білім алушылардың білімін жетілдіру бағытында жұмыс істеуі керек. Осыған байланысты әр түрлі әдістерді, ақпараттық технологияларды қолданудың қажеттілігі туындайды.

Жаңа ақпараттық технологияны меңгеруде зияткерлік кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа адами қабілеттің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Елімізде болып жатқан өзгерістер білім беру жүйесіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, студенттердің шығармашылық әлеуметін дамытуды, педагогтың іс-әрекетінің жаңаша тұрғыда ұйымдастырылуын талап етеді.

Бүгінгі заманға жаңашыл, жан-жақты дамыған, бәсекеге қабілетті құзыретті маман даярлауда педагог-ұстаздың ақпараттық-технологияларды тиімді әрі жүйелі қолдануы арқылы, оқыту үдерісіндегі өзекті мәселелерді шеше алады. «Нағыз оқытушы» - деп, білім алушылардың ойы мен жүрегіне жол тапқан ұстазды айтамыз. Бүгінде кәсіптік-техникалық мамандықтарға сұранысты өтеу – кәсіптік білім беру ұйымдарының педагогтарының аса маңызды міндеті болып отыр [4]. Студенттерді замануи ғылым жетістіктерімен қаруландырып, өндіріске, өнеркәсіпке жаппай аттандыру кезек күттірмейтін мәселе. Жаңа заманға жаңа маман қажет екендігі баршаға мәлім, соның ішінде ол педагог алдына қойылған, жүктелген – міндет екенін ескере отырып, кәсіптік білім беру ұйымдарында еңбек етіп жүрген өзінде арнайы пәндерді оқытуда алға қойып, ақпараттық технологияны ұдайы қолданып студенттердің білімін көтеруге жұмыстанудамын. Ақпараттық технологияны қолдана оқыту- білімнің жүйелілігін, бірізділігін жолға қоюға, нәтижеге бағытталуын жетілдіруге жетелейді. Білім ордасында студенттер арнайы пәннің өздеріне керек және маңызды екенін сезінуі керек. Ақпараттық технологиялық үдерісі – білім беру жүйесін жаңарту және дамыту

ғана емес, Қазақстанның өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңындағы жаңа қоғамның, жаңа әлемнің жаңашыл оқытушысы қажеттілігінен туындаған үдеріс. Құзыреттілі, білім беру жағдайындағы ақпараттық технологиялық идеялардың, деректер мен тұжырымдардың, теория мен тәжірибенің сапалық өзгерістерін қамтамасыз ететін үдеріс.

Әдебиеттер

1. Караковский В.А. Воспитательная система школы: педагогические идеи и опыт формирования. – М., 1992.
2. Общечеловеческие ценности // Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.rae.ru/monographs/97-3260>
3. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқы Ассамблеясының XX сессиясында сөйлеген сөзі «Қазақстан-2050» стратегиясы: бір халық – бір ел – бір тағдыр / Егемен Қазақстан, 2013. – 25 сәуір.
4. Ауталипова У.И., Касымова Г.М., Шеръязданова Х.Т. Введение в предмет «Самопознание»: Учебное пособие / Составители: – Алматы, 2006. – 181 с.

УДК 342.147.1

Паршина А.В., Семизбаева О.Г.

КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 9», г. Семей

ФОРМИРОВАНИЕ ОРФОГРАФИЧЕСКОЙ ЗОРКОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Важнейшая роль в реализации целей и задач, стоящих перед начальной школой, принадлежит изучению родного языка.

В современной школе главнейшая задача обучения русскому языку младших школьников – формирование орфографической зоркости. Она является одной из составных частей общей языковой культуры, обеспечивая точность выражения мысли и взаимопонимания в письменном общении.

Одной из причин недостаточно высокой орфографической грамотности младших школьников является несформированность их орфографической зоркости, т.е. неумение видеть орфограммы.

Орфографическая зоркость – умение быстро обнаруживать в тексте, в словах и их сочетаниях, которые предназначены для записи или уже записаны, орфограммы, а также быстро определить их типы. Отсутствие орфографической зоркости или ее слабая развитость является одной из главных причин допускаемых учащимися ошибок. Орфографическая зоркость опирается и на запоминание буквенного состава слов, что вырабатывается с помощью зрительных диктантов, разных видов списывания. Зоркость требует развитого внимания: школьник должен видеть все буквы в слове. Орфографическая зоркость развивается постепенно, в процессе выполнения разнообразных упражнений, обеспечивающих зрительное, слуховое, артикуляционное, моторное восприятие и запоминание орфографического материала.

С первого класса необходимо начинать работу по обучению учащихся решению орфографических задач, при решении которых у детей вырабатывается умение находить, видеть орфограмму в слове, определять её характер (тип орфограммы) и находить путь решения орфографической задачи. Если у ребенка отсутствуют выше названные навыки, то, даже зная правила наизусть, он не применяет его там, где это необходимо, что влечет за собой орфографические ошибки.

Важно все изученные ребенком орфографические правила объединить в его сознании более или менее в определенные группы, в соответствии с логикой языка, с законами самой русской орфографии. Профессор М.Р.Львов выделяет шесть этапов, которые должен пройти ученик для решения орфографической задачи.

1. Увидеть орфограмму в слове.
2. Определить вид: проверяемая или нет; если да, к какой теме относится, вспомнить правило.
3. Определить способ решения задачи в зависимости от типа (вида) орфограммы.
4. Определить «шаги», ступени решения и их последовательность, т.е. составить алгоритм задачи.
5. Решить задачу, т.е. выполнить последовательные действия по алгоритму.
6. Написать слова в соответствии с решением задачи и сделать самопроверку.

На уроках русского языка в начальной школе для развития орфографической зоркости применяется несколько методик. Назовем некоторые:

- 1) письмо под диктовку;
- 2) определение орфограмм на слух и выделение их в тексте;
- 3) списывание текста и выделение орфограммы;
- 4) исправление деформированного текста (текста с ошибками);
- 5) письмо текста с допуском ошибок в местах орфограмм;
- 6) классификация слов в соответствии с орфограммами;
- 7) выбор слов с текста с заданной орфограммой;
- 8) постановка пропущенных букв места орфограмм;
- 9) орфографическое чтение;
- 10) диктант с постукиванием;
- 11) какографические упражнения;
- 12) списывание с предварительной подготовкой;
- 13) работа с орфографическим словарем.

Отдельно стоит отметить работу по специально – организованному списыванию текста.

Во время обучающего диктанта, творческой работы (изложения, сочинения) учащимся дано право пропускать орфограммы, которые вызывают сомнения. При этом они карандашом делают пометки на полях в виде вопроса на той строке, где допущен пропуск. Учитель в ходе работы помогает разрешить эти вопросы. Такой пропуск способствует становлению орфографической зоркости у ученика, помогает внимательно относиться к слову, учит детей сомневаться, чего обычно не хватает ученикам.

Специально организованное списывание, как и письмо с пропуском букв – эффективный прием формирования орфографической зоркости.

Систематическая работа, использование различных методик с приемами формирования орфографической зоркости дает положительные следующие результаты:

- учащиеся лучше усваивают основные виды орфограмм;
- уменьшается количество ошибок в диктантах;
- возрастает интерес детей к орфографии русского языка;
- повышается качество знаний учащихся.

Целенаправленная, систематическая работа по формированию орфографической зоркости дает хорошие результаты. Дети усваивают основные орфограммы, учатся определять место в слове, где возникают орфографические трудности. Вся эта работа помогает умственному развитию детей, развивает память, наблюдательность, зоркость, учит детей анализировать и синтезировать. Русский язык для большинства становится любимым предметом. И это немаловажно, дети начинают относиться к урокам русского языка с большим интересом. Но данная работа должна вестись систематически на каждом уроке русского языка как в начальной школе, так в дальнейшем среднем и старшем звене школы.

Сатбалдинова А.С., Разаева А.М.
«№12 «Ажар» «ясли – бақшасы», Семей қ.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҮШТІЛДІК ЗАМАН ТАЛАБЫ

«Қазақстан әлемде жоғары білімді, халқы үш тілді де: қазақ тілін – мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілін – ұлтаралық қатынас тілі ретінде және ағылшын тілін – жаһандық экономикаға нәтижелі өтудің көмекші тілі ретінде еркін меңгерген ел болып танылуы керек».

«Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан басталуы тиіс. Бұл заман талабы».

Н.Ә. Назарбаев «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан»

«Елбасының «Үш тұғырлы тіл» жобасы ел болашағын баянды етуден туған, алысты көздеген мақсат. «Үш тұғырлы тіл» – қазақ, орыс, ағылшын тілдерін қатар қойып, жарыстыру емес. Керісінше, бұл әр тілді өзіне лайықты орнымен қажетіне қарай лайықты пайдалану деген сөз. Мұнда мемлекеттік тілдің орны тіпті бөлек. Оған ешкімнің таласы жоқ. Үш тұғырлы тіл жобасын желеу етіп, мемлекеттік тілді ығыстыру мүлде дұрыс емес»-дейді. Осы сөздерді ойға түйген біз балабақшадағы жас сәбилердің тәрбиесіне үш тілділікті барынша кірістіруді болашақ алдындағы міндетім деп білемін. Себебі еліміздің ертеңі болып саналатын жас ұрпақты дұрыс бағытта тәрбиелеп, олардың бойына бар жақсылықты сіңіру балабақшадан басталатыны бәрімізге мәлім.

Елбасы қазақ тілі мемлекеттік тіл тұрғысынан басымдыққа ие екенін ашып көрсетіп, мемлекеттік жұмыс қазақ тілінде жүретінін баса айтты. Бұл – осынау маңызды мәселеге жалпы қоғамның дамуы үрдісінен, өз еліміздің одан әрі байыпты дамуы тұрғысынан да тіл мәселесіне, түптеп келгенде, дұрыс баға беріліп отырғанының дәлелі.

Орыс тілін білу – тарихи артықшылығымыз. Орыс тілі арқылы қазақстандықтар бірнеше ғасыр бойы қосымша білім алып, ел ішінде де, шет жерлерде де өз дүниетанымындары мен араласатын орталарын кеңейтіп жатыр. Ағылшын тілін меңгеру – жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол – жаһанданудың кепілі. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл. Еліміздің тәуелсіздігінің нышаны. Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде, яғни қазақ тілі – болашақтың тілі. Өзге ұлт өкілдерінің тілдерін оқып-білуге, үйренуге жағдай жасау арқылы әр тілдің өзіндік ерекшелігін білеміз, салт-дәстүрімен таныс боламыз.

Ұлы Абай атамыз «балаға мінез үш алуан адамнан жұғады, бірінші ата-анасынан, екінші ұстазынан, үшінші құрбысынан»-деген екен. Әрбір қазақ баласы өз отбасында ана тілінде сөйлеуге дағдыланса, одан тәлім-тәрбие алатын бала да үйренеді емес пе. Сондықтан, баланың өз ана тілінде еркін сөйлеп, ойын анық жеткізуді осы кезден бастап қолға алсақ, оның болашақ өміріне қажетті дағдылардың бастамасына жол ашқанымыз.

Ағылшын тілі – әлемдік бизнес тілі, мемлекеттік тіл – ұлт тілі. Мемлекеттік тілде сөйлеу – әрбір Қазақстан азаматының борышы. Әлемдік ғаламдандырудың өткізгіші, ғаламдандыру тілі болып танылған ағылшын тілін білу – ағылшын тілді елдермен тиімді байланысқа түскен әлемдік деңгейде өз орнын ала бастаған Қазақстан үшін аса маңызды.

Тіл мәселесі адам, қоғам өміріндегі ерекше орны бар аса күрделі де маңызды құбылыс.

Мемлекеттік тілді, шетел тілін білмей, дүниежүзілік экономика кеңестігін, білім, ақпарат көздерін жете меңгеруге қол жеткізе алмаймыз. Сондай-ақ жаңа технологияны жете меңгермей, тілдерді де игеру жедел әрі тиімді бола қоймайды. Қазіргі жалпы білім беретін мекемелердің көпшілігінде сабақ жаңа технологияны іске асыру арқылы, оның механизмдерін тілді меңгеруде дұрыс қолдану арқылы өтеді. Бұл – тіл мамандарының ізденісі, дегенмен әлі де болса, бұл бағытты жетілдіру қажет екендігі сөзсіз.

Осы мақсатта, «Ажар» балабақшасында КМҚК 2017-2018 оқу жылында «Қарлығаш» ортаңғы ағылшын тілінде оқытылатын эксперименттік топ болып ашылды «Үштілділік – мектеп жасына дейінгі балаларға ерте жастан бастап жан-жақты мәдениетті тәрбие беру құралы» тақырыбындағы тәжірибелік-эксперименттік жұмыс бағдарламасы бойынша жұмыс жасай бастады. Тәрбиешілердің күнделікті ұйымдастырылған оқу қызметі, ертеңгіліктер үштілде өтеді. Үштілдік -ойын ретінде болғандықтан балаларға өте қызықты болады. Балалар келесі оқу қызметін асыға күтеді. Үштілдік оқу қызметі балалардың ой-өрісін, қиялдарын, сөздік қорларын, тапқырлықты, ізденімпаздықты, зейінділіктерін дамытады. Ойын түрлері көп, соның ішінде үштілдік оқу қызметінді мынадай ойын түрлері қолданады: ойын-жаттығу, сергіту-ойындары, дидактикалық мақсаттағы ойындар, сөздік ойындар және ағылшын тілінде тақпақтар, жұмбақтар, музыка сабақтарында ағылшын тілі мамандарының көмегімен өлеңдер жаттауда. Осы ойындар балалардың коммуникативтік құзыреттіліктерін дамытуда үлесі зор болып табылады.

Қорыта айтқанда, қазақ, орыс, ағылшын тілін меңгеру балаларға мектепте оқығанда, келешекте бәсекеге қабылетті маман ретінде жақсы табыстарға қол жеткізу үшін ықпалды және іскер адамдармен қарым-қатынас орната алу, қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қажет. Сондықтан, өмір тәжірибесі өзі көрсетіп отырғандай, басқа тілді меңгеру кез келген тұлғаның биіктен көрінуіне шексіз мүмкіндіктер берері сөзсіз деп ойлаймын.

Өзекті мәселелерді жүзеге асыру үшін басты мақсатымызды анықтап алдық. Ол – Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде үш тілде білім меңгерген, көптілді коммуникативтік құзырлылықтары қалыптасқан, көп мәдениетті, рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған тұлғаны тәрбиелеу.

«Тілі бірдің – тілегі бір», «Тіл тағдыры – ел тағдыры» екендігін жадымызда ұстай отырып, ел бірлігінің негізі – тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету парыз. Ендеше жас ұрпақтың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, өзге тілдерді оқып білуге деген қызығулары мен ұмтылыстарын арттыру арқылы олардың Отанға деген махаббаттарын оятып, өз тағдырын ел тағдырымен мәңгілікке байланыстыратын ұрпақ болып қалыптасуына қол жеткізу – басты міндетіміз.

Үш тілде оқыту заман талабы. Үштілділік – Қазақстан жастарының парасатты әлеуметінің даму факторы.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында үштілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын

кеңейту, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Біздің мақсатымыз – тілдердің үштұғырлығы идеясын әрбір бұлдіршінің жүрегіне ұялату.

Әдебиеттер

1. Үш тілдегі дидактикалық ойындар жинағы. Әдістемелік құрал. Астана.
2. Кадыргалиева С.И. Есбергенова Г. Мектепке дейінгі балаларды ағылшын тіліне оқыту. Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті
3. Верещагина И.Н., Рогова Г.В. «Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях»
4. English. Play and Learn
5. Нұрғаева Г. Ойын сабақ // Бастауыш мектеп
6. Витлин Ж.Л. Эволюция методов обучения иностранному языку в XX веке /Ж.Л. Витлин // Иностр. языки в школе
7. Зимняя И.А., Сахарова Т.Е. Проектная методика обучения английскому языку / И.А. Зимняя, Т.Е. Сахарова // Иностр. языки в школе
8. Мектептегі шет тілі журнал №1
9. Құлжанова Н. Ойын мақсатын талдау және ойын мәні // Қазақстан мектебі
10. Ахметов Н. К., Хайдаров Н. Ж. Игра как процесс обучения
11. Қасенова Д. А. Шетел тілін оқыту әдістемесінде коммуникативтік біліктілікті қалыптастырудың артықшылықтары мен принциптері. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал «Мектептегі шет тілі»
12. Коньшева А. В. Английский для малышей
13. Коти Т.Ю. Английская азбука
14. Вронская И. В. Английский язык в детском саду
15. Биболетова М.З. и др. «Enjoy English-1»
16. Журнал «Иностранные языки в школе»

УДК: 371.13

Мұратов С.А., Әшімханова К.Қ., Орынбасарова Д.Е.
Семей қаласындағы Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

КӨПТІЛДІЛІК – ЗИЯТКЕР ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

*Өзге ұлттың тілін, дәстүрін білмей оның жанын,
арманын түсіну, сеніміне, құрметіне бөлену мүмкін емес.
Өз тілінің сұлулығын сезінбей, өзге тілдің сұлулығын сезіну екі талай*

Бауыржан Момышұлы

Бүгінгі таңда көкейкесті мәселелердің бірі болып «Көптілділік» мәселесі саналады. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенді үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет»-деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын атап өтті. Кем дегенде үш тіл меңгеру – заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауын жүзеге асыру мақсатында дайындалған Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы – білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, адам капиталын дамыту үшін білім мазмұнын түбегейлі жаңғырта отырып, білім саласында кезек күттірмей тұрған мәселелерді шешуге бағытталған. «Қазақстан әлемде тұрғындары үш тілді қатар қолданатын, яғни қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-халықаралық тіл ретінде, ағылшын тілі әлемдік экономиканың жетістікті интеграциясы ретінде, жоғары білімді елдер қатарында қабылдануы тиіс, -дейді Н.Ә. Назарбаев»[1]

Жалпы, қостілділік, көптілділік – әртүлі этносқа жататын адамдардың, ұлт пен ұлттың, мемлекет пен мемлекеттің арасындағы қарым-қатынастарды қамтамасыз ету мақсатында есте жоқ ескі замандардан келе жатқан әлеуметтік құбылыс. Ертедегі гректер жат тілде сөйлегендерді жақтырмай, «бар-бар» («варвар», яғни не сөйлегені түсініксіз) атаған. Бірақ та халықтар арасындағы аралас-құраластың дами түсуімен байланысты адамдардың екі, не одан да көп тілдерді үйренуге мәжбүрлігі арта түскен. Тіпті басқа тілдерді білмейінше, адамдардың дұрыс өмір сүруі қиындай түскен. Ғалымдардың анықтауынша, болашақта халықтар арасындағы түрлі байланыстардың ұлғая түсуімен байланысты көп тіл білушіліктің де маңызы арта береді. Қазірдің өзінде-ақ көп тіл білушілердің саны бір тілділерге қарағанда, әлдеқайда көп. [4]Қазір жер шарын мекендеген халықтардың 70 пайыздайы екі, не одан да көп тілдерді әртүрлі деңгейде меңгерген. Өйткені, қазір біз өмір сүріп отырған жаһандану дәуірі шегараларды білмейтін, көп тілде сөйлейтін заман.

Қазіргі таңда адам қызметінің барлық салаларында жаһандану үрдісі орын алғандықтан, білім беру саласында қайта қарастырулар жетілдірілуде. Сол себептен ақпараттық – коммуникативтік құзырлықпен қатар, полимәдениеттілік бүгінгі уақытта әлемдік білім беру қоғамдастығының кеңістігін қалыптастыратын білім беру құзырлығының басты бағыттарының бірі ретінде анықталады. Полимәдени және полилингвалды оқытудың өзектілігі экономикалық, мәдени және саяси салаларда жалпы полилингвалды оқытудың өзектілігі экономикалық, мәдени және саяси салаларда жалпы әлемдік тенденциямен теңестіріледі. Полилингвалды оқытуды әлемдік мәдениетті мақсатты түрде тануда бірнеше тілдердің көмегімен оқыту деп танымыз. Ал, мемлекеттік тілдің жетістігі – Қазақстандағы полилингвалды білім берудің негізі болып табылады. Бұл жайында Қазақстан Республикасының Конституциясында айтылған. [2]Тәрбие – халықтың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған озық тәжірибесі мен ізгі қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру, қоршаған ортадағы қарым-қатынасын, дүниетанымын, өмірге деген көзқарасын және соған сай мінез құлқын қалыптастыру. Осыдан, қазақтың «Жыр алыбы» Мағжан Жұмабаев «Тіл-ұлттың айнасы» деп айтқандай, полимәдениетті тәрбиенің ұлттардың мәдени құндылықтарын сол ұлттың тілі арқылы сіңіру екенін айқындаймыз.

«Екі тілді білетін адам бір тіл білетін адамнан жоғары тұрады... Әр адам қаржысы мен жағдайы келсе, үш тілді үйренгені жөн; ана тілін, өзі тұратын мемлекеттің тілін және барлық халық үйренуге талпынатын тілді» [5] Шет тілін үйрену барысында адам басқа бір ұлттың сөзін, сөйлем құрау тәсілдерін меңгеру арқылы оның ойлау жүйесіне еніп, рухани әлеміне қадам басады; жаңа бір халықтың ұлттық болмысын ашады. Шет тілінде сөйлеу арқылы сол ұлтша ойлайды; мұның өзі сол ұлтпен іштей жақындастыра түсетін болады. Ең бастысы басқа тілдерді білу адам мен адамды, ұлт пен ұлтты, халық пен халықты жақындастыра түседі.

Полимәдениеттілік-білім беруді мәдени плюрализм, қоғамды құрайтын барлық этникалық және әлеуметтік топтардың тең бағалылығын және тең құқылығын мойындау, адамдардың ұлт немесе дін тиесілілігі, жынысы мен жасы белгілері бойынша жіктеуді болдырмау ұстанымында құру. Полимәдениет педагогикасы ғылыми білімдердің салыстырмалы жас саласы. Полимәдениеттіліктің феномені әлемдік педагогикада ХХ ғ. 60 ж. Батыс педагогикалық ғылымының ерекше зерттелген пәні болды. Полимәдениет педагогикасын өңдеуге Ресейлік ғалымдар ХХ ғ. 90ж. кірісті. Сондықтан, отандық полимәдениет педагогикасы әлі де болса қалыптасу кезеңінде. Полимәдениеттілік тәрбиенің мазмұны, функциясы, мақсаты және субъектісі зерттелуде. «Полимәдениетті тәрбие» ұғымынан өзге де ұғымдар қолданылады: кроссмәдениеттік білім беру, мәдениетаралық білім беру, интермәдениетті білім беру, екімәдениетті білім беру, т.б. «Полимәдениетті тәрбие» жайлы ең алғашқы ұғым 1977 ж. берілген: «Педагогикалық процестің мазмұны мен ұйымдастыруын қамтитын, екі немесе одан да көп мәдениет көрсетілген, тілдік, этникалық, ұлттық және нәсілдік белгілерімен айрықшаланатын тәрбие». Полимәдениеттілік тәрбие әлем және әр түрлі халықтардың мәдени ұқсастықты сақтауын, ынтымақтастық пен түсінісуді, адамның рухани құндылықтарын қалыптастырады. Мұндай тәрбие әрадамның дамуындағы планетарлық ойлау мен өткенге, қазіргі уақыт және болашаққа тиістілігін сезінуге бағытталған. Әлемдік педагогикада полимәдениетті тәрбиенің де финициясы туралы бірыңғай көзқарас жоқ. Бұл әсіресе оның субъектілеріне қатысты. Полимәдениетті тәрбиенің субъектілері болып табылады: мәдени ортақтық, тіл ортақтығы; ұлттың азшылық немесе көпшілік мәртебесі. Полимәдениетті тәрбие де негізінде екі субъект жұмыс істейді: озық және аз этностар. [3]

Тіл білуі барысында адамның қарым-қатынас жасау, әлеуметтену, білімін арттыру мүмкіндіктері екі-үш есеге дейін артады. Өйткені әр тіл - өзінше бір тұтас әлем. Тіл үйрену арқылы адам жаңа бір әлемнің, әлемдік өркениеттің тағы бір ғимаратының есігін ашып, ішіне кіріп, таныса бастайды. Бірінші кезекте адамның ақпараттық, мәдени және экономикалық кеңістігі кеңейіп, таным-

түйсігі арта түседі.«Үш тілдің бірлігі» мәдени жобасы үш тілді, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін Қазақстан азаматтарының бірдей меңгеруін меңзегенімен, бұның түпкі негізі, көздеген мақсаты – мемлекеттік қазақ тілінің халықаралық қолданыстағы орыс, ағылшын тілдерімен терезесін теңестіріп, әлемдік деңгейге көтеріп, жаһан тілдерімен тең қолданылатын биікке жеткізу. Қандай мемлекет болмасын оның, ең әуелі мән беріп, ұлықтайтын тілі, әрине, мемлекеттік тілі.Өйткені, мемлекеттік тіл әлемдік қауымдастықтағы мемлекеттердің сипатты белгілерінің бірі, ұлттық саясатының көрсеткіші. Міне, осы бағытта еліміз, ең әуелі, мемлекеттік тіліміздің мәртебесін арттыруға күш салып отыр.Бұл мәселе тек қана қазақ халқының ғана емес, елімізде тұратын өзге ұлт өкілдерінің де алдында тұрған міндет.

Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейкесті мәселелерінің бірі, жаһандану және киберкеңістікке шыққан заман тілдерді білуді талап етеді.

Соңғы кездердегі зерттеулер бірнеше тіл білетіндердің басқаларға қарағанда ұқыптырақ, ойын тез жинақтап айтуға қабілеттірек келетіндігін анықтап жатыр. Оның басты себебі адам бір тілден екінші тілге ойлауға көшкенде, оның миы ақпараттарды шапшаң реттеп, ең маңыздыларын тез іріктеп алуға машықтанады екен. [6]

Ғалым Н. Рсалиева шет тілдерін білудің мынадай позитивті тұстарын атайды:

« -генологиялық тұрғыдан жақындығы жоқ, мүлдем басқа мәдениет өкілімен тікелей, аудармашысыз, емін-еркін қарым-қатынас жасай аламыз (бұрын ондай мүмкіндік болмаған);

- ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізгенде, бұрын тек қана қазақ және орыс тілдеріндегі әдебиет көздеріне жүгінетін болсақ, енді ғылымы ілгері дамыған шетелдердегі мол мағлұматтарға қол жеткізе аламыз;

- ғаламтордағы ағылшын тіліндегі мағлұматты игере аламыз;

- тілін меңгерген жастар және ғалымдар экономикасы дамыған мемлекеттерде білім алуға және сол озық тәжірибені елге алып келуге мүмкіндік алды; -өз зерттеулеріміздің нәтижесін де шетелдердегі жоғары халықаралық деңгейдегі конференцияларға, конгрестерге, симпозиумдарға шығарып, көрсете алатын болдық;

- өзге мәдениеттердің көркем әдебиетін бұрынғыдай (негізінен) орыс тіліндегі аудармасынан емес, өз түпнұсқасында да оқып, таныса алатын болдық;

- төл әдебиетіміздің озық үлгілерін де жетекші шетел тілдеріне түпнұсқасынан аудару үдерісі (баяу қарқынмен болса да) басталды;

- ағылшын тілін оқытудың методологиясын әлемдегі ең жетілдірілген тіл үйрету тәжірибесі ретінде (басқа да тілдерді оқытуға) пайдалануға болады; -өндірістің қай саласында болса да, ағылшын тілін немесе басқа да шетел тілін білетін маманның жалақысымен салыстыралы түрде алғанда, жоғарырақ, т. с.»

Көптілділік, мультилингвизм, полилингвизм – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, одан да көп тілде сөйлей білушілік. Мұның өзі жеке адамның (индивидумның) Көптілділігі және ұлт пен ұлыстың Көптілділігі болып бөлінеді. Көптілділіктің үштілді меңгеру дәрежесі сол адамның немесе бүтіндей халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік, экономикалық, мәдениөмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторларға байланысты. Ұлттық құрамы бірыңғай, бірғана этнос мекендейтін мемлекетте Көптілділік сирек. Онда жеке адамның ғана Көптілділігі ұшырасады (Жапонияда, Кореяда, Германияда, Исландияда). Көптілділік – АҚШ, Ресей Федерациясы, Үндістан, Нигерия сияқты жүздеген ұлт пен ұлыс мекендейтін мемлекеттерге тән құбылыс. Көптілділік: жаппай Көптілділік, ішінара Көптілділік болып бөлінеді. Жаулап алу, халықтардың қоныс аударуы, көрші елдермен тығыз қарым-қатынас секілді тарихи себептерден кейбір халық өкілдерінің жаппай Көптілділігі қалыптасқан. Сондықтан да Көптілділік көп ұлтты географиялық кеңістікте кең тараған. Мәселен, жаппай Көптілділік Кавказдағы армян, аджар, осетин, құрд, грек, т.б. халықтар арасында, сондай-ақ, Дағыстан халықтары арасында жиі кездеседі. Қазіргі Қазақстан Республикасындағы қалыптасқан жағдай да осыған ұқсас. Мұндағы славян тектес халықтардың дені – негізінен бір тілде ғана сөйлейтіндер, қазақтардың көпшілігіекітілдесөйлейді. Ал ұйғыр, өзбек, дүнген, құрд, түрік, әзербайжан, тәжік, татар, т.б. ұлт өкілдері арасында Көптілділік кеңтараған. Неміс, корей, шешенұлттарында да Көптілділік дәуір жиі ұшырасады. Кейінгі кезде шет тілін үйренуге ден қойыла бастағандықтан, қазақтар арасында да көптілділік көбейіп келеді. Бүтіндей ұлт пен ұлыстың Көптілділігі – социоллингвистердің зерттеу нысаны боларлық күрделі құбылыс. Жаппай Көптілділік жағдайында коммуникативтік формалар (диалектілер, говорлар, әр алуан жаргондар, жекетілдер) өте күрделі қолдану иерархиясын құрайды. Мысалы, 1) тар локалды шағын топ арасындағы қатынас (үйішілік тіл); 2) топаралық тұрмыспен байланысты локалды қатынас құралы (мыс., Азия мен

Африканың көп ұлтты елдеріндегі “базар” тілі); 3) билік жүргізетін әкімшілік (немесеұлт) тілі; 4) көпұлтты аймақтың ресми тілі; 5) мемлекеттік тіл (немесе халықараралық байланыс тілі). Егер бастапқы екеуі ресми қатынас құралы болмай, тек ауызекі сөйлесу тіліне жатса, соңғы үшеуінің атқарар қызметі жан-жақты. Олар – жалпы халыққа орта қарым-қатынас құралы, білім мен ғылымның, ақпарат пен баспасөздің, әдебиет пен мәдениеттің тілі.

Саясаттанушы Т. Әбдуәлидің: «Мемлекет басшысы жаһандану жөнінде мәселе көтергенде де өре түрегелдік. Жаһандану дегеніміз қарапайым сөзбен айтқанда жоғары деңгейге жеткен елдермен қарым-қатынасымызды нығайту. Соның бірі – тілдік коммуникация. Бұл үшін халықаралық қатынас тілі болып жүрген ағылшын тілін үйренуге жастарымызды жатпай-тұрмай баулуымыз керек. Оның қажеттілігін уақыт өткен сайын өткір сезініп келеміз» деген ойын оқытушы Т.Тәңірбергенқызы ары қарай жалғастырады: «Ағылшын тілін үйренгеннен біз мәңгүрттенбейміз. Ағылшын тілі қазақ тілін үйренуге ешқандай кедергі жасамайды. Тек соны түсіне білуіміз керек. Себебі, ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес».

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында үштілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейту, шетелдік әріптестерімен ғылыми байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Әдебиеттер

1. Н.Ә. Назарбаевтың “Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері” Жолдауы -14.12.2012
2. ҚР Конституциясы.
3. БондаревскаяЕ.В. Ценностные основания личносно-ориентированного воспитания: Ростов-на-Дону, 2000.
4. (Ахметжанова З. Язык в социальном, культурном и коммуникативном контексте. Алматы, 2012, 472-бет).
5. (Исмаил Гаспиинскийдің нақыл сөздері. «Аңыз адам», 2014, №20).
6. (Кирилл Стасевич. Иностраный язык помогает думать на любом возрасте. «Наука и жизнь», 2014, №7).

УДК: 159.9:37.015.3

Арыкбаева А.А.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет, г. Семей

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В связи с изменениями в обществе, переориентацией на европейскую многоуровневую систему образования, участием Казахстана в Болонском процессе, происходит осознание роли и значения психологических знаний в системе образования. Актуальность проблемы определяется необходимостью совершенствования средств обучения и воспитания, внедрения новых образовательных технологий. Научно-технический прогресс сегодня не только сопровождается интенсификацией деятельности человека во всех сферах жизнедеятельности, но и предъявляет особое требование к процессу подготовки студентов в условиях, когда от степени психологической готовности субъекта к активному использованию знаний зависят процессы социализации личности, ее развитие и формирование.

Переход от школьного обучения к обучению в вузе сопряжен с дезадаптивными тенденциями в жизни человека, а также с изменениями ценностно-смысловых ориентации у студентов, связанных с необходимостью адаптации к новым условиям: новая социальная среда, новый коллектив, новые требования, новые перспективы [1].

Наличие рисков модернизации образования обуславливает необходимость создания целостной системы психологического сопровождения, которая должна строиться в соответствии с принципами гибкости и вариативности. Сопровождение может быть организовано в форме системно-

вариативной психологической службы, как системы разнонаправленных модулей, взаимодействующих между собой по сетевому способу организации.

В работе преподавателя вуза происходит переход на другой качественный уровень преподавания, активизация самостоятельной работы студентов. Возросла необходимость в заинтересованных и профессионально грамотных, компетентных педагогах. Роль педагога заключается в упрочении внутренней мотивации и поддержке высокого уровня учебной активности. Для этого в работе со студентами необходимо использовать следующие моменты:

- включать в учебную программу дополнительный материал, расширяющий область изучения предмета;
- создавать в ходе учебного занятия проблемные ситуации, стимулирующие развитие познавательного интереса;
- предлагать задания, связанные с самостоятельным поиском и анализом информации;
- использовать личностные качества активных в учебе студентов для организации групповых форм учебной деятельности;
- предлагать задания повышенной сложности, активизируя продвижение студентов этой категории в зону ближайшего развития;
- привлекать студентов к участию в различных формах научно-исследовательской деятельности;
- создавать возможности для реализации творческого потенциала.

Важным является психологическое сопровождение участников образовательного процесса, и содействие повышению психологической безопасности образовательной среды. Данная система должна встраиваться в образовательное пространство университета как одна из главных координат и действовать на принципах системности, вариативности и модульности. Подобный подход обеспечивает, с одной стороны, целостность системы психологического сопровождения, а с другой - расширение возможностей компетентного выбора личностью жизненного пути и саморазвития, содействует ориентации личности в многообразных жизненных ситуациях.

Образовательная среда - это система влияний и условий формирования личности; возможности социального окружения, для развития личности; возможности пространственно-предметного окружения, для развития личности.

Нами отмечено несколько психологических проблем, одной из которых является то, что большая часть студентов имеет локус контроля, расположенный вне себя, то есть человек переносит ответственность за свое поведение и поступки на тех, кто находится и вне. И понятно, что к окончанию учебного заведения студенты должны иметь локус контроля, расположенный внутри себя, то есть они должны научиться быть ответственными за свои поступки.

Данные разных вузов свидетельствуют о том, что в среднем на последнем курсе учатся около 70% молодых людей зачисленных на 1 курс. Исследование причин отсева студентов показывает, что одним из главных факторов низкой успеваемости и большого отсева студентов является отсутствие у них желания учиться и работать по избранной ими специальности. Слабая профессиональная направленность и низкий уровень учебной мотивации занимают второе место в ряду причин отсева студентов. Значимыми факторами формирования положительного отношения к профессии являются ее общественная важность и соответствие индивидуальным способностям и склонностям студентов. К факторам, снижающим удовлетворенность профессией, относится низкий заработок, длительность рабочего дня, возможность физического и нервного переутомления.

Анализ работы со студентами показывает, что по итогам ЕНТ, на договорную форму обучения набирают учащихся с низким средним потенциалом общих и специальных знаний. На 1 и 2 курсах, когда проходят общеобразовательные предметы - казахский язык, русский язык, английский язык, математика, история Казахстана и информатика, у этой категории студентов плохая успеваемость, что в итоге ведет к низкому абсолютному и качественному порогу знаний во время сессии. Кроме того, мы отмечаем, что на старших курсах, успеваемость резко улучшается, возможно, в связи с тем, что именно на старших курсах преподают специальные предметы, и интерес к обучению повышается. Мы отмечаем, что студенты, поступившие на платную форму обучения, не имеют необходимого уровня сформированности мотивации к учебной деятельности, поскольку в ВУЗ абитуриенты пришли по разным причинам (не прошли по конкурсу в медицинскую академию, на экономические специальности и др.).

Успех освоения профессии будет зависеть от того, насколько у студента разовьется потребность в освоении профессии. И в этом смысле не все студенты, попавшие в вуз случайно, безнадежно утрачены для общества как квалифицированные специалисты. В процессе учебы под

влиянием различных факторов у них может проявиться интерес к получаемой профессии. Для такой категории студентов особое значение имеют психолого-педагогическая атмосфера учебного заведения, качество преподавания, материально-техническая база, техника и методика учебного процесса и практических занятий. Но сегодня (по данным литературного источника) содержанием обучения удовлетворены лишь 29% студентов. Серьезные претензии студенты предъявляют и к преподавателям учебных заведений. Некомпетентность и профессиональное несоответствие преподавателей снижают интерес к учебе, превращают учение в формальный процесс. Студенты полагают, что повысить качество успеваемости и изменить отношение студентов к учебе как объективной необходимости, разумеется, можно. Для этого следует повысить качество преподавания, создать социальные гарантии при распределении на работу в зависимости от качества полученных знаний, нравственных и физических затрат [2].

Вторая психологическая проблема показывает, что студенты должны иметь соответствующий уровень социально-психологической компетентности. Для формирования этого уровня необходимо задействовать не только самих студентов, но и создать определенную среду для взаимодействия с преподавателями.

Третьей проблемой является модернизация среды образования, информационно-коммуникативные технологии предполагают качественное изменение пространства.

Важная часть образовательного процесса – это индикаторы среды. К ним относятся – *социально-контактная часть ОС*, в структуру которой входят –

➤ личный пример окружающих, культура и опыт, образ жизни, деятельность, поведение и взаимоотношения;

- организационная культура, группы, с которыми взаимодействует личность;
- «встроенность» личности в группы, уровень защищенности, безопасность.

Соматическую часть ОС составляют:

- физическое состояние субъектов;
- психическое состояние субъектов;
- психологически комфортная ситуация взаимодействия субъектов.
- информационная часть ОС:
- правила, нормы, устав, кодекс;
- «неписанные правила» - традиции сообщества, принятые нормы отношений;
- визуальные формы организационной культуры;
- персонально адресованные воздействия - приказы, советы, распоряжения.

Роль преподавателя в образовательном процессе реализуется в процессе педагогического общения и деятельности. Характер влияния на студентов во многом зависит от свойств и качеств личности педагога, его профессиональной компетентности, психологического просвещения, качества коммуникативной компетенции.

Уже в самом начале учебного года среди студентов целесообразно провести соответствующие психологические тесты, опросники, анкеты, с помощью которых можно получить информацию о мотивах деятельности студентов, особенностях их направленности, а также выделить категории лиц, которым учиться не интересно и которым учиться очень хочется, хотя и трудно. Конечно, такая экспресс-информация должна непрерывно дополняться, уточняться и конкретизироваться на протяжении учебного года. В целях выявления личностных особенностей студентов и ускорения их адаптации в своей студенческой группе полезно проведение социально-психологического тренинга. Существуют и другие формы психологического сопровождения: психологическое консультирование, тренинги социально-психологической направленности (направленные на формирование определенных навыков и умений, таких как навыки партнерского общения и навыки уверенного поведения), тренинги личностной направленности (направленные на корректировку внутренних состояний), проведение тематических недель (антитабачная, против наркотиков, - имидж учебного заведения, день открытых дверей, проведение "круглых столов" и конференций со студентами и магистрантами других вузов).

Важным является организация психологического сопровождения профессионального становления студента, учитывающие требования предъявляемые к специалисту со стороны социума, госстандарта и профессиограммы специалиста.

На наш взгляд, подобное развитие невозможно без применения психологических средств, так как образовательный процесс, включает в себя две психологические составляющие – личность обучающегося и личность обучающего, существует объективная потребность в профессиональной

психологической помощи в ВУЗе, так как значительная часть детей ежедневно и ежечасно вынуждена обращаться за помощью к психологу.

Естественно, существуют определенные ограничения в применении психологических средств в ВУЗе, например, невозможность провести психодиагностическое исследование всех студентов. Но, тем не менее, возможно и более того, необходимо развивать такие сферы деятельности психолога как просвещение и консультирование.

В случае наличия в ВУЗе психологической службы, необходимо подчеркнуть значение психопросвещения, которое может осуществляться в различных формах, например, лекциях, беседах, семинаров, клубов, психологической газеты, разделов на вузовском сайте, сообщений по внутривузовскому радио. При этом просвещение студентов о существовании психологической службы, особенностях деятельности психолога, возможности получения поддержки и помощи позволит студенту найти выход из ситуации. Психологическое просвещение можно сравнить со светом маяка в темном бушующем море, который пробуждает надежду у моряков [3].

Не менее важны возможности осуществления психологического консультирования в ВУЗах, то есть оказания конкретной психологической помощи в анализе и решении психологических проблем, связанных с собственными особенностями, сложившимися обстоятельствами жизни, взаимоотношениями, то есть абсолютно всех сфер жизни человека. Просвещение и консультирование составляют неразрывное единство, посредством информирования студенты узнают о наличии службы в ВУЗе, особенностях ее работы, а также сферы вопросов, с которыми можно обращаться к психологу.

Таким образом, систематическая работа психолога со студентами в рамках просвещения и консультирования в форме систематических психологических тренингов, созданных на основе запросов и проблем, которые позволяют получить знания, умения и навыки работы с психологическими проблемами учащихся определенного возраста.

Литература

1. Мартынова Т.Н. Психолого-педагогическая поддержка становления и развития личности студента в деятельности психологической службы вуза автореф.канд.дис, Москва - 1999 г. – 45 с.
2. Лукьянченко Н.В. Перспективы развития психологической службы в ВУЗе. – СПб.: Речь, 2003. – 315 с.
3. Коссов Б.Б., Кагерманьян В.С. Психологическая поддержка и организация психологической службы вуза – М. 1994 – 250 с.

УДК: 159.9

Камабекова А.А.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет, г. Семей

ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЧЕЛОВЕКА

В последнее время все большее значение приобретают негативные воздействия экологически неблагоприятной среды, которые ухудшают соматическое и нервно – психическое здоровье людей.

Как считает ряд исследователей (В.И. Панов (2001), С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин (1996) деформация окружающей среды ведет к изменениям на всех уровнях организации человека, биологическом, психологическом и личностном [1, С. 156; 2]. Рост экологически обусловленных патологий у населения объясняет интерес исследователей к социально–психологическому аспекту таких нарушений.

Комплексные исследования населения выполняются учеными на радиоактивно-загрязненных территориях Уральского региона, которые выявляют социально–экономическую и социально–психологическую ситуацию в данной местности, а также обосновывают рекомендации по реабилитации различных категорий граждан, подвергшихся аварийному радиационному воздействию (А.В. Аклеев и др. (2001), В.П. Гриценко (2006) [3, С. 120; 4, С. 190].

Рассматривая проблему психосоматических нарушений возникающих вследствие воздействия неблагоприятных экологических факторов, ученые пытаются решить проблему соотношения психического и соматического.

Исходя из рассмотрения человека «как неразрывного единства «души» и «тела», психосоматики разрабатывают концепцию болезни с позиций принципа целостности организма. Болезнь, с их точки зрения, есть не простая сумма местных поражений строго локализованных в отдельных анатомических структурах, а представляет собой сложную целостную систему, в которой соматическое всегда опосредуется психическим.

Согласно психосоматическому подходу, природа вегетативного нарушения зависит главным образом не от специфического воздействия психоэмоционального фактора, а детерминируется различного рода конституциональными врожденными особенностями организма человека или заранее приобретенной телесной уязвимостью того или иного органа вследствие воздействия на него различных факторов окружающей среды. Под влиянием эмоций органические нарушения могут развиваться в соответствии с существующими зонами уязвимых мест в организме.

Считается, что любому эмоциональному состоянию соответствует специфически характерная физиологическая реакция, которая сама по себе не является патологической, но представляет собой необходимый составной коррелят данного психоэмоционального расстройства. Так, например, в состоянии гнева имеет место стимуляция симпатико-адреналовой системы и связанное с этим усиление деятельности сердечно-сосудистой системы, повышение давления крови при относительном торможении пищеварительных функций. Различные эмоциональные состояния (чувство страха, боль, голод, ярость и т.д.) могут вносить существенные изменения в деятельность пищеварительного тракта, желез внутренней секреции, и других физиологических структур и функций организма.

В свою очередь, экологические факторы могут оказывать влияние на органы и систему органов, и в определенной мере обуславливать возникновение той или иной психогенной травмы, т.е. приобретенные признаки могут играть роль в развитии преимущественного поражения внутреннего органа при общем неврозе. Или иными словами, человек может рассматриваться как открытая система, которая осуществляет обмен между внутренней активностью (организм) и внешней активностью (мир вокруг нас) и существует взаимосвязь влияния эмоций на развитие тех или иных болезней (психогенез их), а характер эмоционального реагирования зависит от влияния средовых факторов на физиологию человека.

В преобладающем числе концепций рассматривающих взаимоотношения психического и соматического и их влияния на личность, большое внимание уделяется изменению мотивационной сферы личности, интрапсихическим мотивационным компонентам, и важное значение придается изменению уровня фрустрационной толерантности и особенностям реагирования на фрустрирующую ситуацию. Существует несколько точек зрения на эту проблему. Сторонники одной из них считают, что при соматических заболеваниях невротические черты формируются вторично вследствие изменившейся под влиянием болезни системы ценностей, установок и схем социального взаимодействия [5, С. 160].

Другие авторы придерживаются противоположной точки зрения. Невротические расстройства, по их мнению, первичны по отношению к психосоматическим, в частности показано, что у многих обследованных развитию психосоматического заболевания предшествовали невротические расстройства тревожно-депрессивного ряда [6, С. 265].

Существует также мнение, согласно которому развитие указанных заболеваний происходит независимо друг от друга и что эти заболевания – два различных механизма патологической адаптации человека к окружающей среде. В последние годы наметилась тенденция к поиску наиболее общих неспецифических факторов генеза разных заболеваний. В частности, распространяется представление, что в основе обоих рассматриваемых патологических состояний лежит так называемый отказ от поиска способов изменения неприемлемой ситуации, и в частности способов разрешения интрапсихического конфликта. Моделью этого состояния можно считать так называемую «обученную беспомощность», при которой неудачи в деятельности начинают приобретать для человека большую эмоциональную значимость и личностный смысл, чем само достижение цели. Можно предположить, что важным компонентом такого состояния является деформация мотивационной сферы личности (и в первую очередь со стороны мотива достижения). Развитие этого состояния, может быть обусловлено различными причинами, и носить как генерализованный, охватывающий все стороны деятельности человека, так и локальный характер. В последнем случае активное поведение сохраняется в сферах деятельности, на которые отказ от поиска способов разрешения конфликтной ситуации не распространяется [7, с. 225]. Так, если, вследствие реакции капитуляции перед реальными

жизненными трудностями и отказа от поиска средств выхода из создавшейся ситуации, у человека развивается психосоматическое заболевание, то активность, направленная на поиск медицинской помощи и способов улучшения своего соматического состояния, может носить, с одной стороны, адекватный, адаптивный (в некотором смысле) характер, а с другой стороны, принимать формы ипохондрической фиксации или приводить к появлению вторичных невротических расстройств. Хотя в этом случае поисковая активность человека направлена не на устранение собственно причин, приведших к возникновению болезни, самосохранение активности, как таковой, может оказаться полезным для биологического выживания. В большей степени это относится и к неврозам, когда возникшая вследствие неосознаваемого внутриличностного конфликта, определенная тревога, блокирующая целенаправленное поведение, может сменяться фобическими или ипохондрическими нарушениями, при которых вновь появляется возможность для целенаправленного, хотя и неадекватного поведения. Подобные механизмы, очевидно, можно рассматривать как патологическую адаптацию [8, с. 270].

Хроническое напряжение адаптивных и компенсаторных механизмов, в конце концов, может приводить к формированию вторичных соматических нарушений и для проблемы специфичности психосоматических расстройств обычна постановка следующих вопросов: предрасположены ли лица, обладающие определенной личностной структурой, к определенному психосоматическому заболеванию; приводят ли определенные конфликтная и жизненная ситуации к определенному психосоматическому заболеванию; существует ли взаимосвязь между поведенческими особенностями человека и риском заболевания определенным психосоматическим заболеванием.

Таким образом, мы рассмотрели различные подходы к пониманию того, каким образом происходит деформация личностных черт под влиянием хронической психотравмирующей ситуации, или вследствие неблагоприятного воздействия социальной, природной или физической среды. Проведенный выше анализ теоретических подходов показал, что личность, включена в систему отношений с внешней средой и что эти отношения для самой личности могут быть как положительным, так и отрицательным. В нашем случае влияние «загрязненной» среды (экологически неблагополучные территории) на изменения в психике людей также проявляется в том, что в структуре личности начинают преобладать невротические, эмоциональные и астенические черты, и появляются такие личностные характеристики как тревожность, агрессия, ригидность и др., повышающие индивидуальную восприимчивость человека к неблагоприятным воздействиям извне. Но, личность не может воспринимать напрямую окружающую среду вне системы значений, вне системы языка и общения.

Б.Ф. Ломов считает, что в любом познавательном процессе при переходе от стадии к стадии осуществляется трансформация и интеграция информации. При этом в условиях изолированной индивидуальной деятельности интегрируется и трансформируется только та информация, которой располагает данный индивид. В условиях общения в индивидуально протекающий познавательный процесс вовлекается также и та информация, которую индивид получает от партнера по общению, используется «общий фонд» информации [9, С. 300].

В данном контексте концепция С.М. Джакупова дает нам основание методологического осмысления исследуемой нами проблемы влияния на личностные особенности информации о неблагоприятных факторах окружающей среды. Согласно данной концепции, в процессе общения происходит формирование общего фонда информации, который может выступать для субъектов со своей внешней, объективной стороны системой «словесных значений» и с внутренней, субъективной стороны системой значений для личности значения внешней информации [10, С. 215]. В таком случае, можно представить себе механизм влияния внешне неблагоприятной среды на личностные особенности людей. Это влияние может быть только при условии восприятия личностью информации о неблагоприятных факторах окружающей среды, переосмыслением этой информации и формированием личностного отношения к ней, что в свою очередь, согласно концепциям, рассматривающим взаимоотношения психического и соматического, приводит к изменениям в структуре личности. Другими словами информация о неблагоприятных факторах окружающей среды оказывает влияние на психосоматический статус индивида, и вызывает общую адаптационную реакцию в виде стресса и дистресса, т.е. появляются следующие личностные характеристики как, тревожность, агрессия, ригидность, которые нарушают адаптацию жизнедеятельности человека.

Литература

1. Панов В.И. Введение в экологическую психологию. Учебное пособие. – М., 2001. – 144 с.
2. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Методологические проблемы становления и развития экологической психологии // Психологический журнал. – 1996. Т. 17. - № 6. – С. 4-18.
3. Аклеев А.В., Косенко М.М. Здоровье населения, проживающего на радиоактивно загрязненных территориях Уральского региона. - М.: Радэкон, 2001. – 195 с.
4. Гриценко В.П. Социально-психологическая напряженность у населения, проживающего на радиоактивно загрязненных территориях Уральского региона в отдаленном периоде // Вестник психотерапии. – 2006. - №18(23). – С. 188-196.
5. Гиндикин В. Я. Справочник: соматогенные и соматоформные психические расстройства. – М.: Триада-Х, 2000. – 256 с.
6. Свядоц А.М. Неврозы. – М., 1982. – 368 с.
7. Ковалев В.В. Неврозы и реактивные состояния в свете динамического изучения. – М., 1969. – 345 с.
8. Меерсон Ф.З. Адаптационная медицина: механизмы и защитные эффекты адаптации. – М.: Нурухиа Medical LTD, 1993. – 332 с.
9. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М., 1984. – 335 с.
10. Джакупов С.М. Психологическая структура процесса обучения. – Алматы., 2009. – 308 с.

УДК: 159.923:316.6

Рожнева Д.А., Избасарова Ф.Д.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет, г. Семей

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ

Правовое образование является частью более общей системы образования. Входя в нее в качестве составного элемента, решая общие задачи, стоящие перед образованием, правовое образование вступает в тесное взаимодействие с другими его видами - нравственным, эстетическим, политическим. Определение целей и задач правового образования, ожидаемых результатов в этих условиях означает не что иное, как определение его содержания, выявление пределов и параметров его возможного воздействия на сознание и поведение личности. Без исследования и конкретизации ожиданий, задач и целей правового образования не могут быть определены объективные показатели уровня осознания и освоения людьми отдельных правовых понятий, не может быть объективно оценена и эффективность деятельности по формированию правового сознания [1].

Понятие «правовое образование» сейчас получило широкое распространение, до него чаще всего употребляли «правовое обучение» и «правовое воспитание». В.В. Сафронов говорит о том, что правовое образование - сложно-собираемый конструкт, который состоит из двух сложных элементов - правового воспитания и правового обучения [2]. Рассмотрим каждый из них более подробно. Говоря о взаимосвязи данных двух конструктов, то можно сказать, что правовое воспитание реализуется через правовое обучение.

В научной литературе встречаются разные, но, тем не менее, сохраняющие основные общие моменты точки зрения на сущность правового воспитания. Так, можно привести следующие дефиниции.

С.Ф. Палинчук под правовым воспитанием понимает специфическую специально организованную целенаправленную деятельность по формированию правового сознания [3]. Такое видение правового воспитания в качестве его основной миссии определяет формирования правосознания.

Так, по мнению В.М. Шафирова, правовое воспитание - это целенаправленный, планомерный и организованный процесс формирования и развития системы социально-правовых ценностей, убеждений, внутренней готовности к активной правомерной деятельности. Оно раскрывает не только «букву», но и «дух» права, правовых явлений, показывает их действительную миссию, предназначение [4].

А.Д. Бойков конкретизирует, говоря о том, что в узком смысле правовое воспитание предполагается рассматривать как специфический вид специально организованной деятельности [5].

Правовое воспитание призвано развивать некоторые компоненты правосознания. Поэтому, если рассматривать правосознания студентов на уровне социума в качестве целостного его состояния, то можно сделать вывод, что не правосознание является целью правового воспитания в системе образования, а само правовое воспитание выступает средством развития одной из подсистем правосознания, т.е. прежде всего правового сознания учащейся молодежи.

Правовое воспитание, с точки зрения многих ученых выполняет две основные функции:

- передача обучающимся определенной суммы правовых знаний, навыков и умений;
- развитие правовых идей, чувств и убеждений в их правосознании.

Процесс правового воспитания, прежде всего, должен обеспечить переход рассматриваемых правовых знаний в соответствующие правовые убеждения будущих специалистов по педагогике и психологии. Для наиболее надежного обеспечения правомерного поведения со стороны студентов основные усилия по развитию правосознания должны быть сосредоточены на развитии их внутренних убеждений, тогда образцы правомерного поведения станут для них внутренними личными нормативами, которые образуют ценностную ориентацию личности.

Под правовым обучением принято понимать процесс развития правовых знаний, умений и навыков. Его цель заключается в правовом информировании студентов о существующих юридических предписаниях. Правовое обучение предполагает воздействие на когнитивную сферу, тем самым способствует накоплению теоретических и практических правовых знаний, умений и навыков. Они преследуют достижение общей цели - формирование правосознания студента. Единство правового обучения и правового воспитания проявляется в том, что воспитание будет обучающим только тогда, когда наряду с воспитательными целями ставятся цели обучения. А обучение, в свою очередь, будет воспитывающим лишь в том случае, если наряду с учебными целями будут достигаться цели воспитания [6].

Т.М. Почтарь говорит о том, правовое обучение - это «способ внешнего выражения и организации передачи теоретического правового материала объекту воспитания» [7].

Правосознание - это одобрительная или отрицательная реакция людей на вновь принятые законы, конкретные проекты нормативных актов и т.п.

Правосознанию присущи следующие черты:

- это есть самостоятельная форма общественного сознания, тесно взаимодействующая с нравственными, религиозными, политическими и иными формами;
- оно выражает психическое и идеологическое отношение людей к праву и правовым явлениям (правотворчеству и правоприменению, законности и правопорядку, правомерному и противоправному поведению и т.п.);
- оно охватывает и волю, и чувства, и воображение, и мысль, и всю сферу бессознательного духовного опыта;
- дает представление о прошлом, настоящем и будущем права (взгляд в прошлое помогает понять историю его становления и развития; оценивая настоящее, можно понять, насколько сегодня право соответствует сложившимся представлениям о свободе, равенстве и справедливости; внося предложения по совершенствованию права, люди тем самым закладывают основы желаемого, будущего права).

Правовое воспитание - сложный процесс, включающий в себя следующие составные части:

- 1) субъекты воспитания (органы государства, государственные служащие, политики, преподаватели, журналисты и др.);
- 2) объекты воспитания (граждане, трудовые коллективы, социальные группы и т.д.);
- 3) содержание воспитания (выражается в приобщении людей к политическим и юридическим ценностям, идеям, принципам, информации, опыту и т.п.);
- 4) методы воспитания (убеждение, поощрение, наказание и иные приемы психолого-педагогического воздействия на объект воспитания);
- 5) формы воспитания.

К формам воспитания относятся:

- правовое обучение (состоит в передаче, накоплении и усвоении правовых знаний в школе, средних специальных и высших учебных заведениях);
- правовая пропаганда (заключается в распространении правовых идей и правовых требований среди населения телевидением, радио, иными средствами массовой информации);

- юридическая практика (способствует передаче юридической информации, знаний посредством участия граждан в процессе прежде всего правоприменительной деятельности и т.п.);
- самовоспитание (связано с личным опытом, самообразованием, собственным анализом правовых явлений).

Правовое воспитание нельзя сводить только к правовой информированности будущих социальных педагогов. Это более глубокий процесс, связанный с осознанием прав и свобод человека и гражданина, положений Конституции и основных действующих законов.

Правовое сознание всегда материализуется в действии будущего специалиста, в его конкретном профессиональном поведении.

Правосознание играет ведущую роль в правотворческой и правоприменительной деятельности. Оно наполняет правовые акты своим содержанием, стимулирует обновление законодательства в целях обеспечения поступательного развития общества. Особенно ярко это проявляется на референдумах, куда выносятся обсуждение основополагающих законов.

Таким образом, правосознание пронизывает всю правовую жизнь конкретного общества, предшествует изданию юридических норм и сопровождает их на всем протяжении действия.

В процессе своей профессиональной деятельности специалист по педагогике-психологии выполняет различные социально-правовые функции:

- защищает права и достоинство детей, нуждающихся в помощи;
- использует законы и правовые акты, направленные на оказание помощи и поддержки детей, его защиту;
- предупреждает социальные проблемы детей в соответствии с правовыми нормами и правилами поведения;
- оказывает посреднические услуги детям в социально-правовых вопросах.

Реализация правового направления в профессиональной деятельности специалиста по социальной педагогике самопознания предполагает высокий уровень развития его правосознания, что, на наш взгляд, означает наличие у него ценностно-осознанного отношения к социально-правовой культуре человека, к выполнению своих социальных ролей в обществе, умений выявлять социально-правовую составляющую проблемы детей в процессе профессиональной деятельности, самостоятельно разрешать социально-правовые проблемы в соответствии со своими личностными и профессиональными ценностями.

Правовое сознание педагога-психолога отражает правовую действительность на эмпирическом уровне, т.е. на уровне тех фактов, которые воспринимает субъект. Правовая идеология - на уровне присущей ей закономерностей, выходит за рамки жизненного опыта субъекта. Правовая же идеология медленнее реагирует на изменения в правовой сфере, потому что для глубокого изучения требуется время.

Существует два основных основания, по которому можно разделить правовое сознание на виды. Первое основание для классификации, в зависимости от субъекта, который обладает правовым сознанием. И по этому основанию выделяют индивидуальное, групповое и правовое сознание общества. Второе основание, в зависимости от способа отражения, выделяют обыденное и теоретическое или научное правовое сознание.

Существует два этапа существования общественного правового сознания. Первый этап связан со становлением общественного сознания, второй же связан с влиянием общественного правового сознания на становление правосознания личности. Т.е. первый этап связан с формированием правового сознания общества и формирует его индивидуальное сознание. Ведь по сути дела общественное сознание это есть нечто абстрактное, и оно представляет собой не один какой-нибудь мозг, а как я считаю, наиболее устоявшиеся идеи, представления, концепции по поводу права и его институтов.

Общественное правовое сознание складывается из наиболее общего отражения юридической действительности, свойственного большей части общества. И когда общественное сознание существует в обществе, то новые индивиды, которые появляются в данном обществе, принимают эти общие черты отражения правовой действительности, навязанные им существующим государством и правом, но не всецело. И тогда проявляется влияние общественного правового сознания на индивидуальное, то есть проявляется второй этап.

Индивидуальное правовое сознание - это правовое сознание, которое принадлежит конкретному индивиду. Оно появляется в результате включения человека в систему общественных связей и осознание им группового и общественного правового сознания.

Но общественное и групповое сознание воспринимаются с учетом жизненного опыта индивида. Не исключено влияние индивидуального правового сознания на групповое и общественное. Этот вид правосознания уникален и неповторим, но имеет конечное время своего существования, заканчивается со смертью индивида.

Развитие правосознания будущих педагогов-психологов должно осуществляться в образовательном процессе вуза в условиях целенаправленной, специальной организации правового обучения и правового воспитания студентов.

Литература

1. Что говорит закон.- М., 1995. - С. 15.
2. Сафронов В.В. Правосознание гражданина: дис. канд. юр. наук. - Красноярск, 2004. - 242 с.
3. Палинчак С.Ф. Социально-философский анализ правовой жизни общества: дис.канд. филос.наук / С.Ф. Палинчак. - Липецк, 2005. - 195 с.
4. Шафиров В.М. Естественно-позитивное право (проблемы теории и практики): автореф. дис. д-ра юр. наук /- Нижний Новгород, 2005. - 59 с.
5. Бойков А.Д. Некоторые вопросы теории правового воспитания // Вопросы теории и практики правового воспитания. - М., 1976.- С. 24.
6. Занданова О.В. Потенциал высшего профессионального образования в формировании правосознания личности студента// Вестник Бурятского государственного университета. - 2010. - №1. -С. 76-80.
7. Почтарь Т.М. Правовое воспитание в педагогических вузах: вопросы методологии и методики : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ин-т законодательства и сравн. правоведения при Правительстве Рос. Федерации. - М., 2000. - 25 с.

Tulekova M.K.

Shakarim State University of Semey

THE ROLE OF TEACHING MATERIALS IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Polylingual education is a purposeful process of forming a polylingual personality on the basis of simultaneous mastering of three and even more languages. A polylingual person is an active speaker of some languages who presents a complex of psychophysiological features that afford a person to speak simultaneously some languages. Due to the Kazakhstan logic development and international integration processes, polylingual education programs are in high demand in Kazakhstan's education system. This is due to high academic motivation of students and practitioners, their desire to improve the professional competence and competition in Kazakhstan's international integration. In this regard, foreign language provides direct access to the culture and social experience of other nations, and also calls for the learning process of cultural dialogue, opening more opportunities for cross-cultural interaction.

Learning a foreign language provides great opportunities for spiritual and moral development of students. In the process of communication in a foreign language topics that interest students form values and ethical standards of the students, mediate their behavior, their activities, relationships with peers and adults; it is the formation of their worldview, it is also the basis of formation of civil identity through the comparison of their culture and peoples of countries who speak English.

In order to create favorable conditions for students to master a foreign language, a teacher of a foreign language must demonstrate a willingness and ability:

- to plan and conduct the lesson taking into account psychological and pedagogical peculiarities of students;
- to organize work of students in the classroom using a variety of activities;
- involve every student in the classroom; •
- to adapt teaching materials depending on individual characteristics of students and their level of training;
- to demonstrate creativity in the development and implementation of the lesson;
- to take into account working environment, psychological climate;

From these characteristics which were mentioned above the most important is to adapt teaching materials depending on individual characteristics of students and their level.

The concept of the teaching material is broad enough to include all the available funds used by the teacher in the learning process: tutorial, programming and others. In this case a specific part of the teaching

materials bearing the information helps the learner to master the required activities. So in the definite presentation of the material these materials will be referred to as the teaching is informative, highlighting their immediate purpose in the learning process.

To master a foreign language, students must be engaged in activities which are acceptable for the language with teaching materials; they should hear the spoken language, speak, read and write it. Classroom practices which are restricted to teacher's presentation of linguistic material (vocabulary, grammar) and the testing of students' knowledge cannot provide good learning. The teacher gives content but does not instruct students. So many students remain passive and work only to memorize what the teacher emphasizes. To achieve effective classroom learning, the teacher must use all the accessories he or she has at his disposal in order to achieve the interest of his students and retain it throughout the lesson which is possible only if the students are actively involved in educational process. To teach a foreign language effectively the teacher needs teaching materials and aids. During the last few years important developments have taken place in this approach.

There are some requirements to teaching materials. Presented teaching material should be convincing and consistent, easy to set out and accessible, rational and evidential, in other words, it needs to be not only informative, but also logical-meaningful. When selecting the required material should first analyze all the necessary information on the discipline using the volume of material is significantly higher than required. This is dictated by the necessity of choosing the most rational ways of understanding the theme. The content of the topic should depend on the nature of the activity of specialists, technological processes in which it will participate in the process of the future professional activity, the amount of technological equipment with which he or she will deal, as well as possible errors and consequences of technological processes to human health and the environment. Teaching materials in this case are the outline of the topic, the logical structure of educational material, a text description of the topic and the basic abstract according to chosen theme of the discipline.

Thus, the original data of the stage of designing of educational informative materials are previously obtained data on:

- the characteristics of labor processes;
- the characteristic activity of specialists and the curriculum and training programs, documentary and information sources.

To create all of the above documents, the teacher must possess the culture of thinking, which is a combination produced by the human methods of performing mental actions in the process of learning and display its validity. It is expressed in the ability to formulate the problem, select optimal solution, to obtain objective conclusions and ultimately, to construct complex reasoning, analyzing and summarizing available information. Further actions of the teacher are that he modalities formation of new knowledge, takes into consideration the chosen specialty, the goal of studying the topic, the basic knowledge of students, as well as for inter subject relations. It restricts the necessary information, identifies ways of learning material and is a lesson plan that includes a plan of presentation as one type of approximate basis generated activities in educational process.

Modern technologies provide ample opportunities and many ways to learn English. A variety of teaching materials in the English language is so big that it is not so easy to make a choice for teacher and students. What are educational materials? This variety of guide to the study of English language programs, audio courses, etc. Some of them are effective, others are not. To choose the best option, you can use reviews or recommendations from friends, although it may not always be correct in choosing educational materials.

Teachers use more varied teaching materials in English. In order to make the lesson interesting, fun and effective, it is not enough just to open a textbook and do some tasks at the lesson. The student can better learn the material when there are several additional exercises. Such tasks can be presented in the form of handouts: cards, diagrams, tables, games, puzzles, computer programs and much more. It depends on the complexity and the degree of importance of the material and the time that was allocated for the preparation to the lesson. If you decide to learn any foreign language courses by yourself or with a tutor, you should pay attention to a variety of teaching materials when visiting the test session. The presence of a variety of activities, tasks and games to help you better learn the material, make the lesson more varied and interesting. Time in the classroom flies by quickly and quietly, increases the efficiency of learning new words, turns, grammatical structures and other activities.

Teaching materials in English help to organize and direct the educational process in the right direction. In addition to textbooks and a variety of benefits that a teacher can develop teaching materials on English must be acceptable according to the language level. This method of learning is ideal for those who have a fairly short time.

At the same time it is difficult for the teacher to find study materials in English language, so that the learned words are harmoniously intertwined with the new vocabulary. Any textbook designed to help new teaching material sequentially superimposed on the previously studied and new words are used with previously been studied in such a way that in each lesson there is an opportunity to repeat the taken material and revise some knowledge according to previous theme or to make students guess what new theme is going to be at the lesson. At the end of the tutorial, with the right approach, your active vocabulary is enriched considerably. For independent selection of educational material in English, it's still pretty difficult, because you need to maintain a logical structure. Ensure that previously studied words appeared in lesson again and again in order to keep words in memory and use in everyday life.

By teaching materials are also mentioned the materials which the teacher can use to help pupils learn a foreign language through visual or audio perception. They must be capable of contributing to the achievement of the practical, cultural and educational aims of learning a foreign language. Since students learn a foreign language for several years, it is necessary for the teacher to have a wide variety of materials which make it possible to progress with an increasing sophistication to match the students' continually growing command of the foreign language. Good teaching materials will help greatly to reinforce the students' initial desire to learn the language and to sustain their enthusiasm throughout the course.

The following teaching materials are in use nowadays: teacher's books, pupil's books, visual materials, audio materials and audio-visual materials. A teacher's book must be comprehensive enough to be a guide to the teacher. This book should provide all the recorded material; summaries of the aims and new teaching points of each lesson; a summary of all audio and visual materials required; suggestions for the conduct of the lesson and examples of how the teaching points can be developed at the lesson, also textbooks should be adapted according to the level of student. Student's books must include textbooks, manuals, supplementary readers, dictionaries, programmed materials.

Consequently the teaching material is one of the most important sources for obtaining knowledge for teachers and students. It contains the material at which students work both during class-periods under the teacher's supervision and at home independently using additional materials. The teaching materials also determine the ways and the techniques pupils should use in learning the material to be able to apply it when hearing, speaking, reading and writing. The modern teaching materials for teaching a foreign language should meet the following requirements:

- teaching materials should provide pupils with the knowledge of the language sufficient for developing language skills; they must include the fundamental of the target language.
- they should ensure pupils' activity in speaking, reading, and writing; they must correspond to the aims of foreign language teaching in school.
- teaching materials must extend students' educational horizon, the material of the textbooks should be of educational value.
- the textbooks must arouse pupils' interest and excite their curiosity.
- they should have illustrations to help pupils in comprehension and in speaking.
- teaching materials must reflect the life, history and culture of the people whose language students study.

Literature

1. Berk, R. Survey of 12 strategies to measure teaching effectiveness. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 17(1), 2005. - 48 – 62.
2. Brown Gillian, Yule, George. *Teaching the Spoken Language*. — Cambridge University Press, 1992. — 162–175 p.
3. Byrne Donn. *Teaching Oral English, New Edition*. — Longman, 1997. — 140 p.
4. Harmer Jeremy. *How to Teach English*. — Longman, 1991. — 285–315 p.
5. Harmer Jeremy. *The Practice of English Language Teaching, New Edition*. — Longman, 1991. — 296 p.

Азимбаева М.С.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет

СТРУКТУРА СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ МОЛОДЕЖИ К ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Добровольческие инициативы – тема очень актуальная для Казахстана. В настоящее время волонтерство в стране перешло на новый этап развития. К казахстанцам, особенно молодому поколению, уже пришло понимание того, что добровольный труд на благо общества необходим каждому и является одним из условий успешной жизни всей страны.

На сегодняшний день волонтерская деятельность находится на пике популярности: активные граждане, собираясь в инициативные группы, или присоединяясь к деятельности действующих неправительственных организаций, добровольно и безвозмездно помогают детским домам, специализированным медицинским учреждениям и детям, нуждающимся в какой-либо помощи.

Несмотря на то, что волонтерские усилия до сих пор носят фрагментарный характер и не имеют системного подхода, а также механизмов государственного регулирования и стимулирования, граждане Казахстана очень активно принимают участие в благотворительной и социальной жизни страны. Однако мы понимаем, что не вся молодежь проявляется активность, участвуя в волонтерской деятельности. В настоящей работе нами предпринята попытка определения структуры социально-психологической готовности молодежи к волонтерской деятельности.

Буй Конг Тинь социально-психологическую готовность понимает как психическое образование, в структуру которого входят такие звенья, как мотивационно-побудительное, функционально-операционное и личностные качества. Каждое из трех звеньев проявляется в следующих аспектах: когнитивном, эмоциональном и поведенческом [1].

Исследователь О.В. Плешакова определяет социально-психологическую готовность к профессиональной деятельности социальных работников как целостное системное личностное новообразование, проявляющееся в период обучения с одной стороны как качества личности, а с другой - как ее психическое состояние и обеспечивающее целенаправленное развитие и изменение личности для эффективного выполнения будущей профессиональной деятельности [2].

Не менее интересными для нашего исследования представляются работы Н.Г. Храмовой, в которых автор в структуре психологической готовности молодежи к консультированию по проблемам супружеских отношений выделяет: профессиональную компетентность (гармоничное сочетание навыков, знаний, способов деятельности); эвристическая компетентность (способность решить проблему при неимении опыта разрешения подобных ситуаций); личностный потенциал (индивидуально-характерологические особенности молодежи как направленность системы смысловых ценностей); понимание сути профессиональной деятельности как процесса и результата активности [3].

Особую значимость волонтерская деятельность приобретает для молодых людей, поскольку способствует раскрытию их личностного потенциала. Зарубежный опыт и отечественный подтверждают важность активного участия населения в различных видах социального служения: добровольческой, благотворительной, миротворческой, правозащитной и гуманитарной деятельности [4].

Участие молодых людей в волонтерском движении, на наш взгляд, наполняет их жизнь новым смыслом, формируя социально-полезные жизненные установки, идеалы и принципы, помогает самореализоваться и внести свой вклад в изменения общества к лучшему. Волонтерское движение молодежи в современных условиях нашего общества является одной из форм добровольной некоммерческой общественной работы, прежде всего, студентов, как наиболее творческой социальной группы.

Современные исследования волонтерской деятельности выделяют различные формы организации добровольчества, отмечают роль молодых людей в развитии волонтерских движений, указывают на наиболее важные аспекты в формировании готовности к данной деятельности. В исследованиях Н.В. Поповича в процессе подготовки подростков, работающих на волонтерской основе, выделяется несколько критериев и показателей готовности к волонтерству: мотивационный, когнитивный, технологический и рефлексивный. Мотивационный критерий означает направленность

положительного отношения к добровольческому труду. Когнитивный - имеет приоритетное значение на теоретическом этапе подготовки волонтеров. Технологический критерий предусматривает наличие умений, необходимых для успешного выполнения волонтерской деятельности. Рефлексивный критерий связан с осмыслением целей через обращение к своему внутреннему миру.

Психолог Е.В. Богданова отмечает следующие компоненты готовности будущих социальных педагогов к волонтерской деятельности: мотивационно-ценностный, когнитивно-деятельностный и рефлексивный. Особую роль автор отводит мотивационно-ценностному компоненту, определяя его как осознание значимости и ценности социально-педагогической деятельности в современном обществе [5].

Психолог Н.Ю. Новикова определяет психологическую готовность к волонтерской деятельности как целостное образование, включающее в себя ряд личностных характеристик: 1) мотивационные - потребность успешно выполнять поставленную задачу; 2) познавательные - понимание обязанностей, задачи; 3) эмоциональные - чувство профессиональной и социальной ответственности, воодушевление; 4) волевые - управление собой и преодоление сомнений [6].

Психолог Е.С. Носова выделяет следующие стороны психологической готовности к добровольческой деятельности:

1. Познавательная готовность - повышение информированности по проблеме, формирование представлений о роли и месте волонтерства в современном обществе;

2. Побудительная готовность - осознание роли волонтерства, смысла их деятельности, участие в планировании, осознание участником своих мотиваций;

3. Коммуникативная готовность - овладение навыками эффективной коммуникации и разрешения конфликтов, активизации процесса общения;

4. Личностная готовность - осознание адекватности самооценки, раскрытие в себе новых качеств, навыки принятия себя, выявление индивидуального стиля поведения, проявление лидерских качеств;

5. Исполнительская готовность - волевая подготовленность, формирование ответственности, развитие навыков саморегуляции [7].

Учитывая характерные признаки социально-психологической готовности молодежи к волонтерской деятельности, нами была разработана структура социально-психологической готовности к волонтерской деятельности, включающая структурные компоненты и характеристики. Данная структура включает в себя следующие компоненты:

1. Мотивационный компонент (осознание собственных мотивов деятельности, формирование мотивации и стратегий волонтерской деятельности);

2. Эмоционально-волевой (эмпатия, осознание и контроль собственных эмоций, умение работать с разными эмоциональными состояниями, смелость в принятии решений);

3. Личностный (характерологические свойства личности);

4. Коммуникативный (навыки партнерского общения, поведение в конфликтной ситуации).

Все четыре компонента в структуре готовности к добровольческой деятельности тесно взаимосвязаны и взаимообусловлены. Их единство выражается в личностных качествах волонтера, которые, в свою очередь, проявляются в умении взаимодействовать с определенными категориями благополучателей.

Для каждого компонента мы обозначили соответствующие показатели. Показатель определяется как некие данные, по которым можно судить о развитии или ходе чего-нибудь. Таким образом, выделенные показатели по компонентам социально-психологической готовности будут выступать количественными и качественными характеристиками изучаемого объекта, т.е. мерой выраженности.

Мотивационный компонент психологической готовности представлен через показатели - осознание собственных мотивов деятельности, формирование мотивации и стратегий волонтерской деятельности, адекватное оценивание себя и своей деятельности.

Эмоционально-волевой компонент рассматривается через показатели - эмпатия, осознание и контроль собственных эмоций, умение работать с разными эмоциональными состояниями, смелость в принятии решений, готовность адаптировать свое субъективное восприятие к восприятию другого человека для достижения большего понимания.

Основным показателем личностного компонента выступает альтруизм, характеризующийся отношением к нуждающимся людям в помощи. Толерантность, милосердие, эмпатия, доброжелательность, гуманность, исполнительность, ответственность являются наиболее важными качества личности, успешно выполняющую волонтерскую деятельность.

Коммуникативный компонент представлен такими показателями, как коммуникативность, лидерские качества личности и владение организаторскими умениями во взаимодействии.

Исходя из структуры социально-психологической готовности к волонтерской деятельности и индивидуально-личностных особенностей, под социально-психологической готовностью к ней мы будем понимать сложное интегральное новообразование, обеспечивающее единство и согласованность уровней личности и форм субъективного опыта для успешного выполнения данной деятельности.

Литература

1. Буй К.Т. Конструктивное разрешение производственных конфликтов менеджерами и сотрудниками в условиях совместного предприятия: Методическое пособие для студентов и менеджеров. – Тула: Изд-во ТГПУ им. Л. Н. Толстого, 2000
2. Плешакова О.В. Теоретические аспекты психологической готовности к профессиональной деятельности социальных работников / О.В.Плешакова // Известия ПУ. Общественные науки. – № 2 (6). – 2016. – С. 141-145
3. Храмова Н.Г. Формирование психологической готовности студентов к консультированию по проблемам супружеских отношений: дисс. ... канд. псих. Наук: 19.00.07. – Самара. – 2003. – 166 с.
4. Решетников О.В. Организация добровольческой деятельности. Учебно-методическое пособие. – М.: «Фонд содействия образованию XXI века», 2005. – С.30
5. Богданова Е.В. Подготовка будущих социальных педагогов к волонтерской деятельности / Е.В. Богданова // Идеи и идеалы. – 2016. – № 1 (3). – С. 27-35
6. Новикова, Н.Ю. Как создать волонтерский отряд. НОУ «Центр социально-психологической помощи детям, подросткам и молодежи. - ООО «УПЦ «Март-2000». - 2013.
7. Носова Е.С. Формирование психологической готовности к добровольческой деятельности / Е.С. Носова // Сибирский психологический журнал. – 2007. – № 75. – С. 186-190

УДК: 348.74.42

Аканова Д.Б.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет

К ВОПРОСУ О ЛИЧНОСТНОМ САМООПРЕДЕЛЕНИИ ЛИЦ С ОТКЛОНЕНИЯМИ В РАЗВИТИИ

В ситуации набирающих силу новых социокультурных тенденций все шире обсуждаются вопросы изучения уровней личностного функционирования людей с различными особенностями в развитии. Знание механизмов формирования данных особенностей позволит выявить объективные и субъективные причины и условия, способствующие искажению личностного развития.

Проблема особых образовательных потребностей приобрела в настоящее время особую остроту, причем в структуре ее преобладают психоневрологические заболевания, болезни внутренних органов, опорно-двигательного аппарата, нарушения зрения, слуха. Кроме того, появилось значительное количество детей, у которых отклонения в развитии нельзя отнести к таким «классическим» видам, но испытывающих значительные, выходящие за нормативные границы трудности адаптации, обучения, воспитания, развития в целом (Л.А. Аксенова, Т.А. Власова, М.С. Певзнер, М.В. Ипполитова, Н.Н. Малофеев, Е.М. Мастюкова, В.Г. Петрова, И.В. Белякова, Н.Я. Семаго, М.М. Семаго, Л.И. Солнцева). Те же самые проблемы могут быть отнесены и к группе детей, считающихся одаренными. Большинство специалистов полагают, что дети этой категории имеют множество разнообразных проблем, в том числе и выходящих за пределы индивидуальных различий, так как сама одаренность есть отклонение от нормы в сторону (Н.С. Лейтес).

Важное место среди данных вопросов приобретает вопрос самоопределения лиц с теми или иными отклонениями в развитии. Как известно, самоопределение тесно связано с ценностями, с потребностью формирования единой смысловой системы, в которой центральное место занимает проблема смысла жизни с ориентацией на будущее. Ценности и задают ориентир на будущее. Определение человеком себя в обществе как личности есть определение себя относительно социокультурных ценностей и, следовательно, - определение смысла своего существования.

Определение себя как личности или личностное самоопределение имеет ценностно- смысловую природу, активное определение своей позиции относительно общественно выработанной системы ценностей и определения на этой основе смысла своего собственного существования [1].

Такое понимание личностного самоопределения согласуется с предлагаемым М.М. Шибаевой пониманием «...самоопределения личности в культуре с целью выделения и обоснования для себя ценностно-смысловых оснований собственной жизненной концепции, а также выбора способов и форм ее реализации» [2].

Сам факт обобщенного характера юношеских стремлений, их связь с судьбами общества и человечества в целом отмечались исследователями неоднократно. Подчеркивая многоплановость самоопределения, авторы выделяют в нем в качестве главного признака стремление субъекта определить себя в мире, понять себя и свои возможности, наряду с пониманием своего места и назначения в жизни, но и определить себя в мире [3].

Ж.Т. Уталиева [4] в своей работе отмечает, что отнесение того или иного объекта окружающей действительности к ценности выражается в его способности удовлетворить потребности и цели человека. Специфичность осознания объектов социальной действительности как ценностей предполагает и наличие особых психологических механизмов их усвоения. Так, в качестве предмета психологического исследования в этом случае на первый план выдвигается такой вид психической деятельности, как оценочная деятельность индивида, Направленная не только на восприятие и усвоение объективно-содержательной стороны предмета, но и на оценку его свойств с точки зрения их необходимости, полезности для удовлетворения потребностей и интересов личности, для реализации целей ее деятельности. В результате происходит осознание индивидом ценности объекта социальной действительности и тем самым формируется особый вид отношения к нему - ценностное отношение.

Проблема ценностей, ценностных ориентации и предпочтений подрастающего поколения тесно связана с включением молодежи в общественные отношения, с передачей социального опыта и обогащения культуры в целом. Это также и проблема ценностного отношения к действительности предыдущего поколения, выделенная из всего многообразия человеческих взаимоотношений [5]. В этой связи особый интерес вызывают вопросы: что представляют собой понятия «ценности», «ценностные ориентации» и «ценностно-смысловые образования»; каковы методологические основы и современные приоритеты в области формирования ценностных ориентации?

Значение ценностно-смысловых образований в структуре личности человека (Б.Г. Ананьев, Л.И. Божович, Б.С. Братусь, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев, В.А. Ядов, М. Рокич и др.) и проблема смысла и смысловых образований и сегодня является наиболее продуктивным направлением в изучении психологии личности человека (А.Г. Асмолов, СМ. Джакупов, Б.В. Зейгарник, Д.А. Леонтьев, Б.С. Братусь, В.А. Петровский, и другие). В психологических работах неоднократно подчеркивалось значение смысла и смысловых образований в регуляции жизнедеятельности (Л.С. Выготский, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев, Б.С. Братусь, С.М. Джакупов, Б.В. Зейгарник, Е.С. Мазур, Д.А. Леонтьев, и другие).

Система личностных смыслов является конституирующей характеристикой личности. Следует отметить, что акцентирование этой особенности смысловых образований дает возможность отграничить понятие смысловых образований от таких понятий как «отношение» (В.Н. Мясищев), «значимые переживания» (Ф.В. Бассин).

Смысловые образования относятся к глубинным образованиям личности. Говоря о смысловой сфере человека, психологическая литература использует следующие термины: «смысл», «смысловые образования», «смысловые системы» (А.Г. Асмолов и др.), «личностные смыслы» (А.Н. Леонтьев), «обобщенные смысловые образования» (Б.С. Братусь), «частные смысловые образования», «эмоционально-непосредственный смысл», «вербальный смысл» (В.К. Вилюнас), «динамические смысловые системы» (Л.С. Выготский), «операциональный смысл» (О.К. Тихомиров), «общий фонд смысловых образований» (С.М. Джакупов).

Как отмечает С.М. Джакупов, системы смысловых образований представляют собой иерархические образования, состоящие из личностных, целевых и операциональных смыслов, где, однако, основная роль принадлежит системе личностных смыслов: «...смысловые образования личности представляют собой сложную, иерархически структурированную систему, в которой ведущую роль выполняет подсистема личностных смыслов» [6]. Именно подсистема личностных смыслов определяет стратегию и тактику жизнедеятельности человека в социуме.

Однако проблема личностных смыслов в психологических исследованиях как регуляторов деятельности, общения и поведения сохраняла до последнего времени тот методологический

контекст аксиологических отношений как субъект-объектных, который сложился в философии и социологии. Разработка понятия личностного смысла не включала ценностные отношения в контекст понятий, описывающих смысловую регуляцию деятельности. Это было оправданным в силу невозможности рядоположенного соотнесения их с другими личностными структурами. Но переход от понятия субъективных ценностей к понятию личностных ценностей возможен на основе раскрытия их роли в саморегуляции субъекта, активно относящегося не только к внешнему, но и к своему внутреннему миру. Не случайно поэтому оказалось введение понятия эмоционально-ценностного отношения в план самосознания деятельной личности (В.В. Столин). Субъективное принятие или отвержение первоначально лишь переживаемых или лишь осознаваемых состояний или содержаний сознания могут не только сигнализировать о личностных смыслах субъекта, но и становиться для него специальной формой активности, предполагающей в динамике самосознания определенные этапы решений - личностных решений о допустимости и близости этих смыслов к собственному Я.

Активная регулирующая роль самосознания предполагает не только отражение субъектом своих личностных смыслов, но и решения об их принятии или непринятии, то есть структурирование собственного Я. Личностными ценностями становятся те смыслы, по отношению к которым субъект самоопределился.

Переход от личностных смыслов к личностным ценностям предполагает осуществление субъектом специальной активности одновременно познавательного и личностного характера, так как в ней трудно развести отдельно когнитивные и личностные усилия по освоению человеком своего внутреннего мира. Приблизить это возможно в результате развития совместной мыслительной деятельности, способствующей сближению и совпадению смысловых полей взаимодействующих субъектов. Область же совпадения смысловых полей, в свою очередь, определяется ведущей деятельностью.

Основу деятельности составляют действия, управляемые нормами и ценностями. Всякая ценность - цель сама по себе, к ней стремятся ради нее самой, поскольку она - идеал, источником которого является критическое сознание как конструктор всяких норм.

Как отмечает К.М. Арынгазин, можно говорить о трех формах выражения ценности [7].

Во-первых, ценность выступает как общественный идеал, как выработанное общественным сознанием, содержащееся в нем абстрактное представление об атрибутах должного в различных сферах общественной жизни. Такие ценности могут быть как общечеловеческими, «вечными» (истина, красота), так и конкретно-историческими (равенства, демократия).

Во-вторых, ценность представлена в объективированной форме в виде произведений материальной и духовной культуры, либо человеческих поступков, являющихся конкретным предметным воплощением общественных ценностных идеалов.

В-третьих, социальные ценности, преломляясь через призму индивидуальной жизнедеятельности, входят в психическую структуру личности в форме личностных ценностей, являющихся одним из источников мотивации ее поведения.

Согласно А.Г. Здравомыслову [8], ценности представляют собой всегда проверенные временем устойчивые образования, как результат осмысления людьми своей преобразовательной деятельности.

Категория «ценность» как психологическое понятие по разному трактуется в различных научных школах и направлениях в отечественной и зарубежной психологической науке.

Д.А. Леонтьев выделяет три основных варианта понимания психологической природы ценностей в литературе [9]. Первый из них трактует ценности в одном ряду с такими понятиями, как мнение, представление или убеждение. Так понимаемые ценности не обладают самостоятельной побудительной силой, черпая её из каких-то других источников. Другая трактовка рассматривает индивидуальные ценности или ценностные ориентации как разновидность или подобие социальных установок, отношений или интересов. В таком понимании им приписывается направляющая или структурирующая функция, к которой сводится эффективность ценностной регуляции. Наконец, третий подход сближает ценности с понятиями потребности и мотива, подчеркивая их реальную побудительную силу. Наибольшим объяснительным потенциалом обладает третий подход, ставящий понятие «ценности» в один ряд с понятиями «потребности», «смыслы» и «мотивы».

Таким образом, ценностно-смысловая сфера представляет собой целостное и системное образование, которое развивается, изменяется, и каждый элемент этой системы взаимно дополняет другой. В ценностно-смысловой системе человека включены основные психологические образования - мотивы, смыслы и ценности, между которыми возможны взаимопереходы и взаимные включения. В

целом же они образуют определенное системное единство. Системообразующим ядром выступает значимость, которая за счет того, что она всегда отграничена, является одновременно внутри себя диалектической. В процессе разворачивания диалектики значимости возникают такие достаточно известные в психологии образования, как мотивы, смыслы и ценности. Эти образования несут в себе основные признаки значимости, прежде всего активную и регулируемую составляющие.

Литература

1. Гинзбург М.Р. Психология личностного самоопределения: Автореф...канд. психол. наук. – М., 2006. – 22 с.
2. Шибаева М.М. Самоопределение личности в культуре как мировоззренческая проблема // Культура и мировоззрение. Выпуск 11: Материалы научно-практической конференции. – М., 1998. – С. 93-97
3. Фельдштейн И.Д. Психология развития личности в онтогенезе. – М.: Педагогика, 1989. – 208 с.
4. Уталиева Ж.Т. Ценностные ориентации казахстанских подростков в изменяющемся мире // Саясат. – 2000. – № 10. – С. 101-103
5. Шаров А.С. Ценностные ориентации как личностный регулятор общения в юношеском возрасте // Активизация личности в системе общественных отношений. Психологические аспекты исследования семьи. – М., 1989. – С. 82 -83
6. Джакупов С.М. Психологическая структура процесса обучения. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 312 с.
7. Арынгазин К.М. Введение в естественнонаучные основы смысловой педагогики. – Караганда: Болашак-Баспа, 1998. – 303 с.
8. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. – М., 2011. – С.166
9. Леонтьев Д.А. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности // Вестник МГУ. Сер. 14. Психология. – 1996. – № 4. – С. 35-45

УДК: 64.59

Куйкалакова К.А.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

«КӨШБАСШЫЛЫҚ» ҰҒЫМЫНА КОНТЕНТ-ТАЛДАУ

Қазіргі таңда әлеуметтік және экономикалық өзгерістер жағдайында қоғам адамгершілікті, рухани бай және шығармашылықты, кәсіби және тұлғалық мәдениеттің жоғары деңгейіне ие, Қазақстанды қайта құру үдерісіне қатысуға белсенді қызығушылығы бар адамдарға өткір қажеттілік пісіп жетілді. Қоғамның дамуы прогрестің жоғарлауына байланысты, ал прогресті жаңа сатыға көтеруде бұқараның әлеуметтік белсенділігі мен жеке адамдардың жоғары саналылығы, дарындылығы ерекше рөл атқарады. Психологиялық теория тұрғысынан адам тұлға болып туыпмайды, оның тұлғалық қасиеті әрекет негізінде дамытылады. Зерттеу жұмысы көрсеткендей, көшбасшылық ұғымы әрі соған байланысты түрлі тұжырымдар мен пікірлер батыс теориясында шағын топ базасында қарастырылған. Дегенмен көшбасшылық ұғымының құрылымы мен пайда болу себептерін айқындау барысында туындаған әртүрлі пайымдаулар оның эволюциялық дамуына айрықша ықпал етті.

Сонымен қатар, түркі ғалымдарының және қазақ ғалымдарының еңбектерінде де көшбасшы ұғымына жақын мағынада басшы терминімен байланыста қарастырылғанын да көре аламыз.

Атап айтар болсақ, әл-Фараби ел басшысы түсінігіне тоқтала келіп, басшы да мұғалім сияқты жұрттың әрі ұстазы, әрі тәрбиешісі. Ізгі қала басшысында мына сипаттар, атап айтқанда: жаратылысын өзіне айтылғанның бәрін жете түсінетін..., өзі түсінген, көрген, естігенін және аңғарғанын жадында сақтайтын..., алғыр да, аңғарымпаз ақыл иесі өткір сөз иесі және ойына түйгеннің бәрін айдай анық айтып бере алатын өнер білімге құштарлық тәрізді бойына он екі қасиетті ұштастыра алатын адам ғана халықтың басшысы бола алады» деген ой пікірін білдірген [1].

Жүсіп Баласағұн «Құдатғу білік» еңбегінде басшылардың әлеуметтік психологиялық ерекшеліктері, адамның жақсы – жаман қасиеттері, ғылым мен білімнің маңызы туралы айтылған пікірлер педагогикалық психологиялық тұрғыдан оқырман назарын өзіне аудартты. Ол басшы

атаулыға тиянақты білім, мол тәжірибе қажет дейді. Басшы табанды да, қайсар, ерік – жігері күшті адам болғаны абзал («Ол қабандай қайсар, сауыскандай сақ, қарлығаштай қырағы болсын») деп өз ойын тұжырымдайды [1].

Осы іспеттес тұжырымға ғасырдан кейін Мұхаммед Хайдар Дулати да тоқталғандығы жайлы айтылған. Басшы адам өзгенің көре алмағанын көре алады. Онда өзін елге беделді ететін небір қадір – қасиеті мол. Ол өзінің жайсаң мінезділігімен, батылдығымен ерекшеленеді, халықтың ортақ мақсатына жету жолында бұлтартпай шешім қабылдап отырады. Осындай қасиеттері бар адамның іс-әрекеті қылыш пен садақтың оғынан әлдеқайда асып түседі деп айтқан [3].

Философия, психология, педагогикалық әдебиеттердегі көптеген жалпылай мақұлданған және таралған теориялар мыналар: тұлғалық сипаттамалар теориясы, көшбасшылықтың жағдайлық теориялары, тұлғалық-жағдайлық теориялар болды.

«Көшбасшы», «көшбасшылық» ұғымдарына қатысты: саяси көшбасшы, ұлт көшбасшысы, дін көшбасшысы сияқты сөз тіркестері бізге таныс. Ал әр түрлі саладағы ғылыми әдебиеттерге жасалған талдаулар бойынша көшбасшы, көшбасшылық ұғымына көптеген сан қырлы анықтамалар берілген [4].

К.В. Сельченко «Психология лидерства» оқулығында әр түрлі авторлардың анықтамаларына талдау жасай келе, төмендегідей ұйғарымдар беруге тырысады [5]:

- көптеген авторлар көшбасшылық – бұл алдымен біріккен адамдар қатынасынан туындайтын, көшбасшы адамнан және оның пікірін мақұлдайтын ізбасарлармен топ мүшелерінен құралатындығын айтады, яғни көшбасшы бар жерде, оның ізбасарлары болуы тиіс;

- көшбасшы - тиімді қызметте немесе белгілі бір жағдайда жеке қабілетіне сай топ мүшелеріне ықпал жасай алу қабілеті екендігін көрсетеді;

- көшбасшылық пен топ мүшелері арасындағы әрекеттестік ортақ мәселенің шешімін табуда немесе ортақ мақсатқа жету жағдайынан туындайтындығын көрсетеді;

- кей ғалымдар көшбасшылық әлеуметтік өзгеріске, қоғамды дамытуға әкелетін үдеріс деп қарастырады.

Саяси сөздіктерде: «көшбасшы ағылшын тілінен аударғанда – жетекші (ведущий), топтың беделді мүшесі деген мағынаны білдіреді. Ол белгілі бір мақсатқа жету үшін әлеуметтік топ пен жалпы қоғам мүшелерін ынталандырушы, белсенді ықпал етуші болып табылады»- деген анықтама берілсе [6], Қ. Жарықбаев, О. Саңғылбаевтың психологиялық энциклопедиялық сөздігінде көшбасшы – басшы, жетекші. Топта, ұжымда әдетте жетекші міндетін атқаратын бір адам. Әлеуметтік психологияда мұндай адамды «көшбасшы» деп атайды десе, келесі бір сөздікте көшбасшы (ағылшын тілінен ауд. Leader - ведущий-жетекші) - топ мүшесі, жетекші өзі үшін мәнді жауапты жағдайларда шешім қабылдауға бейім, топтағы қарым-қатынасты реттеуші және ұйымдағы орталық рөлге ие белгілі беделді тұлға деген анықтама беріліп, төмендегідей қызмет түрлерімен мағыналас екендігін көрсетеді:

- 1) қызметтің мазмұнына қарай (көшбасшы - рухтандырушы және көшбасшы – атқарушы);

- 2) қызмет мінезіне қарай (әмбебап көсем және жағдаятты көсем);

- 3) қызмет бағытына қарай (эмоциялы көсем және іскер көсем) т.б. қызметтік мәнге ие ұғым болып табылады [7].

Көшбасшы - ол мәнді жағдайларда жауапты шешім қабылдауға құқылы топ мүшесі, бірлескен қызмет ұйымында қарым-қатынасты реттеуші және шынайы абыройлы рольге ие тұлға. Көшбасшы бір мезгілде топ басшысы болуы да, болмауы да мүмкін. Басшының (руководитель) көшбасшыдан айырмашылығы, басшыны кейде мақсатты түрде сайлайды, көп жағдайда тағайындайды. Басшы басқаратын ұйымның ісінің жағдайы үшін жауапты және ұйым мүшелерін бірлескен әрекетте ресми түрде көтермелеуге немесе жазалау құқығына ие. Ал, көшбасшы жай ұсынылады, топтан тыс өкілділігі жоқ және оған ешқандай ресми міндеттер жүктелмейді М.И. Дьяченко [8], психологиялық тесттер энциклопедиясында (Л.А. Кандыбович) зерттеулері берілген [9]. Сонымен қатар, әдебиет көздерінде көшбасшы ұғымына төмендегідей анықтамалар берілген:

Көшбасшы – өзара әрекетке итермелеуші немесе айналасына топтың мүддесіне сай құндылығы мен белгілі бір қалпын сақтай отырып топ құрып, сол топтың қойылған ортақ мақсатына жету жолында ұйымдастыру және басшылық жасау қабілетіне ие шағын топты ұйымдастырушы десе [10], келесі әдебиет көзінде «Көшбасшы – белгілі бір мақсатқа жету үшін саналы және белсенді түрде әрекет етіп, ықпал етуші адам» -деген анықтама берілген. Ал, тағы бір ғылыми әдебиетте «Көшбасшы - бұл белгілі бір нышандары туыла берілетін қабілет. Бірақ бұл міндетті түрде көшбасшы болады дегенді білдірмейді. Ол үшін белгілі бір мәдени құндылықтарды, белгілі бір ақпараттар деңгейін меңгеріп, бойында бар мүмкіндіктерді айқындай білетін адам болуы тиіс» - делінген [11]. Бұл

әдебиеттердегі анықтамаларға сүйене отырып, көшбасшы басшылық жасау ұғымына ұқсас, дегенмен өзіндік ерекшелігі бар ресми сайланбаған, бастамашыл, жауапты шешім қабылдаушы қабілетіне ие адам екендігіне көз жеткізуге болады.

Э. Деминг көшбасшылық сапасы философиясының 14 пунктіннің 7 пунктінде көшбасшылық құру жайлы айтады. «Көшбасшылық - атқарылатын жұмыстың жақсы бейнеде нәтижелі орындауда көрінетін жұмыстың қажетті әдісі ретінде қарастыруға болады. Теориядан көшбасшылық - команда мен топ жұмысының ажырамас компоненті екені белгілі болды» - деп есептейді [12]. Э. Деминг тұжырымдамасынан көшбасшылық деп көшбасшының атқаратын жұмысының тиімді әдісін ұсынуы мен қолдануы екендігін байқаймыз. Ал, М. Мескон авторластарымен бірге көшбасшылықты ұйымның ішкі факторына, анығында ішкі жүйе «адамдар» факторына жатқызады және «көшбасшылық» ұғымын философияда жоғары менеджмент жүйесінде орны бар, жұмыс орнында әрекет барысында қолданылатындығын айтады. Көшбасшылық кең мағынада жүйелі үдерістің ішінде жүретін, адамдармен бірлесе орындалатын жүйені қажет етеді [13]. Жалпылай айтқанда көшбасшылық барлық салада қажет көпқырлы әлеуметтік құбылыс екендігін айтуға болады. Көшбасшылық феномені белгілі бір мақсатқа жетуге ұмтылған азды – көпті ұйымдасқан топтарда пайда болады.

Жоғарыдағы талдау көрсеткендей, көшбасшылық ұғымына жалпы анықтама беру оңай емес, бұл көшбасшылықтың кез келген жерде, кез келген уақытта топтағы адамдардың қандайда бір мәселені шешу барысында топ мүшелерінің барлық немесе көптеген мүшелерінің қызығушылығын туғызу барысында пайда болатындығымен түсіндіріледі. Топ алдында бір күйден екінші күйге көшу міндеті тұрғанда немесе топ мүшелерінің ресурстарды бөлісумен айналысқанда көшбасшылық қатынасы айқын көрінеді.

Көшбасшылық үдерісінің негізгі элементі: ықпал ету, өз еркімен іс-әрекетке қосылу, мақсатқа жету екендігі белгілі. Сондықтан көшбасшы белгілі бір қабілеттерге ие болуы тиіс деп есептеледі. Көшбасшы мәселесін зерттеуші ғалымдардың еңбектерінде көрсетілген көшбасшылыққа тән жалпы және арнайы қабілеттер мыналар:

Жалпы қабілеттерге:

- құзырлылық - адамның көшбасшы ретінде көрінетін саласына байланысты меңгерген білімі;
- белсенділік - адамның қажымай қарқынды әрекет ете білуі;
- бастама жасау - адамның шығармашылық белсенділік көрсетуі, идея (жаңа ой) және ұсыныстар жасауға дайындығы;
- жатырқамау – адамның басқа адамдармен ашық қарым - қатынас жасауға бейімділігі;
- табандылық – адамның еркіндік күшінің айқындығы, бастаған істі соңына дейін жеткізе білуі;
- өзін ұстай білуі - адамның қиын жағдайларда сезімі мен әрекетін басқара білуі;
- жұмысқа қабілеттілігі – адамның шиеленіскен істерді алып жүруде шыдамды болуы;
- байқампаздық - адамның бөлшектерді байқау, көре білуі;
- дербестік - адамның өзіне жауапкершілік ала білуі, пікірлерге тәуелсіздігі;
- ұйымдастырушылық – адамның өз әрекетін жоспарлап, адамдарды жанына жинай білуі, жинақылығы жатады.

Арнайы қабілеттерге:

- ұйымдастырудағы зеректік – басқа адамды түсіне білуі; әрқайсысына жеке қабілеті мен ерекшелігіне байланысты жол таба білуі;
- психологиялық әсер етудегі белсенділігі - үдерісте туындаған жағдаятқа байланысты адамның жеке қабілетін ескере отырып, әртүрлі жолмен оған әсер ете білуді игеруі;
- ұйымдастырушылық жұмысқа икемділігі - өзіне жауапкершілік алу қажеттілігі, көшбасшылық ұстанымы жатады [13, 157 б.].

Ғылыми әдебиеттерді талдау негізінде көшбасшылықтың тиімді қасиеттерін айқындауда барлық жағдайда жеке сапаларын қателіксіз айқындайтын сапаларды бөліп көрсету мүмкін еместігін және қазіргі таңда көшбасшылардың жеке мінездемелер сапалары жайында нақты тұжырымдамалардың жеткіліксіздігін байқадық. Бұл жайында пікірталастар осы кезеңге дейін жалғасын тауып келеді. Жоғары мақсаттар қойып, оған жетуге ұмтылу, шынайылық пен өзіне деген сенімділік көшбасшылардың заманауи қоғамдағы мәнін ерекшелейтін сипаты болып табылады. Сонымен қатар, жетекшінің кәсіби білімділігі мен шығармашылық әлеуеті, сезімталдығы мен қоғам талабына сай бейімділігі және оқытуға қабілеттілігі оқытушының басшылық сапасын арттырады.

Сонымен, көшбасшылық дегеніміз шағын топтағы тұлғааралық байланыста, топ ішіндегі белсенділік пен табиғи жағдайда көрінетін үдеріс екендігін атап өту қажет. Кеңес әлеуметтік психологиясы батыс зерттеушілерінің тұжырымдарын жоққа шығармайды.

Б.Д. Парыгин көшбасшылықты үйлесімді мерзім мен үйлесімді нәтижеде шағын әлеуметтік топқа және ұйымға жетекшілік жасау арқылы топтың мақсатына жетуін көздейтін үдеріс деп пайымдайды. Көшбасшылық феномені объективті және субъективті екі фактордың бір уақытта өзара әрекетінің нәтижесі ретінде пайда болуын қарастырады [14]. А.С. Чернышев көшбасшы - қажетті ұйымдастыру қабілеті бар, тұлғааралық қатынас құрылымында орталық жағдайда тұратын топ мақсатына жетуде жоғары нәтижені көздейтін топ мүшесі десе [15], Н.С. Жеребова, көшбасшы - топ мүшелерінің өзара әрекетінен туындайтын ортақ мақсатқа жету үшін топтың нормалары мен бағдарының үйлесімділігі негізінде ұйымдастыруды қамтамасыз ететін топ мүшесі екендігін айтады [16].

Отандық зерттеушілердің еңбектеріне назар аударсақ, С.А. Наконечныйдың зерттеуінде, әскери ұжымда болашақ офицерлердің тиімді көшбасшылық іс-әрекетке даярлығы – бұл интегративті кәсіби-тұлғалық білім беру, басқару және басшылық аясында педагогикалық және психологиялық-әлеуметтік білімі, біліктілігінің болуымен, әскери ұжымда көшбасшылыққа саналы ұмтылысымен, оған қажетті тұлғалық қасиеттер мен сапалар қалыптасқандығымен, әлеуметтік байланыстардың дамуымен сипатталады, олар өз кезегінде әскери ұжым жалпы топқа бірегей мақсат-міндеттерімен жеке әскери қызметкерлердің қызығушылықтары мен қажеттіліктерін сәйкестендіре алуы және қызметкерлердің кәсіби-тұлғалық дамуы, -деп анықтаған [17].

Б.М. Баймуханбетов «Көшбасшы белгілі бір топты жарқын болашаққа, игі істерге жетелеу және тәуекелге бел буу мен батыл әрекет жасауға әзір болу іскерлігіне ие топ мүшесі», ал «Көшбасшылық –топ мүшелеріне мәнді ықпал ететін, басшылықты қолына ала алатын, тұлғалық бағалауға, өзгеріс жасауға бейімді әлеуметтік психологиялық құбылыс» деп анықтады [18].

Психолог Ж.Ы. Намазбаева көшбасшы – топ мүшелерінің мақсаттарын қамтитын және топтық іс-әрекеттің сипаты мен бағытын айқындайтын, жауапты шешімдерді қабылдауға құқықты екенін топтың қалған барлық мүшелері мойындаған тұлға. Сонымен, неғұрлым беделді тұлға бола отырып, көшбасшы бірлескен іс-әрекетті ұйымдастыруда және топтағы арақатынастарды реттеуде шынайы басты рөлді атқарады. Топта, ұжымда әдетте жетекшілік міндетін өзіне алатын бір адам болады [19].

Сонымен, қарастырылған мәселелерді қорыта келе, көшбасшыны қандай да бір мақсатқа жету үшін адамдарды біріктіруге қабілетті тұлға деп анықтау қажет. Сәйкесінше, бұл түсінік басқамен – «мақсатпен» байланысты. Шын мәнінде, мақсаты жоқ көшбасшы қисынсыз болып көрінеді. Тек мақсаттың ғана болуы және оған жалғыз жетуге ұмтылу көшбасшы атануға айқын түрде жеткіліксіз. Көшбасшылықтың ажырамас белгісі – ең болмағанда бір ізбасардың болуы. Адамдарды артыңнан ерту, олардың арасында ортақ мақсатқа қол жеткізу бойынша нақты міндеттерді шешуге мүмкіндік беретін жүйелі байланыстың болуын қамтамасыз ету қабілеті болуы маңызды.

Әдебиеттер

1. Әл-Фараби. Әлеуметтік этикалық трактаттар. – Алматы, 1975. – 324 б.
2. Баласағұн Ж. Құтты білік / ауд. А. Егеубаев. – Астана, 2003. – 145 б.
3. Мұхаммед Хайдар Дулати. Тарих-и Рашиди, парсы тіліндегі қолжазба нұсқасынан тәржімалаған Ислам Жеменей / жалпы ред. Басқарған және алғы сөзін жазған Әбсаттар Дербісәлі. – Алматы: Тұран, 2003. – 318 б.
4. Ушатов М. Лидерлік ұғымының мәні мен мазмұны. «Қазақстанда және әлемде мектепке дейінгі білім беру: тәжірибе, қазіргі жағдайы және болашағы» атты ХҒПК материалдары. – Алматы, 2014. – 483-485 б.
5. Психология художественного творчества: Хрестоматия / сост. К.В. Сельченко. – Минск, 1999.
6. Саяси түсіндірме сөздік. – Алматы, 2007
7. Жарықбаев Қ.Саңғылбаев О. Психология: Энциклопедиялық сөздік. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2011. – 624 б.
8. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологический словарь–справочник. – Минск, 2004. – С. 57.
9. Энциклопедия психологических тестов. Общение, лидерство, межличностные отношения. – М., 1997. – 301 с.
10. Жмыриков А.Н. Психология политического лидерства в современной России. – Н. Новгород: Нижегород. Гуманит. Центр, 1996. – 192 с.

11. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. – М.: Изд-во политической литературы, 1975. – 230 с.
12. Деминг Э. Выход из кризиса / перевод с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 370 с.
13. Мескон М., Альберт М., Хедгаури Ф. Основы Менеджмента. – М.: Дело, 1997. – 418 с.
14. Руководство и лидерство: сб. науч. тр. ред. Б.Д. Парыгин. – СПб., 2003
15. Чернышев А.С., Лунев Ю.А., Лобков Ю.Л., Сарычев С.В. Психологическая школа молодёжных лидеров. – М., 2005. – 275 с.
16. Жеребова Н.С. К вопросу о выдвижении лидеров в студенческих группах/личность и группа: ученые записи. – 1998. – Т. 139. – 157 с.
17. Наконечный С.А. Формирование лидерских качеств будущих офицеров: дис. ... канд. пед. наук. – Алматы, 2009. – 178 с.
18. Баймұханбетов Б.М. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің лидерлік сапасын арттыру: пед. док. ... PhD дис. – Алматы, 2014. – 159 б.
19. Намазбаева Ж.Ы. Жалпы психология: оқулық ҚР білім және ғылым министрлігі. – Алматы: Абай атындағы ҚазҰПУ Психология институты, 2006. – 296 б.

УДК: 397

Нургожина А.Ж.

Государственный университет имени Шакарима города Семей

ОБ ЭВОЛЮЦИИ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ОТНОШЕНИЯ К ЛИЦАМ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ РАЗВИТИЯ

В современном обществе наблюдается смена подходов к образованию, обусловленная переориентацией общества на развитие и формирование личностных качеств человека, вне зависимости от физических, психических, социальных и других возможностей.

На протяжении многовековой истории человечества отношение к лицам, имеющим отклонения физического или психического здоровья, изменялось в направлении от отвержения и ненависти к состраданию и терпимости. Анализ мировых тенденций в развитии положительного отношения к лицам с ОВР, признания их права на равное существование и реализацию своих возможностей, позволил определить некоторую закономерность в эволюции, признающее их право на образование, что послужило основой для выявления определенных этапов.

Системный анализ сведений из истории развития отношения к лицам с отклонениями в развитии в мире и созданных на их основе моделей, предложенных Н.Н. Малофеевым, Л.И. Акатовым, Е.А. Тарасенко и др., позволил нам считать целесообразным выделение наиболее значимых семи этапов.

Первый этап - «Недочеловек». Данный этап в развитии отношения к лицам с ОВР ведет свое начало из мифов о древней Спарте, где высоко ценилось физическое совершенство человека и, согласно древнему историку Плутарху, немощных детей, считая неполноценными членами общества, сбрасывали со скалы [1]. Подобное вычленение «неполноценных» детей осуществлялось как в Спарте, так и в Древней Греции и Древнем Риме на протяжении столетий.

Выдающиеся деятели данного периода находили такое отношение к детям с ограниченными возможностями в развитии вполне логичным и целесообразным. Отношение знаменитого философа Аристотеля к лицам с ограниченными возможностями в развитии, подтверждается следующим его высказыванием: «Пусть в силе будет тот закон, что ни одного калеки ребенка кормить не следует» [2]. Философ Сенека утверждал: «Мы убиваем уродов и топим детей, которые рождаются на свет хилыми и обезображенными. Мы поступаем так не из-за гнева и досады, а руководствуясь правилами разума: отделять негодное от здорового» [3].

На основании этих высказываний можно сделать вывод о том, что для данного периода и средневековья, при различии взглядов на устройство государства, отношение к лицам с отклонениями в развитии характеризовалось как отношение к неполноценному человеку – «недочеловеку».

Второй этап - «Греховности» и «Демонизма». Характеризуя данный этап, можно отметить, что понятие «греховность» в этом периоде отражало отношение к лицам с ОВР как к носителям отпечатка греха родителей. В свою очередь, понятие «демонизм» отражает отношение к людям с

ОВР как к лицам, имеющим связь с «нечистой силой» («сообщник дьявола»). Указанный этап является показателем начала эволюции в отношении к лицам с ОВР, т.к. общество уже отказывалось от избавления от этих лиц, но при этом сохраняло неприязненное отношение к ним.

Анализируя эволюцию развития отношения государства к лицам с ограниченными возможностями в развитии, мы наблюдаем, что на разных этапах лица с ОВР были объектами опеки и изучения отдельных представителей общества, так, например, в указанных выше двух этапах короли и другие представители власти уделили внимание данным лицам, при этом такое отношение характеризовалось не интересом как к личности, а как объекту насмешек и агрессии.

Третий этап - «Приют». Описание данного этапа считаем целесообразным начать с указания на значительную роль религии в развитии общества в целом, которая, в первую очередь, призывала к заботе о «своем ближнем». Роль религии в процессе изменения отношения к лицам с ограниченными возможностями высока, т.к. первыми, кто переступил незримую черту, и подал пример участливого и милосердного отношения к людям с ограниченными возможностями в развитии, отторгаемым обществом, оказались немногочисленные церковные подвижники. При монастырях появились хосписы и приюты (в Византии - IV в., в Западной Римской империи - VII в.), в которых могли получить кров и пищу люди с инвалидностью.

В развитии отношения к лицам с ОВР последующие пять столетий в западноевропейских странах характеризуется открытием монастырских, а затем и первых светских приютов, больниц, а также появлением специальных светских убежищ для ослепших воинов (Франция XII в.). Инициатива Людовика IX Святого также была обусловлена особым отношением короля, дважды возглавлявшего крестовые походы, к ослепшим воинам-крестоносцам. Таким образом, на данном этапе развития отношения к лицам с ограниченными возможностями в развитии складывалась структура призрения и лечебной помощи с характерными для нее институтами (хосписы, больницы, приюты, убежища, лепрозории), одни из которых опекалась церковью, другие верховной светской или городской властью.

На данном этапе лица с ОВР стали объектом для представителей религиозных организаций, которые рассматривали лиц с ОВР как объект, требующий к себе милосердия и опеки.

Четвертый этап - «Лечение» - отражает период развития интереса к лицам с ОВР с медицинской точки зрения. Согласно историческим сведениям, первым документальным свидетельством интереса к лицам с ограниченными возможностями развития принято считать египетский папирус Ebers, который, по мнению египтологов базируется на еще более древней рукописи времен врача Имхотепа [4] В нем предложен целый перечень древнейших рецептов, врачебных советов и магических целебных заклинаний. В папирусе есть косвенные упоминания об умственной отсталости, рассуждения об эпилепсии, он также содержит первое документированное упоминание о глухоте [5].

В эпоху Ренессанса философы, писатели, врачи, педагоги уделяют особый интерес к проблемам образования, воспитания детей, их начинают интересоваться и волновать жизнь лиц, лишенных разума и всех обездоленных [6].

Пятый этап - «Обучение». Активная деятельность медицинских и естественных факультетов университетов обусловила возникновение научного интереса к проблеме глухонемой и попыток ее преодоления. Так, нидерландец Рудольф Агрикола одним из первых пришел к выводу, что обучаемость глухого ребенка имеет не мистическую природу, а является результатом специального педагогического воздействия [7].

В XVI - XVII вв. намечается вполне закономерное принципиальное расхождение во взглядах представителей медицины и педагогов на цели и задачи помощи людям с выраженными физическими и умственными недостатками и в данный период закладываются основы двух разных направлений коррекции нарушений в развитии детей с ограниченными возможностями в развитии: педагогического и медицинского. Педагогами были разработаны конкретные методы и приемы обучения детей с сенсорными нарушениями письму и развитию речи. При этом предметом их внимания являлся вторичный дефект и педагогические пути его коррекции. Учителя строят свои методы обучения, опираясь, прежде всего, на современные им философские идеи, в меньшей мере интересуясь первичным биологическим дефектом и его этиологией. Великий чешский педагог Я.А. Коменский был глубоко убежден о возможностях образования детей с ограниченными возможностями в развитии, о чем свидетельствует его высказывание по данному поводу: «Возникает вопрос: можно ли прибегать к образованию глухих, слепых и отсталых, которым из-за физического недостатка невозможно в достаточной мере привить знания? - Отвечаю: из человеческого образования нельзя исключить никого, кроме нечеловека» [8].

Этот этап в развитии отношения к людям с ОВР является особо значимым для педагогики и психологии, т.к. с этого этапа начинается процесс обучения детей с ОВР.

Данные этапы характеризуются включением в вопросы развития лиц с ОВР представителей медицины и педагогов. Если представители предпринимают попытки распознавания биологических факторов тех или иных отклонений и их лечение, то педагоги в поиске путей коррекции вторичных дефектов, что характеризует их функциональную обязанность – дефектолога.

Шестой этап - «Включение». Свое начало данный этап берет с 70-х гг. XX века, когда общество перестает рассматривать себя как унитарный социум, постепенно отказываясь от представления о том, что каждый его член обязан соответствовать определенному «стандарту». Формируется новое понимание мира как сообщества, включающего различные микросоциумы, от равноправного взаимодействия которых зависит прогресс человечества.

Как отмечает в своих работах Н.Н. Малофеев, идеи интеграции лиц с ОВР в 70-е годы возникают и реализуются в свете либерально-демократических реформ, общественного противостояния идеям дискриминации людей по расовому, половому, возрастному, национальному, политическому, религиозному, этническому и другим признакам. Борьба против дискриминации способствует формированию новой культурной нормы - уважения к различиям между людьми. Именно в этом широком антидискриминационном контексте специальные школы и интернаты признаются учреждениями сегрегационными, а изолированная от массовой система специального образования - дискриминационной. И если на предшествующих этапах общество боролось за организацию специальных учебных заведений, то теперь оно стало рассматривать помещение ребенка в специальную школу как нарушение его прав и «навешивание социального ярлыка» [9]. Так, в своих работах А.Д. Уорд указывал, что «любое государство, стремящееся к справедливости и подчиняющееся международным нормам соблюдения прав человека должно руководствоваться законами, которые гарантируют всем детям соответствующее их потребностям и способностям образование. Что касается детей с ОВР, то такое государство обязано предоставить и им соответствующую их потребности возможность обучения» [10]. Эта идея легла в основу совместного обучения детей с ОВР со здоровыми сверстниками, где созданы необходимые условия. За семьей ребенка оставался выбор обучения в общеобразовательной или специальной школе.

Шестой этап подчеркивает рост роли общеобразовательного педагога, который начинает участвовать в процессе обучения детей с ОВР. Но при этом роль специального педагога доминирующая.

Седьмой этап - «Идеальная», которая характеризуется созданием всех условий для полноценного развития детей с ОВР. Образовательная система, которая принимает всех детей как равных и предоставляет им наилучшее возможное образование, является инклюзивной. Для обеспечения инклюзивного образования сообщества, учителя, школы и системы должны измениться с целью лучшего удовлетворения различных потребностей обучения учащихся в школе, а также способствовать их включению во все аспекты школьной жизни. Согласно данной модели исключены все специальные школы. Для детей с тяжелыми нарушениями созданы «специальные классы» в общеобразовательных организациях. Дети с ОВР включены в систему общеобразовательных школ, где для них созданы все условия от организации физической среды до исключения психологических барьеров.

Указанная модель является отражением гуманности общества по отношению ко всем его членам вне зависимости от их особенностей и пониманием того, что дети с ОВР – это полноправные члены общества, для которых созданы физический доступ и психолого-педагогические условия. Роль педагога общеобразовательной школы возрастает с развитием указанной модели, который начинает играть ключевую роль в успешном развитии инклюзивного образования.

Анализ мировых социальных тенденций в признании прав лиц с ОВР на равное существование, а также получение образования в общеобразовательных организациях еще раз доказал, что для достижения идеальной модели необходимо не просто создание физической среды, а самым главным условием является формирование готовности педагогических кадров к работе в условиях инклюзивного образования.

Литература

1. Плутарх Избранные жизнеописания: в 2 т. - М., 1987. – Т.1. – 589 с.
2. Дьячков А.И. Воспитание и обучение глухонемых детей: Историко-педагогическое исследование. - М., 2007. – 348 с.
3. Замский Х.С. История олигофренопедагогики. - 2 изд. – М.: Просвещение, 1980. – 398 с.

4. Kanner L. A history of the care and study of the mentally retarded. – Springfield: Thomas, 1964. – Vol. 3. – 150 p.
5. Patton J.R., Payn J.S., Beirne-Smith. Mentalretadation. – Columbus: Ohio, 1990. – 206 p.
6. Светоний Транквилл Г. Жизнь двенадцати цезарей / пер. с лат., предисл. и послесл. М.И. Гаспарова. – М.: Правда, 1991. – 512 с.
7. Басова А.Г., Егоров С.Ф. История сурдопедагогтики. - М.: Просвещение, 1984. – 295 с.
8. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. - М.: Учпедгиз, 1955. – 651 с.
9. Малофеев Н.Н. История становления развития национальных систем специального образования (социокультурный аспект). Специальная педагогика / под ред. Н.М. Назаровой. - М., 2000. – 265 с.
10. Уорд А.Д. Новый взгляд. Задержка в психическом развитии: правовое регулирование. - Тарту, 1995. – 245 с.

УДК: 876.78.36

Салкенова А.С.

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ К РАБОТЕ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Процесс формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования, переподготовка учителей общеобразовательных школ, требования к их компетентности становятся актуальной задачей всей системы образования в Республики Казахстан.

Исследование теоретико-методологических основ формирования готовности учителей позволило определить систему, позволяющую сформировать необходимую психологическую и профессиональную готовность.

Исходя из государственного и социального заказа на формирование готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования, специфики процесса формирования готовности учителей, особенностей их готовности к образовательной деятельности, нами выявлены следующие *психолого-педагогические условия*:

1) ориентация содержания процесса подготовки учителей на формирование у них профессиональной готовности к работе в условиях инклюзивного образования, характеризующегося поэтапным усложнением дисциплин учебного плана;

2) перманентность (непрерывность) процесса формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования;

3) применение разнообразных (внеучебных и учебных) форм и методов работы по формированию психологической готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования;

4) включение будущего учителя в активную педагогическую деятельность, обеспечивающую практическое овладение навыками работы в условиях инклюзивного образования;

5) учебно-методическое обеспечение процесса формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования с учетом особенностей отечественной системы образования и современного состояния теории и практики инклюзивного образования в мире и в РК.

Рассматриваемые педагогические условия направлены на реализацию следующих *задач*:

– формирование ценностной ориентации учителей к работе в условиях инклюзивного образования, потребности в непрерывной самообразовательной деятельности;

– формирование личности учителя как активного субъекта инклюзивного образования;

– создание системы педагогической деятельности по формированию готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования.

Каждое из названных условий в определенной степени влияет на развитие личностных характеристик обучающегося и регулирует внешнюю (организационную) сторону процесса. Остановимся подробнее на каждом из условий.

Первым выделенным нами условием в формировании готовности учителей является *ориентация содержания процесса подготовки учителей на формирование у них профессиональной готовности к работе в условиях инклюзивного образования, характеризующегося поэтапным*

усложнением дисциплин учебного плана.

С целью определения содержания процесса обучения, нами были проанализированы рабочие программы, имеющие место в практике подготовки будущих учителей к работе в условиях инклюзивного образования. Так например, во взятой для примера рабочей программе, разработанной авторами А.Т. Исаковой и Г.З. Закаевой для специальности «5В010100 - Дошкольное обучение и воспитание», основная цель данного курса представлена в виде формирования у студентов знаний об основных концептуальных положениях, идеях, закономерностях, принципах, методиках инклюзивного образования и навыков психолого-педагогического сопровождения процесса интеграции детей в образовательную и социальную среду [1]. В целом, указанная рабочая программа раскрывает основные вопросы инклюзивного образования и направления деятельности воспитателя в условиях инклюзивного образования. Однако эта программа, как и многие другие, направлена преимущественно на формирование знаниевого компонента и лишь частично методического, не уделяя должного внимания мотивационному компоненту.

В Республике Казахстан, как и в мировой практике подготовки учителей к работе в условиях инклюзивного образования имеют место изучение дисциплин дефектологического направления, например, «Основы специальной педагогики», «Специальная педагогика» и т.д. Мы вынуждены выразить несогласие с данным опытом, т.к. мы считаем, что учителю нет необходимости изучать систему специального образования или получать специально дефектологические знания, поскольку ему предстоит работать, хоть и некоторым количеством в своем классе детей с ООП, но все же в общеобразовательной школе и заниматься теми же процессами обучения и воспитания своих учеников, а не коррекцией их недостатков. Последнее входит в обязанности сопровождающих таких детей в общеобразовательном процессе учителя-дефектолога, учителя-логопеда, педагога-психолога и др.

Деятельность учителя отличается от других многопредметностью и полифункциональностью, поэтому загружать учителя знаниями специальной педагогики не обязательно. Кроме того, знание специальной педагогики, особенностей в развитии учащихся с ООП может поставить барьеры и сформировать определенные «штампы» в отношении к ученикам, а деятельность учителя инклюзивного образования должна отличать смена целеполагания, характеризующаяся убеждением того, что способности учащихся с ООП, хоть и своеобразны, но индивидуальны и безграничны.

Для реализации выделенного нами в качестве основного (первого) условия формирования готовности учителей, нами был разработан курс «Инклюзивное образование» в объеме 3 кредитов.

Содержание данного курса отличает изложение учебного материала в соответствии с модульной технологией, подразумевающей:

- стимуляцию познавательной деятельности обучающихся к усвоению учебного материала по конкретной теме (мотивационный компонент);
- собственно изложение содержания учебного материала по изучаемой теме (информационный компонент);
- закрепление изученного учебного материала с формированием собственного мнения у обучающихся по данной проблеме (оценочный компонент).

Следующим, выделенным нами, условием формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования, является *перманентность (непрерывность) процесса формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования*. Данное условие обусловлено тем, что процесс формирования готовности к работе в условиях инклюзивного образования – это длительный, системный процесс, требующий постоянной работы для совершенствования и самосовершенствования знаний, постоянного развития умений и навыков [2].

Как показали результаты теоретического анализа готовности к работе в условиях инклюзивного образования и ответы общеобразовательных учителей-практиков, имеющих опыт работы с детьми с ООП, основой инклюзивного образования является сформированность психологической готовности учителей к работе в условиях данного процесса. Вместе с тем, вплоть до настоящего времени в нашей системе образования данному вопросу уделяется недостаточно активное внимание. Соответственно, мы считаем необходимым *активизировать и совершенствовать существующие формы и методы работы, направленные на формирование психологической готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования*.

2) *Педагогическая практика*. Педагогическая практика является неотъемлемой частью учебного процесса по развитию навыков профессиональной деятельности у будущих педагогов и важнейшим средством формирования у них мотивации к профессиональной деятельности.

Так, если дополнить содержание практик посещением специальных и инклюзивных учебных

организаций, то у обучающихся появится возможность для:

- сравнительного анализа особенностей работы учителей общеобразовательной школы в специальной и инклюзивной школах;
- определения стиля общения учителей со школьниками в разных видах школ;
- понимания особенностей использования особых, специальных, методик преподавания;
- осознания и принятия идеи о необходимости включения детей с ООП в общеобразовательный процесс.

Для отслеживания динамики развития мотивационно-ценностного компонента у обучающихся педагогических ВУЗов можно предложить включить в содержание дневника педагогической практики следующие разделы:

- *мотивационный*, который заполняется до начала практики и отражает представление обучающимися их будущей профессиональной деятельности, их позицию, ожидания и др.;
- *констатирующий*, содержащий непосредственно результаты наблюдения за деятельностью учителей;
- *рефлексивный*, содержащий выводы студентов о педагогической деятельности и их впечатления.

В качестве мотивационного раздела можно предложить следующие варианты:

- написание эссе на тему: «Я будущий учитель», в котором должны быть отражены ответы на основные два вопроса: «Что я ожидаю от своей будущей профессии?», «Моя роль в обществе...»;
- заполнение круга «Значение педагогической практики в моей будущей профессиональной деятельности», отражающая роль педагогической практики для студентов, их ожидания и основные позиции.

В рефлексивном разделе считаем целесообразным включение следующих видов работ:

- заполнение таблицы по изучению ценностной ориентации обучающихся, показывающей результаты практики, динамику изменений мнений обучающихся и т.д.
- анализ педагогической деятельности учителей общеобразовательной, инклюзивной и специальной школ, предполагающий получение информации в изменении отношения к профессиональной деятельности, повышении мотивации, улучшению отдельных форм и методов работы и т.д.

3) Следующей формой работы в формировании мотивационно-ценностной ориентации учителей к работе в условиях инклюзивного образования являются *тренинги*.

4) Следующим условием формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования, нами определено *включение будущего учителя в активную педагогическую деятельность, обеспечивающую практическое овладение навыками работы в условиях инклюзивного образования*.

Реализацию данного условия основывается на принципе связи теории и практики. Практика является основой познания, поэтому студенты должны понимать, что теоретические знания необходимы им для совершенствования практической деятельности. Главной особенностью этого условия является то, чтобы будущие учителя, прежде всего, понимали значение инклюзивного образования, особенности организации учебно-воспитательной деятельности в условиях инклюзивного образования, а также умели применять усвоенные знания для решения задач практической реализации инклюзивного образования. Реализация практических знаний предполагается третьим компонентом модели формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования, т.е. методической готовностью.

Важными формами реализации данного условия являются практические задания и педагогическая практика в условиях инклюзивного образования.

5) Пятое условие - *учебно-методическое обеспечение процесса формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования с учетом особенностей отечественной системы образования и современного состояния теории и практики инклюзивного образования в мире и в РК*. Результаты пилотного исследования и анализ психолого-педагогической литературы позволили нам предположить, что важнейшим условием реализации образовательного процесса в подготовке будущих учителей является учебно-методическое обеспечение данного процесса, которое включает комплекс основных учебников, учебно-методических пособий, комплекс методических рекомендаций, материально-технические условия для реализации образовательного процесса. При этом, методическое обеспечение процесса формирования готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования должно быть реализовано на основе системного и акмеологического подходов, т.е. поэтапное совершенствование готовности в достижении профессионального акме в

условиях инклюзивного образования.

Таким образом, основными компонентами готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования мы выделяем психологическую и профессиональную готовность. При этом процесс формирования готовности учителей определен как системный, перманентный процесс становления и дальнейшего развития готовности учителей к работе в условиях инклюзивного образования, требующий соблюдения определенных этапов и условий.

Литература

1. Исакова А.Т., Мовкебаева З.А., Айтбаева А.Б., Байгурсынова А.А. Основы инклюзивного образования: учебное пособие. – Алматы: L-Pride, 2013. – 280 с.
2. Мовкебаева З.А., Денисова И.А., Оралканова И.А., Жакупова Д.С. Инклюзивное образование: учебное пособие для ВУЗов. – Алматы, 2013. – 200 с.

МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖІЛІСТЕГІ БАЯНДАМАЛАР

ДОКЛАДЫ ПЛЕНАРНОГО ЗАСЕДАНИЯ

Мадиева Г.Б. ПОЛИЯЗЫЧИЕ В ОБРАЗОВАНИИ КАК ОДИН ИЗ ВЕКТОРОВ МОДЕРНИЗАЦИИ КАЗАХСТАНА.....	3
Кульгильдинова Т.А. КОММУНИКАТИВНО-ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ В ЯЗЫКОВОМ ОБРАЗОВАНИИ СТУДЕНТОВ.....	8
Тулеугалиева С.С. ВНЕДРЕНИЕ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ.....	11
Жанаева Ш.А. КӨПТІЛДІЛІК ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ БАСЫМДЫЛЫҚТАРДЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ.....	15
Аубакирова А. ҚАЗАҚСТАН ҮШІН ТІЛДЕРДІҢ ҮШТҰҒЫРЛЫҒЫ ЕЛДІҢ БӘСЕКЕЛЕСТІК ҚАБІЛЕТІНІҢ КӨРІНІСІ.....	18

**1 СЕКЦИЯ: ҮШ ТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДЕ ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ
ӘДІСТЕРІ**

**1 СЕКЦИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В
УСЛОВИЯХ ТРЁХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Tateyeva A.B., Bulash Zh., Baikenov M.I., Alimova B.Sh., Abyurov A.Zh. USING INTERACTIVE BOARDS IN PETROCHEMISTRY CLASS.....	21
Курманалиева А.А., Калижанова А.Н., Марышкина Т.В. A NECESSITY OF INTRODUCTION AND CONDUCTING A MEDIA LITERACY COURSE	23
Исабекова Б.Б. ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ В ПРЕПОДАВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РУССКОГО ЯЗЫКА.....	25
Белеуханова К.М., Кудайбергенова Ж.М., Егеубаева Г.Б. ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ МОРАЛЬНО-НРАВСТВЕННЫХ, ДУХОВНЫХ И КОММУНИКАТИВНЫХ КАЧЕСТВ МОЛОДЕЖИ.....	27
Дюсекенева И.М. МЕТОД ПРОЕКТОВ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ НАУЧНО- ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ.....	30

Желдыбаева Б.С., Алкенова Н.Ж. БІЛІМДІ АҚПАРАТТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ ФИЗИКА МҰҒАЛІМДЕРІНЕ «ОПТИКА» ПӘНІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІН ДАМЫТУ	31
Қапсалямұв Қ.Ш. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФИЗИКА ПӘНІ БОЙЫНША БІЛІМ САПАСЫН БАҚЫЛАУ ӘДІСТЕРІ.....	34
Каринова А.Е. АҒЫЛШЫН ТІЛІН ӨЗ АНА ТІЛІ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....	36
Маусымбаев С.С., Бибекова Г.Ж. БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	37
Koyseldina B.Zh. USING OF PROJECT TECHNOLOGY IN TEACHING SPEAKING AT THE ENGLISH LESSONS.	39
Рахымханова С.Е., Турсунгожинова Г.С. ВЛИЯНИЕ ВОЗРАСТНОГО ФАКТОРА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ.....	41
Smailova T.A. CREATIVE APPROACHES TEACHING GAMES IN EDUCATIONAL PROCESS.....	44
Дюсекенева И.М., Доцанова С.Е. CONTENT-BASED TEACHING APPROACH.....	46
Маусымбаев С.С., Тусуп Г.С. КВАНТТЫҚ ФИЗИКАЛЫҚ ҰҒЫМДАР МЕН ТЕРМИНДЕРДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	49
Шаймерденова К.М., Тусыпбаева А.С. ОРТА МЕКТЕПТЕ ФИЗИКА ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУДА ЖҰМЫС ДӘПТЕРІН ҚОЛДАНУ.....	51
Койлыбаева А.Н., Киарстанова Л.И. МЕЖГРУППОВАЯ ДИСКУССИЯ КАК СПОСОБ ПОДГОТОВКИ УЧАЩИХСЯ ПРОФИЛЬНЫХ ШКОЛ К МЕЖКУЛЬТУРНОМУ ОБЩЕНИЮ В СФЕРЕ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	53
Койлыбаева А.Н., Рымжанова Б.Н. ОРТА МЕКТЕПТІҢ ЖОҒАРЫ СЫҢЫПТАРДА АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ВИДЕОБЕЙНЕЛЕРДІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	57
Койлыбаева А.Н., Абдигапирова З.А. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СТАРШИХ КЛАССАХ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ	59
Койлыбаева А.Н., Ахмадиева А.С. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГРАММАТИЧЕСКОЙ СТОРОНЫ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ УЧЕНИКОВ.....	61
Койлыбаева А.Н., Бытебаева А.А. МЕТОДИКА РАННЕГО ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ.....	63
Jenbayeva K.B. PLANNING THE CLIL LESSON.....	64

Ледовская К.И. РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.....	66
Исмаилова Г.К., Хасенова К.Е., Адилова Ж.К. АКАДЕМИЧЕСКИЕ ПРОГРАММЫ ОБУЧЕНИЯ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ РАЗВИТИЮ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	68
Osranova A.K. TEACHING ENGLISH AS THE MEANS OF INTERCULTURAL AND INTERNATIONAL COMMUNICATION.....	71
Ахмерова Н.М. АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....	73
Дюсекенева И.М., Нурпеисова А.Б. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ.....	74
Шалбаева А.Ж. ПОВЫШЕНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВУЗЕ.....	78
Федосова С.А. ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБУЧЕНИЕ ПРИ ПОМОЩИ КЕЙС-МЕТОДА В ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	80
Ботабаева О.А., Володеев С.В., Исатаева А.Б. ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ КАЗАХСТАНА..	82
Әсетова Г.Қ., Қабланов Т.Е., Таурбаева А.М. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	84
Койбасарова Ж.Б., Сархамбаева И.А. КӨПТІЛДІЛІК – ЗАМАН ТАЛАБЫ.....	86
Володеев С.В., Қабланов Т.Е., Әсетова Г.Қ., Таурбаева А.М., Ботабаева О.А., Исатаева А.Б. ИНТЕНСИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ.....	89
Темешова А.Ж., Жолтанова Ж.Ж., Жақашева Н.Д., Мусанова О.А. АГРАРЛЫҚ СЕКТОР МЕН АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ҚАРЫШТАП ДАМУЫНА ТҮРТКІ БОЛАТЫН САЯСАТТЫҢ БІРІ – «ҮШТІЛДІЛІК».....	91
Зейнолинова Н.Т., Калыкпаева А.Р. АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	92
Нығыметов Е.М. ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІН ЖҮРГІЗУДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....	93
Alimgazinova A.K., Kabidolla Zh.A. STUDY OF THE ADAPTATION OF FIRST-YEARS STUDENTS TO UNIVERSITY STUDIES.....	95
Толлеуова Д.М., Иманбаева Б.Ф. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПТІЛДІЛІК - ҚАЗІРГІ ЗАМАН ТАЛАБЫ.....	97

Мухамадиева А.А. НЕОБХОДИМОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ АВТОРСКИХ ЭЛЕКТИВНЫХ ДИСЦИПЛИН В ПОЛИЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ.....	98
---	----

2 СЕКЦИЯ: ОТАНДЫҚ ПЕДАГОГИКАНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

2 СЕКЦИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПЕДАГОГИКИ

Dyussebayeva A. TRILINGUAL EDUCATION REFORM IN KAZAKHSTAN.....	101
Марунова И.П., Кангожаева Р.Б., Мустафаева Г.Ж. О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА БАКАЛАВРАМИ И МАГИСТРАМИ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ.....	103
Омаров М.К., Конкаева Р.К. ЛАТЫН ӘЛПБИІНЕ АУЫСУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ.....	105
Мусабаева Г.Т. ТРЕХЪЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ.....	107
Хавронская М.А., Искакбаева А.А., Тулинова В.С. CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATING LEARNING КАК ОСНОВА ПОДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ.....	109
Колмагорова Н.А., Алина Г.М., Рахымжанова С.А. ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В НАЦИОНАЛЬНЫХ ГРУППАХ.....	110
Сускина О.Н., Климова И.А. ВНЕДРЕНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ХИМИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ...	112
Torybaeva G.N. USING OF A REGIONAL COMPONENT IN AN ENGLISH LESSON.....	115
Қайсарова А.А., Мухамедиева Ә.Б. ҮШ ТІЛДІ БІЛУ – БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ БОЛУ.....	117
Омарова З.А. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ.....	118
Тюлеубекова Т.Т. «ҮШ ТҰҒЫРЛЫ ТІЛ» МӘДЕНИ ЖОБАСЫ АЯСЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІНІҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ.....	120
Цель Д.С., Калижанова А.Н. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПОЛНОГО ФИЗИЧЕСКОГО РЕАГИРОВАНИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ПЕРВЫХ КЛАССАХ КАЗАХСТАНСКИХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ.....	123
Чуйрюкова А.К. ПОЛИЯЗЫЧИЕ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ.....	125

Альханова М.С. ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНФОРМАТИКИ НА ТРЁХ ЯЗЫКАХ В СРЕДНЕЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ.....	127
Амангелді Б.М. О МЕТОДИЧЕСКОМ ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ.....	129
Есмағамбетова А.Қ. ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖАҒДАЙДА АХАТИНАНЫ ӨСІРУ ЖӘНЕ КӨБЕЙТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ....	132
Ажарова А.Қ., Абдишева З.В. СТУДЕНТТЕРДІҢ ДЕНЕ ДАМУЫН БАҒАЛАУ КӨРСЕТКІШТЕРІ.....	134
Нигматуллина А.К. ПРЕПОДАВАНИЕ ХИМИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ В 9 И 10 КЛАССАХ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ.....	137
Шынгаев Е.Е. RECIPROCAL IN KAZAKH.....	139
Исмаилова Г.К., Хасенова К.Е., Уанова А.К. ПОЛИЯЗЫЧИЕ - ОДИН ИЗ ПРИОРИТЕТОВ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	141
Базарханова Ш.Ж. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҮДІРІСТЕРІНІҢ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ	144
Куребаев С.А. ТЕХНОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ХАЛҚЫМЫЗДЫҢ ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕРІ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ.....	146
Куребаева Г.А. ҒЫЛЫМИ ЖОБА – СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУЫ ШАРТЫ.....	148
Қайсанова Ж.Қ., Тастамбекова Ә.Н., Серік З. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕ ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУ.....	150
Ешенбаева А.М. СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ.....	152
Рахымханова С.Е., Турсунгожинова Г.С. ВЛИЯНИЕ ВОЗРАСТНОГО ФАКТОРА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ.....	155
Жаксыбай А.Қ. ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ....	158
Оралбекова Д.К. ВЛИЯНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА САМОРЕГУЛЯЦИЮ.....	161

Шакантаева Ж.Ж. КРЕАТИВНОСТЬ КАК ТВОРЧЕСКАЯ ПОЗИЦИЯ ЛИЧНОСТИ.....	164
Ракишева К.Р. АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ТОПТЫҚ ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ..	167
Байделинова А.Т. ВЛИЯНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА.....	169
Анияров А.Т., Джумажанова Г.К. КУРСАНТТАРДЫҢ КРЕАТИВТІ ОЙЛАУЫН ДАМУДА АКМЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҰҒЫРДЫҢ РӨЛІ.....	171
Кушибаева Р.Г., Джумажанова Г.К. ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	176
Усанова Ж.Т., Джумажанова Г.К. СТУДЕНТТЕРДІҢ ЭМОЦИОНАЛДЫ СФЕРАСЫН ЗЕРТТЕУ ЖОЛДАРЫ.....	179
Амантаева А.К., Беленко О.Г. ФОРМИРОВАНИЕ УВЕРЕННОСТИ В СЕБЕ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ FORMATION OF SELF - CONFIDENCE IN ADOLESCENCE.....	183
Бағдатова Г.А., Беленко О.Г. ВОЗРАСТНЫЕ И ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	186
Батырханова З.Н., Беленко О.Г. МИКРОСРЕДА КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ ОТКЛОНЯЮЩЕГОСЯ ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ.....	189
Бағдатова М.А. ЖАСТАРҒА ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ДІНИ ТӘРБИЕ БЕРУДЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАРДЫҢ ФОРМАЛАРЫ.....	192
Қожанова М.Е. ЭТНОСТЫҚ ӨЗІНДІК САНА-СЕЗІМ ҚҰРЫЛЫМЫНДА ҰЛТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС....	196
Турдина К.С. ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДА МӘСЕЛЕЛЕРІ	199
Паршина А.В., Семизбаева О.Г. ФОРМИРОВАНИЕ ОРФОГРАФИЧЕСКОЙ ЗОРКОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.....	202
Сатбалдинова А.С., Разаева А.М. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҮШТІЛДІК ЗАМАН ТАЛАБЫ.....	203
Мұратов С.А., Әшімханова К.Қ., Орынбасарова Д.Е. КӨПТІЛДІЛІК –ЗИЯТКЕР ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ.....	205
Арыкбаева А.А. ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	208

Камабекова А.А. ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЧЕЛОВЕКА.....	211
Рожнева Д.А., Избасарова Ф.Д. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ- ПСИХОЛОГОВ.....	214
Tulekova M.K. THE ROLE OF TEACHING MATERIALS IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE.....	217
Азимбаева М.С. СТРУКТУРА СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ МОЛОДЕЖИ К ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	220
Аканова Д.Б. К ВОПРОСУ О ЛИЧНОСТНОМ САМООПРЕДЕЛЕНИИ ЛИЦ С ОТКЛОНЕНИЯМИ В РАЗВИТИИ.....	222
Куйкалакова К.А. «КӨШБАСШЫЛЫҚ» ҰҒЫМЫНА КОНТЕНТ-ТАЛДАУ.....	225
Нургожина А.Ж. ОБ ЭВОЛЮЦИИ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ОТНОШЕНИЯ К ЛИЦАМ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ РАЗВИТИЯ.....	229
Салкенова А.С. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ К РАБОТЕ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ.....	232

**«ҮШ ТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ШЕТ ТІЛ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ШЕБЕРЛІГІН ЖЕТІЛДІРУ»
атты республикалық ғылыми-практикалық конференция МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ
Республиканской научно-практической конференции
«СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В УСЛОВИЯХ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ»**

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік
университетінің баспаханасында басылған
Көлемі 14,6 б.т. Формат 60x84
Семей қаласы. Глинка 20 «А»

Отпечатано в типографии «Государственный университет
имени Шакарима города Семей»
Объем 14,6 п.л. Формат 60x84
г. Семей, ул. Глинка, 20 «А»